PUBLIC LIBRARY, TORONTO

אלע ווערק
פון
אברהם רייזען.
אין 12 בענדער.

יובילעאום אויסגאַבע

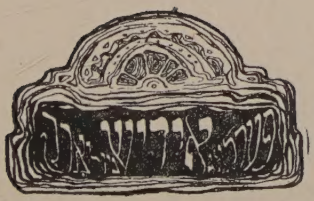

אברהם רייזן.

פיערטער באנד:

אין שטאָרם.

ארויסגעגעבן פון פערלאג א י ד י ש
1917 ניו־יאָרק תרע"ז.

Copyright, 1916
by
YIDDISH

אין שטאָדט.

דער ליגען.

פריעדמאן, א יונגער מענש פון אַ יאָהר 25, א לעהרער, איז נעגאנגען פון זיין לעצטער לעקציאָן, וואָס ער האָט גע־האָט ערנעזט אין א פערוואַרפען שטיל גענעל און האָט נעהאָט בדעה אריינגעהן אין דער נאָהענטער קאפע־הויז עסען אבענד־ברויט און דורכלעזען, ווי זיין שטייגער איז, די טעגליכע בלע־טער, וואָס נעפינען זיך אין דעם קאפע־הויז. אוידער ער איז דערנענאנגען ביז צום קאפע־הויז, האָט ער דערפיהלט א ריהר פאר'ן פלייצע. ער האָט זיך אומגעקוקט און פאר איהם איז נע־שטאנען זיין בלייבער חבר זעלווין.

— וואוהין נעהסטו? — האָט פריעדמאן געפרעגט, בע־טראכטענדיג איהם פון קאָפּ ביז די פים.

— איך נעה — איך... איך מוז האָבען א רובל... ער האָט זיך אָבגעהאקט, ווי איהם וואָלט אָטהעם פערפעהלט און האָט באלד ווי דערשראָקען צוגעגעבען:

— לייה מיר, פריעדמאן א רובל... איך מוז האָבען...

פריעדמאן האָט ווי מאשינאל אריינגערוקט די האנד אין טאש, וואו ער האָט אָנגעטאפט דעם אייניציגען זילבערנעם רובל, וואָס איז דאָרט געלעגען און האָט געשווינד ארויסגערעדט:

—איך האָב ניט, אויף נאמנות!

—אומגליקליך! — האָט זעלווין שמערצליך פערקרימט דאָס נעזיכט — איך וואוין אויף א קווארטיר, וואו ס'איז א

דלות — זאל דער אויבערשטער זיך מרחם זיין און איך קום נאך דאָרט א רובל צום חודש... שוין דריי טעג, אז איך פיהר זיי, איך וועל גאָר ניט קענען געהן אהיים היינט נעכטיגען אהן א רובל... חאָטש נעכטיג אויפ'ן גאס.

„איך האָב איהם געדארפט לייהען דעם רובל — א רחמנות" — האָט פריעדמאן שוין חרטה געהאט, ער האָט עם אָבער ניט געקענט פערכאפען און האָט זיך געלאָזט געהן ניט וויסענדיג וואוהין, זעלווין איז איהם נאָכגענאנגען.

דאָס קאפע־הויז זיינען זיי שוין איבערגענאנגען און פריעדמאן האָט ניט געוואוסט, ווי אזוי זיך אָבצוטשעפען פון זיין חבר, אויף וועלכען ער האָט זעהר רחמנות געהאט...

— אומגליקליך! אומגליקליך! — האָט זעלווין אליין געחזר'ט, פונקט ווי די צוויי ווערטער צו חזר'ן איז געווען א מין סגולה צו קריגען דעם נויטיגען רובל.

פריעדמאנען האָט דער פערצווייפעלטער טאָן געקלאפט ווי מיט א האמער איבער'ן קאָפ, און ער איז געווען אין כעס אויף זיך און אויפ'ן חבר.

— ווייסטו גאָר וואָס! — האָט פלוצלונג זעלווין אויסגערופען, — איך וועל היינט געהן נעכטיגען צו דיר... איך קען ניט געהן אויף דער וואוינונג... איך קען ניט!..

פריעדמאן האָט א קוק געטהאָן אויף זיין חבר און האָט געזעהן, ווי זיין פנים איז פערקנייטשט און די אויגען פערצווייפעלט און זוכען הילף, ניט האָפענדיג צו געפינען עס. ער, פריעדמאן, קען איהם יעצט העלפען, ער דארף נאָר אָבזשאָלעווען דעם רובל, וועלכער איז איהם אפילו זעהר נויטיג און אבשעמען זיך און זאָגען, אז ער האָט יא א רובל; און ער האָט נאך א קורצע מלחמה מיט זיך אליין שוין געעפענט דאָס מויל און געוואָלט אויסרופען: נא דיר דעם רובל, נאָר אין מח האָט עפעם א בליץ געטהאָן א שטיקעל רעיון און ער האָט געזאָגט:

— קום צו מיר נעכטיגען... מיט'ן גרעסטען פערגעניגען. מיר וועלען שלאפען ביידע.

זעלווינס געזיכט איז ווי גלאטער געוואָרען, זיינע אויגען האָבען זיך אויסגעלייטערט, און פיהלענדיג זיך ערגרינגערט. ווי איינער וואָס האָט ארָאבגעוואָרפען פון זיך א שווערע משא, האָט ער זיך צערעדט:

— צום שווארץ יאָהר! ווי עס קומט אָן שווער דאָס דירהגעלד! עסען האָט מיך קיינמאל ניט אזוי געדריקט ווי דאָס נעכטיגען. זינט איך בין דאָ אין דער גרויסער שטאָדט, פיהל איך מיך עפעס ווי א בראָדיאגע, וואָס איז ניט זיכער, אז ער וועט ביינאכט האָבען וואו דעם קאָפ אנידער צולעגען.

פריערמאן האָט דערוויף גאָר נישט געענטפערט, ער האָט נאָר געהאלטען די האנד אין טאש און געחזר'ט אין געדאנק, אז „ער האָט ניט", ער זאל חלילה ניט פערגעסען און זיך ארויסכאפען מיט א וואָרט... און אָנריהרענדיג דעם רובל מיט די שפיצען פינגער, פלעגט זיך איהם דאכטען, אז ער האלט עפעס א שמוציגע זאך, וואָס פערפלעקט איהם אויף אייביג און ער פלעגט די האנד מיט שרעק אַרויסכאפען און בעשלעסען, ער זאל שוין מעהר די האנד צוריק ניט אריינלעגען אין טאש און פערגעסען אָן גאנצען רובל. אז זעלווין פלעגט אָבער אָנהייבען רעידען וועגען נויט, פלעגט ער, ווי זיך אליין צוריצען, וויעדער אריינלעגען די האנד אין טאש, און איהם פלעגט זיך דאכטען, אז אָט באלד פערגעסט ער זיך און כאפט אַרויס דעם רובל און זעלווין דערזעהט עס, — און עס פלעגט איהם בעפאלען א שרעק.

— אָט אזוי איז דאָס! — האָט זעלווין אויסגערופען ווי צופריעדען, וואָס ער האָט ענדליך געפונען א מקום מקלט אויף היינטיגער נאכט, אריינקומענדיג צו פרידמאנען אין צימערל.

— יאָ, יא! — האָט פרידמאן ווי פערטראכט נאָכגעגעבען... ער האָט די האנד וויעדער אריינגלעגט אין טאש און

ניט גלויבענדיג זיך אליין, אז ער וועט האבען בכח זיך איינהאל־טען און ניט ארויסכאפען פון טאש דעם רובל, האט ער איהם שטיל־ערהייט, פערקוועטשענדיג אין האנד, ארויסגענומען פון טאש און אין דער פינסטער, איידער ער האט א ליכט אין צי־מער אנגעצונדען, דעם רובל אריינגעלעגט אין שוך...

נאך דער אפּעראציאן איז איהם, ווי א שטיין פון הארצען אראב. איצטער איז ער זיכער, או ער וועט זיך ניט ארויסכא־פען מיט'ן רובל, אין קאמאש וועט ער ניט קריכען אלע ווייל, ווי אין טאש. ער איז פרעהליכער געווארען, האט א פּאטש גע־טהאן זעלווינען איבער'ן פלייצע און געזאגט:

— ניט געזארגט, זעלווין; עס וועט נאך זיין גוט אויך. די וועלט איז נאך א וועלט.

זעלווין, וועלכער האט שוין לאנג ניט געהערט קיין פרעה־ליך וואָרט פון זיינע חברים, איז עפּעס ווי שטאלצער געווא־רען, האט זיך אויסגעגלייכט און געהענדיג הין און צוריק אי־בער'ן צימערל, האט ער געענטפערט:

— גלויב מיר, ברודער, אז איך זארג נאר ניט. וואס איז געלד? בלאטע! מיר האבען אידעאלען!

— וואס דען? — האט פריעדמאן נאכגענעבען — געלד איז נארישקייט, מיט געלד לעבט מען ניט...

— מען דארף געווהנלעך האבען צום לעבען, — האט זעל־ווין זיך קענטיג דערמאנט אן די דירה־געלד — אבער ניט דאס איז דער עיקר.

— דער עיקר איז דער מענש! — האט פריעדמאן מיט שטאלץ צוגענעבען. — מיר זיינען ריינע מענשען...

זעלווין האט זיך געפיהלט אינגאנצען בערוהיגט. אין דער אמת'ן, וואס איז איהם אזוי שלעכט? ער געפינט זיך אין א קליין ארעם צימערל צוזאמען מיט א חבר, וואס פערשטעהט איהם, וואס פיהלט מיט, און וואס איז עהרליך און גוטהערציג. ער האט זיך צוגעלעגט אויף פריעדמאנס בעטעל און האט

זיך פערטראכט. א זיסע מידיגקייט האָט זיך צעגאָסען איבער אלע זייגע גלידער, ער האָט פערגעסען די דירה־נעלד, די אָרי־מע בעל־הבית'טע, זיין צעבראכען אייזען בעטעל מיט די ברודי־גע בעט־געוואנד אין ווינקעל צו דער נאָסער וואָנד. ער האָט זיך געפיהלט ווי א מאָל אינגעלוויזי אין דער היים, קומענדיג ביי דער נאָכט פון חדר...

— דו וועסט אפשר עפעס א בים טהאן? — האָט איהם פריעדמאן געפרעגט.

— דו האָסט דען וואָס? — האָט זיך זעלווין פערוואונ־דערט.

— יע, איך האָב פון דערפריה א פּאָר זעמעל, טהעע און צוקער גענינט זיך ביי מיר שטענדיג. א מאשינקעלע האָב איך אויך.

— ביזט דאָך נאָר א בורושוי, — האָט זעלווין געלאכט אָנקוועלענדיג פון זיין גוטען חבר.

אין א האלבע שעה ארום האָבען די חברים אָבגענעסען און אָבגעטרונקען טהעע און האָבען זיך צוגעקליעבען נעהן שלאָפען.

פריעדמאן, פערגעסענדיג אָן נאנצען רובל, האָט גענומען אראָבציהען די שיך, רעדענדיג מיט זעלווינען.

פלוצלונג האָט זיך דערהערט א קלונג.

— אוי, א רובל! — האָט זעלווין ווי מיט שמחה אויסגע־שריגען.

פריעדמאן האָט א ציטער געטהאן, און איז שיער ניט אום־געפאלען.

בערמערקענדיג פריעדמאנ'ס שרעק, איז זעלווין צו זיך געקומען, דערמאנט זיך אָן פריעדמאנס ענטזאגונג און האָט אראָבגעלאָזען די אויגען און זיי ניט געקענט אויפהייבען...

—ווי קומט צו מיר א רובל?... — האָט פריעדמאן קוים געקענט ארויסרעדען...

— עס פערוואלגערט זיך אמאל... — האָט זעלווין ווי פערשוידיגט געענטפערט.

— איך ווייס נאָר ניט... — האָט פריעדמאן געשטאמעלט און האָט דעם רובל ניט אויפגעהויבען.

אין צימער האָט א דריקענדע שטילקייט געהערשט.

— חע — חע — חע... — האָט פלוצלונג זעלווין ווי היסטעריש זיך פונאנדערגעלאכט. א קוק טהוענדיג אויפ'ן חבר...

— חע—חע—חע... — האָט פריעדמאן אויך געלאכט און עס האָט זיך געהערט עפעס מאדנע טרעהרען אין געלעכטער. דאָס געלעכטער האָט ווי געבריהט זייערע פינמ'ער און עס האָבען געפלאקערט זייערע באקען.

און דער רובל איז געלעגען אויף דער ערד ווי אן עדות אויף מענשליכע קלייניקייט און האָט איראָניש געקוקט אויף די צוויי לאכענדיגע חברים און האָט ווי גערעדט:

— אהא! אלץ איבער מיר... אלץ איבער מיר!...

אין א זומער מאנטעל.

(מאַנאָלאָג פון זון אונבעקאַנטען)

איהר זייט וועז געגאנגען ווינטער אין א זומער־מאנטעל? ניין. גלייך נאָך סכות, און אמאל נאָך פאר סכות האָט איהר שוין א ווינטער־מאנטעל אָנגעטהאָן? הא? א, איהר ציטערט דאָך פאר קעלט, קאַלטע נשמות! איבער אייך, האָבען מיין הארץ, מיין לעבען, מיין יוגענד, מיינע האָפנונגען, מיינע גליקען געפֿלאצט... איבער אייך! וועז איהר וואָלט אזוי פאר קעלט ניט געציטערט און וואָלט זיך גלייך אין וואַרימע בגדים ניט אָנגעפֿעלצט, וואָלט איך דאָך ניט קראנק געוואָרען. ווייל קראנק וועוואָרען בין איך ניט פאר קעלט, נאָר פאר חרפה, — איך האָב זיך געשעמט!

צו אלע צרות איז נאָך מיין מאנטעל איין עכט־זומערדינער געוועז — א העלער, און אפילו מענשען אין ברילען פלעגען גלייך דערקענען, אז איך בין משנה העם סדר פון דער וועלט, און פלעגען אויף מיר קרום קוקען און לאכען...

וועז איך וואָלט ניט געוועז קיין פערשאָלטענער מרה־שחורה'ניק, וואָלט איך א פרעהליכער יונג געקענט ווערען — א קלייניגקייט — אלע לאכען! א העלער זומער־מאנטעל אויף איין אָרימען מענשען אין א ווינטער־טאָג, מאכט אלעמען לאכעריג... און מרה־שחורה'ניקעס זאָגען נאָך, אז די וועלט טרענקט זיך אין טרעהרען און עס איז קיין עצה ניטא... א, זא־

לעז אלע מענשען אום ווינטער אנטהאלטן זומער־מאנטלען און העלע, דוקא העלע מאנטלען, — וועט די גאנצע וועלט לאכען... איך בין דערין איבערצייגט... אז מען טראגט ווינטער א העלען לייכטען מאנטל, מוז מען לאכען; עס איז טאקע לעכערליך...

איך בין אבער דערפון קיין פרעהליכער יונג ניט געווא־רען, פערקעהרט, מיין מרה־שחורה האט געשטיינט פון טאג צו טאג, און געהענדיג אין גאס אין מיין זומער־מאנטל (פערגעסט ניט, אז ער איז העל גענוגן), פלעג איך טראכטען: דא איז מיין סוף געקומען...

און מיינט איהר, אז איך האב זיך ניט געטרייסט, ניט גע־פונען קיין קולא'ס, אז עס איז דעכט אום ווינטער צו גיהן אין א זומער־מאנטל? פערקעהרט, מיין מח האט נור אין דער דאזיגער ריכטונג געארבייט. איך האב ביי זיך פועל גענוגן, אז „אז וואהל און גוט" וואלט דער גאנצער וועלט גענוגן, וועז אלע וואלטען אין זומער־מאנטלען ווינטער גענאנגען, עס וואלט ניט גענוגן קיין קנאה, קיין שנאה, און מענשען וואלטען זיך ברי־דערליך איינע די אנדערע גענוארעמט... אויך האב איך א ראיה גענומען פון ציגייגער: זיי וואלגערן זיך נעבעך אויף פעלדער אין אזוינע לייכטע בגדים, די קליינע קינדערלעך זייערע גיהען נאקעט און באַרוועם און פונדעסטוועגען לעבען זיי אזוי פרעה־ליך... ווידער פלעג איך דערמאנען אז א וויסענשאפטליך ביכעל, וואס איך האב געלייענט. דארטען פערזיכערט דער פער־פאסער, א פראפעסאר פון לייפציגער אוניווערזיטעט, אז א מענש קען זיין קערפער „פערהארטעוועז", ער קען זיך גענוהגען צו גיהן אויף אייז אין סאמע שבט, און איהם זאל עס ניט שא־דען... פערקעהרט, ער וועט נאך געזינטער זיין. אזא יאהר אויף מיר, ווי דער פראפעסאר איז געעכט... נור פערהארטעווען דעם קערפער! דאס איז איין סגולה פאר די מענשהייט, און איך אלס אנהענגער פון יענעם פראפעסאר מאך א וויסענשאפטליכען „פרואוו": איך גיהע טאקע אין א לייכטען זומער־מאנטל און

אויב א האר זאל עס מיך ארען! נאר נישט: ווי ניט מיך מיינט מען!... „פערהארטעוועט זיך!" ווילט זיך מיר אויסשרייען, בעגענענדיג חיים טרענבאך דעם גביר, אין ווארעמען פוטער — „פערהארטעוועט זיך!" — נאר רעד מיט איהם, אז ער איז ווייט פון דער ווייסענשאפט, אז אויסער זיינע געשעפטען ווייסט ער ניט.

און פון מיינע נחמות, ווערט אש...

וואס דארפט איהר א בעסערע נחמה?

ביי אונז אין שטעדטעל, ווען איך בין נאך א אינגעל געווען, האט געווואוינט א באראן, אן אמת'ער באראן, זאל איך אזוי נעזונד זיין. אלע האבען געווואוסט! אט דער באראן פלענט גאהן שטענדיג אין א זומער־מאנטעל... וואס ווען איהר זאגען, אז א באראן איז אויך אן ארימאן... דאס קען דאך ניט זיין! אהא! א באראן! א באראן, איז דאך אזוי גרוים, הייניטיג ציי־טען ניט מען שוין נאר אזעלכע טיטלען ניט. אוים!.. הייניט, ווער דארף דאס ווייסען, ווער איהר בין? אפשר בין איך אויך א באראן און איך האב אין דער היים טויזענד פוטערס, נאר פון גוט וואהלקייט ווענען בין איך קאפריזנע און ווייל גאהן דער נאטור אויף צו לכבעים — דוקא אין א העלען זומער־מאנטעל... טא, וואס־זשע לאכט איהר? פראים!...

נאר עס העלפט ניט, אלע קאנען מיך, אלע ווייסען, אז איך בין אן ארימאן, אז איך האב ניט נעקענט מאכען אויף ווינטער קיין מאנטעל, און אלעמען דאכט זיך, אז איך פריהר... נאר איך שווער אייך בנאמנות, אז איך האב פאר קעלט א האר קיין מורא ניט; פערקאהרט, איך האב ליעב די קעלט, עפעס פיהל איך מיר, אז דער פראסט נעהמט מיך ארום און גלעט מיך און קושט מיך און איז מיך מחיה... נאר גאה טענה מיט פראים, וואס פער־שטאהען נאר נישט. די באבע יאחנע האט זיי גענאגט, אז ווינ־טער איז קאלט און מען מוז טראגען א ווארים בגד, גלויבען זיי און היטען עס. גאהן ווייטער פון דער באבע יאחנען קענען זיי ניט. אוי, מאוסע רעאקציאנערען, וואס קענט איהר ניט פאר־ווערטס גאהן, וואס פערגעסט איהר אין וואס פאר א צייט מיר

לעבען, וואָס פערגעסט איהר, אז היינטיגע צייט איז קיין ברויט ניטאָ, און אייך ווילט זיך נאָך ווארימע בגדים?... מיט דער צייט לעבט!...

אט האָט מיך אַבגעשטעלט מיינער א בעקאנטער, וואָס איז אַנגעטהאָן אין א ווארימען בגד. ער רעדט מיט מיר, דאכט זיך, פון הויכע ענינים און די אויגען נעהמט ער ניט אראָפ פון מיין העלען מאנטל... דאָס בלוט גיהט מיר אין קאָפּ און עס איז מיר היים... היים, און דער פּראָ־אדם מיינט, אז עס איז מיר קאלט און גיט מיך א פרעג:

— דו האָסט נאָך גאָר קיין ווינטער־בגד ניט?

— ניין! — ענטפער איך און מיר ווערט נאָך מעהר היים.

— קאלט, הא? — פרעגט ער.

— א האָר אויך ניט...

ער קוקט אויף מיר און לאכט, דאכט זיך. איך קען מעהר מיט איהם ניט שטעהן, איך האָב איהם פיינט, ווי א שפּיון. א מענש, וואָס קען אפילו ניט פערשטעהן, אז ווינטער קען מען גיהן אין א זומער־מאנטל. איך גיה גיך, גיך און ווארף מיט די אויגען, טאָמער וועט גאָט מיר צושיקען א מענשען, וואָס איז אן אנהענגער פון מיין אידעע, וואָס גיהט אויך אין א העלען זומער־מאנטל — חאָטש א באראָן... נישקשה, איך ווילט מיט איהם שוין בעקענט ווערען... באראָנען זיינען איידעלע לייט. אונזער באראָן, האָט מען דערצעהלט, איז נעווען זעהר אן אייידעלער מענש, ער פלעגט אפילו מיט א פּראָסטען אידען זיך אַבשטעלען רעדען....

איך בענגען אַבער קיינעם ניט... אלע האָבען זיך דער־שראָקען פאר'ן ווינטער און האָבען זיך אַנגעפּעלצט ווי די חיות אין וואלד... אמת'ע חיות... נאָר איך אייגער, א מענש, איך גיה נאָך זומערדיג און מען קוקט אויף מיר, ווי אויף א ווילדען...

דאָרף מען האָבען מעהר ארימאן, ווי אָט דער טרעגער, איך קען דאָך איהם, ער גיהט אויך אין א ווארימען בגד. אמת, די

וואָטע זעהט זיך ארוים, אָבער פּאָרט איז זיין בנד א ווינטערדיגער. קיינער וועט ניט האָבען די העזה פון איהם חלילה צו לאָכען, ער טהוט, ווי אלע נוטע פרומע לייט טהון: ווינטער נעהט ער אין א ווארימען בנד. א טרעגער — אָבער מעשה־מענש! די וועלט האָט צו איהם קיין טענות ניט...

און וואָס האָבען זיי צו מיר? וואָס קוקען זיי אויף מיר? זיי האָבען דען רחמנות? אז איך דארף ניט זייער רחמנות. אז מיר איז בעסער פאר זיי. איך לאָך פון זייערע בנדים! איך טראָג פייער אין הארץ, מיר איז ווארעם... איך וועל זיי שווערען מיט מיין עולם־הבא, אז מיר איז ווארעם... אז מיר ארט נאָר ניט די קעלט... מיר ארט נאָר די חרפה... עס איז עפעס ניט שעהן!... פאר וואָס ניט שעהן? וויים איך אליין ניט! איך בין טאקע א נאָר! א קלוגער, דערהויפט א שטאַרקער, וואָלט אויף די אלע קליינע מענשעלעך מיט די קליינע קעפעלעך א שפיי נעטהאָן און אויסשרייען: איך שטעה העכער פאר אייך, איך בין העכער פאר קעלט, אָדער ווי א נייַ־מאָדנער פילאָזאָף זאָגט: אויף יענער זייט פון פאָלט און ווארים... נאָר יענער פילאָזאָף איז, דאכט זיך, משוגע געווארען... א שאָד, וואָס קלוגע מענשען ווערען משוגע און נארען בלייבען ביי זייער שכל און מאהנען: א ווינטער־בנד! איהם וואָלט שוין ניט געארט, וואָס איך נעה אין א זומער מאנטעל; ער וואָלט מיר נעווים נעלויבט:

„מאָלאָדיעץ! — וואָלט ער מיר א קלאַפּ נעטהאָן אין פּלייצע — דו ביזט אן איבער־מענש"...

* * *

שא!... אָט נעהט איינער אין א זומער־מאנטעל, ווי איך בין א איד, אין א לייכטען העלען זומער־מאנטעל, פּונקט ווי מיינער. אוי, א נעזונט אין איהם. ווער איז ער? איך וועל איהם נעהן קושען... ער האָט דאָך מיר נעראָטעוועט... ווער קען ער זיין! אפשר א בארָאן! אָט נעה איך צו א קוק טהאָן... ס'אָנאר ער איז! וואָס

געהט ער פונאנדערגעשפילעט! עס איז דאך קאלט... ניין! איך האב א טעות! קאלט איז ניט — עס איז היים... זעהר היים... נאר גלאט עס איז ניט שעהן! צו פיעל זומערדינג — פון־נאנדערגעשפילעווען!... אט, נעה איך איהם זאגען, ער זאל זיך, ווי איך, פערשפילען... זאלען לייט ניט קוקען און לאכען. עפעס פון איהם לאכט מען נאך מעהר ווי פון מיר... הא? וואס איז דאס? אי איך וויים שוין! דאס איז דאך לייבקע שכור... פע, מאוס, מאוס... איך בין דאך אבער קיין שכור ניט! איך וועל מיך נאך אויפנעהען א בנד... אויך נאמנות! גלויבט מיר! ווארט נאך א חודש, זאל נאר דער קריזים פלאצען! היינט איז זעהר ענג — איך האב נישט! די צייט וועט זיך אבער פער־בעסערן... זי מוז זיך פערבעסערן, איך וועל מאכען א טהייערען פוטער, ווי איהר האט ליעב... לאזט מיר צורוה! מיר איז ניט קאלט... מיר איז היים!...

אך, ווי היים!...

די קאלטע האנד.

אין דער הויך איז נעווען דאס צימערי, וואו עלענדמאן האט נעוואהנט, אין דער הויך, אויפ'ן פינפטען שטאק. דאס צימערי איז נעווען א פינסטערס. נאר דאס האט ניט אזוי שטארק עלענדמאנען נעארט. איהם האט זיך נעדאכט, אז דאס צימערי איז עקסטרא פאר איהם נעמאכט נעווארען, כדי ער זאל זיך דא קענען בעהאלטען פון דער גרויסער וועלט... שלעכט האט נאר נעווירקט אויף איהם די נאסע וועגד פון צימערי, און שטענדיג, אפילו זומער איז דארט קאלט נעווען און ער האט נעהאט ניט זעלטען א וואונש: איינהייצען דאס אייוועלע, זיך זעצען ביים פייער און זיך דערמאנען אן עפעס, וואס איהם איז ליעב און טייער. עפעס זעהר אן אלטען, נאר ליעבען פער־לאנג האט ער תמיד נעהאט, נאר קיינמאל ניט נעווואוסט, ווי דער פערלאנג הייסט און אין וואס ער בעשטעהט.

אלט איז ער נעווען 25 יאהר. ער האט נעהאט א קאפ מיט שווארצע האר, די אויגען שווארץ און גרויס און זיי האבען שטענדיג געקוקט מיט א בענגשאפט, מיט צער און וועהטאג... דאס פנים איז נעווען לאנגליך און דער אויסדרוק האט דער־צעהלט פון א קאלטען עלענדען לעבען..

ער האט אין דער גרויסער וועלט קיינעם ניט נעהאט, אוי־סער א פעטער ערנעץ טיעף אין רוסלאנד. דער פעטער פלעגט

זיך איהם שטענדיג חלום'ן, און אז ער פלענט נעהן אין נאס און בענגענען די בריעפטרעגער מיט די גרויסע פּאַרטפעלען אַנגע־פּאקט מיט בריעף, פלענט איהם שטארקער קלאפען דאס האַרץ, און איהם פלענט זיך דאכטען, אז היינט־מאַרגען וועט א בריעפ־טרענער איהם אַבשטעלען און וועט איהם אַבגעבען פון פעטער א בריעף...

נאר זיין פאנטאזיע פלענט איהם אַבנארען. עס זיינען אוועק פיעל „היינט'ס" און „מאַרגענ'ס", די פּאַרטפעלען ביי די בריעפטרענער זיינען אלע טאג גרעסער געוואַרען, נאר פאר עלענדמאנען איז דאַרט קיין בריעף קיינמאל ניט געלעגען...

די רוישענדע נאס האַט איהם זיין עלענד דערמאַנט, די הונדערטע שפּאַציערענדע האַבען איהם דערצעהלט, אז ער האַט קיינעם ניט. דאס לאכען, דאס גערוש האַבען איהם געגעבען צו פערשטעהן, אז אין זיין וועלט איז שטיל ווי אין א קבר... דאך פלענט ער אפט געהן אין גאס, געהן און אריינקוקען מיט גע'גנב'טע בליקען אין יערען פנים, אפשר וועט איהר ווער אַבשטעלען און זאגען: דאכט זיך א בעקאנטער, און וועט איהם אויסשטרעקען א האנד, א ווארעמע מענשליכע האנד. ער וואלט זי אזוי געדריקט!...

און אפט פלענט זיך טרעפען, אז געהענדיג צווישען דער נעדיכטער מאסע, צווישען פרעהליכע אויסגעפוצטע הערען און דאמען, פלענט זיך זיין האנד אַנריהרען אן א פרוי'ס א ווארע־מע האנד. די ווארימקייט פלענט זיך צוגיסען איבער זיין גאנ־צען קערפער און א גאנצע נאכט איז ער גליקליך געווען. ער פלענט ליענען אין דער פינסטער און די ווארימקייט פון דער האנד איז איהם פערבליבען אין נעדאנק און ער האַט א גאנ־צע נאכט עס נעפיהלט און נעהאפט אויף טאג.

און אויף מאַרגען פלענט ער בענקען נאך א ווארימער האנד. ער פלענט אריינגעהן אין א געוועלב, וואו א מיידעל

זעצט, פלענט קויפען ביי איהר עפעס א קלייניגקייט און פלענט זיך בעמיהען, אז צונעהמענדיג פון איהר די סחורה זאל זיך זיין בימעהען, אז צונעהמענדיג פון איהר די סחורה זאל זיך זיין האנד אנריהרען אן איהרער... נאר איהם פלענט זיך עס זעלטען איינגעבען. דאס רוב פלענט דאס מיידעל „די סחורה" אוועק־לעגען אויפ'ן סטוייקע, און ער פלענט ארויסגעהן פון געוועלב מיט מעהר עלענד, ווי ער איז אריין...

אמאל פלענט ער ביי־נאכט אין נאדטען געהן. פארביי איהם פלענען זיך ציהען פרעהליכע פאדליך. וועד עס פלענט פרעהליך און אויפ'ן קול לאכען, אנדערע פלענען זיך אזוי שושקען, און דאס פלענט נאך מעהר זיין עלענד פערגרעסערן. אלע האבען צו זיך חברים, חבר'טאדינס, נאר ער האט קיינעם קיינעם ניט.

איינמאל אין אנהויב פריהלינג איז עלענדמאן ארויס פון זיין ענגען צימעריל. עס איז געווען פארנאכט, אין גאס האט נערוישט, מענשען זיינען פארבייגענאנגען מיט יום־טוב'דיגע, פרעהליכע געזיכטער און עס האט אויסגעזעהן ווי זיי גרייטען זיך אויף עפעס א פרעהליכען באל, וואו אלע, אלע צוזאמען וועלען זיך פערוויילען און לעבען, נאר עלענדמאנען לאזט מען איבער אליין, איהם ווייל מען ניט נעהמען. און ער האט זיך נעלאזען גיכער נעהן, ווי א בעליידיגטער, ווי א פערלא־זענער...

ניט בעמערקטערהייט איז ער צוגעקומען צום קליין פאלקס־נערטענדיל. דארט האט אויך יום־טוב'דיג אויסגעזעהן, נאר עפעס ניט אזוי שרייענדיג, ווי אין גאס. עס איז דוהכגענאנגען צוויישען די אלעען אן עלענדער סאלדאטיל, אן ארימער טרע־נער, א דיענסט מיט א קינד.

עלענדמאן האט געזוכט א באנק צו זעצען זיך. אלע בענק זיינען פערנומען געווען, נאר אין דער לעצטער אלע איז אויך

א ברעג באנק נעזעסען א מיידעל איבערנעדעקט א האלב פּנים מיט א פּאטשייליע.

עלענדמאנען האָט א ציה נעטהאָן, שטארק א קלאפּ נעטהאָן אין הארצען און ער האָט זיך נעבעזן איהר אוועקגענעצט...

א ווייליע איז ער נעזעסען און ניט אויפּנעהויבען די אויגען, אין הארצען, האָט זיך איהם נעדאכט, זיצט עמיצער און זינגט איהם אן אלטזים ליעדעל. און עם ווערט איהם עפּעס אנגענעהם און עס ציהט איהם און עס ווילט זיך איהם רעדען...

ער קעהרט אָב דעם קאָפּ צו דער זייט, ווען דאָס מיידעל זיצט און גיט א קוק.

זיינע בליקען בעגענענזען זיך מיט איהרע. צוויי שווארצע אויגען מיט א טרויריגען גלאנץ. זיי רעדען, דאכט זיך, אהן ווערטער.

„זי איז אן עלענדע! טראכט ער, „איך וועל מיט איהר אנהויבען צו רעדען".

— איהר זענט... — הויבט ער אָן, — און עס פערפּעהלט איהם מוטה.

נייַן, רעדען וועט ער ניט, ער וועט נאָר קוקען אויף איהר. זי איז אן עלענדע...

און פּלוצלונג בעהערשט איהם א חשק אנצונעהמען זי פּאר די האנד און א דריק טהאָן.

דאָס הארץ קלאפּט איהם. ער קוקט אויף איהר און יעדער קוק איהרער דערצעהלט איהם עפּעס.

— וואָס זענט איהר אזוי אומעטיג? — רייסט זיך ארוים א פּראגע פון זיין מויל, און איהם דאכט זיך, אז ער האָט די וועלט אייננענומען...

— איך בין נאָר ניט אומעטיג! — דערהערט ער א שטילען ענטפער.

— וואָס זיצט איהר אזוי שטיל? — פרעגט ער וויערער און נעהמט ניט אראָב די אויגען פון איהר.

— וואָס זאָל איך שרייען? — שמייכעלט זי ביטער.

ער בלייבט שטום און קוקט אויף איהר, און אין קאָפּ עגבערט דער נעדאנק: נעהם זי אָן פאר די האנד, נעהם!

און עס ציהט איהם א געוואלדיגע קראפט.

— איהר זענט א היגע? — פרעגט ער.

—ניין! — הערט ער אן ענטפער.

— איך בין אויך אין דער פרעמד דאָ, — לאָזט ער ארויס מיט א זיפֿץ.

ער ווילל נאָך עפּעס רעדען, נאָר ער קען ניט. דער פער־לאנג אָננעהמען זי פאר די האנד לאָזט איהם ניט רעדען.

— שענק מיר אויף א ווילע דיין האנד, לאָז מיר א ווילע האלטען זי, איך בעט דיך...

ער זאָגט דאָס אָבער ניט, דאָס איז פאר איהם צו שווער און ער בעגנוגעזט זיך נאָר מיט'ן קוקען אליין.

און דאָס הארץ זיינס ציהט און ציהט און זיין האנד שלעפּט דאכט זיך עמיצער...

און אָט ניט זי אויף איהם א קוק. ער דערפיהלט עפּעס נאָהענטעס, עלענדעס, בעטענדעס און זיין האנד ריהרט ענדליך אָן איהרע.

זי שווייגט און לאָזט אראָב די אויגען.

און א וואָרימער שטראָם לויפֿט איהם דורך איבער'ן האר־צען. ער דריקט וואָס א ווילע איהר האנד פעסטער און פעס־טער.

— עס טהוט אייך ניט וועה? — פרעגט ער.

— ניין! שמייכעלט זי.

און ער לאָזט די האנד ניט ארויס, ער האלט זי פעסט.

איהר האנד איז אָבער קאלט...

עס פערדריסט איהם. ער וואָלט וועלען האָבען שוין דאָס

נאנצע נליק — דריקען א וואַרעמע האנד. קאלט איז איהם...
— פאר וואס איז ביי אייך אזא קאלטע האנד? — פרענט ער און האט באלד חרטה.
זי ענטפערט ניט און וויל ארויסנעהמען איהר האנד...
— ווער זענט איהר? — פרענט ער און דריקט איהר האנד און לאזט זי ניט אפ.
— איהר ווילט זיין מיט מיר בעקענט? הא, איהר ווילט? ער קוקט אויף איהר, דריקט די האנד איהרע און אין קאפ רוהט ניט דער נעדאנק: פאר וואס איז איהר האנד אזא קאלטע?... דאך רעדט ער וויערער צו איהר:
— איך וועל קומען צו אייך, איהר צו מיר. איך וועל מיט אייך שפהנע ביכלעך לעזען... איהר ווילט?
„פאר וואס איז ביי איהר אזא קאלטע האנד?"... — זי שווייגט.
— נו, איהר ווילט? — פרענט ער ווייטער.
— איך דארף האבען נעלד דערפאר... — זאנט זי ארוים, ווי צוויישען די צייהן... — פאר נעלד וועל איך צו אייך קומען... זאנט זי שוין דרייסטער...
ער לאזט פלינק ארוים איהר האנד, ניט אויף איהר א קוק און ווערט ענטשווינגען...
א שטומער זיצט ער נאך א וויילע, הויבט זיך נאכדעם אויף און לאזט זיך נעהן, ניט וויסענדיג ווהין.
— א קאלטע האנד! — רעדט ער אלע ווילע ארוים פאר זיך און עם נעהמט איהם דורך א קעלט...

פער׳משבנ׳ט זיך אליין.

עס איז געווען אנהייב פריהלינג. א פריהמארגען פון יע־נע פריהלינגס פריהמארגענס, וואס זאגען צו גילדענע בערג, און דער מענש לאזט זיך פערפיהרען און לויפט אין גאס א דער־פרישטער, אן אנגעפאקטער מיט האפענונגען אויף א גוטען פרעהליכען טאג, אויף גרויסע גליקען...

און וועלווי׳ קלינגער, א אידישער לעהרער, א 25־יעהרי־גער הויכער ברונעט, האט שוין ארבעגעווארפען דעם צוריסע־נעם וואטעווען ווינטערמאנטעל, וועלכען ער האט מיט דריי יאהר צוריק אנקומענדיג אין ווארשוי פאר דריי רובל׳ געקויפט, האט גוט אויסגעריניגט די קאמאשען, מיט די צווייי לאטעס, אוש זיי האבען פרעהליך געגלאנצט, איינגענעהט מיט דער אייגענער האנד צווייי קנעפלעך אין אלטען רעקיל, גוט פער־קאמט די לאנגע האר, וואס ער האלט שוין אויפ׳ן קאפ ביי א יאהר, און איז ארויס פון זיין צימער׳ל, וואו ער האט געוואהנט מיט נאך צווייי חברים, לעהרער אהן שעה׳ן, — אויף דער ליכטיגער וועלט....

— א שעהנער טאג! — האט ער אין געדאנק גערעדט— אוז האט אנגעהויבען געהן גיכער און שטאלצער, פונקט ווי ער וואלט געקאנט ערגיץ טראגען פערקויפען די שטראהלען, וואס

האבען זיך נענאסען אויף איהם, און נעהמען דערפאר כאטש עטליכע מטבעות אויף פריהשטיק...

און א פריהשטיק וואלט איהם זעהר נויטיג געווען — עס איז שוין נעווען צוועלף א זייגער. וועמען גאט העלפט, עסט מען שוין א צווייטען מאל...

קלינגער איז אבער אזוי צופריעדען געווען מיט דער ליע־בער וואריאנטיים, מיט דער העלער ליכטיגקייט, מיט וועלכער די גאנצע נאס איז געווען פערגאסען, אז ער האט פערגעסען, אדער בעסער געזאגט, זיך בעמיהט ארויסצושלאגען פון קאפ דאס מאוסע עסען...

— ליכט! ליכט! — האט ער נערעדט הויך — ליכט! ליכט!

און ער האט זיך דערמאהנט, אז ער האט ניט לאנג נע־ליעגט, אז נעטהע איז געשטארבען מיט די וועלטער: „וואס מעהר ליכט!" און ער איז שטאלץ געוואָרעדען, וואס ער און נעטהע האבען איין פערלאנג...

אמת, אזא פאעט, ווי נעטהע איז ער ניט געווען, אבער ליעדער האט ער אויך געשריבען, און וועז די רעדאקטאָרען וואלטען ניט געווען אזעלכע שלעכטע, וואלט ער שוין לאנג בעוואוסט געוואָרען ביי אלע אידען, ווייל צייט האט ער א גאנץ ווינטער געהאט און האט זעהר פיעל געשריבען... מען האט אבער ניט געדרוקט!

פערטיעפענדיג זיך אין אזעלכע רעיונות, האט ער אן פריה־שטיק ווירקליך פערגעסען. אין קאפ האט זיך ביי איהם אנגע־הויבען וועבען א גאנצעם ליעד וועגען פריהלינג, ער האט שוין געהאט א סך פארטיגע גראמען, ווי: געזיכט—ליכט, היינט—שיינט. פארבייגעהענדיג אבער נעבען דעם בעקאנטען קאפע־הויז, וואו ער און זיינע איבעריגע בעקאנטע לעהרער, פאע־טען, קריטיקער און סתם לעזער, געפינען זיך, וועז עס איז נאר דא א גראשען אין קעשענע — האבען די גראמען מיט דער

גאנצער פאטישער שטימונג זיינער, ווי ארויסגע'גנב'עט זיך פון קאפ, און אנשטאט זיי האט זיך אריינגעכאפט א פרישער נעראנק, וואס האט איהם א זאג געטהאן, וו' אין דער וועלט אריין:

— דא קענסטו אויסטרינקען א גלאז טהיי און אויפעסען א פאר זעמעל — עס וואלט ניט געשאדט.

דאס וואלט טאקע א יושר געווען! — האט קלינגער זיך געלאזט איינרעדען, און ער האט זיך אבגעשטעלט און האט זיך פערטראכט.

און טראכטען האט ער געהאט וועגען וואס: ווי אזוי געהט מען אריין, עס איז ניטא א גראשען אין קעשענע, און ווי אזוי בעהט מען ניט אריין, אז עס ווילט זיך שוין גוט עסען?...

און ער דערמאנט זיך, אז אפטמאל געפינט מען דא א בעקאנטען, וואס קען אויסלייהען עטליכע קאפיקעס, אהן א וועקסל און אהן א שום שטר־חוב, נאר פשוט א נמילות־חסד, וואס דאס איז עהנליך אביסעלע צו א נדבה...

און דערמאנענדיג זיך אזא מאוס ווארט, גענהט ער אוועק עטליכע טריט ווייטער פון קאפע־הויז און ווידל זיך איינשמו־עסען, אז אין אזא שעהנעם טאג דארף מען זיך שטעלען העבער פון עסען און טרינקען, מען דארף ניט זיין קיין חיה.

— „א גלאז טהיי מיט א פאר זעמעל" — לויפט איהם נאכדעם דורך אין קאפ, און ער לאזט זיך גענהן צוריק, הערט אויף צו טראכטען און גענהט אריין אין קאפע־הויז.

דאס קאפע־הויז בעשטעהט פון צוויי קלייניע צימערן. ארום קלייניע מארמארנע טישעלעך זיצען געסט פון פערשיעדענעם עלטער, קלאס און רייכקייט. א טיל זיצען און לעזען צייטונ־גען, אנדערע טרינקען און עסען.

קלינגער זעצט זיך אוועק אויף א ליידינען ארט, וואוארפט די בליקען אויף אלע געסט און זוכט א בעקאנטען. אלע פנימ'ער

זיינען איהם אבער פרעמד און קוקען אזוי בעז און ענאאיס־טיש — קאלט.

„עפעם מאוסע מענשען!" — פאלט קלינגערן איין, און ער קוקט מיט עקעל אויף איינעם, וואס עסט מיט גרויס אפע־טיט, אריינלאזענדיג זיינע צווייי גרויע אויגען אין דעם גלאז מילך, פון וועלכען ער האט געטרונקען, נאך יעדען ביסען בולקע.

— ווי א מענש האט זיך דאס אזוי פערטיעפט אין דער אכילה! — ווערט קלינגער שוין אויפגערעגט און וויל זיך אויפהויבען און אוועקגעהן. נאר ער שעמט זיך שוין ארויס־געהן אזוי. די וירטהין וואס זיצט ביי דער קאסע, וויים ער, וועט איהם ביים טהיר אבשטעלען און פרעגען:

— איהר האט נאר נישט גענומען?...

ער זיצט און קוקט אויף די וירטהין. זי זעצט נעבען דער קאסע און ווארפט אויגען אויף די געסט, און קלינגער דערמאנט זיך, אז זיין מאמע, וועג ער איז נאך אין דער היים געווען, פלעגט אזוי אכטונג געבען אויף די מוזשיקעס, בעת זיי פלע־גען זיך אמאל צונויפקומען צו זיי אין שטיבעלע אין א מארק טאג אנווארעמען.

— עס איז גנב און גזלן, — בעשלויסט ער מיט כעס — יעדער ציטערט פאר זיין פעל, מען האט אלץ מורא, מען זאל גיט בע'גנב'ענען, מען היט איינער דעם אנדערן — גנבים!... שרייט ער אוים אין גראנק, און זיין בלאס פנים פערקרימט זיך.

— איהר ווילט עפעם? — שלאגט איהם איבער די גע־דאנקען דאס מיידעל פון קאפע־הויז, אוועקשטעלענדיג זיך קע־גען איהם אין איהר וויסען פארטוך, מיט לויפיגע גלעזער אין האנד.

קלינגער'ן בעפאלט א פחד און צוטומעלטערהייט ענטפערט ער.

— א גלאז מילך.

— מיט בולקעלעך? — פרענט דאס מיידעל ווייטער.

— מיט בולקעלעך... — שטאמעלט ער ארויס און דאס הארץ פאלט איהם שיער ניט ארויס פון שרעק...

„וואס טהוט מען איצטער? מיט וואס וועל איך בעצאהלען?" פיקט איהם אין מוח, און עס ווערט איהם היים און קאלט, די אויגען קוקען ווילד אויף אלעמען, ווי ער וואלט נאר וואס א מענשען גע'הרג'עט, און האט מורא מען זאל איהם ניט דערקענען...

דאס מיידעל האט איהם גלייך צוגעטראגען א גלאז מילך מיט עטליכע בולקעלעך אויף א טעלער און איז אוועק צו אן אנדער טישעל.

— מילא, וואס ווערט דערפון — בערוהיגט ער זיך — מען דארף עסען, עס וועט אפשר באלד אריין א בעקאנטער, דאס שווארץ יאהר וועט זיי דאך ניט נעהמען.

ער הויבט אן עסען און קוקט צום טהיר, וועלכע עפענט זיך אלע ווייל, און עס ווייזען זיך אלערליי מינים פארשוינען — נאר אלץ ווילד פרעמדע געזיכטער.

דאס הארץ שרעקט איהם אלץ מעהר און מעהר. ער איז דא זעהר מאוס ארייגגעפאלען — ווי אזוי וועט ער איצטער ארויסנעהן? און יעדער ביסען שטעלט זיך איהם אין האלז און ווערגט איהם...

נאכ'ן עסען בעפאלט איהם נאך א גרעסערע שרעק. די טהיר עפענט זיך און פערמאכט זיך, און אויף צו לאכעס קומט קיינער ניט אריין פון בעקאנטע, ווי זיי וואלטען אלע אויסגעשטארבען, עס הויבען איהם שוין אן וועה צו טהאן די אויגען, קוקענדיג צום טהיר, און ער בעשליסט אויפהערען חאטש עטליכע מינוט צו קוקען — ממה נפשך, וועט ווער אריין, וועט ער דאך צוגעהן צו איהם. אז ער דערהערט אבער דאס גערויש פון טהיר, קען ער זיך ניט איינהאלטען און קוקט, און

זיין נעדולד פּלאצט — קיינער קומט ניט. די אלע וואס געהען אריין זיינען איהם אזוי פיינדליך, אזוי עקעלהאפט!... ווי רוהיג זיי בעוועגען זיך, ווי רוהיג זיי זעצען זיך אוועק ביים טישעל, ווי רוהיג זיי בעצאהלען נאכדעם ביי דער קאסע!... צופריעדענע, מאוסע מענשען!...

פאר לאנגווייליע נעהמט ער א בלאט צו לעזען. ער הויבט אן פון די טעלעגראמעס און לעזט איבער, אז פון סאלאניקי מעלדעט מען, דאס די דריי בולגארען, וואס האבען געשיקט צום עסטרייכישען קאנסול א פאסקווילי, אז זיי ווילען איהם הרג'ענען, האט מען ארעסטירט...

— אט וועלען זיי איצטער האבען, — טראכט זיך איהם, און איהם שטעלט זיך פאר דריי בולגארען הויבט און שווארצע מיט לאנגע בלאנקע מעסער אין די הענד...

באלד אבער הויבען פאר איהם אן די אותיות צו שפרינגען, דער קאפ דרעהט זיך, אין ברוסט קאכט עפעס א זעהר אונאנגענעהמעס פייער, און עס ציהט אזוי אויפ'ן גאס...

איהם שטעלט זיך פאר איצט די נאס אין א הערליכען אויסזעהן. די זון שיינט אזוי אנגענעהם, מענשען געהען און פאהרען, איצט וואלט גוט געווען צו שפאציערען, — זאס איז ער דאך!

און ער פיהלט זיך, ווי ער וואלט זיך אליין ארעסטירען. ווער וויים ווי לאנג עם וועט איהם אויסקומען צו זיצען אין דעם אסטראג!

א שווייס בענימט איהם, די אויגען שפרינגען איהם שיער ניט ארוים. ער קוקט מיט אנגעשראקענע בליקען אויף דער ווירטהין, וועלכע זיצט ביי דער קאסע און היט די געסט.

— א רוח אין איהר, ווי זי היט דאס! — וועדט ער אויפגעבראכט און קען פון איהר די אויגען ניט אבריסען.

און אט בעגענענט ער איהרע בליקען. איהם דאכט זיך, אז זי וויים, אז ער האט ניט מיט וואס צו בעצאהלען, און מיט

שרעק וועגדעט ער די אויגען וויעדער צום טהיר.

שוין דריי דער זיינער! קיינער פון די בעקאנטע איז ניטא.

קלינגער קוקט אין פענסטער אריין צום הויף, צו דער טהיר איז איהם שוין נמאס געוואָרען קוקענדיג. די זון שיינט נאָך אזוי טרייִ און וואַרים און רוהיג, פונקט ווי מיט איהם וואָלט גאָר ניט געשעהן... דער כעס, וואָס האָט איהם געברענט, איז אריבער אין א טרויער, ער דערמאָנט זיך, אז אויף דעם ליכטי־גען טאָג האָט ער אזוי לאַנג געוואַרט, — עס איז ביז איצט אזוי קאַלט און טרויריג און הונגעריג נעווען!...

און אז ער האָט זיך אויף איהם שוין דערוואַרט, דאַרף ער זיצן בערשפּאַרט, פער'משכנ'ט פאר עטליכע קאָפּיקעס אין אן ענגען, דושנעם קאָפּע־הויז און וואַרטען, ביז וואַנען א גוטער אַרימער ברודער וועט קומען איהם אויסליזען...

אין די אויגען שטעלען זיך איהם טרעהרען און ער קלערט:

— דאָס לעבען איז אזוי קורץ, שעהנע טעג זיינען אזוי וועניג, און דאָס ביסעלע, וואָס עס איז דאָ, רויבט מען אוועק... פאר וואָס? פאר וואָס?...

און איהם פאַלט איין צו צוגעהן צו דער ווירטהין צו דער קאסע און זאָגען איהר:

— האָט קיין פאראיבעל ניט, איך האָב זיך פערגעסען, אז איך האָב קיין קלייגעלד ניט און בין אזוי אַרויסגענאַנגען, איך וועל איך שפּעטער בעצאָהלען...

דאכט זיך, א גלייכע זאך, און ער וועט בעפריִט ווערען און וועט זיך לאָזען וויעדער אין דער פרייִער גאס, וואו עס איז אזוי ליכטיג און גוט...

ער גיט אבער א קוק אויף די ווירטהין און קען זיך פון אַרט ניט אויפהויבען...

— ניין! איך וועל נאָך וואַרטען! — בעשליסט ער — מילא, מאַרגען וועט דאָך אויך זיין א שעהנער טאָג!

ער דערמאָנט זיך אבער, אז עס איז מאוס אזוי לאַנג צו

זיצען, די קעלנערין קוקט שוין, דאכט זיך, אויף איהם מיט חשד. אז זי געהט פארביי זיין טישעל דאכט זיך איהם, אז אט־אט זאגט זי ארוים:

— וואם זיצט איהר דא אזוי לאנג, עס איז אזוי אויך ענג — בעצאהלט און געהט אייך...

ער האט שוין אמאל אזא סצענע בייגעוואוינט. אמת, דאם האט געטראפען מיט אן אלטען פרימען איידען, וואם איז דא א ווינטער־טאג אבגעזעסען. איהם, קלינגער'ן, וועט מען ניט טשע־פען, זיי זעהען דאך, אז ער איז ניט אבי ווער... מאום איז דאם אבער... און ער בייט איבער דאם ארט: ער געהט איבער אין צווייטען צימער. אין צווייטען צימער קען ער אבער לאנג ניט אייבזיצען, די טהיר זעהט זיך ניט, און ער האט מורא טאמער וועט עמיצער אריין, וועט אויסטרינקען א גלאז טהיי און וועט אוועקגעהן און ער וועט דא בלייבען ניט קיין אויסגעלייזטער...

ער געהט איבער צוריק אין ערשטען צימער און בעשלויסט פעסט צו ווארטען רוהיג, ביז ווער פון די בעקאנטע וועט אריין; און כדי די צייט זאל ניכער אייבערגעהן, וועט ער אנהויבען א בלאט לעזען פון אנהויב ביז'ן סוף.

און ער הויבט אן וויעדער צו לעזען. ער לעזט עטליכע מאל א שורה, ווייל עפעס בענעהמען, נאר די ווערטער געהען אריין אין קאפ און גנבה'ענען זיך גלייך ארוים, ווי זיי וואלט דארטען ענג געווען, ווי איהם אין דעם קאפע־הויז...

ער הערט אויף צו לעזען און דערשפירט הונגער.

מיט דעם נייעם געפיהל פון הונגער דערפרעהט ער זיך. ער מאכט א רעכנונג, אז שוין פער'משכנ'ט זיך, זאל זיין כאטש אין א גרעסערע סומע..

און אז דאם מיידעל געהט צו צום טישעל וואו ער זיצט, וענדעט ער זיך צו איהר מיט אן אמת'ען שטאלץ:

— דערלאנגט, פרייליין, א גלאז טהעע מיט א פאר פור־טער־ברויט...

און קלינגער ווערט דערשראָקען פאר זיינע אייגענע ווער־טער. ער געפינט אז ער האָט דאָ וויעדער געמאכט א פעה־לער, טאָמער וועט קומען אפילו א בעקאנטער, וועט ער דען וועלען אים אויסלייזען אויב די סומע וועט זיין צו גרויס.

און אז ער עסט אָב, ווערט ער נאָך מעהר געפאלען און קוקט מיט מעהר שרעק צום טהיר.

עס ווייזט זיך אבער קיינער ניט, אויסער פרעמדע געזיכ־טער, וואָס פון קלינגערס ווענען האָבען זיי גאָר ניט געקענט געבוירען ווערען אפילו... וואָס דאַרף ער זיי?...

—שלעכט! — ברומט ער, ארויסגעהענדיג פון געדולד.

— א פערשאָלטענער טאָג, היינט ווען קיינער ניט קומען...

זיין נשמה הויבט אין איהם זיך אָן צו רייסען, ער קען מעהר ניט אייגזיצען, עס איז איהם ענג. ער וויל זיך אליין בייסען, קנייפען, שלאָגען... וואָס איז ער אריין אהער? ער וואָלט בעסער הונגערען, אבער פריי געווען — און ער הויבט אָן זוכען מיטלען, ווי אזוי צו ראטעווען זיך.

די מיטלען זיינען ווילד, און ער וועט זיי קיינמאָל ניט טהאָן, נאָר דער מוח ארבייט.

און אָט פאלט איהם אין ארויסצושפרינגען דורך דעם אָפע־נעם פענסטער, און אז ער דערשרעקט זיך פאר'ן נעדאנק, חאפט ער זיך אָן א צוווייטען מיטל: ער וועט צוגעהן דאָ צו וועמען עס איז, דערצעהלען די נאנצע מעשה און וועט בעטען באָרגען 20 קאָפיקעס.

דאָס איז אָבער אויך ניט קיין מיטל: דאָ זיצען אלע שלעכטע מענשען, זיי ווילען קוקען ווילד אויף איהם און יעדער וועט ארויסברומען: כ'האָב ניט...

און אז די קעלנערין נעהט פארבי, פאלט איהם גאָר איין צו וועגדען זיך צו איהר און זאָגען:

— הער, אויב דו באָרגסט מיר אביסעל געלד, האָב איך מיט דיר חתונה — דו ווילסט דאָך חתונה האָבען, דו ביזט

דאָך שוין אַלט און אויסגעהאָרעוועט, ווער וועט דיך נעהמען?...
און די טהיר עפענט זיך, עפענט זיך און פערמאכט זיך און קיינער פון די בעקאנטע געהט ניט אריין...

און דער טאָג איז אזא ליכטיגער, — ווי גוט איז איצט אויפ'ן גאַס... ווי ענג איז איצט אין קאפע־הויז, וואו ער האָט זיך פער'משכנ'ט פאר צוואנציג קאָפיקעס...

— גאָט מיינער! — ווייניט אין איהם דאָס הארץ — א טאָג „לעבען" איז דאָך וועדטה מיליאָנען, מיליאָנען! גזלנים, לאָזט מיך ארוים!...

און די ווירטהין זיצט ביי דער קאסע און היט, ווי א שטרענגער זשאנדאַרם... און קלינגער רייסט זיך און זוכט מיט־לען ווי צו אנטלויפען, ווי צו אויסגעלאזט וועדען פון דעם אַסטראָג...

ערשט זיעבען א זייגער איז געקומען א בעקאנטער. קלינ־גערן האָט א פינטעל געטהאָן אין די אויגען און פאר שמחה איז ער צוטומעלט געוואָרדן, האָט זיך א חאַפּ געטהאָן פון אָרט און א געשריי געטהאָן:

— ברודער! דו האָסט מיך נעראטעוועט...

יענער האָט איהם קאלט דערלאָנגט די האַנד און האָט גע־פרעגט:

— וואָס איז מיט דיר די שמחה?

— וויפיעל בין איך ווערט? — האָט קלינגער אנשטאָט צו ענטפערן, געפרעגט.

— אין מיינע אויגען א גראָשען אויך ניט...

— אי, שלעכט! — האָט קלינגער געסטאָרעט זיך צו זיין פרעהליך. איך וועל שוין דאָ מוזען בלייבען, איך בין דאָ איצט פער'משכנ'ט אין 20 קאָפיקעס...

— איז וואָס ווילסטו, איך זאָל דיך אויסלייזען? — האָט דער בעקאנטער געפרעגט האלב שמייכלענדיג, האלב ערנסט...

— לייז אויס, ברודער, לייז מיך אויס — איך האָב שוין קיין כח ניט צו זיצען.. אזא שעהנער טאָג!...

און דער חבר האָט איהם אויסגעלייזט...

קלינגער איז א בעפרייטער אוועק צום קאסע, האָט אבגענאָהלט און זיך געשווינד ארויסגעכאפט, ניט געזעגענט, ניט געזעגענדיג זיך אפילו מיט'ן אויסלייזער...

אויפ'ן גאס איז שוין דונקעל געווען, דער הימעל איז נעוואן פערדעקט מיט שווארצע וואלקענס, א קליין רעגענדעל האָט צוגעקאפעט און קלינגערן האָט וועה געטהאן דער ליכטיגער טאָג, וואָס איז אין תפיסה אוועק און איהם האָט זיך גראכט, אז דער הימעל העלפט איהם צו בעווייגען דעם פערשפיעלטען טאָג...

דער מאָרגענדינגער טאָג איז א קאלטער, א נאסער און דונקעלער געווען, און קלינגער איז א הונגעריגער אין דער היים געזעסען און האָט געבענקט נאָכ'ן נעכטיגען טאָג...

דער בוכהאלטער.

11 א זיינער ביינאכט.

ער איז נאר וואס געקומען פון קאנטאר, וואו ער דיענט אלס בוכהאלטער. ווי דערשלאגען איז ער אנידערגעפאלען אויפ'ן אייגציגען שטוהל, וואס האט זיך געפונען אין קליין ציי־ מערל. ער האט מיט דער רעכטער האנד א שטארקען פיהר געטהאן איבער'ן קאפ און נאכהער איבער'ן גאנצען פנים, ווי ער וואלט וועלען „עפעס" ארויסנעהמען פון דארטען און פער־ווארפען עס ווייט, ווייט, נאך וואס איהר וואלט אזוי לייכט, אזוי גוט געווארען...

נאר דאס אומפיהרען מיט דער האנד האט איהם גרינגער ניט געמאכט. פאר זיינע אויגען איז אלץ געשטאנען די קאנ־ טארקע מיט די קאסע־ביכער און ער האט זיך געקרימט און נערוונצעלט דעם שטערן, ווי איהם וואלט אויסקומען אויסרע־ גולירען א פערפלאנטעטע רעכנונג...

— פוי! — האט ער אויסגעשפיגען — צום שווארץ יאהר!

און איהם האט זיך נעראכט, אז אלץ וואס ער זעהט פאר זיך אין צימער: דאס בעטל, דאס טישעל, דאס פייער אין לאמפ דורך דעם פעררויכערטען גלאז, די וועגר אויסגעקלעבט

מיט טונקעלע טאפעטען, אז דאס אלץ ברומט אונצופריעדען: „צום שווארץ יאהר!"..

און וואס א מינוט מעהר בעהערשט איהם אלץ שטארקער דער אומעט.

ער דרעהט זיך אום מיט'ן פנים צום פענסטער און מיט אויסגעשטעלטע אויגען קוקט ער ווייט, ווייט, ווי ער וואלט עפעס וועלען דערזעהן... שטילע, לאנגזאמע געדאנקען ציהען זיך איהם דורך אין מוח. ער ווייל יעדער געדאנק פערהאלטען, אבשטעלען, בערעכענען איהם, נאר דער גע־דאנק שפרינגט אוועק און עס קומט אן א צווייטער, א דרי־טער, א פיערטער. ענדליך צושפרינגען זיי זיך אלע און אין מוח שטעלט זיך ביי איהם אוועק א דייטליכע פראגע מיט נרויסע שווארצע בוכשטאבען, מיט א לאנגען פראגע־צייכען:

— וואו איז מיין לעבען אוועק?...

און עס ווילט זיך איהם עפעס דערמאנען. צעהנדליגער גע־שטאלטען הויבען אן צו קריכען פויל און שלעפעריג איינם נאך דאס אנדערע, אהז א צוזאמענהאנג, אהן א סדר און די פראגע דריקט און נעהמט אדורך זיין גאנצע זעעלע:

— וואו איז מיין לעבען אוועק?

פלוצלונג פאלט איהם איין צו טהאן עפעס אן ארבייט.

ער הייבט זיך אויף פון שטוהל, בעטראכט ארום און ארום זיין צימעריל, און זיין בליק פאלט אויפ'ן קאסטען, וואו עס ליגען אלע זיינע זאכען, וואס ער האט פון דערהיים געבראכט, און וואס ער האט שוין דא ערווארבען.

ער קוקט איהם אן קרום, נעהמט פויל ארויס פון טאש א שליסעל און עפענט איהם אויף.

עס נעפעלט איהם עפעס ניט דער סדר אין קאסטען, איהם דאכט זיך, אז יעדע זאך ליעגט ניט אויף איהר אָרט.

ער הייבט אן איבערלעגען.

צום ערשטען פאלט איהם אריין אין האנד אן אלטער

תנ"ך. ער גיט א בליק שטעלט זיך אב אויף די ווערטער: „אב במחתרת ימצא הגנב". ער טייטשט אב אין מוח יעדעם וואָרט און שרעקט זיך צו האָט ער קיין טעות ניט געהאט... עס וואקסט פאר איהם אויס א דאָרער איד מיט אן אָפען הארץ בעוואקסען מיט האָר. „פויער! — שרייט ער. „זאג! אם במחתרת ימצא הגנב. נ נ נ נו!..." ער גיט א מיש ווייטער, ווייטער: „בנים גדלתי ורוממתי" — א שווערער פסוק, געדענקט ער. דאָ איז געווען א הארבע אויסרעדענעש... ער וויל זיך עפעם דערמאָנען און קוקט אויף די אותיות... נאָר באלד גיסען זיי זיך צוזאמען און עס שווימט פאר איהם ארויס. ווי פון א נעבעל, א נידריגע פינסטערע שטוב. ארום א גרויסען טיש זיצען דערשראָקענע אינגלעך און רייסען זיך צום פענסטער, צום גאס... א דאָרע ביינערנע האנד לאָזט זיך אראָפ אויף די קינדערשע פלייצעס אויסצוויזיין און די בליוע ליפען צעבייזע־רען זיך נאָך שטארקער: זאָגט זשע „בנים גדלתי ורוממתי". און די אינגלעך צעשאָקלען זיך מיט א גוואלד: „קינדער האָב איך געהאָדעווען און דערהויבען"...

ער זיפצט שווער אָב און לענט דעם תנ"ך אוועק אונטען אין קאסטען.

ער האלט אין האנד א צווייט ביכעל.

— א, די גראמאטיק! קלערט ער. — ער בלעטערט זי דורך און יעדעם בלעטעלע פערצעהלט איהם עפעס, ברענגט איהם טרוירינג גריסען... עס שטעהט אויף פאר זיינע אויגען א הויכער יונגער מאן מיט א בייזען בליק אונטער א פאָר פענ־סנע. ער דרעהט איהם דעם אויער, נעהמט ארויס א בליי־שטיפט און צייכענט אויף יעדער בלאָט בעזונדער:

— וואָט נא זאווטרא, דאָ סיך פאָר נאָאיזוסט! סלישיש?

ער לענט אוועק די גראמאטיק. ער בלעטערט נאָך א ביכעל — אן אריפמעטיק. נאָך א ביכעל — א כרעסטאָמאטיע — א דייטשעם ביכעל...

עס בעווייזען זיך אלערליי געשטאלטען אין שווארצע רעק, און פענסנע, מיט א שטענדיגער בעזער פראזע:

— וואט נא זאווטרא דא סיך פאר נאאיוסט!

„שווער נעווען", לויפט איהם דורך אין קאפ...

ער האלט וויעדער אין האנד א פאק פאפיערען.

— א, יעקב מארק'ס בוכהאלטעריע! — שמייכעלט ער ביטער, דער טאטע האט פאר איהם א תכלית געזאגט...

— און וויפיעל האט דאס דעם טאטען געקאסט! זיינע לעצטע קרעפטען האט ער פאר מיר אוועקגעלעגט.

מיט א שווערען זיפץ לעגט ער די ביכער צוריק אוועק, נאר נעהמען אין האנד נאך עפעס קען ער ניט. לאנג שטעהט פאר זיינע אויגען דאס טרויריגע געשטאלט פון טאטען. נאכדער בעווייזען זיך אנדערע געשטאלטען. ער דערזעהט שוועסטער און ברידער אלע מיט פערזאגטע טרויריגע פנימ'ער. דער זעלביגער קאסטען שטעהט אין דער היים אין מיטען שטוב ארומגעבונדען מיט א שטריק... די מאמע קושט איהם... דער טאטע דריקט איהם די האנד און זאגט איהם ווייך: „די פאהרסט אין דער פרעמד, זיי דארט א מענש, היט א קאפיקע, זיי גינציג דעם בעל־הבית... וועסט פערדינען געלד וועסט טהאן א שדוך און וועסט זיין לייטען גלייך"... דער קליינער ברודער'ל דרעהט זיך ארום קאסטען און שרייט:

„ברוך, שיק מיר פון דער גרויסער שטאדט א ביקסעלע"...

דאס האַרץ הייבט איהם אן דריקען, שרעקליך וועה טהאן... נאר ער הייבט אן ווייטער איבער צו לעגען.

ער האלט שוין אין האנד דעם נייעם קאסטיום, וואס ער האט זיך דא שוין אליין געמאכט פון די שכירות... ער פערטראכט זיך קוקענדיג אויפ'ן ראק, און עס ציהען זיך פאר איהם לאנגע, טרויריגע טעג... א שמוציגער קאנטאר, דורכגעפיהלט מיט א זויערען שווייסיגען ריח... אין די אויערען קלינגען עפעס

מאַרנע ווילדע ווערטער: פּרימא דע פּרימא, באַנקראָט, בירזשע, קורס, געהויבען, גענפאלען... עס וואקסט אויס פּאר זיינע אויגען דער ווירטה ה' גרינבערג, א בייכיגער מענש מיט גרויהע קאצען־אויגען. אָט נעהט ער צו צו איהם מיט א בעזען בלײַק און פרעגט מיט זיין גראבען קול: „עס שטימט?"... ער ענט־פערט שטיל און דערשראָקען „דאכט זיך, א קליינער טעות"... און וויטער רעכענען... ציפער, און ציפער, אָהן אַן אָנפאנג, אָהן א סוף...

ער לענט אוועק דעם אנצוג, בלייבט שטעהן פערטראכט און רעדט ארויס קוקענדיג אין קאסטען.

— מעהר, דאכט זיך, נאָר נישט? !...

און די פּראנע הייבט איהם אַן מיט איהר ערשטער מאכט צו דריקען.

— וואו איז מיין לעבען אוועק?

און מיט שטאַרע בליקען קוקט ער אין קאסטען אריין...

די סאפקע.

געוואהנט האָט שמעון שטענדיג אין צימערלעך, וואָס זיי־
נען בעשטאנען פון איין פענסטער, א בעטל, א טישעל און
איין שטוהל. א גוטע בעל־הבית'טע פלעגט אמאל געבען צווויי
שטוהלען. אין אזא צימערל פלעגט שמעון וואהנען לענגער.
ניט אזוי צוליעב דעם איבריגען שטוהל, נאָר צוליעב די גוטס־
קייט פון דער בעל־הבית'טע. פון נרעסערע צימערן האָט שמעון
קיינמאל ניט גע'חלומ'ט. מעהר, ווי זעקס רובל פאר א צימערל
קען ער ניט צאהלען, נעהמען ווידער א גרויסען צימער פאר 12
רובל און וואהנען זאלבענאנד האָט שמעון ניט געוואלט. כאטש
שמעון איז געווען בכלל א מענש פון דער געזעלשאפט, און האָט
פון דער אינדיווידואליסטישער טעאריע ניט געוואוסט, איז ער
דאָך נעווען, ניט וויסענדיג עס אליין, א שטיקל אינדיווידו־
אליסט. ער האָט נאנץ אפט איבערהויפט ביי נאכט, ליעב נע־
האָט צו בלייבען אליין מיט זיך, אונטערזינגען אלטע לידעלעך,
וואָס ער האָט אין דער היים געהערט, ניגונים פון יום־נוראים,
זמירות פון שבת, וואָס דאָס אליץ בעווייזען פאר א זייטיגען
מענשען וואלט ער ניט געקענט. וויל קיין קול האָט ער ניט
געהאט און זיין זינגען וואלט נעווויס ארויסרופען ביי א צו־
הערער א נעלעכטער. אויסער זינגען פלעגט ער סתם ליעב

האבען צו טראכטען פון העכערע ענינים, און דערצו מוז מען האבען יחידות.

אויב פון גרעסערע צימערען האט שמעון ניט נע'חלומ'ט, האט ער אבער געהאט א שטארקען פערלאנג, אז אין זיין צימערל זאל זיך געפינען א סאפקע. און ביים דינגען א נייעם צימער פלעגט ער מיט א מאדנעם ביינקענדינגען שמייכעל פרעגען דער בעל־הבית'טע:

— אפשר וואלט איהר מיר געקענט אריינשטעלען אין צימער א שטיקעל סאפקע...

ביי זיינע בעל־הבית'טעס פלעגט זיך קיין איבעריגע סאפקעס ניט געפינען. שמעון האט עס גוט געוואוסט, אבער פרעגען פלעגט ער מוזען, און בעקומענדיג אן ענטפער, אז ניין, וועלכען ער האט אייגענטליך ערווארטעט, פלעגט ער ווי מיט א זיפץ ארויסמורמלען:

— א שאד, א שאד! איך האב אזוי ליעב א סאפקע...

און אנדער בעל־הבית'טע פלעגט מיט א שמייכעל איהם ווי טרייסטען:

— איהר וועט אם ירצה השם חתונה האבען וועט איהר זיך קויפען א סאפקע.

אבער אזוי ווי שמעון האט אויף חתונה האבען קיין מאל ניט געהאפט, פלעגט ער ביטערליך נאך דער בעל־הבית'טעס ברכה א שמייכעל טהאן און פלעגט זיך פון א סאפקע מיאש זיין אין גאנצען...

נאר איינמאל, די לעצטע צייט, אז שמעון האט געגומען וויעדער א נייעם צימערל מיט דעם זעלבען מעביל, ווי די פריהערדיגע צעהנדליגער צימערלעך, נעמליך: איין בעט, איין טישעל און איין שטוהל, און ניט האבענדיג אפילו אין געדאנק צו פרעגען מכח א סאפקע, רופט זיך צו איהם אן די בעל־הבית'טע:

— אויב איהר ווילט, קען איך אייך אריינשטעלען א סאפקע.

פון דער דאזיגער פארלייגונג איז שמעון נעווארען אזוי איבערראשט, אז ער האט א ווארט ניט געקענט אויסריידען, קומענדיג אבער אין א ווייל ארום וויעדער צו זיך, האט ער מיט גרויס פארזיכטיגקייט איבערגעפרעגט:

— וואס זאגט איהר?... א סאפקע...

— יא, אויב איהר ווילט — האט די בעל־הבית'טע קאלט געזאגט — אין שטוב ביי מיר פערנעמט זי נאר אן ארט. איך האב צוויי.

דא האט שוין שמעון פערשטאנען אין גאנצען און ער האט אביסעל דיפלאמאטיש געענטפערט:

— וואס הייסט, אויב איך ווייל... איך מיין, וואס קען זיי מיר שאדען... עס ווערט זיין גוט ביי טאג אמאל, מיין איך, צוצושפארען זיך.

און באלד איז נעשטאנען אין שמעון'ס צימערעל א סאפקע, אן אמת'ע סאפקע, אויף וועלכער ער האט זיך, ווי נאר די בעל־הבית'טע איז ארויס, א ווארף געטהאן מיט'ן פנים צום באלקען און האט גליקליך געשמייכעלט.

דאס גליק איז אבער געווען צו גרויס, אז שמעון זאל קענען רוהיג איינליגען. ער איז פלוצים אויפגעשפרונגען, עטליכע מאל איבערגעפיהרט מיט דער האנד איבער דער שווארצער סאראטע פון דער סאפקע און האט געלויבט:

א זעלטענע סאפקע.

דאס גליק איז אבער געווען צו גרויס אליין עס צו פערטראגען. און שמעון איז ארויס אויפ'ן גאס צו טיילען זיך מיט זיין גליק מיט נאך עמיצען...

בענעגנט האט ער דעם ערשטען, — בערעל פישמאן, א יונגער מאן, וואס האלט ניט פון דירות און זאגט, אז א מענש

דארף לעבען ווי א פויגעל.. בענעגענדיג דעם דאזיגען חבר, האָט ער פערגעסענדיג יענעם'ס מיינונג וועגען דירות, איהם אַבגעשטעלט און א פרעהליכער איבערגעגעבען:

— נו, ברודער, האָב איך זיך היינט אריינגעצויגען אין א דירה!...

— איז זי א פאלאץ! — האָט פישמאן איראָניזירט.

— א פאלאץ ניט קיין פאלאץ — נאָר א סאָפקע איז פאָראן! פערשטעהסט, א סאָפקע.

—טייערע מציאה... — האָט פישמאן נע'חוזק'ט: פון וואָס א מענש וועלט נתפעל, אַט האָב איך אפילו קיין בעט ניט, און נאָר נישט... נאָר פון דעסטוועגען דארף מען געהן אַנקוקען.

— אָה, קום! — האָט שמעון זיין גאסטפריינדליכקייט ארויסגעוויזען.

אריינקומענדיג אין צימער, האָט בערל פישמאן ניט ארויסזאָגענדיג זיין מיינונג אויף דער דירה, זיך א וואַרף געטהאָן אויף דער סאָפקע און ליענענדיג שווין, געזאָגט:

— איך בין שטארק מיעד... איך וועל כאָפען א דרעמעל...

— א דרעמעל.... האָט זיך שמעון דערשראקען... וואָס הייסט א דרעמעל... איך רעכען, אז די בעל־הבית'טע וועט ניט וועלען לייגען... זי האָט פערזאָגט, אז...

— עט, לאָך פון איהר באָבען, וועסט קריגען אן אנדער צימער.

און מעהר האָט פישמאן ניט גערעדט. לעבענדיג ווי א פייגעל, האָט ער די פאָריגע נאכט ניט געשלאָפען, און ער איז גלייך איינגעשלאָפען...

שמעון האָט נעקוקט אויף דעם שלאָפענדיגען חבר און האָט ניט נעוואוסט וועלכע מיטלען אַנצונעהמען. וועקען איהם האָט ער קיין הארץ ניט נעהאט, לאָזען איהם אזוי ליגען

וואלט ער גאר אליין זיך אביסעל אבגערוהט — דאס ערשטע מאל אויף א סאפקע... און ער איז געשטאנען און געקוקט, ווי עמיצער רוייבט ביי איהם זיין גליק אוועק.

ענדליך אבער האט ער זיך בערוהיגט און זיך געטרייסט: — מילא, א מענש ווייל זיך אברוהען, זאל ער זיך אברוהען. די סאפקע בלייבט דאך ביי מיר.

עס איז אבער געווען א פאלשע נחמה. אמת, פישמאן איז אין א פאר שעה ארום אויפגעשטאנען, זיך אויסגענענעצט הויך און בשעת נענעצען נעזאנגט:

— נאנץ וואהל זיך דורכגעדרעמעלט — מען דארף נעהן. נאר א זיינער עלף ביי נאכט, אז שמעון איז געלעגען אין די בגדים אויף דער סאפקע און געפאנטאזירט וועגען זעהר גוטע זאכען, וואס עס זיינען פאראן אויף דער וועלט, האט איהם א קלאפ אין טהיר פון קאמעל אויפגעווקט פון זיינע דמיונות און אז ער איז אראבגעשפרונגען א דערשראקענער, האט ער פאר זיך דערזעהן וויעדער בערייל פישמאן....

— אזוי שפעט? — האט ער אויף איהם אנגעשטעלט די אויגען.

— איך ווייל ביי דיר היינט נעכטיגען. איך האב נאך אלץ קיין דירה ניט.. וועסט דאך מסתמא ערלויבען.

— נעכטיגען? — האט שמעון ארויסגעשטאמלט — ניט יוסענדיג וואס ווייטער צו זאגען...

— יא, איבערנעכטיגען... — האט פישמאן בעשטע־טיגט.

— עס איז דאך אבער ניטא קיין קישען... האט שמעון געפרופט ראטעווען זיך...

— עם, ביזט א שוטה... איז פישמאן שוין אין זיין רעלע אריין, וואס זיינען מיר עפעס בורזשואקעס... א סאפקע האסטו. וואס דארף מען בעסער?

און פישמאן איז געבליעבען נעכטיגען און דאס ערשטע

מאל, נאך זעהר א לאנגע צייט, האט שמעון ניט געזונגען פאר'ן שלאף...

אויף מארגען, אז שמעון איז אויפגעשטאנען, איז שוין פישמאן ניט געווען. וויסענדיג, אז קיין פריהשטיק וועט ער ביי שמעון'ען ניט קריגען, איז ער עס אוועק זוכען ערגעץ אנדערש.

שמעון איז צוגענאנגען צו דער סאפקע און האט זיך דער־מאנט, אז אויסער פישמאנען האט ער נאך צעהנדליגער חברים, וואס האבען ניט קיין דירות און אז זיי וועלען זיך דערווייסען, וועט ער האבען אלע נאכט א פארשוין אויף שלאפען. אבזאנען וועט ער ניט קענען. ווי אזוי זאגט מען אב, אז עס שטעהט אין א צימער א סאפקע א נאכט לייגיג?... געה דערצעהל דעם עולם א מעשה, אז דו האסט ליעב יחידות, אז דו קענסט ניט זינגען פאר א צווייטען...

און שמעון האט געקוקט אויף דער סאפקע און עס האט איהם אנגענומען א שרעק... אין מח האט שוין געארבייט א גע־דאנק:

— זוכען א נייע דירה, וואו עס איז פון קיין סאפקע קיין זכר ניטא...

דער מאַרנער.

(געווידמעט ל. נ.)

דער פּאַלטאָ, וואָס זיסעל טראָגט שוין דעם צעהנטען ווינ־טער, איז אייגענטלעך ניט געווען קיין ווינטערדיגער אין פּולען זין פון דעם וואָרט. אויסער דעם, וואס ער איז געווען העל, האָט ער אויך ניט געהאט קיין וואטע. אבער קיין זומערדיגער האָט ער אויך ניט געקענט הייסען. דער געוואנד פון איהם איז געווען גראָב און האַריג און דאָס האָט איהם צוגענעבען א חאַ־ראקטער פון א הערבסט אָדער פריהלינגס־מאנטל. זיסעל אליין האָט איהם אָבער גערופען מיט א וויצעלע „דער פּאַרע־ווער מאנטל". און האָט ערקלערט, אז מיט'ן שכל, דאַרף ער אזוי הייסען, ווייל אזא מאנטל קען מען טראָגען אין אלע פּיער צייטען פון יאָהר און אפילו צודעקען זיך מיט איהם איז אויך ניט שלעכט. אז דער מאנטל דעקט אין א קאלטער נאכט זיס־לען צו, זעהט עס טאקע אויס ווי אן עכטע קאָלדרע. אמת, די פּאָר ארבל שטערען דער אלגעמיינער האַרמאָניע, נאָר ווער דאַרף עס אזוי נאָהענט צוגעהן בעטראכטען? דער עיקר איז דאָך, ווי אזוי די זאך זעהט אויס פון דער ווייטען...

עס פערשטעהט זיך, אז אזא מאנטל מיט אזוינע מעלות. האָט זיסעל געוואוסט ווי צו שעצען. טאָמער פלעגט איהם אמאל איינער פון זיינע בעקאנטע בעמערקען:

— שוין צייט אויף, פּאני זיסעל, א נייעם מאנטעל צו מאכען.

פּלעגט זיסעל א קוק טהאָן אויף זיין מאנטעל, אויפהויבען דעם קאָלנער, וואָס איז געווען זעהר א הויכער, ארײַנלעגען א י י ן ארבעל אין צווייטען און מיט א זיעגערישען טאָן ענטפערן:

— וואָס? א שלעכטער מאנטעל? —

יענער פּלעגט א שמייכעל טהאָן און געפּינען, אז דער מאנטעל איז ווירקליך גוט.

— דאָס גלעזל, וואָס א בייער מאנטעל דאַרף קאָסטען האָב איך וואו אהין צו טהאָן — פּלעגט נאָכדעם זיסעל צוגעבען מיט א גוטמוטיגען טאָן און מען האָט געוואוסט, אז זיסעל, אָט דער אלטער בחור, אָט דער „מאָדנער", וואָס ארבייט ערגעץ פּאר א פּירמע און פּערדיענט פּיעל געלד, טהוט מיט מענשען גרויסע טובות און אויף זיך אליין קוקט ער גאָר נישט.

און דאָך האָט זיך נעטראָפען מיט זיסלען א סיבה און ער האָט נעפּעלשט אין זיין מאנטעל און אָנגעטהאָן א פּוטער...

— ווי קומט צו אייך, פּאני זיסעל, א פּוטער? — האָט איהם יערער בעקאָנטער, דערזעהנדיג דאָס ערשטע מאל אין פּוטער, פּערוואונדערט געפּרעגט — איהר זענט שוין צום שכל געקומען?...

און זיסעל האָט מיט א פּערשעמטען שמייכעל גערופען דערצעהלען א מעשה, וועלכע איז איהם נעווען זעהר ניט אייגענעהם. עפּעס איינער, זיינער א וויטער בעקאָנטער, וועלכער האָט נויטיג גערופען גלעזל, נאָר בּאַרגען ביי איהם האָט זיך יענער נעשעמט, האָט איהם פּערקויפט דעם פּוטער, מיט א תירוץ, אז ער איז אויף איהם ענג.

— איך האָב איהם נעמוזט קויפען... איהר פּערשטעהט? — האָט ער זיך פּערענטפערט.

די בעקאנטע האבען פערשטאנען און זיינען געווען זעהר צופריעדען, וואס ענדליך האט נאט געהאלפען און זייער נוטער זיסעל איז געווארען א מענש...

— גוט א פוטער, הא, וואס? — האבען זיי איהם גע־פרענט.

— גוט איז גוט — האט דער אלטער בחור מיט א נאאי־וועז קינדערשען שמייכעל געענטפערט... אבער...

— אבער וואס?

— אבער איך שעם מיך...

די בעקאנטע האבען זיך פערנאנדער געלאכט.

— כ'לעבען איך שעם מיך... ווי קומט צו מיר א פוטער?

די בעקאנטע האבען ווידער געלאכט: טאקי א „מאדנער". מען זאל זיך שעמען צו טראגען א פוטער! הלואי וואלט יעדער פון זיי געהאט א פוטער וואלט ער נאר אן אנדער שטאלץ בע־קומען. די ערד וואלט אונטער איהם געציטערט...

און לכבוד דעם פוטער, וואס זיסעל הגט אנגעטהאן, האט דער ווינטער ארבענעשיקט א שטארקען פראסט, וואס האט עט־ליכע טעג נאך אנאנד מיט א קאלטען פייער געברענט. זיסלען, געהענדיג אין נאס, וואס האט גערוישט פון מענשען, צווישען וועלכע ער האט גראד ווי אויף צולהכעיס פיעל לייכט געקלייד־טע בעגענענט, האט זיך געראכט, אז ער איז אין דעם פראסט שולדיג, און האט ניט געקענט קוקען גלייך אין די אויגען די ארימע, לייכטגעקליידעטע דורכגעהער, וואס האבען זיך ge־קנייטשט אין דרייען פאר קעלט. וועז ער וואלט געטראגען זיין „פארוועז מאנטעל" וואלט ער שוין צו א מאנכען צוגענאנגען און gעפרענט:

—וואס, קאלט, פעטערקע?

אבער אין דעם פוטער האט ער קיין מוטה ניט צוצוגעהן אום צו רייזען, ווי זיין שטייגער איז, א וואגרט. דער פוטער מאכט א מחיצה צווישען איהם און די אלע ארימע. און א פער־

שעמטער לויפט ער דורך די נאס, סטארענדיג זיך קיינעם אין די אויגען ניט אריין צו קוקען. ער קען זיך אבער ניט אייני־האלטען, בענענדיג אן ארימען טרעגער, האט ער ווי פער־שולדיגט א פרעג געטהאן: קאלט הא?... דערהערענדיג א קרעכץ אנשטאט אן ענטפער, איז זיסלען א קעלט דורכגעלאפען דורכ'ן פוטער, און ער האט עפעס בעשלאסען...

* * *

אויפ'ן פינסטען טאג, אלס דער פראסט האט זיך נע־שטארקט, האט מען זיסלען צוריק געזוכט אנגעטהאן אין זיין אלטען מאנטעל.

— וויעדער אין אלטען? — האט איהם א בעקאנטער נע־פרעגט. — איהר וועט דערפרוירען ווערען — אזא פראסט!

— עט, האט זיסעל מיט א זיכערען טאן געענטפערט, — אהן א פוטער וועלט מען ניט דערפרוירען, אבער אין א פו־טער וועלט מען אבגעריסען און פערפרעמדט פון ארימע ברי־דער, און אהן זיי איז קאלט אין בעסטען פוטער. יעצט איז מיר גאנץ ווארים...

דער בעקאנטער האט געקוועטשט מיט די פלייצעס און אין גראנק אויף זיכער בעשלאסען:

— „ניט נאר א מאדנער — א משוגענער!...

לאזענדיג דעם בעקאנטען מיט זיין מיינונג איבער איהם, האט זיך זיסעל געלאזען גהן. ער האט גלייך בעמערקט ביי א ראג שטעהן א טרעגער, וועלכער האט דא געקלאפט מיט די פיס, דא געפאטשט א האנד אין א האנד, דא אונטערגעשפרונגען און נאך אזעלכע סגולות צום פראסט. זיסלען האט עם גערירט, אבער אויך געפעלען געוואלט. אין זיינע אויגען האט זיך בעוויעזען דאס אלטע גוטע פייעריל און האט זיך געוואנדט צום טרע־גער:

— וואס, פעטערקע, קאלט?

— קאלט, קאלט! — האט דער טרענער ווי פרעהליך ג׳ענטפערט.

— נישקשה! מיר ווילען ניט דערפרוירען ווערען! — האט זיסעל גוטמוטהיג געענטפערט.

— עס, דערפרוירען ווערען! ווער זאגט עס? דעם ערשטען ווינטער בעגענען איך דען? — האט דער טרענער, כּאַכענדיג זיינע סנולות פאר איין ווענם נערעדט.

און זיסעל איז מיט א ליעדעלע פרעהליך ווייטער אוועקגענאנגען, לאכענדיג פון זיך אליין ביים געדאנק, אז ער האט פיער טעג א פוטער געטראגען.

— עס איז טאקע נעווען א משוגעת! — האט ער הויך אויפ׳ן קול זיך מתורה נעווען...

די בריידער.

שוין עטלעכע טעג, אז לייב מינקין האָט זיך נעפיהלט, ווי צעבראכען און האָט קוים געקענט אײנזיצען אין קאנטאָר ביי דער ארבייט ווען ער האָט געשריעבען, ווי א מאשין, עפּע אזוינע צעטלעך, אלץ מיט איין נוסח. ער האָט אָבער זיך אָנגעטהאָן כחות צו דערציהען ווי עס איז ביז דעם צוואנציגסטען, ווען ער נעהמט אָב די צוואנציג רובל שכירות. ווייל אוועקלעגען זיך אין א פרעמדער שטאָדט ביי פרעמדע מענשען אָהן א גראָשען, האָט ער מעהר מורא געהאט ווי פאר דער קראנקהייט אליין. דאָנערשטאג פאר נאכט האָט ער, קוים האלטענדיג זיך אויף די פיס, בעקומען די צוואנציג רובל, גראָד אײנציגע זיל־בערנע רובל. ער האָט זיי מיט ליעבשאפט איבערגעצעהלט, אריינגעלענט אין דער שטארקסטער קעשענע און האָט זיך געלאָזען געהן אויף זיין קוואטיר.

קומענדיג אויף דער קווארטיר, איז ער אריין אין זיין קליין קאמעריל. די צוואנציג אײנציגע רובל האָט ער אײנגעבונדען אין א טיכל, האָט זיי אוועקגעלענט אונטער דער קישען און האָט זיך גלייך אוועקגעלענט אין בעט, טאפענדיג די געלד מיט דער האנד אונטער'ן קישען...

איבערהויפּט האָבען איהם געבראָכען די פיס און ווי ער האָט געדענקט פון אמאל, בשעת ער איז נאָך אין דער היים

געווען, האָט מען איהם ביי אזא פאל געשמירט די פּיס מיט ארָאמאנטעם עסיג.

„עס וואלט איצטער אויך גוט געווען — האָט ער א טראכט נעטהאן — אבער וועלכער וועג?"

ער האָט וויעדער מאשינאל אנגעטאפט אונטער'ן קישען דאָס טיכל מיט דעם געלד.

„זיי וועלען שמיערען"! — האָט ער זיך אליין געענטפערט — זיי זיינען יעצט מיינע קרובים: צוואנציג ברידער!...

ער האָט ארויסגענומען דאָס טיכל פון אונטער קישען און האָט פונאנדערבינדענדיג עס, יעדער רובל אנגעטאפט. זיי זיינען געווען קאלט, אבער מינקין האָט אויף זיי געקוקט, ווי אויף אמת'ע ברידער.

„דו, ברודערל, האָט ער געזאגט צו איין רובל, וועלכען ער האָט ארויסגענומען פון טיכל, וועסט מיר רופען א פעלדשער. דו ביזט דאָך א גוטער, הא?

דער רובל האָט, שווייגענדיגער־הייט, מסכים געווען.

באלד איז דאָס שטוב־מיידל, וועלכען מינקין האָט מיט א שוואכען קול אריינגערופען, ארויסגענגען קויפען ארָאמאנטעם עסיג און רופען א פעלדשער.

דער פעלדשער, וועלכער איז אין א האלב שעה געקומען, האָט ווי ברוגז איהם בעטראכט, געהייסען ווייזען די צונג. און אז מינקין האָט איהם געזאגט פון זיין פערלאנג אויסצושמירען איהם מיט ארָאמאנטעם עסיג, האָט ער זיך אנפאנגס טרוקען אבגעוואנט. אבער אז מינקין האָט מיט א קרענקליכען שמייכעל איהם א זאג געטהאן, אז פאר זיין פרייגדשאפט וועט ער איהם גוט בעצאלען, איז דער פעלדשער מרוצה געווארען און האָט איהם זעהר שטארק געריבען די פּיס מיט'ן עסיג, אזוי שטארק, אז מינקינען האָט אוש וועה געטהאן.

בעצאהלט האָט איהם מינקין מיט א גאנצען האלבען רובל, פון דער רעשט, וואָס דאָס מיידל האָט געבראכט. דער פעלד־

שער איז פֿלוצים איבערגעביטען געוואָרען, האָט איהם גענומען נאָך אמאָל ארומקוקען, טאפּען דעם שטערן און געזאָגט, אז קיין סכנה איז ניטא, פון דעסטוועגען דארף מען רופען מאָרגען פּריה א דאָקטאר.

אז דער פּעלדשער איז ארוים איז אריין די בעל־הבית'טע, א פּרוי אין די מיטעלע יאָהרען מיט א שטרייגנעם קוק.

— איהר קלעהרט א פּנים אוועק צו לעגען זיך, האָט זי א זאָג געטהאָן — וואָס איז דאָך אייך — אפּשר אין שפּיטאָל?...

מינקין האָט פּאר שפּיטאָל זיך זעהר דערשראָקען, און מיט בעטענדע בליקען האָט ער איהר געענטפערט, אז ער וועט זיך סטאַרען וואָס גיכער נעזונד ווערען... און געלד — האָט ער מוסיף געווען — האָב איך גענוג...

— ווער רעדט וועגען געלד — איז די בעל־הבית'טע וויי־כער געוואָרען. אפּשר א זוף אויפקאָכען אייך. גיט אויף מילך און אויף גרויפּען.

מינקין האָט אפּילו עסען ניט געוואָלט, אָבער כדי צו וויי־זען דער בעל־הבית'טע, אז ער האָט געלד און זשאָלעווט ניט האָט ער ארויסגענומען, לויגענדיגערהייט, דאָס טיכעל מיט דעם גאנצען געלד, האָט איהר איבערגענעבען א רובל און האָט געזאָגט.

— קויפט, נאָר גוטע.

— ווי דען? פּאר א חולה מוז אלץ זיין גוטע, האָט די בעל־הבית'טע געזאָגט, בעקוקענדיג דעם רובל פון אלע זייטען, און איז ארוים.

פון רובל האָט זי איהם געבראכט צוריק אכטציג קאָפּי־קעס, און מינקין איז געווען צופריעדען, וואָס ז י האָט אודאי א צעהנערל פּערדיענט. וועט זי איהם אין שפּיטאָל ניט טרייבען...

אויף מאָרגען פּריה איז געקומען דער פּעלדשער. די בעל־הבית'טע איז גלייך נאָך איהם ארייגגעגאנגען.

— נו, וואָס מאכט אונזער חולה? — האָט זי איהם גע־פרעגט.

— אָט וועלען מיר איהם בעקוקען, וועלען מיר זעהן!— האָט דער פעלדשער זעהר צופריעדען, כמעט ווי פרעהליך ארויסגערעדט.

מינקין איז געווען, כאָטש דער קאָפּ האָט איהם שרעקליך וועה געטהאָן, זעהר גליקליך מיט דער פריינדשאפט פון זיי ביידען און האָט אינסטינקטיוו אונטערגעלעגט די האנד אונטער דעם קישען, וואו ער האָט אָנגעטאפט דאָס טיכעלע מיט דעם גלעזל...

דער פעלדשער האָט איהם אויסגעמאסטען די היץ און די בעלהבית'טע איז די גאנצע צייט געשטאנען און געווארט, ווי עס וואלט געווען איהרער אן אייגענער זוהן.

— וויפיעל? — האָט זי בעזאָרגט געפרעגט, או דער פעלדשער האָט דעם גראדוסמעסטער ארויסגעצויגען.

— אי — וואָ! — 38 מיט 3 צעהנטעל!

— מעג ער עפעס עסען?

— בלויז אביסעל הינערשע זופ — האָט דער פעלדשער גע'פסק'נט.

מינקין האָט דעם פעלדשער ווידער שעהן בעזאָהלט און האָט איהם דערפאר געבעטען, אז ער זאל שיקען א גוטען דאקטאָר.

— דעם בעסטען! — האָט דער פעלדשער פערזיכערט — אין א פאָר שעה ארום קומט ער צו אייך.

אז דער פעלדשער איז ארויס, איז די בעלהבית'טע צוגענאנגען צו מינקין'ן און געזאָגט:

— גיט אהער גלעזל, וועל איך אייך קויפען א שטיקעל פרישע הוהן. נאָר ניט עסען, קענט איהר נאָך פערשוואכט ווערען.

— א, איך דאנק אייך, איך דאנק אייך! — האָט מינקין

שוואך אבער בעניסטערט געוואגט. און האט ארוימגענומען א גאנצען רובל פון טיכלע.

— איך וועל אייך ברענגען רעשט! — האט די בעל־הבית'טע פערזיכערט, האטש מינקין האט ניט פערשטאנען, צו־ליעב וואס זאגט זי דאס. אודאי וועט בלייבען רעשט!

אין א שעה ארום האט די בעל־הבית'טע איהם אריינגע־טראגען 30 קאפ. רעשט און געפרענט: וואס מאכט ער.

מינקין האט זיך עפעס זעהר געשעמט צו קוקען איהר אין די אויגען און האט קוים געענטפערט:

— נישקשה...

— הוהן איז היינט, א קלאג נאך זיי, פייער און פלאם, — האט די בעל־הבית'טע א זאג געטהאן און איז ארוים קאכען פאר איהם די זופ.

אין א פאר שעה ארום איז געקומען דער דאקטאר. ער האט איהם אויך גיך בעטראכט, געשטעלט עטליכע שאלות און נע־בעטען א טינט און פען.

אנשרייבענדיג עטליכע וועדטער, האט ער זיך אויפגע־שטעלט.

מינקין האט איהם ליגענדיג אויסגעצויגען די האנד; דער דאקטאר האט ווי אן אמת'ער קונצען־מאכער ארויסגענומען פון הארט א רובל און ווי אן אמת'ער קונצען־מאכער אריינגע־ווארפען ערגעץ אין א קעשענע, זאגענדיג גלייך נאך דעם קונץ א פאר פריינדליכע וועדטער, פון וועלכע מינקין איז געריהרט געווארען.

„גוט וואס עס איז אויסגעפאלען בשעת איך האב אבגענומען די שכירות", האט ער א טראכט געטהאן, אז דער דאקטאר איז ארוים.

באלד איז אריין די בעל־הבית'טע.

— מען מוז דאך געהן מאכען דעם רעצעפט, — האט זי מיט מוטערליכע בעזארגונג געזאגט, פערקנייטשענדיג דעם

פנים — וואר ווייס, ווי פיעל דער רעצעפט קען אין אפטייק אנטרעפען — ד ע ר דאקטאר פערשרייבט אזוינע טייערע רעצעפטען!

— ממה־נפשך, נאט אייך צוויי רובל! — האט מינקין נעזאגט, גראבלענדיג זיך קוים אין טיכלע און דערלאנגענדיג איהר צוויי זילבערנע רובל'ס.

— פון דעסטוועגען רעכען אידְ, אז קיין נאנצע צוויי רובל וועט ניט קאסטען! — האט זי געצווייפעלט. — ממה־נפשך — האט זי צוגעלעגט, — וועל איך אייך ברענגען רעשט.

אין א שעה ארום האט זי איהם אריינגעטראגען א פלעשעלע אייננעוויקעלט אין א בלאה פאפיער.

— סאר'א יקרות! — האט זי געקרעכצט — ניט אנדערש ווי צעהן גילדען — חאטש גיב איהם א קרענק!

— מסתמא איז דאס א גוטע רפואה — האט מינקין איהר נעוואלט ארויסנעהמען פון פערלענגעהייט, אין וועלכער זי האט זיך, לויט זיין מיינונג, נעראדפט געפינעז...

— אלע דריי שעה א לעפעל. נעהמט איצטער איינע, — האט די צוגענעבען אין א וויילע ארום.

— ווי אזוי זאל איך נעהמען, איך האב דאך ניט קיין לעפעלע? — האט ער קוים נעוואגט צו בעטען.

— איהר ווילט א לעפעל, אט איך שיק אייך שוין.

דאס שטוב־מיידעל האט מיט א בייזער מינע אריינגעטראגען א לעפעל.

— איך וועל אייך בעפרידיגען! — האט ער נעריהרט ארויסגערעדט.

דאס שטוב־מיידעל איז שטעהן נעבליבען אוז האט שוין פריינדליכער געפרעגט:

— אפשר עפענען אייך דאס פלעשעלע?

— נו, אויב איהר ווילט זיך מטריח זיין!

דאס שטוב־מיידעל האט איהם אויפגעעפענט דאס פלע־

שעלע, און האָט אַנגענאָסען א לעפּעל און איהם צוגעטראָגען צום בעט.

די רפואה איז געווען א ביטערע און האָט גערעסען אין האלז, אבער אז דאָס שטוב־מיידעל האָט איהם געפרעגט האלב־לאכענדיג:

— נו, עפעס גוט?

האָט ער געענטפערט:

— זיס.

צולעב וואָס, האָט ער אליין ניט געוואוסט.

אין א פאָר שעה ארום האָט איהם די בעל־הבית'טע אריינ־געטראָגען אין א טעלער עטליכע לעפּעל זופ.

— עס איז פארהאן אפילו נאָך א ביסעל — האָט זי גע־זאגט, — נאָר איך האָב מורא, אז עס קען אייך פערשאדטען.

וועגען דער הוהן אליין און וועגען דעם האלבען רובל רעשט פון דעם רעצעפּט, האָט זי ניט דערמאָנט און מינקין האָט זיך שטארק נעוואונדערט דערויף, אבער געפרעגט האָט ער ניט. „נאָך בעסער — האָט ער געטראכט, — וועט זי מיך ניט טרייבען אין שפיטאָל"...

אויף אזא אופן האָט זיך געצויגען א וואָך.

אז נאָך דער וואָך איז די בעל־הבית'טע אין דערפריה אריין צו איהם, איז ער גלעגען שטארק פערטראָגען מיט אָפּע־נע אויגען צום באלקען און האָט גערעדט פון היץ.

— מיינע ברידער? וואו זיינען מיינע צוואנציג זילבער־נע ברידער... ניטא... איין זילבערנער ברידער!...

— אוי וועה איז מיר, ער איז דאָך גוט קראנק! — האָט זי פאר זיך א מורמעל געטהאָן.

זי האָט אונטערגעלעגט די האנר אונטער דער קישען און האָט אין טיכעל אָנגעטאָפּט א לעצטען רובל.

„קיין געלער האָט ער שוין אויך ניט, — האָט זי א מורמעל

געטהאן, — „מען מוז איהם אוועקפיהרען אין שפיטאל".
— איהר וועט פאהרען אין שפיטאל? פאני מינקין?
מינקין האט ניט געענטפערט. ער האט אלץ געריעדט:
— וואו זיינען מיינע צוואנציג ברידער?... הא? די ברי־
דער מיינע...
— אן עסק! — האט זי זיך פערקרימט און איז ארויס
דינגען א דראשקע אוועקפיהרען איהם אין שפיטאל.

שטילע טריט.

הערר פינקעלקרויט, ביי וועמען שוואכמאן, א אידישער לעהרער, האָט מיט א פּאָר וואָכען צוריק בעקומען א לעקציע. האָט געוואוינט אין די ווייטע גאסען פון דער גרויסער שטאָדט. געהענדיג אויף דער לעקציע, פלעגט שוואכמאנען אויסקומען דורכצוגעהן אייניגע שטילע געסלעך, וואו ער האָט געקענט אונ־ נעשטערט און פריי בעטראכטען זיך טיעפער און ערנסטער; למשל, ארומקוקען דעם אלטען רָאק; איבערצוהלעזן די פּלאמעס, וואָס דער רָאק האָט פערמעגט; פרובען זיך א לייכטערע אָב־ רייבען מיט די גרויסע נעגעל, וואָס שוואכמאן האָט שטענדיג נעטראָגען; צוטראָגען א פּום נאָהענט צום אויג און זען, וואָס עס טהוט זיך „דאָרטען" מיט די פערעמלעך, וואָס שלע־ פּען זיך פון די אויסגעמולֿיעטע הויזען; וועלכע פון זיי אבריי־ סען אוֹן וועלכע פערבויגען, אויב ס'איז מעגליך... ארָאבנעהמען דאָס אלטע היטעל פון קאָפּ און א פיהר טהאָן איבער איהם מיט'ן ארבעל; אויסרייניגען די נאָז און אבווישען מיט דער לינקער זייט פון רָאק. מיט איין וואָרט אָבטהאָן אלע ארבייט, וואָס זיינען אפשר נויטיג אויף אין די רוישענדע גאסען, וואו עס נעהען פיעל מענשען, אבער אונמענליך. אז שוואכמאן פּלעגט פּאָרטיג ווערען מיט דער ארבייט, פלעגט נאָך איהם בלייבען

צייט צו בעטראכטען דעם „עצם זיך", צוהערען זיך צו יעדער בעוועגונג זיינע.

און בעטראכטענדיג מיט גרויס אויפמערקזאמקייט דעם „עצם זיך", האָט ער איינמאָל, נעהענדיג אין די שטילע גאסלעך, בעמערקט אין זיך א ווילדע ענדערונג און ער האָט זיך שטארק דערשראָקען. נעמליך, ער נעהט און נעהט, און די טריט זיינע הערען זיך ניט, פונקט ווי א שאָטען וואָלט זיך אומגערוקט. עפעס לאָזט זיך קיין שום קלאנג ניט הערען נאָך יעדען טריט זיינעם.

ער האָט זיך נעסטארעט וואָס שטארקער צו טרעטען מיט די פים אויפ'ן טראָטואר, עס האָט אבער ניט נעהאָלפען: קיין קלאנג איז נאכ'ן טריט ניט ארויס.

— וואָס איז דאָס? — האָט ער מיט שרעק זיך אליין געפרעגט און זיך נעוואָלט דערמאָנען צי איז ביי איהם נעווען אלע מאל אזא שטילער טריט און ער האָט עס ניט בעמערקט, אדער ער איז איצט שוואך נעוואָרען און האָט ליידענדיג די גאנצע יוגענד, זיינע כחות פערלאָרען?

ער האָט זיך געלאָזט נעהן גיכער און האָט פון זיך אליין נעלאכט, וואָס אזא נארישקייט בעאונרוהיגט איהם. פון וואנען איז עס נעדרונגען, אז א טריט מוז זיך הערען, וואו שטעהט עס נעשריבען?

זיין לאכען האָט איהם אבער ניט נעהאָלפען. דער פערלאנג צו הערען א קלאנג נאָך יעדען טריט האָט איהם איננאנצען בערשט, און ער האָט נעטרעטען מיט די לעצטע כחות, דרייקענדיג די שיך אן די שטיינער פון טראָטואר. ער האָט די פים הויך נעהויבען און מיט אימפעט אראָבנעלאָזען, פונקט ווי ער וואָלט זיך די סאָלדאטישע מארשיראָווקע נעלערנט. עס האָט איהם דאָס אויך ניט נעהאָלפען, קיין וויעדער־קול האָבען זיינע טריט אלץ ניט נעגעבען.

— אט נעהט עמיצער, מען דארף זיך צוהערען צו זיינע

טריט! — האָט שוואכמאן ווי דערפרעהט זיך, דערזעהענדיג פון דערווייטענס, ווי איינער לאָזט זיך געהן קענען איהם.

דער מאן, וואָס האָט בעדארפט פארבייגעהן, איז געווען ווייט פון שוואכמאנען און ער האָט אָנגעשטרענגט אויפמערק־זאם די אויערען צו חאפען אויף ריכטיג דעם קלאנג.

— טריק—טראָק, טריק—טראָק! — איז דער מאן פער־בייגעגאנגען, קלאפענדיג מיט די שיך אן שטיינערנעם טראָטואר.

שוואכמאנען האָט זיך געדאכט, אז דער דורכגעהער האָט אויף איהם נעקוקט מיט פעראכטונג, און ער איז נאָך נעפאלע־נער ביי זיך געוואָרען.

— אָט דאָס איז א טריט! — האָט ער מיט קנאה נע־טראכט און מיט דאָרשטיגע בליקען בעגלייט דעם דורכגעהער, פון וועלכען עס האָבען זיך נאָך געהערט די פעסטע טריט:

טריק—טראָק. טריק—טראָק!...

— עס פערשטעהט זיך, א טריט מוז מען הערען, — האָט שוואכמאן טרויריג פאר זיך געמורמעלט, אין מוח איז איהם דורכגעלאָפען א שורה פון א העברעאישען געדיכט:

„איך הער שוין די מעכטיגע טריט פון מיין פאָלק!"

און שוואכמאנען האָט זיך מאָדנע פערוואָלט, אז זיינע טריט זאָלען אויך ווערען מעכטיג, אז יעדער פערבייגעהער זאָל איהם הערען און בעמערקען...

צוקומענדיג צום הויז, וואו פינקעלקרויט האָט געוואוינט, האָט זיין הארץ מעכטיג אָנגעהויבען צו קלאפען: „ווער וויים וואָס פאר איין פערענדערונג אין מיר איז פארגעקומען". איהם האָט זיך געדאכט, אז ווי ער וועט נאָר די שוועל איבערטרעטען, וועט די דיענסט, די ערשטע דערזעהענדיג איהם, א פאטש נע־בען מיט די הענד, אויסגלאָצען די אויגען און וועט זיך צו־שרייען:

— וועה איז מיר, א געשטאָרבענער לעהרער!

— טפו, — האָט ער פּאר שרעק אויסגעשפּיגען און מיט ציטערנדיגע הענד האָט ער א ציה געטהאָן דאָס גלעקעל.

די דיענסט האָט איהם געעפענט. אריינגעהענדיג אין קאָרידאָר, האָט ער דערפיהלט אז ער איז אין איצט בלאָסער, ווי געוואָהנלעך. ער האָט נאָריש געקוקט אויף די דיענסט, זי האָט אויף איהם צוריק געקוקט און געשמייכעלט. איהם האָט זיך נעדאַכט, אז „דאָס" איז שוין...

ער האָט זיך גענאָזט נעהן צום תלמיד און האָט זיך וויעדער אָננעהויבען צוהערען צו זיינע טריט. קיין קלאַנג איז אָבער איצט אויף ניט ארויס און איהם האָבען זיך פּאר שרעק די פּים געוויעגט.

— זאָל זיך חאָטש עפּעס א שאָרך הערען, רבונו של עולם!

— האָט ער אין דער שטיל געווויינט...

ער איז אריין אין זאָל. די מאָדאָם איז געזעסען מיט אַראָבנגעלאָזענע אויגען און האָט געלעזען די צייטונג.

— יאָשע איז אין צימער? — האָט דער לעהרער שוואָך געפּרעגט.

— אוי! — האָט זיך די מאָדאָם מיט שרעק א חאַפּ געטהאָן. — ווי איהר האָט מיך דערשראָקען! איך האָב גאָר ניט געהערט, ווי אזוי איהר זענט אריינגענאַנגען...

„מען הערט מיך ניט אריינגעהן!" איז שוואָכמאַנען, ווי א קויל דורכגעלאָפּען איבער'ן קאָפּ און איהם איז היים געווארען...

* * *

די אורזאַכע פון דעם ווילדען אונגליק איז שוואָכמאַן דערנאַנגען ביי דער נאכט פּאר'ן שלאָף, ווען ער האָט די קאָמאָשען זיינע אויסגעטהאָן און זיי בעטראַכט, אוו ער האָט זיך געוואונדערט, ווי אזוי האָט ער דאָס גלייך ניט פּערשטאַנען און ווי אזוי האָט ער עס פריהער ניט בעמערקט: די קאָמאָשען האָבען

ממש ניט קיין ברעקעל פֿאדעשוועג אוּן ניט קיין ברעקעל זויל. זוי אזוי קען זיך גאָר הערען א קלאנג?

די נייע ענטדעקונג האָט איהם אפּילו אביסעל רוהיגער געמאכט, נאָר דער אומזיסטער בייטאָניגער שרעק האָט איהם די נערוועז אויפגערעגט, אוּן ער האָט ניט געקענט איינשלאָפֿען. ער איז געלעגען מיט אָפּענע אויגען צום באלקען אוּן געקלערט. „דער גאנצער כּח איז ניט אין דעם מענשען אליין, נאָר אין זיי־נע שיך", איז איהם מיט אמאל אריינגעפאלען אין קאָפּ א געדאנק.

אוּן די אידעע איז איהם שטארק געפעלען נעוואָרען.

— דאָס איז גאנץ טיף! — האָט ער גערעדט מיט זיך אליין. — נאָך אמאל: דער מענש אליין, וואָס האָט אזוי פיעל כּח, אזוי פיעל ענערגיע, וואָס קיין זאך איז פאר איהם ניט שווער, אָט דער מענש, אָט דער כּח (ביי דעם וואָרט חכם האָט ער זיך ברייט צושמייכעלט), אז ער זאָל אומגעהן אָהן פאָדעש־וועס אוּן זויבען, בעמערקט מען איהם אפּילו ניט, הערט מען ניט ווי ער גיהט — אויס מענש!... קומט אויס, אז דער גאנצער כּח פּון מענשען בעשטעהט נאָר אין די פאָדעשוועס אוּן די זויבען... א פיינע זאך!

—אייגענטליך איז דאָס ניט קיין גרויס אונגליק, — האָט ער זיך ווייטער גלאָזט אין חקירה — פאר א רובל לאָזט מען זיך מאכען פאָדעשוועס אוּן זויבען אוּן מען וועט ווידער א מענש, אוּן אז מען גיהט, הערען זיך די טריט: טריק— טראָק, טריק—טראָק! אוּן דו פיהלסט זיך וויעדער שטארק.

דער גדאנק וואָלט שוואכמאנען איינגאנצען פרעהליך גע־מאכט, וועז ער וואָלט ניט געווען קלאָר אין זיין גלעזל־בייטעלע, אין וועלכען עס זיינען נאָר גלעזגען צוויי קנעפּלעך אוּן עפּעס א צעטל פּון צערקיל, וואָס ער האָט נאָר אָהן א שום נויטיג־קייט גיהיט. וואָס אנבלאנגט צו בארג גלעזל, האָט דאָס גלעזל־בייטעלע בעדארפט נאָך געדולדיג וואָרטען צוויי וואָכען ביז'ן

„ערשטען", ווען שוואכמאן וועט מיט א פרעהליך נעמיטה אהין עפעס אויף א טאג צי צוויי אריינלעגען.

און שוואכמאן האט זיך דערמאנט, אז נאך צוויי וואכען וועט ער זיך אזוי בעוועגען ווי א שאטען, אונבעמערקטערהייט אריינגעהן אויף דער לעקציע צו פינקעלקרויטען און אלע טאג איבערשרעקען די בעל־הבית'טע, און ער איז מיט א שווער גע־מיטה אנטשלאפען געוואָרען ערשט פיער א זיינער.

און איהם האט זיך נע'חלום'ט, אז ער נעהט ערנעץ אין א וויסטער נאס איינער אליין און קלאפט מיט אלע כחות מיט די פיס אן טראטואר, נאר קיין שום קלאנג נעהט ניט ארויס, און ער נעהט ווייטער און ווייטער און א קאלטער שוויים בעניעסט איהם.

פלוצלונג וואקסען פאר זיינע אויגען אויס א חברה קונ־דיסים, איינער פון זיי לויפט פאראויס, האלט אויף די הענד א פאר גרויסע הילצערנע שיך און שרייט:

— עי, דו, קבצן, טהו אן די שיך, ניכער טהו אן, וועסטו נענעזען ווערען!

און די חברה קונדיסים בעפאלען איהם, וואַרפען איהם אום אויף דער ערד, ציהען פון איהם אראב זיינע שיך און לאכען זיך ווילד פונאנדער.

— אהן זוילען, אהן פאדעשוועס, א נעשטארבענער...

און די חברה קונדיסים ווערען פערשוואונדען. שוואכ־מאן בלייבט אליין ליגען, און ער פיהלט זיינע פיס אנגעטהאן אין שווערע הילצערנע שיך. ער הויבט זיך קוים אויף, שטעלט זיך אוועק אויף די פיס און לאזט זיך נעהן און די שטילע נאס ווערט פערהילכט פון זיינע טריט:

— טריק—טראק, טריק—טראק!

* * *

אז שוואכמאן איז אויף מארגען נענאנגען צו פינקעל־קרויט'ן אויף דער לעקציע, האט ער זיך וויעדער צוגעהערט צו

זיינע טריט, חאטש ער האָט נעוואוסט, אז עס איז אומזיסט זיין בעמיהען זיך, עס וועט זיך גאָר ניט הערען.

און געדולדיג האָט ער אָנגעהויבען צעהלען די טעג ביז צום „ערשטען", וועו ער וועט פערריכטען די שיך און דאמאָלס וועט ער געבען טריט ווי געהעריג איז, ווי עס פאסט פאר א מענשען:

— טריק—טראָק, טריק—טראָק!

און ער האָט געבענגט נאָך דעם קלאנג...

די ציגיינערין.

ליזע איז א געוועהנליך מיידעל. זי האָט אפילו שווארצע אויגען און שווארצע האָר, נאָר וועניג מיידלעך האָבען דען שווארצע אויגען און שווארצע האָר? איהר וואוקס איז העכער פון מיטעלמעסיג, נאָר פיעלע חבר'טאָרינס איהרע זיינען פון איהר וואוקס. געענדיגט האָט ליזע נימנאזיום מיט 9—10 און אפילו מיט צוויי 12-ער, אבער וועניג חבר'טאָרענס איהרע האָבען דען די זעלבע „באלען" בעקומען? ביכער לעזט זי די נייעסטע, טשיריקאָוו'ס, טשעחאָוו'ס, גאָרקי'ס און אנדרעעוו'ס, אָבער אלע איהרע בעקאנטע און חבר'טאָרענס האָבען די דאָזיגע אויסטאָרען אויך געלעזען.

נאָך דעם אלעם איז זי פאָרט א געוועהנליך־מיידעל. דאָס הייסט, אז זי קומט ניך צוזאמען אויך א פערזאמלונג, אויך א באל, אָדער אויך א האָכצייט, האָט זי ניט אזוינס, מיט וואָס זי זאל זיך קענען אויסצייכנען, ארויסווייזען זיך מעהר, ווי אנדערע: זי וועלט דערשלונגען אין די איבריגע געוועהנליכע מיידלעך.

דאָס אלעם ווייס ליזע און דאָס וויסען פערשאפט איהר שמערץ. אין דעם פּונקט איז זי שווין ניט געוועהנליך. ליזע וואלט וועלען מיט עפעס זיך לאזען מערקען. געפינענדיג זיך צווישען א סך, וואלט זי ניט וועלען ניט געהערען צום סך, נאָר זיין אויס־

סער איהם. דאָס דאָזיגע נעפיהל איז ביי איהר נעווען ענטווי־קעלט ביז קריינקליכקייט, און ווען די מענשען וואָלטען נעווען פעהיגער צו קענען אריינדרינגען אין די פערבאָרגענע שפּאל־טען פון א צווייטענס נשמה, וואָלט אזא ווי ליזע בעטראכט ווע־רען טאקע פאר אן אונגעווענליכער און זי וואָלט אפשר זיך רוהיגער פיהלען און ניט שטענדיג געביסען זיין פון איהר ניט־צופריעדענגעשטעלטען געפיהל...

געטהאָן האָט ליזע פיעל סגולות צו איהר „געווענליכ־קייט". לייִדער זיינען אבער די סגולות ניט געווען אויסערליכע, וואָס מענשען זאָלען עם קענען באלד מערקען, נאָר אינערליכע. צום ביישפּיעל, געפינענדיג זיך אויף א באל, אדער אזוי צווי־שען א סך, וואו יעדער פלענט ריידען, לאכען, וויצלען זיך א. ד. ה. פלענט זי זיך גראָד אוועקזעצען אין א ווינקעל, נעצווואונ־נענערהייט זיך פערטראכטען, און מאכען זיך פאר ראָמאַנטיש־טרוירינג און כלומרשט ניט קוקען אויף קיינעם, נאָר אין זיך אינווייניג... אין אזוינע מינוטען איז זי אייגענטליך אונגע־וועהנליך געווען, דער סך אבער האָט עס ניט בעמערקט, ביז ליזען פלענט אומעטיג ווערען דער ווינקעל, און זי פלענט וויע־דער, ווי פאר כעס, זיך אויסמישען אין דעם פערהאסטען סך...

און דער וועהטאָג איז נאָך גרעסער געווען אין יענע פע־לען, ווען צווישען סך פלענט זיך דאָס רוב איינע געפינען, וואָס האָט זיך יעדען געוואָרפען אין די אויגען און צוגעצויגען די אויפמערקזאמקייט. אין אזוינע מינוטען פלענט ליזע איהר נע־וועהנליכקייט טיעפער פיהלען און דער האס צו דער דאָזיגער אונגעווענליכער, וועלכער זי אליין האָט אין הארצען אינגאנ־צען מבטל געווען, פלענט זיך צומישען מיט דעם וועהטאָג און דאָס געפיהל איז אונגעווענליך געווען. זי אליין איז אבער־געווענליך נעבליבען און צוזאמען מיט דעם סך אויף ארומ־נעטאנצט ארום דער אונגעווענליכער, וועלכע איז געווען

שטאלץ, אבער נרויסמוטהיג, און פלעגט דאס רוב מיט איהר, מיט ליזען, זיך פרייגדליך בענעהן...

* * *

אין דעם קרייז, וואו ליזא האט זיך נעפונען האט מען בעשלאסען צו מאכען א באל. איינע א לוסטינע, פרייליך, מיידעל, ליזא'ס א נאהנטע פרייגדין, האט נעראטען, אז דער באל זאל זיין אין קאסטיומען.

דער אנטראג איז אנגענומען נעוואָרען, און ליזע, וועלכע האט נעהאט שווארצע אויגען און שווארצע האר, האט לויט דער עצה פון א נאהענטער פרייגדין, נענומען א קאסטיום פון א ציגייגערין.

איהרע לאגנע שווארצע האר האט זי בריים פערנאנדערגעקאמט און אין כלומרשטרייגער אונארדנונג צעווארפען אויף די פלייצעס. אויפ'ן מיטען קאפ האט זי צוגעשפילעט א בלוטרויטע, בריטע סטייגנע, אויסגעזוצט אין נעקינסטלטע בריללאנטען, וועלכע האבען נעפינקעלט מעהר ווי נאטירליכע. אין בער די אקסלען האט זי איבערגעוואָרפען א רויטע טוך.

אזוי איז זי ערשיינען אויפ'ן באל... ביי דער נארדעראב האט זי דערפיהלט, ווי דער נארדערבער, צונעהמענדיג ביי איהר דעם מאנטל און דערזעהענדיג זי אין איהר קאסטיום, קוקט אויף איהר מיט נייגערינג בליקען און שמייכעלט צופריעדען.

ליזא האט זיך ווי דערשראקען און געפרעהט און מיט דעם נעמישטען נעפיהל איז זי אריין אין זאל.

— בראוא! בראוא! — האט איהר בענעגענט א נאנצע מחנה יונגע לייט.

זי האט זיך אנפאננם פערלאָרען. פון איהר פערווירונג האט איהר נעראטעוועט א חבר'טע, וועלכע איז צו איהר גלייך צוגענאנגען.

— אוי, ווי שעהן דו ביזט! ווי אינטערעסאנט!

— טאקי? — האָט ליזא נאָאיוו געפרענט און דאָס הארץ האָט איהר אָנגעהויבען צו קלאפען.

— וואונדערליך! זעה, ווי אלע קוקען אויף דיר. ליזא האָט אויפגעהויבען די אויגען און האָט זיך־בעגעגנט מיט הונדערטער בליקען. זי האָט די אויגען געמוזט צוריק אראָב־לאָזען. באלד איז זי אָבער געוועהנט געוואָרען.

אין א ווייל ארום איז צו איהר צונעגאנגען א יונגער מאן, פון די אונגעוועהנליכע, וועלכער פלענט איהר ביז אהער קיינ־מאל ניט בעמערקען.

— איך וויל האָבען דאָס גליק, פרייליין, מיט אייך דער ערשטער צו טאנצען.

און איידער זי האָט צייט נעהאט צו ענטפערן, איז צונע־נאנגען נאָך איינער, און מיט א ליעבליכען שמייכל, קוקענדינ איהר גליך אין די אויגען, האָט ער ניט געוארט, נאָר ווי נע־זונגען:

— שעהנע ציגייינערין — ערלויבט מיר זיין גליקליך אייב־מאל אין קורצען, נאָרישען לעבען... ניט ענטזאגען זיי מיר צו טאנצען מיט איהנען דער ערשטער...

— שוין בעשטעלט! — האָט דער ערשטער מיט אן ערנסטער, אָבער גליקליכער מינע זיך אָנגערופען.

זי האָט נעטאנצט מיט בויידען. בויידע זיינען איהר נעווען נעפעלען. זיי האָבען בויידע אזוי ווייך געדריקט זי צום ברוסט, אזוי ליעב נעקוקט אין די אויגען, אזוי זים־שמערצליך נע־דריקט נאָכ'ן טאנצען די הענד.

אָבער טאנצען פיעל מיט די צוויי האָט זי ניט געקענט. עס האָבען זי בעשטעלט נאָך פיעלע יונגע לייט, מען האָט זי נעריסען פון שטוהל, וואו זי פלענט זיך א ווייל צוזעצען אָברו־הען...

— אח, ווי שעהן די ציגייינערין איז! ווי אינטערעסאנט!

אזוינע אויסגעשרייען האָבען דערגרייכט צו איהרע אויערען.

זי האָט געוואָלט א מינוט בלייבען רוהיג, בעקלערען איהר גליק, וואָס האָט איהר אזוי פלוצלונג, אזוי אונערוואַרטעט, געטראָפען.

מען האָט איהר ניט געלאָזען.

— איך ביטע, שעהנע ציגיינערין — א וואַלס!

און ווי א וויכער האָט זי זיך געדרעהט אין דעם גרויסען טאַנץ־זאַל, די רויטע טוך אויף די פלייצעס זיינען ווי פליגלען געווען אויסגעשפרייט און האָבען זי ווי אין לופטען געוואַלט אויפהייבען; די צעווארפענע שווארצע האָר האָבען אין נאָך מעהר ווילדען ציגיינערישען אונאָרדנונג צעשאָטען זיך איבער'ן פלייצע און זיך פערפלאָנטערט אין דער רויטער טוך און דאָס אלעס האָט ליזען נאָך אונגעוועהנליכער, אינטערעסאַנטער געמאכט.

איינער פון וועלכען ליזע האָט קיינמאָל ניט געוואגט פיעל צו טראכטען, האָט זיך איהר אין ליעבע ערקלעהרט און טאַנצענדיג מיט איהר האָט זי געשפירט, ווי ער קושט איהר בגנבה איהרע שווארצע האָר, און דער אָטהעם האָט איהר פערכאפט פאר גליק...

ענדליך איז דאָס פובליקום אין זאָל שיטערער געווארען, דער זיינער האָט שוין נעשלאָגען פיער. עס האָבען זיך געהערט פיעלע שטימען צו ענדיגען.

ליזע האָט דערפיהלט, ווי באלד ענדיגט זיך עפעס א גרויסער יום־טוב. וועלכער וועט זיך אפשר קיינמאָל ניט אומקעהרען.

זי האָט זיך פערטראכט.

— אדיע! איז צו איהר צוגענאנגען דער אין ליעבע ערקלערענדער בעקענטער — א דאנק פיר דעם פערגעניגען, וואס איהר האָט מיר פערשאפט מיט אייער שעהנעם קאָסטיום...

— אדיע! — האָט ליזע זיך געשטאַרקט צו שמייכלען.

עס האָט זיך איהר אָבער ניט איינגעגעבען. א וואַלקען האָט זיך אויף איהר געזיכט אָננעמען. די רויטע טוך איז ווי בלאַסער געוואָרען...

דער עולם איז זיך ביסלעכווייז צוגאַנגען. דער זאַל איז לעערער און לעערער געוואָרען.

* * *

אַהיים איז ליזע געקומען מיעד און אויפגערעגט. זי האָט זיך געשטעלט ביים שפיגעל און האָט בעטראַכט נאָך אמאָל דעם קאָסטיום.

זי האָט געקוקט און געקוקט און געוואַלט געפינען דעם סוד פון איהר היינטיגען ערפאָלג.

זי איז ווירקליך שעהן, ווירקליך אינטערעסאַנט אין דעם ציניינער־קאָסטיום. אבער זי קען דאָך איהם מארגען ניט אָנטהאָן. הייסט עס, מארגען ווערט זי וויעדער פערוואַנדעלט אין דער געוועהנליכער ליזען, עהנליך צו טויזענדער אנדערע.

זי האָט אראָבגענומען פון קאָפ די רויטע מיט די פאַלשע בריליאַנטען אויסגעשאָטענע סטייגע.

און איהר האָט זיך נעדאַכט, אז דאָס נעהמט זי מיט איהרע אייגענע הענד אראָב דאָס גליק..

און זי האָט די רויטע סטייגע צוריק ארויפגעלעגט אויפ'ן קאָפ און שטארק צוגעשפילעט.

דאָס גליק איז וויעדער דאָ.

ווי אזוי זאָל זי איהם אָבער פערהאַלטען אויף שטענדיג? זי קען דאָך ניט געהן אלע טאָג אין א ציניינער קאָסטיום. זאָל זי מארגען אין דעם קאָסטיום אויפ'ן גאס ארויסגעהן, וועט מען נאָך איהר נאָכלויפען...

וואָס איז דאָס אזוינס? קלערט ליזע. עפּיס מארגע... עפּעס שרעקליך.

זי האָט שוין דאָס גליק נעפאַקט, זי האָט איהם שוין

און דאָך קען זי ניט לאנג האלטען איהם.

צופעליגערווייזע האָט זי געפונען דאָס גליק, איז ער אבער נאָר אויף איין נאכט.

ווי פיעל נעכט, לאנגע, טרויריגע, וועט זי וויעדער דארפען וואַרטען ביז דאָס גליק וועט וויעדער צופעליג קומען.

און וועט ער דען קומען?

ליזען האָט געשוידערט...

ניין! דאָס גליק וועט שוין מעהר ניט קומען!

זי האָט מיט דערשראָקענע בליקען געזוכט אריינדרינגען אין שפיגעל.

— ווי זאָנדערבאר, ווי ווילד! מיין גליק ליעגט פערבארגען אין א ציניינער־קאסטיום... אין א רויטער סטיינגע, רויטער טוך און צעווארפענע האָר...

זי האָט פערקרימט די ליפען אויף א ביטערן שמייכעל.

אזא לייכטעם גליק! און אויך איהם קען איך ניט איינהאלטען אויף שטענדיג. נאָר עטליכע שעה און צוריק די וואַכעריגקייט...

ווי קאָמיש און נאַריש...

און מיט כעס האָט ליזע אראָבגעכאפט די רויטע סטיינגע פון קאָפ, די רויטע טוך פון פלייצע, און די האָר פערקעמט ווי אלע מאל.

— אוועקגעפלויגען דאָס גליק — חא—חא—חא! — האָט זי זיך היסטעריש פונאַנדערגעלאכט.

וויעדער א נעוועהנליך מיידעל....

די מאכטער.

— אזוי ווי צו א גוטען אידען, געהט מען צו איהר! אזוי לאכט אין הארצען דער אלטער איד, נאכדעם ווי מען קומט פרעגען זיין מאכטער.

ער וואלט דאס קיינמאל ניט געגלויבט. אז זי, זיין לאה, זאל ווערען אזא „מענש". דעם אמת זאגען, ער אליין האט פון איהר קיינמאל ניט „געהאלטען". אפילו, אז זי האט אבגעגעבען אלע יאהר עקזאמען אויף א קלאס, לערנענדיג זיך אין דער היים מיט אומזיסטע לעהרער (וואס דען, צאהלען ווען ער דערפאר?) און האט אויף אזא אופן אויסגעהאלטען ביז זעקס קלאסען, איז ער אויך ניט נתפעל געוואָרען. ער ווייל אמאל מיט איהר רעדען וועגען עפעס אן ענין, א מאנסביל־שען ענין, פערשטעהט זי גאר נישט.

— טאטינקע, איך ווייס ניט! האקט זי אב.

היינט וואס וועט ער נתפעל ווערען פון איהרע קענטשאפט?

אבער זיי, די יונגע לייט, האבען קענטיג אן אנדער מיינונג פון לאה'ן וועלכע הייסט ביי זיי פערצוויגען — „לייזע".

מסתמא ווייסען זיי דאך בעסער! — אירא־ניזירט ער אין נעראנק.

זאגען, זאגט ער איהר קיינמאל נארנישט. זיי קומען צו

איהר, זאלען זיי קומען. זיי סוד'ן זיך, זאלען זיי זיך סוד'ן. נאר אמאל ווערט איהם פריקרע, איבערהויפט א שבת, ווען עס קומען אן פול די שטוב מיט יונגע לייט, צווישען וועלכע א סך פון זיי טראגען בלוזעס. אט די בלוזעס שטעכען איהם. מילא א מאנישקע איז נאך ווי עס איז — היינטינע צייטען, מען קען אנדערש ניט. ער אליין פלעגט בחור־וויז געהן אין א שאל... נאר מאלע וואס אמאל איז געווען!... אבער די בלוזעס, די בלוזעס! שקצים, אמת'ע שקצים. ווען ניט די אויגען זייערע, וואלט מען גאר ניט דערקענט, אז זיי זיינען אידען.

אמת, רעדען רעדען זיי דאס רוב אידיש. דאס געפעלט איהם אפילו יא. אבער זיי האקען אריין ווערטער — ממש תרגום. אמאל ווייל ער אונטערכאפען זייערן א שמועס — עס איז דאך טשעקאווע צו ווייסען וועגען וואס רעדען זיי, די היינטי־גע. נאר ער בענעהמט ניט.

— שעהנע יאהרען! — טראכט ער — א בלאט גמרא מיט תוספות מיט מהרשא בין איך יא תופס, און זייער'ז א שמועס — ניט...

נאר דאס ארט איהם ווי צעהן מאל גאר נישט. עס לייגט איהם ניט אפילו אין דער לינקער פאה זייערע אלע שמוע־סען. עס פערדריסט איהם נאר, וואס זיי זיינען איהם אינ־גאנצען מבטל: אויסער א גוט מארגען, צי א גוט שבת — רעדט מען מיט איהם ניט. „שקצים", — טראכט ער גוטמוטהיג, וואס איך האב פערגעסען, קענט איהר דאס ניט, ווארים וואס איז אינגאנצען אייערע חכמות? אייער מאטעמאטיק? איין שטיקעל „מדירה" אין „זרעים" איז שקולה געגען אייער גאנצע מא־טעמאטיק? אי וואס? לשונות! האט נאך רש"י מיט 800 יאהר צוריק געקענט פראנצויזיש... און „ציוילזיום" איז נאך אין דער תורה געשטאנען. אזוי האט ער אליין געלייענט אין „הצפירה"...

אמאל וואלט ער אפילו געוואלט ביי זיי א פרעג טהאן: וואס הערט זיך? גלאט אזוי א פרעג טהאן... אינטערעסירען

אינטערעסירט עס איהם ניט, נאר א פרעג טהאן וואלט ניט געשאדט... היינט נעה רער מיט יונגע לייט, וואס טראגען בלוזעס. עס איז ניט קיין דרך... פאר איהם פאסט עס ניט...

וואס אמת, איז אמת — דרך־ארץ האבען זיי. אז ער לענט זיך צו ווערט שטיל, רערט מען ממש אויפ'ן וואונק. דאס געפעלט איהם אפילו יא. דרך־ארץ פאר אן עלטערן איז א גרויסע זאך!.... נאר אמאל פערזיצען זיי זיך שפעט, ער זעהט בחוש. אז קיין מעריב האבען זיי ניט נעראוועגט... רייצט דאס איהם. עס איז דאך נארוש, ער וויים דאך, אז זיי דאוונען ניט, נאר ביי איהם אין שטוב קומט עס איהם אויס פריקרע. וואלטען זיי נעוועז אמת'ע אידען, וואלט ער אמאל נעקענט מאכען א מנין... עס איז א שטיק וועג צום בית־המדרש... אז עס ווערט פינסטערלעך, צונעהען זיי זיך ערשט... זי נעהט אויך אוועק.

— נאר נישט... אומשלעפען זיך מיט יונגע לייט... פרעג וואס?... מורמעלט ער דעמאלט.

אבער טיעף אין הארצען פיהלט ער, אז קיין בייז, חלילה, וועט ניט ארויסקומען, פאר לאה'ס עהרליכקייט איז ער ערוב. וואס איז שייך — יענער ליענט נאר אין זינען אנדערע ענינים! פערקעהרט, אמאל טהוט דאס איהם הנאה: זיין בתולה נעפינט חן אין זייערע אויגען.

„דאס איז אן ענין" — נלעט ער צופריעדען די באדד... קיין נדן צו נעבען האט ער ניט, זי וועט שוין אויסקלויבען א חתן, נישקשה...

אי וואס? אין א בלוזע!

איז ערשטענס, וואו שטעהט דאס, אז מען טאר קיין בלוזע ניט טראגען? און צווייטענס, זיינעם אן איידעם וועט ער היימסען אויסטהאן די בלוזע.

ער איז זיכער, אז ער וועט איהם פאלגען.

וואהרים, וואס מען זאל אויך זיי ניט זאגען — דרך ארץ האבען זיי.

און אנב — טרייסט ער זיך — קען זי דאך אויסקלייבען אוא, וואס געהט אין א מאנישקע. פארהאן אזוינע יונגע לייט אויך. און איינער פון זיי האט דוקא חשק צו איהר. ער זעהט דאס מיט די אויגען...

— מען זאל איהם כאטש אויך ניט „ארעסטירען"! שרעקט ער זיך. אלע טאג, אלע טאג, נעהמט מען איינעם פון זיי צו. פרעג, וואס טהוען זיי?... בלויז מען שמועסט!...

און זי לויפט שוין אום א פערהאוועטע. „פריון שבויים!"

— מען זאל זי חאטש אויך ניט צונעהמען! — זיפצט ער.

וואהרום וועמען האט ער אויך דער עלטער? אלע קינדער אין אמעריקא.

דער אויבערשטער זאל זיך מרחם זיין!...

אהן ליעבע.

צו וועסנע צייט האָט באשקע אויפגענעהט א ניי־קלייד. געקויפט א נייעם הוט, א שירעם, גע׳לע שיך און האָט געקוקט דערויף מיט איהרע דונקע׳לע בענקענדיגע אויגען, ווי אויף עפעס אזוינס, וואָס קאָן זי ראטעוועז...

א גאנצע וואָך ארבייט זי אין א פאבריק פון קרוזשעווסע. ביי דער ארבייט פערגעסט זי אביסע׳ל איהר ע׳לענד. אין פאבריק זיינען דאָ אלערלייי מיידלעך, א סך יונגע, פרעהליכע, זינגענדיגע, לאכענדיגע, און געפינענדיג זיך צוזאמען מיט זיי, פערגעסט זי אמאָל וועך זי איז און ווי איהר איז. די יונגע לאכען, לאכט זי אויך, אמת ניט אזוי קלינגענדיג; די יונגע זינגען — זינגט זי אויך, אמת מיט ניט אזא הע׳לען קול... אבער מען פיהלט זיך דאָך בעסער. אהיים פון דער ארבייט געהט מען צוזאמען ארוים מיט א נע׳לעכטער, מען בעגעגענט זיך מיט ארבייטער פון נאָך א פאבריק, מען גיט א שטיף... אמת, זי מיינט מען אפשר ניט, אבער עס איז פרעהליכער, מען פערגעסט זיך...

קומט אבער דער שבת איז אן אונגליק — שבת איז נאָר ניטאָ, וואו די בענקשאפט אהין צו טהאָן. דערהויפט אין די ערשטע שבתים פון פריהלינג.

ערשט דעמאָלט ווילט זיך לעבען, גליק און ליעבע!

און שבת אין דערפריה טהוט באשקע אָן איהר פריהלינגס־

טואלעט; דאָס קלייד ליענט אויף איהר, ווי אויסגעגאסען; דער הוט זיצט שטאָלץ און רופענדיג; די געלע שיך אונטער דעם לאנגען קלייד ווינקען אזוי חנו'דיג... אלץ איז שעהן, גלאט, אויסגעפרעסט, נאר דאָס פנים, דאָס פנים מאכט זיך פון דאָס אלץ ניט וויסענדיג, און עס ווערט ניט, ניט יונגער, ניט פרישער, ניט גלאטער, און די ברוסט — ניט פולער, און דאָס אויג — ניט ברענענדיגער.

די קלייד ער ניי און שימערירענדיג און דאָס פנים אלט און אבגעניצט...

און פון די אלע מיידלעך פון פאבריק בלייבט זי שבת נאר ביי איינער, ביי קיילען, — מיט איהר אין איינע יאהרען, פון איינע פנים'ער... מיט איינע פערלאנגען...

וואו קומען אהין די יונגע, די פרישע, די פרעהליכע?

ווי די פויגעלעך צופליהען זיי זיך...

און מיט אהר איינציגער חבר'טע, קיילע, וועלכע קומט צו איהר שבת פריה, נאכ'ן טהיי, געהט זי ארויס אן אויסגעפוצטע שפאציערען.

— וואוהין וועלען מיר געהן, קיילע? — פרענט זי, אבשטעלענדיג זיך ביים טויער.

און קיילע ענטפערט:

— איך וויים וואוהין? קום אין גאַרטען!

און די צוויי חבר'טעס לאָזען זיך צום גאַרטען. זיי נעהען שווייגענדיג; ניטא קיין טעמע, חאטש טהו זיך עפעס, און דער אומעט וואקסט שוין אין זייערע הערצער.

אין גאַרטען געהען זיי דורך די לאנגע אלעע. וועלכע רוישט מיט שפאציערנדע.

— לאָמיר זיך צוזעצען! — זאָגט באשקע, דורכגעהענדיג די לאנגע אלעע הין און צוריק און ניט געפינענדיג דאָס, וואָס זי האָט, דאכט זיך געזוכט....

די חבר'טעס זעצען זיך אנידער אויף א באנק, וואו עס זיצט ביים ברעג א יונגער מאן....

עס פערשטעהט זיך, אז דאס איז ניט בכיון... עס איז נראָר די באנק צו דער האנד אויסגעקומען, זיי מיינען נאָר ניט דעם יונגען מאן, נוטער יאָהר וויסט, וועל ער איז... אפשר האָט ער שוין נאָר א ווייב...

אבער דאָס הארץ נאָגט און קלעמט, און ביידע חבר'טעס קענען זיך ניט איינהאלטען, און קוקען אלע ווייל אויף איהם...

דער יונגער מאן זיצט א ווייל, הויבט זיך אויף און נעהט אוועק...

באשקע און קיילע קוקען זיך איבער ווי בעליידיגט, פאר וואס איז ער עפעס אוועק?

זיי וויסען זיכער, אז ניט צוליעב זיי איז ער אוועק; מאלע וואס א מענש נעהט אוועק, אפשר זיצט ער שוין דא א שעה צי צוויי. און אויך וויסען זיי זיכער, אז ווען זיי וואלטען נעוועז יונג און שעהן, וואלט דער דאזיגער יונגער מאן נאך נעזעסען, און וואר וויס? — אפשר אנגעהויבען צו רעדען, צו לאכען און טאקי בעקאנט געוואָרען.

און די בענקשאפט וואקסט ביי ביידע חבר'טעס...

— שוין צייט צו גיהן עסען, — זאגט ענדליך באשקע.

— יא, שוין צייט, קום! — ענטפערט ביילקע.

און ווי בעליידיגטע גיהען זיי ארוים פון גארטען, נאָר נישט רייד־ענדיג צווישען זיך...

נאָך מיטאג קומט שוין באשקע צו קיילען, פערפוצט נאָך שעהנער, נאָך פאָרזיכטיגער, ווי פריהער, דאָס זיינערייל מיט דעם קייטעלע האָט זי אויך אנגעטהאָן, דאָס קייטעלע פינקעלט אזוי שרייענדיג אויף דער איינגעפאלענער ברוסט...

— קום אביסעל! — זאגט באשקע, זעהענדיג קיילען אויך שוין אן אנגעטהאנענע אפילו מיט א בראסלעט אויף דער דאָרער אדעריגער האנד...

— קום! — ענטפערט קיילע ווי אז אבל'טע...
און זיי געהען ארויס און שטעלען זיך וויעדער אם ביים טויער.
— וואוהין וועלען מיר געהן?
— אין גאַרטען, מיין איך...
— וויעדער אין גאַרטען?...
— וואוהין דען?
— וויים איך?...
נאָר יעצט, קומענדיג אין גאַרטען, געהען זיי שוין אין אן אנדער אלעע....
— קום, וועלען מיר זיך זעצען אָט דאָרטען... וווייזט אן באשקע אויף א ווינקעלדיגער לעדינער באנק.
— קום! — איז קיילע מסכים.
און די צוויי חבר'טעס זעצען זיך אוועק אויף דער אייניזאמער באנק.
וועז ניט וועז געהט דורך א פּאַרל. די צוויי חבר'טעס בעגלייטען זיי מיט בליקען, ביז דאָס פּאַרל פערשווינדעט...
די באנק ווערט זיי ענדליך נמאס. זאל זיך דאָס וועד אויף איהר פּרובען צוזעצען!... אלע בענק ארום זיינען אזוי בעזעצט!.....
— קום! — זאגט באשקע, אויפהויבענדיג זיך, ווי בעלעדיגט.
— קום! — ענטפערט קיילע.
און די צוויי חבר'טעס בייטען אזוי די בענק, די אלעען. ביז עס ווערט פינסטערליך, און דער גאַרטען ווערט פול מיט שפּאַצירענדע.
— א סאַר'אנ'ענגשאפט! — ווערט באשקע ווי בייז.
— א שרעק! — בעשטעטיגט קיילע.
— לאָמיר שוין גאָר גיהן אהיים... — לענט פּאַר באשקע.
— פון מיינעטוועגען... — ענטפערט קיילע.

דאָך געהען זיי דורך נאָך א פּאָר אלעמען, זעצען זיך הו אויף נאָך א פּאָר בענק. ביידע פערשטעהען אייגע די אנדערע, ביידע ווייסען, אז דאָס וואָס זיי זוכען, וועלען זיי ניט געפינען... אז עס וועט ניט העלפען ניט די נייע קלייד־ער, ניט די נייע געלע שיך, ניט די היט, ניט די קייטעלעך...

ניטאָ קיין ליעבע... ניטאָ, ניטאָ! אָבער עס ווילט זיך ניט אוועקגעהן אהיים, ניט דערפרישט פון איין טראָפּען ליעבע, אוו מאָרגען אין פאבריק...

עס דאָרט דאָס האָרץ... עס דאָרט, עס דאָרט...

אוו די צוויי חבר'טעס זוכען די ליעבע, זיי זוכען זי צווי־שען די בוימער, זיי זוכען זי איבער'ן גאנצען גאָרטען, זיי זו־כען זי ביי טויזענדער שפּאציערענדע יונגע לייט אין די אויגען, נאָר ניטאָ אוו ניטאָ!...

מאָרגען וועט מען מוזען געהן אין פאבריק...

אָהן ליעבע...

פּלאמעס.

אהרן שטאנג איז א פּריקאזטשיק אין א מאנאזין פון קינ־
דערשע שפּיעל־צייג אין וואַרשוי. אָנגעקומען איז ער אין מאנא־
זין אלס געהילפּ־אינגעל, וועו ער איז אלט נעווען 15 יאָהר
און איז נאָר וואָס געקומען קיין וואַרשוי, אָנפּאַנגס האָט ער
בעקומען אכט רובל א חודש און ער האָט געלעבט האלב זאט,
האלב הונגעריג, אין א יאָהר ארום, אז ער האָט אָנגעהויבען
צו נעהמען 12 רובל א חודש, האָט ער שוין נעגעסען אלע טאָג
אין א בילינער רעסטאָראציע א מיטאָג פּאר א גילדען און אויף
דער נאכט פּלעגט ער עסען דריי זעמלעך מיט א זיסע גלאָז
טהעע. נאָך שפּעטער, אז ער האָט בעקומען אן הוספה ביז 20
רובל א חודש, האָט ער אָנגעהויבען עסען א מיטאָג פּאר גאנצע
25 קאָפּיקעס און שבת פּלעגט ער עסען פּאר 35, אויסער א
קליין־שנעפּסעלע פּאר פּינף קאָפּיקעס, פון וואָס דער קאָפּ פּלעגט
זיך איהם אביסעל פּערדרעהען און ער פּלעגט א גאנץ שבת אָב־
שלאָפען ווי א נע'הרג'עטער.

אז זיין געהאלט האָט דערגרייכט 30 רובל א חודש, האָט
ער שוין בדיעה געהאט אנצוהויבען עסען פּאר 30 קאָפּיקעס א
מיטאָג און ער וואָלט עס שוין געווים געטהאָן, וועו איהם וואָלט
ניט איינגעפאלען פּלוצים אן אידעע אין קאָפּ — לאָזען זיך
נייהען א שווארצען אנצוג פּאר גאנצע 40 רובל... ער איז

דאך שוין עפעס ניט קיין אינגעלע, שוין די העכסטע צייט צו ווערען א מענש!

און דער נעראנק וועגען שווארצען אנצוג האט זיך ביסלעכווייז איהם אייגענאדיעט אין קאפ, או ער לאזט איהם ניט אייגשלאפען צו דער צייט. אלע נעכט, לעגענדיג זיך שלאפען, פלעגט ער זיך נאר דארפען איבערקעהרען איין מאל צום וואנד, א טראכט טהאן וועגען עפעס א קלייניקייט און ער פלעגט שוין גלייך אנשלאפען ווערען — איצט אבער קלערט ער אב א פאר שעה וועגען שווארצען ראק, וועלכער איז שוין ביי איהם אין פאנטאזיע פארטיג, אפילו מיט די קנעפ... ער זעהט אפילו הינטען דעם שפאלט, און ער בעטראכט זיך מיט רעספעקט און מיט צופריעדענהייט.

ענדליך איז זיין אידעאל דערגרייכט געוואָרען אין דער ווירקליכקייט: שפאָרענדיג א יאהר נאכאנאנד פון זיין גאהאלט, איז איהם נעבליבען מזומנים 50 רובל און ער האט גלייך בעשטעלט ביים בעסטען שניידער א שווארצען ראק מיט שווארצע הויזען. א וועסטעל, האט ער נערעכענט, וועט ער קויפען א קאליערטע.

אויף דער קוואַרטיר, וואו ער וואהנט שוין דריי יאהר, האט ער אלע מאל וועניג גערעדט און מען האט איהם דאָרט דערפאר נערופען „מורלא". אז ער האט זיך נעלאזט מאכען דעם אנצוג, איז ער ווי בערעדטער געוואָרען, פלעגט, קומענדיג אין שוועגט, אנהויבען ארומצוגעהן הין און צוריק איבער'ן שטוב, שמייכלען, עפענען דאס מויל און פערמאכען, עפענען און פערמאכען ביז ער פלעגט קוים אויסריידען, וועגדענדיג זיך צום בעל־הבית:

— איך האב מיר נעלאזט מאכען א קאסטיום... א שווארצען...

— זאל אייך נאט העלפען:

— אויף שבת קען זיין פארטיג, האט ער צוגעגעבען און מאדנע נעשמייכעלט, קומענדיג אוים'ן בעל־הבית.

פארטיג איז דער אנצונ ערשט געווארען נאך שבת, — דיענסטאג. דער שניידער צוזאמען מיט א לעהרענ־יונג האט איהם מיט גרויס קוראזש אריינגעטראגען, און אהרן וועלבער איז ספעציעל געקומען צולייב דעם פון מאגאזין, האט אין נאנצען געשיינט און האט נעהאט אן אויסזעהן ווי א גרויסער בעל שמחה.

דער ראק איז געלעגען גלאט, ווי אויסגענאסטען. די שווארצע קנעפ האבען זיך אראבגעלאזט אין צוויי רייהען און האבען אויסגעזעהן ווי ערענסטע היטער פון אהרן'ס הארץ, הינטען, דעם שפאלט האט ער בשום אופן ניט נעקענט אנקוקען און דאס האט איהם אביסעל געשטערט די שמחה.—

— נו. ווי געפעלט אייך? — האט ער געפרעגט מבינות ביים בעל־הבית.

— ניט שלעכט — נאר ניט שלעכט! — האט דער בעל־הבית געקנייטשט דעם שטערען, און נאך א קליינע פויזע האט ער צוגעגעבען:

— אבער טאקע נאר ניט שלעכט!

און עס האט אויסגעוויזען, אז דער בעל־הבית וויל ניט בענוצען דאס ווארט „גוט" פאר קיין פאל און ער האט בעסער צוגענעבען: „נאר ניט שלעכט, אבער טאקע נאר זעהר ניט שלעכט" און צום סוף: „נאנץ ניט שלעכט", און „גוט" האט ער ניט געזאנט.

דעם שניידער האט עס פערדראסען און ער האט זיך אנגעזונדען:

— וואס הייסט — ניט שלעכט? עס איז דאך גרויסארטיג! איך פערשטעה ניט!...

דאמאלס האט ערשט דער בעל־הבית געגעבען צו פערשטעהן, אז „נאר ניט שלעכט" הייסט ביי איהם נאך מעהר ווי „גרויסארטיג", אזוי פיהרט ער זיך שוין ביי מיינונגען פון כמה שנים.

אהרן האָט מיט גרויס פֿאַרזיכטיגקייט אַראָבגעצויגען פון זיך דעם ראָק און געוואָלט ערגעץ אויפֿהענגען, נאָר דער שנייַדער האָט איהם געזאָגט, אז ער זאָל אויפֿהענגען אין אַזא אָרט, וואו קיין שטויב איז ניטאָ. ווייל „שווארץ" האָט זעהר מורא פאר שטויב — עס ווערט גלייך א פלאמע.

דערהערענדיג דאָס וואָרט „פלאמע", האָט אהרן א ציטער געטהאָן מיט'ן גאנצען קערפער און האָט מיט גרויס אומרוהיגקייט געפרעגט:

— וואו־זשע העננט מען איהם אויף?

ער האָט געוואָרפען צושראָקענע בליקען איבער אַלע פיער ווענד, ווי ער וואָלט געזוכט עפעס א רעטונג פאר זיין גרויסען פערמעגען, נאָר די אַלע ווענד זיינען ניט געווען גאַראַנטירט פון שטויב און ער האָט אָבגעשטעלט זיינע בליקען אויפֿ'ן גרויסען אַלמער, וואָס איז געשטאַנען ביים בעל־הבית אין מיטען שטוב.

ער האָט א קוק געטהאָן אויפֿ'ן בעל־הבית, און נאָכדעם ווידער אויף דעם אַלמער, ווי ער וואָלט שטום געבעטען ערלויבניש.

דער בעל־הבית, ניט קיין איבריג טיעפער מענש, האָט אויפֿ'ן וואונק גאָר נישט פערשטאַנען.

און אהרן האָט געמוזט אויסדריקען דייטליך זיין בקשה:

— איהר וואָלט אפשר מיר ערלויבט אין אַלמער איהם אריינהענגען?

— מיט אַלע כבוד'ן; האָט דער בעל־הבית ערלויבט—וואָס קען עס מיר שאדען?

— נו, אין אַלמער, ווי רעכענט איהר, איז עס בעוואָרענט פון שטויב?... — האָט אהרן געפרעגט דעם שניידער.

— וואָס איז שייך צו זאָגען בעוואָרענט?... — האָט דער שניידער, וואָס האָט געהאט א נייגונג צו פילאָזאָפיע, געענטפערט: אמאל קען א ראָק העננען אויף א וואנד און עס קען

איהם ניט שאדען. און, פערקעהרט, אמאל קאן עס הענגען אין בעסטען בעהאלטענעם ארט, און דו גיסט זיך א חאפ — דער ראק איז בוי אין פלאמעם... מען קען אמאל ניט ווייסען...

אהרן האט אין גאנצען געציטערט אויסהערענדיג דעם שניידערס קאלטע פילאזאפישע רייד; איהם האט שטארק פערדראסען, וואס דער שניידער, וועלכער נעהמט ביי איהם פאר נעגייה אליין אזוי פיעל געלד רעדט מיט אזא גלייכגילטיגען טאן וועגען זיין ראק און וועגען די פלאמעם... און כדי דער שניידער זאל נאך איהם ניט מעהר סטראשנע מאכען, האט ער איהם איבערגעהאקט:

— פאר וואס זאל דאס ווערען פלאמעם? איך פערשטעה ניט!... פלאמעם ווערט פון א פעטקייט, אז מען פערגיסט מיט פעטקייט, למשל...

— פעטקייט, פערשטעהט זיך, איז פאר א שווארצען ראק א הריגה. האט דער שניידער ווייטער געפילאזאפירט: פעטקייט האט שוין ניט איין שווארצען ראק אוועקגעקויפעט... נאר אויסער פעטקייט איז פארהאן נענוג סבות, עס זאל ווערען פלאמעם.... מען דארף זיין זעהר פארזיכטיג!... שטארק פארזיכטיג!

— אבער אין אלמער איז דאך פארט דאס בעסטע ארט!

— האט אהרן ווי פערצוויפעלט זיך געבעטען.

— עם פערשטעהט זיך! — האט דער שניידער נאכגעגעבען: קיין בעסערער ארט ווי אין אלמער איז ניטא. און אמאל איז קיין ראיה ניט — האט ער באלד חרטה געהאט — אמאל איז אזוי אין א ריינעם ווינקעל בעסער ווי אין אלמער... אין אלמער כאפט אמאל שימלען... עס טרעפט זעהר אפט... נאר מען דארף א בגד שטענדיג לופטערן...

פון דעם שניידערס אזוי פיעל השערות איז אהרן צוטריעלט געווארען. ער איז געשטאנען מיט'ן ראק אין דער האנד,

געקוקט אויפ'ן אלמער, די וועגד, אין די אלע פיער ווינקלעך און ניט געקענט אוסקלויבען קיין ארט.

— וואס קלערט איהר אזוי פיעל? — האט זיך שוין דער בעל־הבית אריינגעמישט: וועט זיין בעשערט, עס זאל ווערען א פלאמע, וועט אומעטום ווערען — אט נעהמט אוז העננט איהם אריין אין אלמער און א סוף...

— אודאי אזוי! — האט דער שניידער מיטגעשטימט.

און אהרן האט מיט א קלאפענדען הארצען אריינגעהאנגען דעם ראק אין אלמער.

— געפינט זיך ניט אמאל ביי אייך קיין מייז אין אלמער? — האט דער שניידער קאלט א פרעג געטהאן.

אהרן איז פאר שרעק שיער ניט אומגעפאלען. איהם האט זיך שוין פארגעשטעלט ווי א מויז האט צוגריזעט דעם ראק... ער האט איהם שוין געוואלט צוריק ארויסכאפען פון אלמער, נאר דער בעל־הבית האט געענטפערט:

— עט, מייז... ווי קומען אהער מייז!

דער ענטפער איז אפילו אהרן'ען ניט אזוי געפאלען, עס איז ניט קיין זיכערער ענטפער. נאר דאך האט ער דעם ראק געלאזט אריינהענגען און בעשלאסען, אז ביי נאכט, קומענדיג פון מאגאזין, וועט ער איהם ארויסנעהמען...

מיט טרייסלענדע הענד האט ער בעצאהלט דעם שניידער, געגעבען דעם לעהרען־אינגעל אויף ביער און האט געווארט אויף זייער ברכה.

— נו, א גוטען טאג, פערניצט געוונד! — האט דער שניידער געוואונשען.

און כדי ארויסצואווייזען זיין צופרידענקייט פון מקח, האט ער גערעכענט ניט פאר איבעריג נאך אמאל צו וואגען:

— זעהט, זייט פארזיכטיג! א שווארצער ראק איז קיין קלייניגקייט ניט! מען דארף זעהר היטען...

און דער שניידער מיט'ן לעהרען־אינגעל זיינען ארויס.

לאָזענדיג אהרן'ען אין אייגע שרעק, שטעהענדיג ביים אלמער...

אז פלאמעס וועט דער ראָק פריהער צי שפעטער קריגען, אין דעם האָט אהרן שוין ניט געצווייפעלט. עטליכע טעג נאכאנאנד האָט ער זיך עצות געהאלטען מיט א סך יונגע לייט און סתם מענשען און אויסגעפארשט אלערלייי סגולות, ווי אזוי מען נעהמט ארויס פלאמעס. פיעלע האָבען איהם גערָאטהען נאפט, אנדערע בענזין, אנדערע, וויעדער, האָבען איהם גערָאטען אזעלכע מינים זייפען, ווָאס ער האָט עס, נאטירליך, גלייך געקויפט. און מיט א רוהיגקייט פון א חכם, ווָאס ווייסט, אז די צרה וועט מוזען אָנקומען, האָט ער געווארט מיט די אלע סגולות אויף דער ערשטער פלאמע...

אין נאם.

וואָס וויל פון מיר האָבען, רבונו של עולם, די פרוי מיט די דריי פּעקלעך שוועבעלעך אין דער אויסגעשטרעקטער האנד?....

איך קאָן זי ניט און וויים זי ניט — איך וויים ניט, וויפּיעל זי איז אלט, צי דרייסיג, צי פופציג, צי זיעבעציג יאָהר, — איך וויים ניט, צי האָט זי א מאן, צי איז זי אן אלמנה, צי א גרושה, צי גאָר אן עגונה; איך וויים ניט, צי האָט זי קינדער, וואָס וואַרטען אויף איהר קומען ביי נאכט, אדער זי איז עלענד, ווי די וואנד פון מויער, אָן וועלכער זי שטעהט אָנגעשפּארט? איך וויים ניט אפילו, וואו זי וואָהנט, צי אויף דער סמאטשער, צי אויף דער קראָכמאלער גאס, צי אין א נאסען־קעלער, צי אויף א פינסטערן בוידעם, — איך קאָן זי ניט און וויים זי ניט, — היינט וואָס וויל זי פון מיר האָבען? וואָס צוריסט זי מיר אזוי מיין הארץ, וואָס פער'סם'ט זי מיר מיינע געדאנקען און וואָס מאכט זי מיר די גאנצע וועלט א פינסטערע? וואָס פערלעשט זי מיר די זון, פערשטעלט מיר דעם הימעל? וואָס פערטויבט זי מיר אלע פרעהליכע ליעדער, וואָס איך וואלט געקענט הערען?

וואָס מאכט זי מאוס אלע שעהנע פרויען אין גאם?...

וואָס וויל פון מיר האָבען, רבונו של עולם, די פרוי מיט די דריי פּעקלעך שוועבעלעך פאר א פיערער?...

נו, גוט, איך וועל ביי איהר קויפען דריי פּעקלעך שווע־
בעלעך! איין פּעקל וועל איך אין קעשענע אריינלעגען, א
צווייטעס וועל איך אהיים ברענגען און א דריטעס וועל אווק־
ווארפען — עס איז מיר גענוג 150 אייגציג שוועבעלידְ פּאר
פּיער גראָשען — אָבער וועל איך שוין דערפון רוהיגער ווערען,
וועט שוין די אידענע פון מיר מעהר גאָר נישט פּערלאנגען?

נ י י ן!

זי וועט צו מיר אלץ האָבען שטומע טענות. מיר וועט
אלץ קלינגען אין די אויערן, ווי א געוויין: דריי פּעקלידְ שווע־
בעלידְ פּאר א פּיערער!... און איך וועל אלץ חשבונען, אז אין
דריי פּעקלידְ געפּינען זיך 450 שטיק, אז די קעסטעלעך האָבען
געקלעפּט אָרימע מיידלעך, וואָס ארבייטען פּאר 2 גילדען א
טאָג, אז די דרוק זאָל זיין ווי געשווינד, האָט די באָנדערא־
לען געדרוקט, אז דער קאָמיסיאָנער... און דער ס"ה פון חשבון
קומט אלץ אויס, אז די פּרוי וואָס שטעהט אין גאס אוֹן בעט זיך:
דריי פּעקלעך שווּעבעלעך פּאר א פּיערער — איז זעהר אן אונ־
גליקליכע, און לאָזען זי אזוי וויייטער שטעהן איז אונמענליך.
מען דארף צו איהר צוגעהן, מען דארף ביי איהר פּרעגען, ווער
זי איז און וואָס זי איז, און ניט צוליעב דער הייליגער וויסענ־
שאפּט סטאטיסטיק, אום צו מאכען דערפון אן עקאָנאָמישען
ארטיקעל — נעהט די וויסענשאפּט, מיט דער סטאטיסטיק,
מיט דער עקאָנאָמיע צום טייוועל! פּערכאפּט זאָלען זיי וועי־
רען! מען דארף ביי איהר דאָס אלץ פּונאנדערפרעגען, ווייל זי
איז א מענש, ווייל זי ליידט, ווייל איהר בלוט גיסט זיך אין גאס
אוֹן קיינער זעהט עס ניט, מען דארף ביי איהר אויספּארשען,
וואָס זי טראָגט איבער א טאָג, וואָס זי האָט איהר גאנץ לעבען
איבערגעטראָגען אוֹן מען דארף דאָס אויסרופען אין אלע גאסען,
אין אלע פּרעהליכע ערטער אוֹן שרייען: איהר הערט חברה, אין
דער אוֹן דער גאס שטעהט א אידענע מיט דריי פּעקלעך שווע־
בעלעך אין האנד אוֹן פּערקויפּט עס פּאר פּיער גראָשען; זי איז

זעהר אן אונגליקליכע, אין איהר לעבען איז איין ליכטיגער שטראהל ניטא, לאמיר זעהן א מיטעל דערצו, וואָרים עס איז אונמעגליך צו לעבען אזוי וויטער, עס איז פערשטערט אונזער פרייד, איהר קול, וואָס איז, דאכט זיך, הייזעריג, שרייט העכער פאר אלע אונזערע הויכע ליערער...

און איך, משוגענער, וויל טאקע שוין צוגעהן צו איהר און מאכען מיט איהר א שמועס, כאפט מיך דער טיוול! — פאר וועמען האָב איך מורא? — מען וועט לאכען, זאָל מען לאכען! און איך וויל שוין צוגעהן.

דערהער איך עפעס נאָך א קול, וואָס איז גליך צו איהרען! איך קעהר זיך אָב און דערזעה נעבען זיך א בלאם אינגעל מיט א קעסטעלע קאָנווערטען — וואָס וויל ער?

— אכט קאָפיקעס — א מאה קאָנווערטען, אכט קאָפיקעס — א מאה קאָנווערטען!

איך לאָז די פרוי מיט די שוועבעלעך און געה צו צום אינגעל מיט די קאָנווערטען — גרויסע, בלאָהע קאָנווערטען! א קאָנווערט דארף איך האָב איינעם אין א וואָך, נאָר איך קויף, איך מוז קויפען... וואָרים, פערשטעהט איהר מיך, אז דאָס בלאסע אינגעל זאָל וואַרטען אויף א מענשען, וואָס דארף טאקע האָבען א גאנצע מאה קאָנווערטען, וועט ער, געווים קיין אָנבייסען ניט אויסווארטען...

איצטער אָבער וויים איך ניט, וואָס זאָל איך טהאָן מיט דער אידענע מיט די שוועבעלעך. דאָס אינגעל בעט זיך אויף מיט שטומע בליקען: פאָרשט אוים מיין לעבען! וועסט געפינען נעענג נויט...

מילא, וואָס זאָל איך טהאָן מיט זיי! פערפאלען — איך וועל איהם א פרעג טהאָן!..

רוקט זיך אונטער א איד מיט טאשען־לוחות'לעך... שעהנע טאשען־לוחות'לעך, קלייניע און שעהנע. — א מחיה צו קוקען אויף זיי, נאָר וואָס אָבגערוקט, און טייער בעט ער אויף

ניט — א קאפיקע א לוח. א שרעקליכער זוך...

איך קויף א לוח'ל אויף, לאמיך וויסען, וועז נעפאלט תשעה באב...

אן דער איד איז אויך אלט (אן אפשר איז ער יונג— וועלכער קען פערשטעהן זייערע פנימער)?... אן זיין לעבען דארף אויך א סך דערצעהלען דער וועלט... מען דארף זיך צו איהם אויך א נעהם טהאן...

נאר עס רוקט זיך אונטער א איד סתם אזן פערקויפט נאר נישט... א איד אהן סחורה... אזן דער איד קאסט מיר טיי־ערער, ווי יענע מיט די סחורה, זיין אויסגעדארט, אויסגעמו־טשעט פנים איז מיר ווערט מעהר פון דער אידענעם פעקלעך שוועבעלעך, פון דעם אינגעלם קאנווערטען אזן דעם אלטענם לוח'ל. איך קען זיך אהן זייערע סחורות בעגעהן. דער איד אבער אהן די סחורה האט אונטער די אויגען אזוינע רעדער, וואס זיי זיינען ווערט פאר יעדען גוטהערציגען מענשען א גריוו־נע אזן אזוי פיעל קאסט עס מיר...

נענוג אבער! איך וועל זיך ניט ארויסדרעהען פון אזוי פיעל אונגלויקען, איך קען ניט, איך האב שוין קיין געלד ניט אזן כ'האב שוין קיין הארץ ניט.

טא קום שוין דו, סטאטיסטיקער, עקאנאמיסט! אפשר דו, מיט דיין הארטען הארצען אזן קאלטען מח וועסט א מיטעל נעפינען.

ביי מיר לאזען זיך שוין די הענד אראב...

דער קאַרעקטאָר.

שוין אַ יאָהר פינף, זייט ברוך בערנשטיין איז אַ קאָרעק־טאָר אין אַ צייטונג אין וואַרשע. ער איז שוין אַבער אזוי ווייט אַרײַן אין זײַן ארבייט, אז איהם דאכט זיך צייטענווייז, אז ער איז געבוירען געווָארען אַ קאָרעקטאָר און זײַן גאַנץ לעבען בע־שעפטיגט ער זיך מיט פערריכטען גרייזען.

זײַן ארבייט האָט ער זעהר ליעב. און ליעב האָבענדיג זי, לעגט ער אַריין אין איהר זײַן גאַנצע נשמה. אמת, די ערשטע צייט, נעהמענדיג זיך פאר אַ שווערער קאָרעקטור, וואו יעדעם וואָרט האָט עטלִיכע גרייזען, פלעגט ער זעהר בייז און אויפגע־רעגט זײַן: „ווי מאכט מען עס אַז אזוי פיעל גרייזען, וואו איז זייערע אויגען, זייער קאָפּ?“ פלעגט ער מיט כעס מורמלען. ביסלעכווייז אָבער איז ער צו די גרייזען געווָאהנט געווָארען, און מען קען זאָגען, אז ער האָט זיי אפילו ליעב בעקומען... פערקעהרט, אַ קאָרעקטור גאָר אָהן פעהלערען פלעגט איהם אר־מעטיג מאכען און צייטענווייז אפילו שרעקען... און ער פלעגט זיך אנשטרענגען צו געפינען כאָטש אויף יעדער שורה איין גרייז, זאָל מען ניט זאָגען, אז ער האָט ניט נעארבייט... ביי אזעלכע אָהן גרייזען־קאָרעקטורען פלעגען פון איהם שטארק אויסשטעהען די „קאָמא׳ס“ און די „טערע׳ס“, וועלכע ער פלעגט טוישען אייגע אויף די אַנדערע, וויסענדיג עפעס אן אלטען

כלל פון אן אלטער נראמאטיק, אז א קאמא וועלט אמאל פערבי־טען, ניט פערלירענדיג דעם זינען, אויף א טערע...

אבער קיין סך אזוינע לייכטע קאריקאטורען זיינען ניטא: די ארבייט אין צייטונג איז אן אייגענדיגע און גרייזען זיינען דא לרוב. חאטש מאך א בריק, אויסער דעם האט דער חראניקער א האנדשריפט, אז דער אויבערשטער זאל שומר ומציל זיין, א ב י ת מאכט ער ווי א קוף און א קוף, ווי א ב י ת אזוי, אז לעבען קומט אין דער קאריקאטור ארויס לעקען, און בערנשטיין האט פון אזא גרייז בעזונדער א ווילדע הנאה און שמייכעלט פאר זיך אליין:

— יאָ, יאָ —לעקען, לעקען...

אזוינע מיני וויצינע גרייזען זיינען כמעט בערנשטיינ׳ס אינציגער צייט־פערטרייב. אויך מאכט איהם פרעהליך און קיצעלט איהם אן איבערגעקערטער קרומער צדיק.

— מען האט דיך נעבעך איבערגעקוליעט, פייגעלע מיינס! — וויצעלט ער זיך, און גיט א פיהר מיט׳ן פען איבער׳ן צורהרג׳עטען אות, הרג׳עט איהם אין גאנצען אוועק און שטעלט צו ביי דער זייט א דייטליכען שטאלצען קרומען צדיק, און בערנשטיין איז שוין זיכער, אז איצט וועט איהם דער זעצער ניט איבערקוליען. און ער נעהמט זיך צו אנדערע גרייזען...

אזוי לעבט זיך בערנשטיין מיט זיינע גרייזען און פיהלט זיך רוהיג און צופרידען. צייטענווייז נאר, ווען דער דיכטער זינגעראוויטש דרוקט לכבוד א יום־טוב א ליעדעל, קומט פאר א גרויסע איבערקערעניש אין זיין לעבען און זיין נשמה פערליערט איהר גלייכגעוויכט. דער דאזיגער דיכטער ווילל, ניט אנדערש, מאכען אליין די קאריקאטור, מורא האבענדיג אויף בערנשטיין׳ען צו פערלאזען זיך. בערנשטיין׳ען שטעהט די מעשה שטארק ניט אן. וואס הייסט: דער רעדאקטאר אליין פערלאזט זיך אויף איהם צו קאריזשירען די ליט־ארטיקלען זיינע און קוקט איהם קיין מאל ניט נאך. און ער זינגעראוויטש,

האָט א לעדיגע סך הכל פון 16 שורות און נאָך אַהן גראמען דאָס רוב, — נעטרויט ער איהם ניט. און אויסער דעם, ווי גלאט בערנשטיין ניט, אז עס זאָל זיין נאָך א קאָרעקטאָר, וואָרים ער אליין פיהלט נאָנץ גוט, אז דער זינגעראָוויטש האָט טאקע א טאלענט צו קאָרעקטור, און ווער ווייס, וואָס עס קען אמאָל געשעהען? פון די לעדיגע האָט ער קוים אויף פאָפירָסען, און בערנשטיין'ען דאכט זיך שטענדיג, אז זינגעראָוויטש קריכט אויף איהם....

— כ'לעבען... וועגדט ער זיך צו זינגעראָוויטש'ן, וועז יענער דרוקט זיינס א ליעד און קומט פרעגען צי איז שוין דאָ א קאָרעקטור — כ'לעבען, זינגעראָוויטש, איהר זענט אומגערעכט... איהר קומט מיר שטערען... איך האָב אזוי פיעל אַרבייט און איהר דולט מיר א קאָפ... וואָס, איך וועל דען ניט אליין קענען אויסקאָרעזשירען די גרייזען אין אייער ליעדע?

נאָר זינגעראָוויטש איז א גרויסער עקשן. זינט אין איין ליעדע איז אריינגעפאלען א גרייז אין דעם וואָרט „טרויריג" און עס איז ארוים טרויעריג, מיט אן איבעריגער זילבע, אזוי, אז דער נאנצער פערזענאָם איז געקוילעט געוואָרען, פון יענער צייט אָן מוז ער אליין מאכען די קאָרעקטור...

— איהר ווייסט ניט — צוקאָכט זיך זינגעראָוויטש פאר בערנשטיין'ען, — וואָס איך האָב נעהאט פון יענעם ליעדע... איך האָב אפשר א וואָך נאכאנאנד ניט געשלאָפען...

דאָ זעהט שוין בערנשטיין, אז עס וועט ניט העלפען, — וועדט ער ווייכער און ענטפערט:

— נו, נאט אייך די קאָרעקטור און מיר וועלען בוידע מאכען...

— נ י י ן ! נ י י ן ! — שטעהט זינגעראָוויטש שטייף

— די קאָרעקטור מוז איך אליין מאכען, ווייזט זי מיר אהער.

און בערנשטיין ניט אוועק מיט ציטערענדע הענר א לאנג שטיקעל פאפיער מיט'ן ליעד און זאָגט דערבייי:

— אי, פאני זינגעראוויטש — איהר גרייזט... אייך אליין האט מען געראדפט גוט דורכקאראזשירען...

---

12 א זייגער ביי־נאכט ענדינט בערנשטיין די לעצטע צוויי־טע קאראקטור און געהט אוועק אהיים.

א צימערל האט ער אין א אידישער נאס אויף א פיער־טען שטאק. עס איז אפילו הויך ארויפצוגעהן, צייטענווייז ברעכען איהם נוט די קניע, דאך איז ער פון צימערל צופריע־דען. ער וואהנט ביי אלטע לייט, קיין קינדער ניטא. שטיל און רוהיג און דאס האט בערנשטיין ליעב: אמאל מאכט זיך צו נעה־מען א היים א זייטיגע קאראקטור, עפעס אן ערנסטען חיבור, שטערט איהם קיינער ניט, און ער פערריכט אלע גרייזען, פער־זעהט קיין איין גרייז אויך ניט...

צייטענווייז אבער ווערט איהם אומעטיג. אין צימער ברענט א קליין ליכטל, דונקעלע שאטענס ליגען אויף די וואנד און זיין שאטען אליין האט אזא גרויסען מאדנעם קאפ... זיין בליק פאלט אויפ'ן בעטל, וואו ער געהט זיך באלד לגען.

דאס בעטל האט א ווייכען סעניק, אין וועלכען די שטרוי ווערט פינקטליך יעדע צווויי חדשים איבערגעביטען. א קישען האט ער אויך א גאנץ ווייכע. און דאך פאסירט אפט, ווען עס איז איהם הארט און ניט בעקוועם צו ליגען. דאמאלט ווארפט ער זיך פון איין זייט אויף דער צווייטער, דערמאנט זיך פער־שיעדענע זאכען, לאנג פערשוואונדענע; מאכט א רעכענונג ווי־פיל ער איז אלט, און דער חשבון קומט אויס ניט קלאהר. אבער עס איז קלאהר. אז ווייט איבער דרייסיג... — ס'איז א גרויסער גרייז — טראכט ער דאמאלסט — וואס איך בעקען זיך ניט מיט עפעס א מיידעל... ס'וואלט שוין צייט געווען צו האבען עפעס, אויסער די גרייזען, א נאהענטען מענשען....

און ער דערמאנט זיך. אז מיט עטליכע יאהר צוריק האט ער זיך יא בעקענט מיט א מיידעל, געווען א גאנץ וואויל־מיידעל.

זי איז צו איהם נעווען גאנץ צוגעלאָזט. ער דערמאָנט זיך, אז ער האָט זי איין מאָל אָנגענומען פאר דער האנד, האָט זי זיך געלאָזט... זי איז אפילו רויט געוואָרען... אלמאי איז זי רויט געוואָרען... א סימן, אז זי האָט יע געוואָלט. דאמאָלסט האָט ער איהר געקענט זאָגען, אז ער וויל מיט איהר חתונה האָבען... ער דערמאָנט זיך אָבער, אז ער האָט מורא געהאט. א קליי־ניגקייט חתונה האָבען!!... נאָכדעם קענסטו אזא גרייז ניט פערריכטען — דאָס איז ניט קיין קאָרעקטור...

אָבער ליענענדיג אליין אין בעט, פיהלט ער חרטה... ער האָט דאמאָלט געדארפט איהר זאָגען: איך האָב דיך ליעב, דו מיך — דאכט זיך אויך, לאָמיר חתונה האָבען...

— עס איז נעווען א גרייז... — זיפצט ער, און קעהרט זיך פון איין זייט, אויף דער צווייטער...

שבת איז ער פריי. אין דער פריה געהט ער אין דער דיי־טשעשער שוהל. ניט חלילה צוליעב דאוונען — בערנשטיין איז שוין א יאָהר צעהן א פריי־דענקער — נאָר צוליעב די נגינה. ער הערט דאָס נעזאנג פון חאָר און בשעת מעשה קוקט ער אויף די אויפשריפטען אויף די וועגד וועגען גרויסע גבירים, נדבנים, וואָס האָבען געשענקט א סך געלד. אויף א פאָר אויפשריפטען האָט ער שוין לאנג אויסגעפונען א פאָר גרייזען, און יעדען שבת בעטראכט ער זיי אויף דאָס ניי מיט דער זעלבער אויפמערק־זאמקייט ווי דאָס ערשטע מאָל און עס ציהט איהם, ווי א פאר־באָרגענער כח, צו די דאָזיגע אויפשריפטען צו פערריכטען די צוויי גרייזען...

שבת פארנאכט, איבערהויפט זומער, געהט ער שפאצי־רען אויף דער מארשאלקאָווסקי. געהט ער זאלבענאנד, מיט איינעם פון דער רעדאקציע, פיהלט ער זיך גאנץ היימליך. שמו־עסט מיט יענעם וועגען רעדאקציאָנס־אנגעלענהייטען, דער־צעהלט איהם וועגען א דרוק־פעהלער, וועגען א גרייז, וואָס ער

האָט דורכגעלאָזט צולייב א מאָדנער סבֿה, אין וועלכער ער איז כּלל וכּלל ניט שולדיג... איז אבער דער דאָזיגער חבֿר פון דער רעדאקציע אוועק מיט אן אנדערען און בערנשטיין געהט אין דער רוישענדער פרעהליכער נאם אליין, פיהלט ער זיך געפּאַלען און נידערגעשלאָגען. פערשיעדענע פרעהליכע, לאכעדיגע, פערפוצטע יונגע פּאַרלעך, ווי קאָרעקטורען אָהן גרייזען, ציהען זיך און טאנצען פאר זיינע אויגען, שטויסען איהם און שטופען איהם און ווילען איהם ניט קענען... און דאמאָלט דאכט זיך בערנשטיינ'ען, אז אין דער דאָזיגער פרעהליכער לעבעדיגער מחנה איז ער ווי אן אריינגעפאלענער גרייז, און אָט קומט באלד עפּעס אייגער, א געניטער קארעקטאָר, וואָס פערשטעהט זיך אויף גרייזען, און וועט איבער איהם א שווארצען שטריך אריבערפיהרען און וועט איהם, ווי א גרייז, פון דאנען ארויסווארפען...

און בערנשטיין בלאָנדזשעט אזוי לאנג מיט שרעק און עלענד איבער דער נאם, ווי א גרויסער גרייז, ביז עס ווערט פינסטער; דאמאָלסט דערמאנט ער זיך אן דער רעדאקציע, אז מאָרגען מוז די נומער פריה ארויסגעהן און ער לאָזט זיך לויפען אהין צו מאכען די קאָרעקטור...

אין א האלב שעה ארום בעקומט ער שוין צוריק זייַן געוועזענעם שטאָלץ, זיין רוהיגקייט, און פערריכט איין גרייז נאָך דעם צווייטען.

דער זשילעט.

קיין סך שטונדען האָט דוד פיינין אויך ווינמער ניט געהאָט. דאָך די צוויי שטונדען, פאר וועלכע ער האָט בעקומען 15 רובל מאָנאָטליך, און די עטליכע רובל, וואָס ער פלעגט דערצו צובאָרגען ביי נאָהענטע און אמאָל ביי ווייטע בעקענטע, האָבען איהם געגעבען די מעגליכקייט צו קענען ווי עס איז עקזיסטירען אין דער גרויסער שטאָדט. ווי עס איז אָבער נעקומען דער ליעבער זומער, וועלכען דוד האָט אויסנעטליך געוואַרט, זייגען די צוויי „לעקציעס" ווי פון דער וואַרימקייט צוגאַנגען, און דוד האָט זיך די ערשטע טעג פון דעם ליעבען זומער געמוזט ערנעהרען מיט קליינע גמלות חסדים, וואָס דער גרעסטער פון זיי איז בעשטאַנען פון צוהן קאָפיקעס און נאָכדעם פון דעם ווינטער־בגד, וועלכען ער האָט פערקויפט פאר א רובל. ניט קוקענדיג וואָס ער האָט אָנהויב ווינטער פאר איהם בעצאָהלט אויף דער וואָלוועלער גאס פיער רובל.

דעם ווינטער־בגד האָט אָבער דוד גיך אויפגעגעסען, כאָטש ער האָט זעהר געקארגט, קענען זיין חאראקטער; באָרגען איז אלץ געוואָרען זעלטענער וואו צו קריגען, און ער האָט אָנגעהויבען בעטראכטען זיך פון קאָפ ביז די פים, — וואָס קען ער נאָך פערקויפען? נאָר ער האָט נאָר נישט געהאט. אין אמעריקא האָט ער געהערט, געהט מען זומער אָהן רעק; אמעריקא איז אבער א לאנד פון חכמה און פון פרייהייט. דאָ וועט מען איהם

נאכלויפען וועז מען וועט איהם בענעגענען אין נאס אהן א ראק. אוז אפטמאל פלעגט זיך איהם וועלען א שטארקער ווערען, פערקויפען דעם ראק אוז אויסלאכען זיך פון דער גאנצער וועלט. האט די וועלט ניט קיין ברויט פאר אלעמען, דארף זי קיין רעק אויך ניט האבען !... באלד אבער פלעגט א צוויי־טע, מעהר העכערע אידעע אבשלאגען די ערשטע: דו נאר, וועז דו ביזט אזוי שטארק צו שטעלען זיך קענען א גאנצער וועלט מיט אזוינע שטארקע ארדנונגען אוז נעהען אהן א ראק אין נאס. קענסטו דיין שטארקייט אויף אנדערע זאכען בענוצען אוז דע־מאלט וועסטו אפילו א פראק האבען אוז א צילינדער הא־בען...

אוז דוד פייגין האט, נאך א סך פילאזאפירען אוז נראב־לענישׂ, איינגעפונען, אז די צווייטע אידעע איז מעהר גרינדליך, מעהר אמת אוז מעהר טרויעריג; אוז מיט א זיפץ האט ער זיך נעמוזט נעוענענען מיט דעם נעדאנק צו פערקויפען זיין ראק, מיט אזא זיפץ, וואס מען קען נאר הערען פון יענע מענשען, וועלכע זיינען זיך מיאש פון א העכסטען גליק אוז האפען שוין מעהר ניט.

אוז אז ער פלעגט אין דער פריה, ליענענדיג אין בעט, פאר וועלכער ער האט נעצאהלט צעהן גילדען א חודש אוז איז נע־וועז שולדיג פאר איהם דריי רובל דער בעל־הבית'טע, וואס האט איהם פאר רחמנות ערלויבט צו וואהנען אויף באדג ביז די ציי־טען וועלען זיך פערבעסערען, — אין דער פריה ליענענדיג אין בעט אוז הערענדיג די מוזיק „האנדעל", „האנדעל", וואס האט אבנעקלונגען איבער'ן הויף, ווי אז עכא: „ברויט" „ברויט", האט דוד פייגין נאך אלץ זיך נעגראבעלט אין די נעדאנקען אוז נעזוכט: וואס קען מען עפעס פערקויפען אוז האבען אויף אנ־בייסען? פון פיעל קלערען פלעגען זיך ביי איהם די נעדאנקען אנהויבען מישען אוז אין קאפ פלעגט איהם בליצען: דעם ראק... הויזען... שיך, דאס העמד... די שויב... אוז דאז פלעגט ער

איינגראבען דעם קאפ אין דעם ארטען קישען און ליענען פער־צווייפלט, ביז דער ענדלער פלעגט ענדיגען זיין פריה־מאר־גען־קאנצערט פאר דעם הויף.

נאר באלד איז א צווייטער ענדלער אנגעקומען, — א צווייטער זינגער — און מיט א קול פון אן עכטען חזן, וואס האט פייגינען זיין היים דערמאהנט, וויעדער אנגעהויבען זיין קאנצערט געבען, וואס אויסער פייגינען האט קיינעם ניט גע־ריהרט, און פייגין האט וויעדער זיך געמומען גראבלען: וואס פערקויפט מען? ביז איהם איז איינמאל איינגעפאלען — דעם זשילעט פערקויפען.

—האנדעל! האנדעל! — האט געקלונגען איבער'ן הויף.

— זשילעט! זשילעט! — האט אבגעקלונגען א בת־קול ביי פייגינען אין געדאנק.

דאך קען זיך פייגין ניט בעשליסען צו טהאן אזא זאך. דריי טעג וויעגט ער זיך אהין און אהער, — צי קען מען אויס־קומען אהן זשילעט, צי ניט? נערענקען געדענקט ער, אז זיי־נער א פעטער איז שטענדיג געגאנגען אהן א זשילעט. נאר זיין פעטער, פלעגט ער זיך צוריק דערמאנען, איז געווען א מלמד, האט אויף די וועלט געקוקט נאר פון אן אנדער שטאנדפונקט: די וועלט איז נאר א פאר־הויז. ער אבער, פייגין, האלט יא פון דער וועלט. פערקעהרט — דער עיקר איז טאקע די וועלט. הלואי וואלט ער נאר געקענט, וואלט ער זיך געפוצט נאר אין פאר־הויז. בלייבט איהם נאר די פראגע צו פערענטפערען: צי קען מען נאך זיין א מענש, וועז מען געהט אום אהן א זשילעט? ער איז שוין אלט 25 יאהר און האט נאך ניט געוואהן א מענ־שען געהען אהן א זשילעט, סיידען יענע, וואס די וועלט האט זיי אויסגעשלאסען, ארויסגעווארפען און צוגעטראטען מיט'ן פום. דאס איז א סכנה! פייגין האט מורא דערפאר. ער וויל זיך נאך ראנגלען און דערשלאגען זיך צו עפעס. ער האט נאך אייגענטליך האפנונגען: פערליעבען זיך אין א מיידעל, מיט או־

מעטינע בליקען, מיט בלאסע באקען און מיט רעדער" אונטער די אויגען. ער וועט זיך מיט איהר קיינמאל ניט שיידען. און איהם דאכט זיך, אז ווי ער פערקויפט דעם זשילעט, וועט איהם שוין די וועלט אויסשליסען, ארויסווארפען און צוטרעטען. אוים דוד פייגין! ער האט שוין קיין זשילעט ניט! און פון איהם וועט נאר נישט ווערען.

און ווידער קומען צוגעהן געדאנקען און מאכען א פשרה: אמת טאקע, אהן א זשילעט איז ניט אזוי מענשליך. דער שטייגער פון דער וועלט איז, אז יעדער מענש מוז זיין נעקלייידעט אין הויזען, ראק זשילעט, נאר וואר דארף עם וויסען, אז דוד פייגין, אן ארימער לעהרער, וואס געהט שוין אום א חודש א הונגעריגער, געהט אום אהן א זשילעט? דערויף האבען דאך די אמאליגע מענשען שכל געהאט, צי זיי האבען בנבואה געזעהען, אז עם וועלען אנקומען אויף דער וועלט שווערע צייטען און לעהרער וועלען אהן אוראקען בלייבען און זיי וועלען נעבעך מוזען פון זיך די זשילעטען פערקויפען, האבען זיי דעריבער מתקן געווען קנעפ — קנעפ פערשטעלען אלץ. בלייבט נאר איין חסרון: דוד פייגין איז א מענש א צוטראגענער, א פערטראכטער, האט ער ניט וואס צו עסען, — איז ער צוטראגען וועגען עסען; טאמער שיקט איהם שוין גאט צו וואס צו עסען און ער וועלט זאט וועלט זיך פון דעם הויבט ער אן קלערען וועגען ליעבע, וועגען פרויען און וועגען אנדערע גוטע זאכען, וואס זיינען דא אויף דער וועלט, ווי ליידט זאגען און ווי אין די ביכער שטעהט. און דעמאלט קען זיך דער ראק אבשפילען און די גאנצע וועלט דערווייסט זיך פון דעם שרעקליכען סוד, אז דוד פייגין געהט אהן א זשילעט.

און די לעצטע השערה האט דוד'ן אבגעהאלטען. נעהמען אויף זיך די אחריות צו גיהן שטענדיג פערשפילעט האט ער מורא, מען דארף דערצו זיין זעהר א רוהיגער מענש, א בעזארגטער פון אלע זייטען, האבען שטענדיג וואס צו עסען, וואס צו טרינקען און וועגען קיין זאך ניט קלערען. און צוריק דערמאנט

זיך דוד פיינין, אז אין די חייסע טעג האָט ער בענעגענט עטלי־כע יונגע לייט אָהן זשילעטען און אין פונאנדערגעשפילעטע רעק. און דוקא פון די גרויסע פראנטען. אמת, זיי טראָגען ספּעציעל אזעלכע העמדער, די הויזען זיינען ספּעציעל פערגאָרטעלט מיט אזא מין ברייטען גאָרטעל, — ער אָבער קען ניט שטאָלצירען מיט דער קלאָרקייט פון זיין העמד און מיט דעם גאָרטעל. זיין העמד און אפילו די „ווייסע" מאנישקע האָבען געמענגט האָבען אזא מין זשילעט וואָס זאָל זיך פערשפילען ביז ארויף מיט קנעפּ. וואָס אנבעטרעפט זיין גאָרטעל, בעשטעהט ער אין גאַנ־צען פון א דינעם שטריקעלע, מיט וועלכען ס׳האָט זיך שוין עטליכע סבות געטראָפען און האָט שטענדיג געפלאָצט אין גאָס און דוד פיינין פלענט מיט שרעק דורכלויפען די רוישענדע גאָס און אריינחאָפען זיך ערגעץ אין א שטילען הויף, וואו ער האָט דאָרט נעמוזט א רעפּאראציע מאכען, און איבער דעם איז דאָס שטריקעלע אין עטליכע קניפלעך און איז דערפאר די לענ־טע צייט נענוג שטארק.

אָבער קיין גרויסער גוואלד קעגען דער וועלט צו נעהן זומער אין א זשילעט איז שוין ניט, ווי באלד ער גערענקט אליין, אז ער האָט בענעגענט אזעלכעם. ער וועט טאקע נעהן שטענדיג דעם ראָק פערשפּיעלעט, ער וועט זיך ווי ווייט מענליך איז, היטען, נאָר טאָמער וועט זיך אמאָל טרעפען פּאָרט א סבה, א מענש איז דאָך ניט קיין מלאך, איז אויך ניט קיין גרויסע סכנה, ווי באלד אז עס גענינגען זיך מענשען, וואָס גע־הען אזוי, און דוקא פראנטען.

און דוד פיינין בעשליסם אם ענדע צו פערקויפען זיין זשילעט.

בעשליסען איז גרינג, ווי אזוי אָבער פיהרט מען דורך אזא פלאן? דער זשילעט איז טאקע זיינער אן אייגענער, ער האָט רעכט צו טראָגען איהם פראנק און פריי איבער דער גאס

און אפילו אויסשרייען: וועלק קויפט א זשילעט!" בפרט אריינ־רופען א העגדלער אין שטוב, וואס דאס איז געווים קיין סכנה ניט. עס איז אבער א מורא פאר דער בעל־הבית'טע, וועלכע וועט, וועל וויסט ווי פערוואונדערט איהם אנקוקען, דערזעהענ־דיג וואס ער וויל פערקויפען, וואהרים נאך אלע השערות און נאך אלע קולאס, און נאך אלע הכשרים וואס פייגין געפינט, אז מען קען יא דעם זשילעט פערקויפען, האט ער פארט מורא, אז די אידעע איז צו שטארק, צו ראדיקאל. עפעס האט ער פארט קיינמאל ניט געהערט, אז א מענש זאל א זשילעט פערקויפען... ניט האבען לכתחילה קיין זשילעט טרעפט יא, אבער אז מען האט שוין יא, פערקויפען זי, קען זיין איז אפשר זעהר וויל אוך אי די בעל־הבית'טע, אי דער העגדלער, וואס וויל אפילו יא קוי־פען, וועלען איהם פאר משוגע בעטראכטען, און דעמאלט איז אוים אלע זיינע האפענונגען!...

דער גראנק וואהרפט איהם אריין אין א ים שרעק און זיין נשמה טרענקט זיך. פאר משוגע וועלען ציטערט ער זיין גאנץ לעבען, ד. ה. זינט ער איז צו זיין שכל געקומען... און וועלן ער זעהט אין גאס א משוגענעם, בעגליט פון קליינע קינ־דער און גרויסע נארען, פיהלט ער אז ער פאלט פאר שרעק אוך פאר כעס, און דער שרעק לאזט איהם קיינמאל ניט פערטהיי־דיגען דעם אומגליקליכען משוגענעם פון דער וויילדער באנדע אוך ארויפפאלען אויף זיי מיט קלעפ און קולות: איהר זענט אליין משוגעים, וואס לויפט איהר נאך? איהם דאכט זיך דע־מאלט, אז די וויילדע באנדע וועט לאזען יענעם אוך זיך נעה־מען צו איהם.

בלייבט שוין ביי פייגינען, אז ער וועט ניט פערקויפען, אוך זאלען הונדערט העגדלער זינגען פאר איין מאל: „האנדעל", „האנדעל" אוך זאל זיין הונגער זיך פערשטארקען נאך מעהר. זאל דער הונגער נאך מעהר מאטערען, — זאל ער איהם אפילו דעם טוידט ברענגען — דעם זשילעט פערקויפט ער ניט. ניט

נאָר ער פערקויפט ניט, ער פערגעסט זיך אפילו, אז עס עקזיס־טירט אויף דער וועלט אזא מין בגד, וואָס הייסט מיט דעם נאָמען „זשילעט". ער וועט זיך אָנטהאָן, ארויסגעהן אין גאס און קריגען אפשר וואו באָרגען עטליכע קאָפּיקעס. די וועלט איז נאָך ניט אזוי שלעכט, ווי ער מיינט. ער איז פּאר צרות און הונגער די לעצטע צייט מיזאנטראָפיש געשטימט, עס איז אָבער פאלש, פארהאן גוטע מענשען אויך. מען דארף נאָר גלויבען!

און דוד פייגין שטארקט זיך צו גלויבען און נעהט ארוים אין גאס. נאָר דער גערוש און גערודער פון גאס פון איין זייט, דער הונגער פון דער צווייטער זייט טוידטעט זיין גלויבען און ער ווייסט ניט צו וועמען צו וועגדען זיך און דער גראָנק צו פערקויפען דעם זשילעט קומט צו איהם וויעדער.

ער קעהרט זיך אום צוריק אויף זיין קווארטיר און בלייבט שטעהן אין מיטען שטוב, ניט ווייסענדיג וואָס צו זאָגען. די בעל־הבית'טע וועלכע איז איינע אליין אין שטוב, קוקט אויף איהם און דריקט מיט די פּליצעס.

אויפ'ן הויף זינגט א הענדלער.

— אָבער א גאנצען טאָג געהען זיי אום! — א גאנצען טאָג! — וועגדט ער זיך פּלוצים צו דער בעל־הבית'טע און זיין שטים ציטערט.

— ווער? — פרעגט די בעל־הבית'טע.

— איך מיין די הענדלער, — עטנפערט פייגין און קוקט אויף איהר און ווי הערען איהר מיינונג וועגען הענדלער בכלל.

— נו, וואָס זאָלען זיי טהאָן? — ענטפערט די בעל־הבית־טע.

— מיר איז א חרוש, וואָס זיי שרייען און שרייען און קיינער פערקויפט זיי נאָר נישט. אזא הויף!

— וואָס זאָל מען זיי פערקויפען? — זאָגט די בעל־

הבית'טע קאלט — אין בעל־הבתישקייט קומט אלץ צוגיץ.
— נו, אמאל מאכט זיך אן אלטווארג, א פאר הויזען, א זשילעט...
— א זשילעט? — פערוואונדערט זי זיך.
פייגין ווערט דערשראקען און בלייבט שטום. די בעל־הבית'טע נעהמט זיך צו א טעפעל וואשען, א נייער הענדלער מיט א גראבען קול זינגט: „האנדעל", „האנדעל"...

קרובים.

1.

נאָך קינד־וויז האָט גרשון געהערט אָפט זיין מאמען רע־דען וועגען איהר שוועסטער־קינד באשע, וואָס וואוינט אין דער גרויסער שטאָדט. וועד רעדט, אז די מאמע איז אמאל געפאָה־רען אין דער גרויסער שטאָדט צו א דאָקטאר, האָט זי, צוריק קו־מענדיג, באשען פון מויל ניט אַרויסגעלאָזט: ביי באשען האָט זי געגעסען, ביי באשען האָט זי געשלאָפען, באשע איז מיט איהר צום דאָקטאָר געגאנגען, באשע האָט איהר אויסגעבאָרגט א פער־טעלע, וואָס עס האָט איהר געפעהלט צו א בילעט, און אזוי אָהן א סוף. הערענדיג אזוי אָפט באשעס נאמען אין שטוב, האָט גרשון געהאט א פאַרשטעלונג, אז באשע איז די בעסטע. די קליגסטע און די רייכסטע אין דער וועלט. און אויך האָט זיך איהם געדאכט, אז באשע איז א הויכע, געהט ריין אָנגעטהאָן און אז זי רעדט שמייכעלט זי, אזוי ווי יאכע די גבאי'טע, וואָס געהט שטענדיג „צונויפמאכען" פאר אָרימע קינפעטאָרינס.

זייענדיג אזוי שטאַרק צופריעדען מיט באשען, האָט גרשון'ען נאָר איין זאך פערדראָסען: באשע איז זיינע אין גרונד גענומען ניט גאָר קיין נאָהענטע קרובה—סך הכל א גליעד־שוועסטער־קינד. ווי גוט וואָלט געווען, למשל, וועז באשע וואָלט געווען דער מאמעס א פּלימעניצע, וואָלט זי געווען זיינע טאקע

אן אמת'ע שוועסטערקינד. אט וואלט געווען נאהענט! פון דעסטוועגען האט גרשון זיך אזוי אויף געהאלטען מיט באשען פאר א נאהענטען קרוב. ווייל עס איז א סברא, אז דער מאמע א שוועסטער־קינד איז זיינע מעהר ווי א גליעד־שוועסטער־קינד, נאר א שני בשלישי. אט מיט באשעם קינדער איז ער שוין גליעד־שוועסטער־קינדער. אז ער וועט וועז עס איז חתונה האבען און באשעם קינדער וועלען חתונה האבען וועלען באשעם קינדער מיט זיינע קינדער שוין זיין גאר ווייטע קרובים — גליעד־גליעד־שוועסטער־קינדער! נאר וואס דארף ער אזוי ווייס בעזארגען. ער אליין אבער איז באשעם א שני בשלישי, כמעט א שוועסטער־קינד...

אז גרשון איז אלט געווארען 17 יאהר און האט שוין נעקענט „גוט" לערנען און א ביסעל רוסיש, און דערצו אלע פיער חשבונות מיט פודען, פונטען, לויטען, זאלאטניקעס און געקענט אויסרעכענען ווי פיעל סעקונדעס איז פארהאן אין א יאהר און נאך אזוינע קונציגע חשבונות, מיט וועלכע די לעהרער אין שטעדטעל פלעגען עקזאמינירען זייערע תלמידים, — האט מען נענומען זוכען פאר איהם א תכלית. בעלי־מלאכות זיינען שוין דאן געווען אין מאדע, אפילע דעם שטעדטישען רב'ס אן אייניקעל האט זיך געלערנט פאר א זייגער־מאכער און דאס האט שטארק געווירקט, אז מען זאל אויף א בעל־מלאכה שעהנער קוקען, פון דעסטוועגען האט טאטע־מאמע זייער גרשונ'ען פאר א בעל־מלאכה ניט געוואלט מאכען. ערשטענס איז ער געווען שוואך אין געזונד און צווייטענס איז ער שוין ארויס פון די יאהרען. צו א בעל־מלאכה אבנעבען איז גוט אז מ'איז אלט 14 — 15 יאהר אבער ניט א בחור פון 17 יאהר. אזא בחור מיט אביסעל רוסיש און אזא „בעל־חשבון" (אזוי האט דער טאטע געהאלטען) קאן טויגען נאר אין א קראם פאר א „פאמאטשניק בוכהאלטער". אדער אזוי צו פערשרייבען אין בוך... אבער אזוי ווי אין שטעדטעל פיהרט יעדער קרעמער זיין „בוך"

אלייז אהן „פאמאטשניק בוכהאלטערס", איז ביים טאטען־מא־מען געבליעבען א פלאן שיקען איהם אין גרויסער שטאדט, כפרט אז ער האט דארטען אזא קרובה — באשע.

און אין א רעגענדיגען פריהמארגען נאך סוכות איז גרשון ארויסגעפאהרען אין דער גרויסער שטאדט.

פון שטעדטעל אין דער גרויסער שטאדט איז אפילו גע־נאנגען די אייזענבאהן און א בילעט האט געקאסט פיער גילדען מיט 2 קאפיקעס. אבער פון שטעדטעל פלעגען אין דער גרוי־סער שטאדט אויך פאהרען בעלי־עגלות, מיט וועלכע עם האט געקאסט דאס פאהרען נאר א פערטעל פון א פערשוין און פאר אזא אינגעל, ווי גרשון — בלויז א גילדען, וויל אזא אינ־געל פאהרט ניט, נאר ער „פאהרט אונטער".

נעזעסען איז ער אפילו אין בויד. נאר אזוי ווי דאס פאהרען האט נעדויערט כמעט א מעת־לעת און דער רעגען האט די נאנצע צייט געגאסען, איז גרשון געקומען אין דער גרוי־סער שטאדט א נאסער און א דערפראָרענער.

געקומען אין דער גרויסער שטאדט, איז דער בעל־עגלה פערפאהרען אויף דער אכסניא, וואס האט געטראגען דעם נאמען פון גרשון'ס שטעדטעל. אבער אז גרשון איז אראב אויפ'ן הויף און האט זיך אומגעקוקט אויף די גרויסע הייזער וואס אין הויף און אויף די פיעלע נייע מענשען וואס האבען זיך דארט ארומגעדרעהט, האט ער זיך דערפיהלט אן עלענדער און א פרעמדער און אפילו דער בעל־עגלה, וועלכער איז זייערער א נאהענטער שכן, האט איהם אויך אויסגעוויזען פרעמד און בייז, און זיין הארץ האט דורכגענומען א קלעמעניש און א בענ־קעניש...

אז דער בעל־עגלה זיינער איז אריין אין דער אכסניא, האט גרשון, נעהמענדיג דאס קעסטעל, איהם נאכגענאנגען. חאטש ער האט ניט געוואוסט, צו וועמען און צי מען ער — עס איז דאך

א פרעמדע שטוב. ער איז דאך אריינגעגאנגען און האט דאס קעסטעל אוועקגעשטעלט נעבען טיש.

— ניין, זוהניע! דאס איז ניט קיין ארט פאר א קעסטעל. איך האב בילכערע אורחים...

דאס איז געווען דער ערשטער ברוך־הבא פון דער בעל־הבית'טע פון דער אכסניא.

נרשון האט א דערשראקענער אויפגעהויבען דאס קעסטעל און ניט געוואוסט, וואו אוועקצושטעלען עס; ער האט נאר נע־קוקט מיט בעטענדיגע בליקען אויף דעם בעל־ענלה וואס האט איהם געבראכט.

— נו, בחור'ל — האט זיך דער בעל־ענלה צו איהם נע־וענדט אביסעל היימיש — דא איז פאר דיר קיין ארט ניטא... דא, ברודער־לעבען, קאסט געלד... האסט דאך ערגעץ א קרובה... נעה זוך זי אויף און וועסט דארטען שוין זיין. זי וואוינט אויפ'ן „וואל", ניט ווייט... ביי שמואל דעם שוחט אין הויז, וועסט פרעגען, וועט מען דיר ווייזען....

דערהערט דאס ווארט קרובה, האט זיך גרשון דערמאנט אן באשע, אן זיין שני בשלישי, און א ווארעמער שטראם האט דורכגעפליצט דורך זייטע גליעדער.

און פערגעסענדיג, צי ניט וועלענדיג זיך אבזוענענען מיט'ן בעל־ענלה, איז גרשון ארויס אויפ'ן גאס און א פערטיל־שעה נאכאנאנד האט אין דער רוישענדער שווערער גרויס־שטאדטי־גע לופט נעקלונגען א שטילע פראגע פון א בלייכען, דערשראק־קענעם אינגעל:

„ווי געהט מען דא אויף דעם „וואל"? „שמואל דעם שוחט'ס הויז"?

אריינקומענדיג אין דעם גרויסען הויף פון שמואל דעם שוחט, האט גרשון'ען א בליק געטהאן פון א פענסטער צוויי אויגען פון א חויכער רייכנעקליידעטער אידענע. „דאס איז בא־שע"! האט איהם א קלונג געטהאן אין קאפ, און ער האט זיך

גלייך נעלאזט געהן צו יענער ווייסער טיר, וואס איז געווען נעבען דעם פענסטער, פון וואנען די הויכע רייכגעקלײדעטע אידענע האט ארויסגעקוקט.

צוקומענדיג צו דער טיר וועלכע האט זיך געלאזט פארט עפענען, האט ער פאר גרויס אויפרעגונג, וואס אט אט באלד איז ער ביי זיי שני־בשלישי באשע, אננעהויבען קלאפען מיט אלע זיי־נע כחות. באלד האט ער זיך אבער אליין איבערגעשראקען פאר זיינע קלעפ: וואר וויים וואס ער האט אנגעמאכט! די טיר האט עמיצער געעפענט און ער האט פאר זיך דערזעהען די הוי־כע רייכאנגעטהוענע אידענע מיט א בייזען בליק:

— וואס קלאפט איהר! — האט זי געשריען — וועמען דארפט איהר?

און איידער ער האט געענטפערט איז שוין אין דער אפע־נער טיר געשטאנען עטליכע קינדער גרעסערע און קלענערע. און גרשון'ען האט געקלונגען אין קאפ: באשעם קינדער, זייענע גליעד־שוועסטער־קינדער!... און אן ערמונטערטער פון דעם נעדאנק האט ער צוהיצט ארויסגערעדט:

— איך דארף באשען... מיינע א שוועסטער־קינד...

אנשטאט אן ענטפער, אנשטאט „א סאר א נאסט!" וואס ער האט אויף זיכער ערווארטעט, האט ער דערהערט א הילכי־גען געלעכטער פון די קינדער, וואס זיינען געשטאנען אין דער אפענער טיר און א בייזען ענטפער פון דער אידענע:

— ניטא דא קיין באשע... שלים'מזל אייגער... און וויע־דער א געלעכטער פון די קינדער און נאכדעם א האק מיט'ן טהיר...

און גרשון האט זיך ערשט דערפיהלט עלענד, אבער ער האט ניט פערגעסען נאט צו דאנקען, וואס דאס איז ניט באשע, זיין שני־בשלישי... אוא שלעכטע, אוא בייזע...

און ער איז געגאנגען איבער'ן הויף און געזוכט די אמת'ע באשע, זיין קרובה, וואס איז אוא הייסע, אוא גוטע.

נאר אין די אויערן האט איהם נעקלונגען דאס נעלעכטער פון די קינדער און „ניטא דא קיין באשע" פון רער אידענע. און עס האט איהם עפעס נעשראקען...

איבערטאפענדיג, שוין פארזיכטיגער, נאך א צעהנדליג דירות און אנהערענדיג זיך זידלעריין און בעלידינונגען, איז אין א האלב שעה ארום גרשון אריין אין א נידריג היזעל אין ווינקעל־הויף און זייענדיג זיכער, או דא איז דאס נעווים ניט. האט ער דאך א פרעג געטהאן ביי א נידריגער אייגפאך נעקלייידעטער אידענע מיט א פערזארגט פנים: וואו וואהנט דא באשע?

— אויף וואס דאפסטו זי? — האט די אידינע אויסגעשטעלט פארשענר די אויגען און נעקוקט ווי מיט שרעק און חשר.

— זי איז אונזערע א קרובה...

— וועמעס ביזטו? — האט די אידענע נעפרענט און ניט ארבענעומען די אויגען פון איהם און פון דעם קעסטעל. וואס ער האט נעהאלטען אין די הענד.

— איך בין חייענעס, פון ביערנאווקע...

— דאס בין איך, — האט די אידענע קאלט נעענטפערט — שטעל אנידער דאס קעסטעל. וואס טהוסטו דא?

נרשון איז אזוי מבולבל נעוואָרען דערהערענדיג, או אט די נידעריגע, ארים־נעקלייידעטע אידענע איז דאס טאקע באשע, פון וועלכער ער האט זיך אזוי פיעל אנגעהערט און צו וועלכער עס האט איהם אזוי נעצוינען, — אזוי מבולבל נעוואָרען, או ער האט ניט נעקאנט ענטפערן און איז נאר נעשטאנען און נעקוקט, ווי ער וואלט וועלען פרענען:

— זענט איהר טאקע באשע: פאר וואס זענט איהר אזוי נידעריגע?...

אין א ווייל ארום האָט באשע איהם אריינגעפיהרט אין שטוב. ארום טיש זיינען געזעסען דריי קינדער, צוויי מיידלעך און א בחור'ל אין גרשונ'ס יאָהרען. זיי האָבען אויף איהם אויסגעשטעלט מאָדנע פערוואונדערט די אויגען און איין מיידעל האָט זיך אויפגעשטעלט און געפרעגט:

— מאַמע, ווער איז דאָס?

— אונזערער א קרוב... חייענעם פון ביעדנאָווקע.

די קינדער האָבען זיך איבערגעקוקט און באלד אָנגענומען זייער פריהערדינג פאָזע, ווי קיין גרשון וואָלט ניט נאָר ביי זיי אין שטוב, נאָר אויף דער נאנצער וועלט ניט געווען.

גרשון האָט אויף זיי געקוקט און ג'חשבונ'ט זיין אלטען חשבון:

זיינע קינדער וועלן עס איז און זייערע קינדער וועלן עס איז וועלען זיין גליעד־גליעד שוועסטער קינדער. „ווייטע קרובים!" האָט ער א זיפץ געטהאָן, פיהלענדיג, אז אויך זיי אוז אפילו באשע די „שני־בשלישי" אליין איז איהם עפעס ווייט און פרעמד, אוז דערמאָנענדיג זיך, אז זי האָט זיין מאמעז געליהען א פערטעל צו א ביל'עט, האָט ער זיך מאָדנע נעווואונדערט אוז ניט נעגלויבט.

— וואש זיך עסען! — האָט איהם פלוצים איבערגעשלאָגען זיינע מחשבות באשעם קול.

נאָר אויך די גאסטפריינדליכקייט האָט איהם פרעמד געקלונגען. נעווען איז גרשון הונגעריג, נאָר נעגאנגען איז ער זיך וואשען, ניט צוליעב דעם עסען, נאָר צו פאלגען, וואָס די פרעמדע איזענע הייסט.

אז ער האָט זיך נעזעצט עסען אוז נענומען דעם ערשטען ביסען אין מויל, איז אין פאָר־הויז עמיצער אריין. א מיידעל, גרשונ'ס א גליעד־שוועסטער קינד, איז צו איהם ארוים, איז צוריק אריין אוז נעזאָגט:

— מאַמע, אז אָרימאן איז אריין.

— זאָג איהם, ניטאָ וואָס צו געבען.
און פּאר זיך האָט זי אונטערגעברומט:
— איך האָב אייגענע ארימע לייט...
גרשון האָט עס דערהערט און האָט זיך געוואָרנען מיט'ן ביסען...

דער הונד

פון וואנען ער האט זיך גענומען, האט מען ניט געוואוסט. אין א ליכטיגען זומער פריה־מארגען האבען די בעל־בתים פון אלטען בית מדרש דערזעהן צווישען די עטליכע שטערטעלשע קונדיסים, א איינגעל פון א יאהר פונפצעהן, אן אבגעריסענעם, אן אבגעשליסענעם, מיט צושויבערטע האר אונטער'ן היטעל און מיט א צודראפעטען פנים.

— שוין א נייער העכט! — האט זיך געקרימט, קוקענדיג אויף איהם ר' חנא פעשעס, קומענדיג אין דער פריה דאוונען און דערזעהענדיג איהם — ווער ביזטו?

— א טאטענס מיט א מאמעס! — האט דאס איינגעל שפאטיש אבגעענטפערט און האט זיך מיט'ן נאנצען גוף א קראץ געטהאן.

— טפו! — האט ר' חנא אויסגעשפיגען און איז אוועק צו זיין „שטאדט".

די איבעריגע קונדיסים האבען איהם לכתחילה אויך טרוקען צוגענומען. אז זיי האבען אבער זיך מיט איהם א „פרוב" נעטהאן אין „איינגעגען זיך", און ער האט א פאר פון זיי נגייך א וואדף געטהאן אויף דער ערד, האט איינער פון זיי, געציל דער „קרופעניצעס" ערנסט זיך אנגערופען:

— ביזט געזונד!

— א יון! — האָט פיוועל „קוליע" אונטערגעהאלטען.

די איבעריגע קונדיסים האָבען זיך צוגערוקט און בעטראכט דעם „נייעם" מיט דרך־ארץ'דיגע בליקען.

— ביזט ניט קיין היענגער, הא? — האָט איהם געזיצ דער קרופעניצעס א פרעג געטהאָן.

— ניין! — האָט ער טרוקען און ניט נערן געענטפערט.

— פון וואנען?

— פון קלעצק.

— קלעצקער גנבים! — האָט אייגער זיך אנגערופען.

— עהרליכער ווי די היענע אידען! — האָט זיך דער נייער מיט כעס אנגערופען.

— דו האָסט א טאָטען מיט א מאמען? — האָט מען איהם ווייטער געפרעגט.

— ניין!

— וואָס וועסטו דא טהאָן?

— איך וועל מיין שטערטעל בעשטעהן! — האָט ער שטאָלץ געענטפערט, ווי א גרויסער, דערוואקסענער מענש, און א בלינצעל געטהאָן מיט די אויגען.

מעהר האָבען פון איהם די שטערטעלשע קונדיסים די עשרטע צייט ניט דערנאנגען.

שפעטער, אין א פאָר וואָכען ארום, אז ער איז נעהנטער בעקאָנט געוואָרען מיט געציצ קרופעניצעס, און האָט ביי איהם גענומען דריי „ציה" פון פאָפיראָס, וואָס געציצ האָט גערויכערט, האָט ער דערצעהלט זיי אוא מעשה:

— איך בין דא אהער געקומען צו פוס...

— אוש פון קלעצק? — האָט „חברה" זיך פערוואונדערט.

— אויך א געשעפט — האָט ער זיך בעריהמט, ניב נאָך א ציה — געציצ — און ער האָט אויסגעצויגען די האנד.

געציצ האָט איהם צוגעטראגען צום מויצ דעם פאָפיראָס,

ניט טרויענדיג איהם פון דער האנד. דער נייער קונדם האט א ציה געטהאן מיט אלע כחות.

— אבער א „ציה" האסטו געטהאן! — האט זיך געציל פערקרימט — דעם גאנצען פאפיראס האסטו אויסגערויכערט.

— נישקשה — אז איך וועל קריגען, וועל איך דיר אויך געבען. איך זשאלעווע ניט.

— א קבצן איז א בעל צדקה! — האט זיך איינער געוויצלט.

— אנטלאפען בין איך פאר אזא מעשה — האט דער „נייער" פאַרטגעזעצט זיין ביאגראפיע — אז מיין טאטע איז געשטארבען...

— און א מאמען האסטו? — האט מען איהם איבערגעשלאגען.

— איך האב דאך שוין איינמאל אז ניין... זי איז געשטארבען נאך אין קינדבעט מיט מיר — אז מיין טאטע איז געשטארבען, האט אונזער א שכן א שוסטער צוגענומען מיר און גענאגט:

— איצטער, חאצקעלע, אויס....

— מען רופט דיך חאצקעל? — האט חברה איבערגעשלאגען.

— חאצקעל, — האט ער שטיל געענטפערט, ווי ער זאלט זיך געשעמט מיט זיין נאמען — אויס — האט דער שוסטער גענאגט. גענוג צו באדעוועז. ווער שוין א מענש. איך יועל דיר צוגעהמען צו מיר און דו וועסט זיין א בעל מלאכה... איך האב אבער ניט געוואלט. פע! זיצען א גאנצען טאג און קלאפען צוועקליך. מיין טויט איז דאס. צו וואס דארף מען דאס ארבייטען? — האב איך געקלעהרט. די בעסטע זאך איז לעבען פריי. חאטש ניט עסען! ארבייטען וואלט איך ווע־לען, אבער א ביסעלע: פיער שעה אין טאג...

— פיער שעה אין טאג איז אויך צופיעל, — האט געציל

איבערגעשלאגען — א שעה אין טאג איז נענוג. איך העלף דער מאמען אלע טאג א שעה דרעהען די שטיינער ביי די גרויפען. מעהר וויל איך ניט.

— מיין שוסטער האט אבער געוואלט, איך זאל זיצען א גאנצען טאג און ארבייטען. טאמער האב איך מיך אביסעל צוגעפוילט, פלעגט ער מיך שלאגען. דערפאר פלעג איך נאר אין כעס זיין. מילא אז חברה שלאגט מיר אמאל אין שטעד־טעל, ארט מיר ניט, איך גיב א קלאפ, זיי גיבען א קלאפ, מען איז קוויט. דעם שוסטער צוריק שלאגען האב איך ניט געקענט, ער איז געווען דאר ווי א חארט, מיט'ן „גאטס פינגערל" וואלט איך איהם איינגעלעגט. אז ער פלעגט מיר אמאל געבען א פאטש מיט זיינע דארע הענטלעך, פלעגט זיך מיר וועלען ברע־כען... וועה האט מיר נארניט געטהאן.

— איך וואלט איהם ארבלאזען אין זיין „פאטרעט" א „טונק", וואלט ער שוין קיין כח ניט געהאט צו פאטשען זיך... האט נעציל מיט פעראכטונג געזאגט.

— איך האב איהם א בעסערע זאך אבגעטהאן. איך האב ביי איהם „צוגעצויגען" א פאר שטיוועל און בין אנטלאפען גע־ווארען.

— וואו זיינען די שטיוועל?

— פערקויפט. געזומען צוויי רובל, — האט זיך חאצקעל בעריהמט.

— האסט דאך קיין פאספארט ניט.

— איך דארף קיין פאספארט ניט. איך בין א היענער, מיין טאטע פלעגט פון דאנען נעהמען א פאספארט.

— האסט דא קרובים?

— קרובים? — האט ער א קוועטש געטהאן מיט די פלייצעס — אפשר יא, נאר איך קען זיי ניט.

— ברעכען זיי די קעפ, די קרובים! — האט נעציל גע־

שאלטען. — מיין מאמע האָט דאָ קרובים, לאָזען זיי איהר אפילו אויפ'ן שוועל ניט ארויפ.

— מסתמא רייכע.

— זעהר רייך! — האָט זיך נעצעל צוקאכט — איינער, יענקיל האצעס, האָט אפשר צעהן טויזענד רובל, ער פערליהט נעלד אויפ פראצענט.

— ביי אזא קרוב איז גוט צו גנב'נען! — האָט האצקעל מיט א לוסטיגען שמייכעל א זאָג געטהאָן.

— לעגט ער אַן מיט'ן קאָפ — האָט נעציל א מאך נעטהאָן מיט'ן האנד.

אז די חברים זיינען נעהנטער בעקאנט נעוואָרען, האָבען זי געפונען, אז האצקעל איז א נעראָטענער אין שטיקלעך פראָווען. דערהויפט איז זיי נעפעלען נעווען, ווי ער בילט ווי א הונד.

— האצקעל, ביל א ביסעלע, — פלעגט איהם נעציל בעטען.

— האוו — האוו — האוו — פלעגט האצקעל אנהויבען צו בילען, און חברה פלעגט זיך האלטען פאר די בייכער.

— פונקט ווי א הונד! — האָבען זיי נעלויבט.

— ביי אונז אין קלעצק פלעג איך ביי נאכט אלעמען שרעקען — האָט האצקעל לאכענדיג דערצעהלט. — לייבע וואלפס, א רייכער איד, איז אמאל פאר שרעק נעפאלען, אז איך האָב ביי נאכט אויף איהם אנגעהויבען צו בילען.

— פחדנים! — האָט חברה נעלאכט.

— האוו — האוו — האוו! — האָט האצקעל בעוויזען ווי אזוי ער האָט דאמאלס געבילט.

און חברה האָט איהם א נאמען נעגעבען „דער הונד". ביסלעכווייז האָט מען זיין אמת'ן נאמען פערגעסען און „הונד" איז נעבליבען זיין נעווענליכער, נאטירליכער נאמען.

און איהם האָט עס ניט געארט. פערקעהרט, ער האָט, ווי געפיהלט, אז דער נאָמען טהיילט איהם אָפ פון אלע איבריגע מענשען, וועלכע ער האָט ניט אזוי שטארק ליעב געהאט. דער נאָמען לאָזט איהם ניט צו האָבען קיין מגע ומשא מיט די איבעריגע „נפשות", אויסער זייגע גוטע ברידער, די קונדיסים, דער נאָמען גיט איהם פרייהייט אומצולויפען, צו הונגערן און שלאָפען, וואו עס מאכט זיך. טרייבט דער שמש ארויס פון פאָלעש, קען ער איבערשלאָפען די נאכט אויפ'ן נאניק פון ווייבערשער שוהל, פונקט ווי א הונד טאקע. און צייטענווייז פלעגט ער, בילענדיג, זיך גאָר פערגעסען, אז ער איז א מענש. ער פלעגט אריינגעהן אין דער הינטעשער ראָליע און בילען מיט געפיהל, מיט בייזקייט, מיט רציחה, ווי ער וואלט וועלען עמיצען צוריסען.

איינמאל האָט איהם געצעל דער קרופעניצעס נערופען צו זיין מאמען:

— ווילסט, הונד, פערדיענען א צעהנערל?

— יא! — האָט דער הונד אהן חשק געענטפערט.

— קום צו אונז, וועסט העלפען דרעהען די שטיינער ביי די נרויפען, וועט די מאמע דיר געבען פינף קאָפיקעס.

דער הונד האָט זיך געקווייענקעלט און איז ענדליך נענאנגען. אין מיטען וועג האָט ער א ביל געטהאן:

— האוו! — האוו!

— וואס בילסטו? נעהסט דאָך ארבייטען! — האָט איהם געצעל דערקלערט.

— ס'ווילט זיך ניט נעהן... — האָט דער הונד פויל אויסנערעדט.

— ביזט אן אמת'ער הונד — האָט נעציל נעשטראפט — וועסט פנרן'ן ווי א הונד פאר הונגער.

— בעסער ווי ארבייטען... האוו — האוו!...

אריינגעהענדיג צו נעצעל אין שטוב, האָט דער „הונד"

געוואָרפען א פּעראַכטלעכען בליק אויף דעם גרויסען שטעקען, וואָס איז געווען איינגעפּאַקטען אין צוויי שטייגער, פּערשטויבטע פון מעהל, און האָט זיך געגומען קראַצען...

— אָט דאָס איז דיין שעהנער חבר... — האָט די קרופּעניצע זיך פּערקרימט — א לייט, ניטאָ וואָס צו רעדען!...

— האָוו — האָוו! — האָט דער הונד א ביסל געטהאָן מיט אווילדען געלעכטער.

—קיין משוגענע שטיק פּראָווע דאָ ניט—האָט זיך די אלמנה געבייזערט — וויילסט העלפען דרעהען די שטיינער איז גוט אז ניט — גאָר נעזונטערהייט.

דער הונד האָט אָנגעהויבען צו דרעהען, אלע וויילע אונטערביסלעניג...

— וואָס איז דאָס, א דיבוק איז אין איהם! — האָט זיך די קרופּעניצע דערשראָקען — א מענש זאָל נור טהאָן אזוי ביסלעכען.

— האָוו — האָוו! — האָט זיך דער הונד מיט כעס פונאַנדערגעביסלט — גענוג צו דרעהען, גיט אהער א צעהנערל.

— אזוי גיך א צעהנערל וויסטו פּערדינען! הונד אייגנער! — האָט געצילם מוטער זיך געבייזערט. דרעה א גאָנצען טאָג.

— ניט דערלעבען וועט איהר דאָס! — האָט דער הונד זיך צושריען, און איז ארויסגעלאָפען אָהן א צעהנערל.

— שוין בעסער זיין א הונד איידער דרעהען די שטיינער א גאנצען טאָג, — האָט ער אויסגעשפּיגען געהעניג און האָט אָנגעהויבען צו בילען...

אזוי האָט דער „הונד" זיך אָבגעוואָלגערט אין שטעטעל צוויי יאָהר, אומגעלאָפען אויפ'ן שול־הויף, אמאָל אין די גאַסען און אמאָל הינטער'ן שטעדטעל אויפ'ן פעלד. אויפ'ן פעלד פלעגט ער זיך פיהלען בעסער ווי אומעטום, דאָרט פלעגט

ער מאכען הינטישע פרובען, ער פלעגט געהן אויף די הענד און בילען, בילען... איהם האט זיך געדאכט, אז דא איז ער אן אמת'ער פרייער הונד און די נאנצע וועלט איז זיינע. אז ער פלעגט אבער גוט זיך אויסהונגערן, פלעגט ער מיט כעס זיך ארומקוקען אויף דעם בריייטען פרייען פעלד, וואס אויסער גראז איז דא גאר נישטא, פלעגט אנהויבען בילען און שטעלענדיג זיך אויף די פיס, פלעגט ער צוריק אין שטעדטעל אוועקלויפען זוכען עפעם עסען...

— וועז וועסטו זיך שוין אבגעווהנען פון בילען? — האט איהם איינמאל נעציל דער קרופענייצעס א פרעג געטהאן, וועז דער הונד האט זיך פונאנדערגעבילט.

— קיינמאל ניט! — האט דער הונד הויך אויסגעשריען — אז איך בין פערגעס איך זיך אן אלע צרות... דו מיינסט מיר ארט ניט, וואס איך נעה וויי א משוגענער, אבגעריסען, אבגעשלעסען... נייז, ברודער לעבען! אפט מאל דאכט זיך מיר, אז איך וואלט די גאנצע וועלט צוביסען, און דאמאלס ערשט ווילט זיך מיר בילען, פערשטעהסט?....

— נעה מיט א קלאג, הונד איינער! — האט נעצינל נעזידלט, — אז דו וועסט בילען וועסטו קיינמאל נאר נישט האבען. מען וועט דיך אין א שטוב ניט ארייגלאזען.

— האפט זיי דער רוח, מיט זייערע הייזער, איך דארף זיי אויף כפרות...

— וועסט פגר'ן ווי א הונד, וועסט זעהן! — האט איהם נעצינל נעשראקען.

— אלץ איינס — א הונד, א מענש! — האט „דער הונד" נעפילאזופירט. — איך האב הינד מעהר האלד, ווי מענשען. פע א מענש! — האט ער אויסגעשפיגען...

* * *

איינמאל איז נעצינל נעקומען צום הונד אויפ'ן שוהלהויף

און האָט מיט א גאַלאָכטער איהם געזאָגט:

— ווייסט, הונד, מאָרגען סמט מען דאָך אַלע הינד פון גאַס.

— גאָה אין דר'ערד! — האָט איהם דער הונד מיט כּעס געענטפערט.

— אויך נאָמנות — האָט גאַצע פערזיכערט.

— פאר וואָס סמט מען זיי עפּעס? — האָט דער הונד ערנסט נעפרעגט.

— אזוי! — האָט גאַצע געענטפערט — הינד, וואָס האָבען קיין בעלי בתים ניט, איז דאָ א „זאַקאָן" דאָרף מען סמ'ען...

— וואָס ארט דאָס זיי, אז זיי לויפען ארום? — האָט דער הונד ווידער נעפרעגט.

— מען דארף זיי ניט האָבען.

דער הונד האָט זיך פערטראכט. ענדליך האָט ער נעפרעגט:

— ווי אזוי סמט מען דאָס זיי?...

— מען האקט פאר זיי קאָטלעטען פון פלייש און אין די קאָטלעטען לעגט מען אריין סם. ווי מען ניט זיי א וואָרף אַ קאָטלעט, חאפען זיי דאָך נלייך אויפעסען...

— אמת'ע קאָטלעטען? — האָט דער הונד איבערנעהאקט.

— אודאי, אמת'ע — טהייערע קאָטלעטען! אויב דו ווילסט קענסטו אויך פערזוכען אזא קאָטלעט, דו האָסט דאָך אזוינע קאָטלעטען קיינמאָל ניט נעגעסען.

— גאָה אין דר'ערד! — האָט דער הונד אויסגעשריען און איז בלייך נעוואָרען...

— דיר וועט מען אויך געבען אזא קאָטלעט, דו ביסט דאָך אויך א הונד — האָט גאַצע נאַלאכט.

אנשטאָט אן ענטפער האָט גאַצע בעקומען א פאטש, און דער הונד האָט זיך אַבנעטראָגען.

עס איז אַנגעקומען די נאכט, אין פאַליש, ווּאו דער הונד האָט געזעבטיגט, איז געווען קאַלט און פינסטער. דער הונד איז געלעגען מיט אָפענע אויגען און האָט געטראכט. די נייעס ווּאָס געצעלט האָט איהם דערצעהלט ביי טאָג האָט איהם צוגעדערט, ער האָט זיך עפעס געשרעקען...

— ווּאָס האָב איך מורא? — האָט ער זיך בערוהיגט— איך בין דאָך ניט קיין אמת'ער הונד, מיר ווּעט מען קיין קאַטלעט מיט סם ניט ווּאַרפען....

עס האָט אבער ניט געהאָלפען. איהם האָט זיך געדאכט אז ער ווּעט אויפשטעהן מאָרגען פריה א הונגעריגער, ווּעט ער זיך ניט קענען איינהאָלטען און גלייך מיט אלע הונגעריגע הינד אויפהויבען א קאַטלעט און אויפעסען מיט'ן סם...

— האוו — האוו... — האָט ער געזומען בילען...

פאר דאָס איצטיגע בילען האָט ער זיך אבער דערשראָקען. ער דאַרף איצט ווּערען אוים הונד — האָט ער בעשלאָסען... א מענש צו זיין איז פאַרט בעסער...

— ווי הויבט מען אבער אן צו לעבען, ווי א מענש? — האָט ער א טראכט נעטהאָן — איך בין אזוי אבנערוסען, אבנעזונדערט, איך האָב מיט זיי קיינמאָל ניט גערעדט. איך האָב זיי פיינד און זיי האָבען מיר פיינד...

— לויגען זיי אין דר'ערד! — האָט ער נעשאָלטען און האָט ווייטער אנגעהויבען בילען...

פון דעם ניט שלאָפען א גאנצע נאכט האָט זיך זיין הונגער אין דער פריה פערשטארקט. ער האָט קיינמאָל אזא הונגער ניט געשפירט.

— היינט ווּארפט מען פאר הינד קאַטלעטען! — האָט איהם געבליצט אין קאָפ א גאנץ פריהמאָרגען.

און א צורייצטער, מיט א בילעריי. איז ער אויפ'ן מארק אוועקגעלאָפען...

א גאנצע נאכט.

דאס קאפע־הויז איז בעשטאנען פון א לאנגען צימער, וואס האט אויסגעזעהן ווי א קאריאדאר. ביי די זייטען קלייניע מאר־מארנע טישלעך צעשטעלט, נעבען יעדער טישעל דריי שטוהלען און וועו די גאסט זיינען געדיכטער געווען, פלעגט מען מיט מאטערניש א פערטען שטוהל צושטעלען. דעמאלט פלעגט זיך ביי דער הויכער קעלנערין, מאשען, טרעפען א סבה און א גלאז קאווע צי א גלאז טיי פלעגט זי אויסגיעסען און פערשפריצען די וואס זיינען געזעסען ביים טישעל. נאר דאס האט ניט שטארק געארט די גאסט; זיי זיינען שוין דערצו געוואהנט גע־ווארען. אן אנדערער, וואס די גרויסע רוישענדע שטאדט האט זיינע נערוועו שוין צעקלאפט, פלעגט זיך נאר א קרים טהאן און ארויסמורמלען:

— ס'א מין טראגען א ביסעל!

— פשעפראשאם! — פלעגט די קעלנערין מאשינעל ארויסרעדען און ניט ערוואַרטענדיג פון דעם גאסט קיין „פרא־שע", וועלכען ער האט געוויס ארויסגעברומט, פלעגט זי פער־שווינדען צו א צווייטען טישעל. וואו מען האט זי גערופען קלינ־גענדיג מיט'ן לעפעלע אין גלאז.

אין דעם קאפע־הויז האט שטענדיג גערוישט. דא פלעגען זיך צונויפקומען פריקאשציקעס, „גאסען־גהער", וועלכע פלע־

גען קומען לייזען פאר זייערע סחורות, ווי מעסערלעך. קעמע־
לעך, א. ד. ג., וואס זיי האבען אין קערב געטראגען אויף די
פלייצעס. חוץ די אלע געסט פלעגען דאס קאפע־הויז בעזו־
כען סתם דורכגעהער, לעדיג־געהער, וואס זיינען געקומען אין
דער גרויסער שטאדט זוכען שטעלעס, און נאך פערשיעדענע
קלאסען.

און דער וויכטיגער פון דעם קאפע־הויז, אהרן יאקאבסאהן,
א איד פון א יאהר פערציג, א דיק־בייכיגער, מיט גרויסע סערע
אויגען, פלעגט זיצען ביי דער קאסע, וועלכע האט זיך געפונען
גלייך ביים אריינגאנג און פלעגט אבנעהמען פדיון. איהם
האט דאס נערוויש און געטומלט ניט געטשעפעט. זיינע פאר
מחשבות, וואס זיינען געלעגען אין קאפ זינט ער האלט דאס
קאפע־הויז האבען זיך רוהיג געארבייט אין דעם גרעסטען טו־
מעל. בעשטאנען זיינען די פאר מחשבות נאר דערין: מען דארף
אבנעהמען ריכטיג דאס וואס קומט פון גאסט און 12 א זייגער
ביי נאכט מוז מען פערמאכען דאס קאפע־הויז...

און די צווייטע מחשבה איז ערנסטער געווען פאר דער
ערשטער. פערמאכען דאס קאפע־הויז הייסט אויפהערען לייי־
זען, און אויפהערען לייזען, געהן א היים איז פאר איהם געווען
אן אומעטיגע זאך. אין דער היים האט זיך אהרן געפיהלט
ווי א פיש אויף דער יבשה. אהרן האט ניט אזוי ליעב געהאט
דאס געלד, ווי דעם עצם פראצעס פון פדיון; ער האט ליעב גע־
האט, וועז דער גאסט דערלאנגט איהם א זילבערנעם רובעל,
דעכענט איהם אוים צוויי גלאז טיי מיט צוויי פוטערקוכען און
בעט רעשט. אהרן גיט דעם רובל א וואלף אויפ'ן פראבע־שטיין
וואס ליעגט אויף דער קאסע, געפינט איהם פאר גוט, עפענט
אויף דאס קעסטעלע וואו דאס געלד ליעגט און גראבלענדיג
זיך אין די פיעלע מטבעות דארט, וואס קלינגען אזוי ווי מו־
זיק, נעהמט ער ארוים די געהעריגע צאהל מטבעות און גיט עם

ארויס דעם נאסט. און אט קומט א צווייטער, א דריטער, א פערטער נאסט.

— ווי גיהט עס פאניע יאקאבסאהן? — פרעגט אן אנ־דערער, פון די אפטע נעסט.

— גאט צו דאנקען! — ענטפערט ער, זינדיגען קען איך ניט און מען טאר ניט....

— פריון איז פארהאן?

— פארהאן איז פארהאן — ענטפערט אחרן מיט א צו־פריעדענעם קרעכץ — עס האט אבער בעסער געקענט זיין. עך־ער־עך — מען איז אבער אין גלות!

— קענען וואס זאגט איהר דאס?

— איך מיין קענען דעם, וואס מען „נייט" 12 א זייגער פערמאכען דעם געשעפט... דאס איז פאר מיר א הריגה... 12 אזייגער איז דער בעסטער פריון. די פריקאשציקעס געהען דא־מאלס פון די צירקען, טעאטערס און עס לייזט זיך דאמאלס גאנץ געשמאק — גאר געשמאק! — ווערט ער בעגיימסטערט און לאזט ארויס א זיפץ, — וואס איז אבער די פעולה? — מען לאזט ניט: 12 א זייגער שרייט מען שוין: „זאמיקאט!"

און ווירקליך האט דער געזעץ, וואס פערבאט צו זיצען שפע־טער, ווי 12 אזייגער אין געשעפט, געקאסט אהרנ'ען פיעל גע־זונד. עס איז איהם שוועך געווען שיידען זיך אין דער צייט מיט אזוי פיעל געסט, וואס יערערער האט געשריען טיי, קאווע, אייער, מילך, און די מינוטען זיינען געצעהלט: ס'איז שוין פינף מי־נוט צו 12. באלד גיט זיך דער פינקטליכער ווייזער א רוק און עס בלייבט נאר 3 מינוט צו 12 און באלד — באלד, אט נאר א האר שטעהט ער שוין שטאלץ, מיט א גזלנישע קאלט־בלוטיגקייט אויפ'ן 12 און טהו עפעס... דער ווייזער פיהלט דען עפעס, ער פערשטעהט דען וואס פריון איז?... א, דער ווייזער, דער ווייזער, ווער בעט איהם ער זאל ווייזען...

אין אהרן מוז מיט הארץקלעמעניש זיך וועגדעז צו די געסט:

— נו, ברידער, שוין צייט!...

— זאמיקאט! — קלאפט דער פאליציסט אריין אין טהיר.

— צום שווארץ־יאהר! — שיקט ער איהם אב אין נעכדאנק אוז ער וועגדט זיך צו די געסט שוין מיט מעהר טרוקענקייט:

— נו, ברידער! לאזט פערמאכען! איך וועל נאך דערפען שטראף בעצאהלען.

און אהרן האט ניט אומזיסט זיך געשראקען: ער האט שוין עטליכע מאל בעצאהלט צו 25 רובל שטראף. עס איז נעווענזען אין יענע צייטען וועז דער חשק צו פדיון האט איבערגעשטיגט די מורא. יעצט איז אפילו דער חשק נאך ניט קלענער געווארעז, נאר דאס לאדעניש, דאס געהן אין געריכט נעהמט צו זעהר א סך צייט, אוז דאס געשעפט ווערט רואינירט, אוז אגב האט מען איהם מתרה געווען, אויב ער וועט נאך אמאל איבערציהען נאך 12 וועט מען איהם פערמאכען דאס געשעפט...

— היינט געה הויב זיך אן מיט זיי! — קלאגט ער זיך פאר אן אנדערז גאסט, וועלכען ער דערקלעהרט זיין לאנג.

איינמאל ווינטער צייט ביי נאכט, דער פראסט האט דרויסען געקנאקט, די גרויסע פענסטער פון יאקאבסאהנ'ס קאפע־הויז זיינען פערפרוירען געווען, ביי די טישלעך זיינען געזעסען גסט ביי הייסע גלעזער טיי, צי קאווע, אוז האבען זיך געווארעמט, דער זיינער האט שוין נעהאלטען ביי האלב צוועלף, אוז יאקאבסאהז האט שוין זיך איבערגענעבען אין נאנצען דעם גראנק, אז באלד, באלד דארף מען פערמאכען... אט אין דער צייט איז אריין א פערפרוירענער פוהר־

מאן, זיך געזעצט נעבען א טישעל קענען איבער דער קאסע און האָט געפאָדערט א גלאָז טיי.

— קאָלט! קאָלט! — האָט ער געברומט, רייבענדיג די הענד. און ווישענדיג נאָכדעם די גרויסע וואָנצען, וואָס זיינען פייכט געווען פון די אייז, וואָס איז צוגאנגען פון דער פֿארע אין קאפע־הויז...

— א גרויסער פראָסט! — הא! — האָט זיך יאקאָבסאָהן צו איהם געוענדעט, און געהאט בדעה אריינצוֹאָזען זיך מיט איהם אין א שמועס.

— א ברען! — האָט דער פוהרמאן געענטפערט און אנ־געהויבען זופֿען די גלאָז טיי, וואָס די קעלנערין האָט איהם צו־געטראָגען.

— נו, וואַרעמט זיך אָן, — האָט יאקאָבסאָהן איהם פרײַנדליך געזאָגט.

—אודאי! — האָט דער פוהרמאן ווי מיט פרייד אויסגע־שריען — די גלאָז טיי ראטעוועט מיך איצטער. — איהר ווייסט פֿאניע יאקאָבסאָהן, האָט זיך דער פוהרמאן א דערווא־רעמטער, צוגעזעט, — מיר פוהרמאנעס, האָבען געדארפט הא־בען אייער קאָפיינע א גאנצע נאכט, מיר ווערען דאָ שטעהענ־דיג אין גאָס דערפרוירען.

— הערט איהר, ברודער! — האָט זיך ערוועקט אהרנ'ען זיין אלטע וואונד — ווען מען וואָלט לאָזען וואָלט איך אודאי און אודאי וועלען האלטען אפֿען א גאנצע נאכט, איך וואָלט דאָס וועלען צולייעב מיין טובה און ניט צולייעב אייערער... חע... חע... חע... א מענש זאָרגט פאר זיך אליין און דערפון קומט ארוים א טובה דעם צווייטען. מיר וואָלט געווען גוט און אייך וואָלט געווען גוט... וואָס איז אבער די פֿעולה?! — האָט אהרן זיך צעזיפצט — מען איז אין גלות!... מען לאָזט ניט.

— און עס איז נאָר ניטאָ קיין עצה? — האָט דער פוהר־מאן געפרעגט.

— ניטא קיין שום עצה, — האָט אהרן מיט יאוש נע־ענטפערט און זיין פוֹל פנים האָט ווי א וואָלקען פערדעקט — קיין שום עצה ניטא. איך האָב שוין געפרעגט ביי זאקאניקעס, ביי אדוואָקאטען. איך האָב זיך געוואָלט לאָזען קאָסטען א שעה־נע קאָפיקע... עס וואָלט מיר ווערטה געווען. א גלייניגקייט — א גאנצע נאכט!...

די ווערטער א „גאנצע נאכט" האָט אהרן געדריקט ווי מיט א לייבשאפט און ווי מיט א ציטערניש, פונקט ווי אין די ווער־טער שטעקט זיין גאנץ לעבען, זיין גאנץ גליק...

— און מיר דאכט, — האָט דער פוהרמאן ווייטער גע־דערט — אז מען זאָל זיך גוט סטארען קען מען קריגען א פּאָז־וואָליענע.

— שווער! — האָט אהרן אלץ מיט דעם זעלבען יאוש־דיגען טאָן ארויסגעברומט.

— און איך זאָג אייך, אז מען קען, — האָט זיך דער פוהרמאן געהאלטען ביי זיינס. דאָ דארף מען נאָר זיך פראָשענע צום פאָליציי־מייסטער... איך האָב א פלאָן!!—האָט דער פוהר־מאן פלוצים אויסגעשריען מיט אזא פרייד־טאָן ווי ער וואָלט געפונען א מיטל ווי צו ראטעווען א מענשען פון טויט... איך האָב א טהייערען פלאָן...

אהרן'ס אויגען האָבען זיך צעשטעלט און האָבען געקוקט מיט א מאָדנעם גלאנץ, אזוי קוקט א קאץ ווען זי זעהט פון ווייט־טען עפעס א שטיק ווייסעס און זי גלויבט ניט אין איהר גליק, צי דאָס איז קען, צי ניט...

— אהער דעם פלאָן, — האָט אהרן, צו זיך קומענדיג ארויסגעשאָסען...

— א גאָלדענער פלאָן, — האָט זיך דער פוהרמאן צע־פלאמט, ערשט איז ער מיר איינגעפאלען... יע.. יע.. בקיצור ר' אהרן, אייער קאָפייניע איז שוין גליק ווי אָפען א גאנצע נאכט...

— זאמיקאט! — האָט פּלוצים זיך דערהערט דער שטרענגער קול פון גאַראַוואי!

— נאָט אייך „א גאנצע נאכט"! — האָט אהרן זיך צוריפצט — אי, אי, מען איז אין גלות!

און אהרן האָט אַנגעהויבען גיכער טרייבען די געסט און מיט גרויס אונגעדולד ערוואַרט דעם פּוהרמאַנס פּלאַן.

— וואַרט, וואַרט! — האָט ער דעם פּוהרמאַן פערהאַלטען. — מיר וועלען באַלד שמועסען...

די געסט האָבען זיך איינע נאָך די אַנדערע פּונאַנדערגעצאָלט. — אהרן האָט אייַלענדיג און אויפגערעגטערהייט רעשט געגעבען און האָט ניט אַלע מטבעות, וואָס מען האָט איהם דערלאַנגט, געפרובט אויפ'ן פּראַבע־שטיין.

— איצטער קענט איהר זאָגען אייער פּלאַן! — האָט ער זיך געוואַנדט צום פּוהרמאַן וועלכער איז דער אויבנציגער געבליבען אין קאַפּע־הויז, אויסער די קעלנערינס און דאָס קיך־מיידל, וואָס האָבען זיך געאייַלט צוצוקלויבען אין דער גיך די שטוהלען, אַבווישען די טישלעך און געהן אנידערפאַלען שלאָפען...

— דער פּלאַן איז אזוי: מיר איזוואַזטשיקעס, וועלען דערלאַנגען א „פּאַפּיער" צום פּאַליציימייסטער אזוי: טאַק־טאַק מיר איזוואַזטשיקעס — היות ווי מיר פּוהרמאַנעס מוזען זיך געפינען אין דער און דער נאָס א גאנצע נאכט און טאַק־טאַק מיר מוזען האָבען ווינטער וואו אַנווארעמען זיך און זומער פון דערגען זיך בעהאַלטען, מוזען מיר האָבען אזא מין זאַוועדעניע, וואָס זאָל זיין אָפען א גאנצע נאכט... די זאַוועדעניע געפינען מיר זעהר פּאר גוט דעם ה' אהרן יאקאבסאָהנ'ס, זי געפינט זיך אין סאמען פונקט, וואו מיר איזוואַזטשיקעס געפינען זיך, אי טאַק פּאַקאַרניישע פּראַסים — בעטען מיר דיך זעהר זאָלסט אונז טהאָן די טובה און „ראזרשען" דעם ח' אהרן יאקאב־

סאהן צו האלטען אפען די קאפייניע א גאנצע נאכט פון אוכ־זער טובה וועגען.

— דער פלאן איז גאר פערווי סארט! — האט אהרן זיך ווי בעלעקט — איהר זענט דאך גאר א גאנצער מיניסטער, ווי איך בין א איד! — א מיניסטער!...

— איך האב 5 יאהר „געדיענט"! — האט דער פוהר־מאן שטאלץ ערקלעהרט, פון וואנען ער איז אזא זאקאניק...

— ברודער! — האט אהרן אויסגעשריען, בעטראכטענ־דיג דאס גליק וואס דא שטעהט איהם פאר. — ברודער, אויב די זאך וועט זיך אויספיהרען, קריגט איהר א פיינע מתנה... אבער גאר א פיינע, האט ער צוגענעבען מיט זיכערהייט...

— מען דארף זעהן „שמירען"! האט דער פוהרמאן גע־שמייכעלט.

— וועגען שמירען רעדט מען ניט! שמירען מוז מען ביי קלענערע „דיעלעס", בפרט ביי אזא!...

— אויב איהר וועט שמירען ר' אהרן, שווער איך אייך, אז איהר קריגט א ראזרשענע אין צייט פון א חודש, און איהר וועט אם ירצה השם זיצען א גאנצע נאכט, ס'הייסט, קיינמאל ניט דארפען פערמאכען...

— הלואי! — האט אהרן צוגעוואונשען — און איהם האט זיך עפעס ניט גענלויבט אזא גליק...

און אהרן יאקאבסאהן האט אנגעהויבען צו ארבייטען אויף אלע כלים. ער האט געשמירט אוו געשמירט, געקרעכצט און געזיפצט און געהאפט און געהאפט. דער געראנק „א גאנצע נאכט" האט איהם רוהען ניט געלאזט און איידער דאס קאפע הויז איז נאך געווען אפען א גאנצע נאכט, האט ער שוין גאנצע נעכט ניט געשלאפען...

אין צוויי חדשים ארום האט ענדליך אהרן יאקאבסאהן בע־קומען א פאפיער, וואו עס שטעהט כתוב וחתום, אז ער, דער

אייניגער אין דעם בעצירקעל, מעג האלטען אפען דאס קאפע־הויז א גאנצע נאכט.

— נו, ברידער, גיט מיר אב מזל טוב! — האט ער מיט א שיינעגן פנים פון גליק זיך געוועגדט צו די געסט.

—וואס, טאקי ערלויבט! — האבען די געסט זיך פערוואונדערט.

— נאט לייענט! — האט ער דערלאנגט דאס פאפיער מיט א סך קאזאנע סטעמפלען איינעם א יונגען מאן, וועלכער האט געדארפט קענען לויט זיין הויכען צילינדער, לעזען רוסיש ווי וואסער. נאר יענער האט עס געגומען אין האנד, א קוק גע־טהאן דארין און איבערגעגעבען א צווייטער האנד, וועלכע איז געווען אויסגעשטרעקט צו נעהמען עס.

די צווייטע האנד האט אנגעהויבען לעזען:

„זייענדיג אויפמערקזאם אויף דער ביטע פון די איזוואז־טשיקעס פון 7טען בעצירקעל, וועלכע פארערן צו האבען א הויז וואו ארייגצוגעהן זיך אנווארעמען, איז ערלויבט געווארען די קאפע־הויז פון אהרן יאקאבסאהן צו האלטען אפען א גאנצע נאכט..."

— דאס איז א ביסעל א גליק! — האבען אייניגע געסט אין איין קול אויסגעשריען.

— א קלייניגקייט! — האבען נאך אייניגע זיך געוואונ־דערט — א גאנצע נאכט!...

— איהר פרעגט נאך, צי דאס איז א גליק! — האט דער בעל שמחה אליין גליקליך געשמייכעלט — א אידען קען נאר ניט טרעפען אזא גליק!

— ניין! — האט א גאסט אבגעשלאגען — אויף די נאלעווקעס איז פארהאן א שענק וואו מען „שענקט" אויך א גאנצע נאכט.

— נו, איז פארהאן נאך א שענק! — האט דער בעל שמחה ווי מיט פערדרום וואס ער איז ניט איינער, געעגטפערט, —

א שענק איז דאך ניט קיין קאפע־הויז. א קאפע־הויז איז מיינע איצט די אייגציגע אין שטאדט אפען א גאנצע נאכט!

— נו, מזל טוב אייך! — האבען אייגיגע געסט אנגעהויבען ווינשען, און אויסגעצויגען אהרן'ען זייערע הענד.

—א שהנעם דאנק! — האט אהרן יעדערן געענטפערט, אויסציהענדיג, מיט א פרום־נעריהרטען פנים, די האנד.

* * *

און פון דעמאלט אן איז די קאפע־הויז אפען א גאנצע נאכט. דריי קעלנערינם דרעהען זיך ארום מיט מיערע בלאסע פנימ'ער און דערלאנגען טיי און קאווע די פערשיעדענע געסט, וועלכע זיצען דא אב גאנצענע נעכט, ניט האבענדיג קיין היים אין דער גרויסער שטאדט, וואס פערמעגט אזוי פיעל הייזער... די איזוואזטשיקעם זיצען ארום דעם גרויסען טיש, וואס געפינט זיך אין מיטען קאפע־הויז און שמועסען וועגען פערד און קאר־נע פאסאזשירען... ביי דער קאסע זיצט יאקאבסאהן און בע־טראכט די געסט, רייבט די אויגען און איז שטארק צופריע־דען. אפטמאל נאר איז איהם וועניג די פאר שעה, וואס ער שלאפט ביי טאג אין דער היים, וועז זיין וויב בייט איהם איבער, און ער שפארט אן דעם קאפ אויף דער קאסע און זיצענדיג כאפט ער א דרימעל. נאר לאנג קען ער ניט דרעמלען: די קעלנערין וועקט איהם אויף און טהיילט איהם מיט, אז א גאסט דארף צאהלען. ער כאפט זיך אויף געשווינד און נעהמט אב נעלד און איז ווייטער פריש און וואכעדיג...

— וואס, עס ווילט זיך שלאפען? — פרעגט דער גאסט.

— עט... ניט ער א מאך מיט דער האנד — פדיון איז טהייערער פאר'ן שלאף.

דער גאסט נעהט ארויס און יאקאבסאהן נעהמט אויף זיך שוין מעהר ניט צו שלאפען און וואכען די גאנצע נאכט.

און ער שטרייט מיט'ן שלאף!...

אין די רייכע גאסען.

וועלוועל דער שוסטער, א הויכער דארער איד מיט פרעה־ליכע אויגען, וואהנט שוין, זייט ער איז „פאר זיך" א בעל־הבית געוואָרען אוז האָט אן אייגענעם וואַרשטאָט, אויף דער סמא־טשע נאס. וואהנען וואהנט ער אין א קעלער, די קלייגע פענס־טערלעך געהען ארויס צום הויף. דער הויף איז א שטאָלער, די הייזער פיער־שטאָקיגע, אוז דעריבער איז ביי וועלוועלען אין „וואהנונג" שטענדיג „פאר נאכט", ליכטיג ווערט נאָר אין וואהנונג דאז, „וועז עס ווערט שוין גוט נאכט" אוז דאָס ווייב חייקע צינדט אָן דעם לאָמפּ.

— עס וואלט געווען א יושר — זאגט אמאל וועלוועל, וועז דער לאָמפּ ברענט אוז דאָס פייער מאכט איהם מונטער — עס וואלט נעווען א יושר. אז דער לאָמפּ זאל ביי אונז אין „זאל" ברענען א נאנצען טאָג, אזוי זעהט מען גאָר ניט די טהייערע מעבעל אוז די גארדינען...

דער אייגציגער פּועל, וועלבען ער צאָהלט א רובל א וואָך מיט קעסט אוז קוואַרטיר, שמייכעלט צו אוז ענטפערט:

— בעסער, ר' וואלף, ציהט זיך ארוים אין א נייע דירה!

— אין א נייע דירה וועלען מיר זיך אויף אם־ירצה־השם אריבערציהען, — ענטפערט וועלוועל פרעהליך קלאפענדיג אין פאָדעשווע די טשווועקלעך. איבער הונדערט אוז צוואנציג יאָהר

און אפשר פריהער וועל איך האבען א דירה איינס אין דער וועלט... דו וועסט צו מיר קומען געוואהר ווערען? ענדינט ער, לוסטיג אויסשטעלענדיג אויפ'ן פוע׳ל די פרעהליכע אויגען—

— איידער יענע דירה, שוין בעסער דא אין קעלער! — ענטפערט דער פוע׳ל א קראץ־טהוענדיג זיך.

— וואם איז, נאר׳ע, וואם פעהלט דאר׳טען? — שמייכעלט וועלווע׳ל וויטער — דאר׳טען וועלסטו גלייך אויס שוסטער און הויבסט אן גלייך באקען בייגע׳ל... חאסט עפעס ליעב פריישע, טרוקענע בייגע׳ל?

— בייגע׳ל מיט סמעטענע דארף זיין ניט שלעכט, הויבט שוין אן זיך וויצלען אויף דער פוע׳ל.

— ע, ביזטו שוין נאר א פרעסער — וועלט וועלווע׳ל כלומרשט ערנסט — בייגע׳ל אליין איז דיר וועניג, ווילסט נאך סמעטענע?....

און אזוי וויצלט מען זיך פאר'ן לאמפ אלע נאכט כמעט. עס איז קענטיג, אז די ליכטינקייט מאכט אויף די צווויי ארבייטער א גרויסע ווירקונג, און ווער וויסט וויי פרעהליך זיי וואלטען זיין, וועו א גאנצען טאג וואלט טאקע א לאמפ אין קעלער נעברענט?...

דאס איז אבער א זאך, וואס איז ניט מענליך. נאפט איז זעהר טהייער און פערדיענט וועלווע׳ל זעהר וועניג. ער ארבייט פאר א פאבריק און נעהמט 6 רובל א וואך. צאהלט ער פאר'ן קעלער 2 רובל א וואך, א רובל נעהמט צו דער פוע׳ל און דריי רובל נעהט אוועק אויף עסען פאר איהם מיט'ן פוע׳ל, מיט דעם ווייב און די צווויי קינדער, וואס ער האט. עס איז גוט, וואס עס קלעקט אויף נויטיגע זאכען, אבער ניט אויף לוקסום — ברענען ביי טאג א לאמפ...

אמת, אמאל טרעפט, אז ער דארף נויטיג אבשווארצען א קנאפע׳ל ביי טאג. דעמאלט מוז ער אנצינדען פייער. נאר דערצו האט ער א קליין לעמפעלע, אהן א גלעזעלע און עס רויכערט

מעהר איידער עס ברענט, און וועלווע האט ניט קיין גרויסען תענוג פון אזא מין ליכטיגקייט. פערקעהרט, חייקע, א שוואכע קראנקע פרוי, קלאגט זיך ניט זעלטען, אז זי פערטשאדעט דעם קאפ פון רויך.

— ביזט דאך גאר א נאנצע „מאראם", מיין ווייב — ווי־צעלט זיך דעמאלט וועלווע — וואו ביזטו דאס געהאדעווען געווארען?

אז ער דערהערט אבער חייקעס א קרעכץ, פערשווינדט זיין וויציגע שטימונג און ער ענטפערט ערנסט און גריהרט:

— שא. חייקעלע, שא. באלד פערלעש איך. אט איך שווארץ נאר אב דעם קנאפעל...

און ער פערלעשט טאקע באלד...

א נאנצע וואך וואהנט וועלווע אויף דער סמאטשע נאס אין פינסטערן קעלער און לעכצט נאך א ביסעל ליכט, דער־פאר אבער שבת ציהט ער זיך אריבער אין די שהנסטע, ליכ־טינסטע רייכסטע וואהשוואר נאסען און פערנעסט דאן די סמאטשע נאס, דעם קעלער און אפשר זיך אליין. עס טהוט זיך אויף איהם אן נאר אן אנדער הויט, אז ער איז אביסעל גלייך צו די איבריגע מענשען, וואס ער בענענענט אין די רויי־כע, שהנע און ליכטיגע נאסען...

שבת דאוונט ער ותיקין. כאטש חייקע קען ניט פער־שטעהן, וואס איז אויף איהם אזא אויפענויש. — ער האט איין טאג אין וואך, וואס ער קען זיך אויסשלאפען, שטעהט ער אויף נאך פריהער ווי אין מיטען דער וואך. א משוגענער און גאר! ביז צעהן א זייגער מוז ער שוין זיין פארטיג מיט'ן טשאלענט, ער טרייבט און יאגט: גיכער! און גלייך נאכ'ן עסען לאזט ער זיך נעהן צו די רייבע שעהנע נאסע.ן

אט איז שוין די סמאטשע נאס הינטער איהם. עס בעווייזט זיך שוין עפעס א שעהנערע נאס. וועלווע הויבט שוין אן נעהן

לאנגואמער — דאָ איז אויך ניט שלעכט... נאָר ער האָט נאָך אין זינען די איבריגע בריוטע, לוסטיגע גאסען, און א ווארע־מע פרייד גיסט זיך און פלוסט דורך אלע זיינע גליעדער, און ער לעבט און האָפט: באלד, באלד!...

אָט איז שוין די „האָנינג־נאָם" — בריוט און לאנג איז זי — דער ברוק פון טייערן האָלץ, די הייזער זיינען אלע פון איין הויך, אויסגעשטעלט ווי א פאָלק סאָלדאטען — סמירנא! א מחיה דאָ... נאָר ניין! די נאָם איז נאָך נאָר נישט אנטקעגנען דער קראקויער פארשטאָדט, וואָם נעהמט זיך רעכטס פון דער האָנינג־נאָם. דאָם איז א אביסעל א גאָם!... אך! ווי בריט זי איז! ווי רייך!... עס פינקעלט אין די אויגען!

וועלווע איז אפילו א איד ניט קיין פחדן, לאכט זיך אויס פון אלץ אין דער וועלט. נאָר אויך דער קראקויער פארשטאָדט טרעט ער אריין א ביסעל דערשראָקען און צוטומלט, און עס לויפט איהם דורך אין קאָפ עפעס א פראגע, צי מעג מען דאָ נעהן. נאָר ער דערמאָהנט זיך גלייך, אז "אָם האָט ער א טעות: דאָ מעג מען יא, — אין זאקסישען נארטען טאָר מען ניט....

און וועלווע ווערט פרעהליך און לאכט אין הארצען פון די נארישע צרדנונגען אין וואַרשא:

זיי ווייסען זעהר וואָם צו פערוועהרען! — טראכט ער— אויך מיר אן אונגליק ניט צו נעהן אין זאקסישען נארטען!... וואָם איז דאָרטען אזוינס? — בוימער! א טייערע מעשה! אָט דאָ וואָלטען די נאָרען פערוועהרען, וואָלט טאָקע געווען אן אונגליק... דאָ איז טאָקע גוט, ליכטיג, גערוים, בריט...

און וועלווע נעהט ווייטער, טיעפער אריין אין דער ריי־כער נאָם און קען ניט פערשטעהן, פאר וואָם איז דאָ ניט פער־ווהרט איהם צו נעהן... אמת, ער האָט אנגעטהאָן די שבת'די־גע קאפאָטע, אבער וואָם האָט זיין שבת'דיגע קאפאָטע, וואָם

האָט שוין אין די ארבעל צו לאָטקעס, פאר א ווערטה אין אזא רייבער גאָס?...

און וועלווע בענוצט זיך מיט דער נאָרישקייט פון די וואר־שאווער אָרדנונגען, וואָס מען לאָזט איהם דאָ געהן, און הויבט זיך אָן אבשטעלען ביי אלע גרויסע פינקלענדיגע מאגאזינען. זיין אויג קען זיך זאט ניט אָנקוקען, און ער קוקט און אויל־ט זיך. איין אויג דערזעהט איין אויסשטעלונג, דאָס צווייטע אויג כאפט א קוק אויף א צווייטע אויסשטעלונג, און וועלווע ווייל אלץ בעקוקען, און דאָ איז קיין צייט ניטאָ. דער טאָג שטעהט ניט... און ער געהט ווייטער און ווייטער.

און נעהענדיג פאלען איהם אריין אין קאָפּ טויזענדער מחשבות, אייגע וויל־דער פאר דער אנדערער. אזעלכע מחשבות וואָס וועז זיי וואלטען איהם אין מיטען וואָך אריינגעפאלען, וואלט ער זיך זיכער דערשראָקען און מיינען, אז ער ווערט משוגע. דאָ ווערט ער אָבער א גרויסער בעל דמיון, און אפילו אויף דער מחשבה, וואָס פלויט איהם כמעט אלע שבת דורך אין קאָפּ, צו איבערציהען זיך אמאל, חאָטש וועז עס איז, חאָטש פאר דעם טויט, אהער אין ד ע ר גאָס, דינגען דאָ א וואָהנונג, אפילו אויף אָט דער מחשבה איז ער אויך גלייכגילטיג, ווי אויף עפעס מענליכעס... שבת, וואָהנענדיג אויף די רייבע נאסען, ווערט ער נאָר אן אנדער מענש און דענקט נאָר אנדערש...

דורכנעהן אלע רייבע, לוסטיגע, ליכטיגע נאסען גע־דויערט ביי איהם דער נאנצער טאָג. מנחה־צייט לאָזט ער זיך געהן צוריק, צוריק... די רייבע נאסען פערשווינדען אלץ מעהר און מעהר, בלייבען הינטער איהם, און ער פאלט אלץ בים־לאכ־ווייז צוריק אריין אין די אָרעמע גאסען, ביז ער דערגרייבט צו די סמאָטשע גאָס — זיין גאָס!...

בעת ער קומט צו די סמאָטשע גאָס, איז שוין דונקעל. ער לאָזט זיך אריינגעהן אין קעלער, פרענט: פאר וואָס צינדט מען ניט אָן פייער? און בעקומענדיג אן ענטפער, אז עס איז ניטאָ

קיין נאפט, פאלט ער א מיעדער אויפ'ן צובראכענעם בעטעל, אוו
ווערט אזוי איינגעשלאפען אין דער פינסטער...
אין חלום אבער זעהט ער נאך די רייכע, ליכטיגע נאסען...

עם פּלאצט.

א קאלטער ווינטער־טאָג. א גאנצען טאָג זיינען די גרויסע שויבען פון בענדעטסאָהנ'ס פּאריקמאכערייַ אין דער בעסטער אָרדנונג: די גרויסע ראָד־בּארשט לויפֿט אויף דעם קליין־טי־שעל, וואָס שטעהט אין ווינקעל; בייַ די ברעגען נעבען די גרויסע שפּיעגלען זיינען צולעגט די קעמעלעך, בערשטעלעך, שערעלעך און די גאנצע געצייג וואָס זיינען נויטיג אין א רייכער פּאריקמאכערייַ. בענדעטסאָהנען אָבער, דאכט זיך, אז עס איז אלץ נאָך ניט גוט, והא ראיה: א גאנצען טאָג איז נאָך קיינער ניט אריינגעקומען. און ער געהט צו פון איין שפּיעגל צום צווייטען, פון איין טישעל צום צווייטען און ווישט, גלעט, פוצט און קוקט אלץ ארויס צום טהיר, אפשר וועט זי זיך אמאל עפענען. נאָר די טהיר איז ווי פערפּוירען געוואָרען און בענדעטסאָהנען דאכט זיך, אז עס איז נאָר אומזיסט די האָפענונג — די טהיר וועט שוין בלייבען אויף אייביג פערהאקט. ער דערשרעקט זיך און עפענט אויף אלייַן די טהיר, שטעקט ארויס א האלבען קוף אין גאס אריין און זוכט א מענשען מיט א באָרד, וואָס דאַרף זיך ראזירען...

— נו, א טאָג! זאל ער ניט געדאכט ווערען! — פרובט ער זיך אויסרעדען פאר'ן אייַנציגען ארבייטער, וואָס געפינט זיך א גאנצען טאָג אין דער פאריקמאכערייַ.

דער ארבייטער, וועלכער איז אליין נאך מעהר אונרוהיג פאר־ן בעל־הבית פון אזא שלעכטען טאג, מאכט אן אומעטיגע מינע און וויל עפעס זאגען, נאר ער ווייסט ניט וואס און ער לאזט ארויס א זיפץ.

— עס איז א נעהרג'עט ארט! — רעדט ווייטער דער בעל־הבית.

— א העק! — ניט נאך דער ארבייטער.

דער ארבייטער און בענדעטאהן ווערען ענטשווינגען.

די צייט נעהט, זי נעהט אזוי לאנגזאם און אזוי שווער, אז בענדעטאהנען דאכט זיך, דאס ער זעהט זי און הערט איהרע טריט.. איהם פלאצט די נעדולד.

עס ווערט פינסטערליך, דער ארבייטער ווייל אנציגדען דעם גאז, נאר ער וואגט זיך ניט, מען האט היינט אפילו אויף גאז ניט נעלייזט. ער קוקט אויף בענדעטאהן, אפשר וועט ער הייסען. בענדעטאהן קלערט אויף וועגען דעם, נאר עס דיענט איהם ניט די צונג צו אויסרעדען עס.

— מילא, ציגד אן דעם מיטעלסטען לאמפ, רעדט ער ענדליך ארויס, וועגדעגדיג זיך צום ארבייטער.

דער ארבייטער דערפרעהט זיך, ער שטעלט זיך אויף נעשווינד אויף א שטוהל, רייבט אן א שוועבעלע, לענט צו דאס שוועבעלע צום שפיץ גלאז און די פאריקמאכעריי ווערט בעלויכטען.

„טריק־טראק־טריק!" שיעסט עפעס באלד אויס.

דער ארבייטער ווערט בליך, די הענד ציטערן איהם.

— געפלאצט! — מורמעלט קוים הערס דער ארבייטער און וויל שיער ניט אנטלויפען.

— א גוטער אנהויב! — ברומט בענדעטאהן און קוקט מיט פערלאפענע אויגען אויף דער גלאז — געלעזט שוין צוויי גילדען!

— עס איז פון קעלט! — וואַרפט אריין דער ארבייטער,

ווי ער וואלט וועלען טרייסטען דערמיט.

— עס איז ניט פון קעלט, דאס איז פון שלים־מזל! עס געהט ניט! עס פלאצט!

ענדליך עפענט זיך די טהיר און עס געהט אריין א יונגער מענש.

— ביטע! — מאכט בענדעטסאהן א זיסע מינע און שמייכעלט, ווי ער וואלט געווען דער גליקליכסטער מענש אויף דער גאנצער וועלט.

— ראזירען! — לענט פאר דער גאסט.

— צינד אן די לאמפען! — קאמאנדעווט בענדעטסאהן צום געהילף און אליין זעצט ער אוועק דעם גאסט קעגען גרויסען שפיגעל, רוקט ארוים פון שטוהל דאס קישעלע, אויף וועלכען ער בעט דעם גאסט טויזענד מאל איבער אנצושפארען דעם קאפ.

דער גאסט פאלגט און בענדעטסאהן נעמט זיך צו דער ארבייט.

עס ברענען אלע פיער לאמפען, אין צימער איז ליכטיג ווי אויף א גרויסארטיגען באל. בענדעטסאהן געהט אריין אין זיין ראלע און ארבייט וואס צום בעסטען. ער ראזירט אב איינמאל, פיהרט איבער מיט דעם גאלמעסער א צווייטען מאל, נאכהער פערריכט ער אונטער דער האלז, נאכהער נעהמט ער ארוים אלערלייי מיני בשמים און שמירט דעם גאסט די וואנסען, די ברעמען, די האר. דער גאסט זיצט מיט אן ערנסט שטאלצער מינע און קוקט אהן אויפהער אין דעם געגענאיבערדינגען שפיגעל און איז קענטיג שטארק צופריעדען מיט זיין שעהנעם פנים.

— ביטע, פערטיג! — זאגט אן בענדעטסאהן גאנץ העפליך און גיעט א וואנק צום געהילף. יענער לויפט צו ווי אוטערגעשאסען מיט א שטרוי־בערשטעלע און רייניגט דעם גאסט דעם קאלנער פון סורדוט, דערלאנגט איהם דעם פאלטא. דער

נאסט איז דאס אלץ מקבל מיט א מינע פון א מענשען, וואס פער־שטעהט זיין ווערט: ער נעהמט ארויס א קופערנע גריוניע און דערלאנגט בענדעטסאהנען און א זילבערנעם צעהנערל און דער־לאנגט דעם נעהילף — און נעהט ארויס מיט א שטאלצען „אדיע"...

— א שעהן פריון, — רערט בענדעטסאהן מיט כעס אנ־„טריק־טראק־טריק!" — שיעסט וויעדער א גלאז אויס, נאך דעם נאסט׳ס ארויסגאנג.

ביי בענדעטסאהנען לאזען זיך אראב די הענד און ער שטאמעלט קוים אויס:

— עס פלאצט, עס פלאצט!

— דאס איז פון קעלט! — מורמעלט דער ארבייטער.

— ניין, דאס איז פון שלים־מזל! — ענטפערט בענדעט־סאהן און קוקט פערצווייפעלט אויף די צוויי צופלאצטע גלעזער און איהם דאכט, אז דאס נאנצע לעבען זיינם פלאצט, אז דאס נעשעפט זיינם פלאצט צוגלייך מיט די גלעזער...

— עס פלאצט, עס פלאצט! — מורמעלט ער פערצווייי־פעלט.

דאָס אינטעליגענטע הויז.

יאָסאָב מענדעלסאָן רעבענט זיך פון די ערשטע אינטעלי־
גענטען אין שטאָדט. ניט נאָר זיינע נאָהענטע פרײַנד, אפילו
אז א זייטיגער פרעמדער מענש זאָל איהם דאָס ערשטע מאָל
דערזעהן, וועט יענער גלייך מערקען, אז ער האָט דאָ צו טהאָן
מיט א מענשען פון דער העבסטער אינטעליגענץ.

און דער אינטעליגענט אין מענדעלסאָנען האָט זיך ווירק־
ליך גלייך געווארפען אין די אויגען.

שוין אבגעזעהן דערפון, וואָס מענדעלסאָן האָט געהאט א
בלאָס, צארט פנים, ארומגעפאסט מיט א קליין שווארץ צונג־
שוירען בערדעל, האָט ער געטראָגען שטענדיג א שווארצען ראָק.
דער דאָזיגער ראָק איז געווען אלט, אבגעטראָגען, האָט שוין
געהאט אפילו אין די אייגענבויגענם צו צוויי רונדע לאטקע־
לעך, — אבער מענדעלסאָן האָט איהם קיינמאל ניט פערביטען
אויף א קורצען רעקל; וועניגסטענם האָט איהם קיינער אין א
קורצען רעקל ניט געזעהען.

אבער מעהר ווי די קלײדער האָבען איהם צוגעגעבען אן
אינטעליגענטען אויסזעהן די ברילען, וואָס ער האָט שטענדיג
געטראָגען, אויסטוענדיג זיי נאָר דאָן, ווען ער האָט דערפיהלט,
אז זיי זיינען אביסל פערצויגען און שנעל אויסווישענדיג זיי,
צוריק אָנטאָן אויף דער לאָנגער נאָז, וואָס האָט געהאט אויבען

א ספעציעל בערגעלע, ווי בעשאפען צוליעב די ברילען, זיי זאלען זיך האלטען.

נאהענטע פרויינד האבען געוואוסט, אז מענדעלסאן טראגט ברילען נומער 6, און אז אהן די ברילען איז מענדעלסאן ווי בלינד: און געקומען איז דאס איהם פון שטענדיגען לעזען אין דער קינדהייט און פריהער יוגענד.

זיין ווייב, אננא, אדער ווי ער האט זי גערופען, אניוטקא, האט אויך אויסגעזוהן אינטעליגענטיש ווי ער. געטראגען האט זי שטענדיג א שווארץ קלייד. א דאנק איהר אונענטוויקעלטער ברוסט און דער גלאטער און פלאכער פריזור האט זי אויסגעזוהן מעהר מאנסביל אלס פרוי.

נאטירליך האט זי אויך א סך אין דער קינדהייט און פריהער יוגענד געלעזען און אויך זי האט געטראגען ברילען, אבער שוין מיט א נומער העכער; עס האט געהייסען, אז אין פערנלייך מיט איהר לעבענס־בעגלייטער איז זי א ווייט־זעהענדיגע...

דערפאר אבער איז זיי אריבערגעשטיגען אין התמדה זייער עלטערע צוועלף־יעהריגע טאכטער ליזא. צו אכט יאהר האט זי אנגעהויבען לעזען, און צו צעהן יאהר האט מען איהר שוין געקויפט א פאר ברילען מיט איין נומער העכער פאר דער מאמעס.

טאטע און מאמע האבען געהאט נחת פון זייער קינד, וואס איז געווען אזוי ארטיג. אויסער איהרע ביכלעך האט זי זעהר ווענig גערעדט און נאך וועניגער זיך געשפיעלט.

מענדעלסאן, וואס האט וועגען ערציהונג א סך געלעזען, האט אפילו מאנכעם מאל בעמערקט, אז ליזא איז צו שטיל, און צו פיעל איבערגעבען די ביכער. לויט ספענסער, האט ער רוהיג געאורטיילט, דאדף א קינד זיך פערנעהמען מיט שפיעלצייג אויך.

אבער שטארק געארט האט דאס איהם ניט. ווייל לויט אנ־

דערע סאציאלאנען און נעלעהרטע איז דאס שפיעלען פאר א קינד לאו דוקא.

דאס יונגערע קינד, אראנטשיק, וואס האט שוין דוקא ארויסגעוויזען א שטיקעל נייגונג, א חוץ די ביכלעך, אויך צו שפיעלען זיך, איז אבער געווען קורזיכטיגער ווי טאטע־מאמע און שוועסטער.

און אזוי ווי דער אויגען־דאקטאר איז געווען זייערער א פריינד, האט ער אויך אראנטשיקען פערשריבען א פאר ברי־לען, און דער קליינער אראנטשיק האט אין זיי אויסגעזעהען, ווי א פראפעסארל, אזוי אז שפיעלען זיך אין זיי האט איהם עפעס ניט געפאסט. דאס קינד האט עס אונבעוואוסט געפיהלט, און שפעטער אביסעל האט ער טאקע זיך ענגומען מעהרער צו ביכ־לעך און איז אין דער שול געווען פון די ערשטע שילער...

זייענדיג ניט רייך, האט מענדעלסאן א הינטערשטען צי־מער פערדונגען אייזיקאוויטש דעם לעהרער. דאס איז געווען א בחור פון א יאהר פינף־און־דרייסיג, א זעהר ערנסט דענקענדער מענש, א שטיקעל שריפטשטעלער, א פיינד פון פרויען און א נרויסער ליעבהאבער פון קונסט...

דער דאזיגער אייזיקאוויטש האט געטראגען ברילען פון איין נומער מיט מענדעלסאנען, און די דאזיגע צופעליגקייט האט זיי זעהר נאהענט נעמאכט אין זייערע אנשויאונגען. עס האט אויסגעוויזען, אז זיי זעהען די וועלט דורך איינע און די־זעלבע ברילען.

אמאל פלעגען צו מענדעלסאנען קומען בעקאנטע, די סמע־טענע פון דער שטאדטיגער אינטעליגענץ, פארטיי־פיהרער און זאנאר שריפטשטעלער.

ריידען פלעגט מען קיינמאל ניט וועגען עפעס פערזענלי־כעס. דאס נעשפרעך פלעגט זיך שטענדיג דרעהען ארום וועלט, מענש און נאטור.

צוהיצענדיג זיך, פלעגט א מאנכער נאסט, אדער מענדעל־

סאָן אליין, אדער די פרוי, ארבאנעהמענדיג די ברילען, אויס־ווישען זיי אוֹן גלייך צוריק אָנטאָן אויף דער נאָז. דאָס האָט געהייסען, אז איצט, נאָכדעם ווי די ברילען זיינען אויסגעווישט, וויסען זיי אלץ אוֹן זעהען שוין אלץ.

די צוויי קינדער אין די ברילען פלעגען זיצען אין דיווינקלען מיט אָפענע ביכער אין די הענד, מיט די ברילען אויף די יונגע נעזלעךְ אוֹן מיט גרויס אויפמערקזאמקייט זיך צוהערען צו אלץ, וואָס די גרויסע מענשען רעידען. אוֹן פערשטאָנען האָבען זיי אלץ: זיי האָבען דאָך געטראָגען מיט די נעסט גלייך פון אייגע ברילען — היינט פארוואָס זאָלען זיי ניט פערשטיהן?

צוישטערען די הארמאָניע פלעגט נאָר דאָס יונגע שטוב־מיידעל, וואָס פלעגט אריינטראָגען טיי.

אָנקוקענדיג די ברילען־נעזלשאפט, פלעגט זי ווי מבולבל ווערען. זי פלעגט אויף גיך אוועקשטעלען פאר יערערן דאָס גלאָז טיי, אריינלויפען צוריק אין קיך אוֹן פאר איהר נעלעבטען. וואָס איז דאָרט נעזעסען, — א נעזונטער שהנער יונג מיט ממזרישע אויגען — פלעגט זי דערצעהלען דעם ווילדען וואוֹנדער:

— אוי יאשקע־לעב, עס איז נישט אויסצוהאלטען! זיצען צוהן מענשען ווי די נעצקעס אוֹן אלע טראָגען ברילען...

אוֹן זי צולאכט זיך מיט א נעזונטען קלינגענדיגען גע־לעכטער.

די פערנומענע גאסען.

אינדערהיים, ביי איהרע אָרימע עלטערן, אינ׳ם קלייניעם שטעדטעל איז בייַלקען געווען ענג. ענג פון דער אָרימקייט און נאָך מעהר פון דער שווערער דיסציפלין, וואָס האָט אין ענגען שטיבעל געהערשט. דער שלימזלדיגער, נידעריגער, שוואָכער טאָטע, וואָס האָט אויפ׳ן גאס א הויך־וואָרט ניט געקענט רייַדען, האָט אין שטוב געקאָמאַנדעוועט ווי א גענעראל, געלערנט, ווי צו שטעהן, ווי צו זיצען און ווי צו עסען, אויב עס איז נאָר געווען וואָס צו עסען, ניט געגעבען קיין ערלויבניש ארויסצוגעהן אויף דער גאס, סיידען ער האָט געפונען, אז דער גאנג איז א נויטיגער. די מאַמע האָט סתם געשאַלטען, אמאל בייַלקען, אמאל אין דער וועלט אריין. מיט די קלענערע ברידער און שוועסטער האָט בייַלקע, חאָטש זי איז געווען זעהר א גוטע, זיך שטענדיג גערעסען, געקריגט, ניט וויסענדיג אליין פאר וואָס און פאר וועמען...

דערפאר אָבער, אז זי האָט זיך צו אכצעהן יאָהר, אויסלערנענדיג זיך בגנבה פון טאָטען אביסעל רוסיש און נאָך עפעס, ארויסגעריסען פון דער היים אין דער גרויסער שטאָדט אריין, האָט זי זיך דערפיהלט ווי נייגעבוירען. זי האָט געאָטעמט פריי די שטויביגע לופט פון דער שטאָדט, און איהר האָט זיך נעדאכט, אז זי איז ווי גרינגער געוואָרען, האָט בעקומען פליגל־

לעז און אט חויבט זי זיך אויף און פליהט...

אבער די ארימקייט, די נגע, האט זי אהער, אין דער גרויסער שטאדט, פון איהר היים פערשלעפט און זי קען פון איהר ניט פטור ווערן.

די ערשטע צייט האט זי אין קרעמל, וואס געפינט זיך אין דערזעלבער גאס פון איהר וואוינונג, געהאט אביסל קרעדיט. אויף וואס זעהענדיג האט איהר די קרעמערין געבארגט, האט בייל־קע ניט געוואוסט. מסתמא ווייס דאך די קרעמערין, וואס זי טהוט! ביז בייל־קע האט אנגעבארגט ביז צעהן גילדען מיט ברויט, בייגל און צוקער מיט טיי, און האט אויפגעהערט אריינצוקומען. זי פלענט אפילו ווייכען שוין די קראם. דאס האט שוין טאקע דער קרעמערין פערדראסען: וואס ווייכסטו נאך, שארלאטאנקע דו? האסט ניט — ווייז זיך כאטש מיט א מזומנער קאפיקע! נישקשה, מיט א מזומענער קאפיקע געהט זי צו דער צווייטער קרעמערין אויף יענער זייט טראטואר!

נאר די קרעמערין האט אייגענטליך אומזיסט חושד געווען די עהרליכע בייל־קען. אמת, געקויפט האט זי טאקע ביי דער צווייטער קרעמערין, אויף דעם צווייטען טראטואר, אבער ניט פאר מזומן. וואו זאל בייל־קע נעהמען מזומן, אז זי האט ניט, אז די נ נ ע , די ארימקייט האט זי פון דער היים נאך פערשלעפט און זי קען פון איהר ניט פטור ווערן...

די צווייטע קרעמערין האט אבער אויך נעהאט דעמזעלבען פסק; בייל־קע, פון דער נאטור א שוואכע, האט, אנגעארגענדיג א נעוויסע סומע, ניט נעהאט מעהר קיין העזה צו קומען נאך צו בארגען; איהר האט זיך עפעס נעדאכט, אז די קרעמערין קרימט. זיך די לעצטע צייט אויף איהר; און אפשר האט זיך איהר ניט נעדאכט — אפשר האט זי זיך טאקע נעקרימט?

פונדעסטוועגען איז נאך נאָט ניט געשטארבען. בייל־קע קען זיך דערווייל בענעהען אָהן די צוויי קראָמען. אויבען ארויף־צו זיינען דא נאך קראָמען. מילא געהט זי ארויף־צו, איז אביסעל ווייטער. וואָס וועט זי זשאלעווען — די שיך? און אז זי דארף נעהן אין א צווייטע צי א דריטע גאס צום לעהרער, וואָס ניט איהר אומזיסט א לעקציע און פארבעררייט זי צו א פיער־קלאסיגען עקזאמען, געהט זי אויך ארויף־צו, און פון דאָרטען שניידען זיך נאך צווי גאסען—איינע רעכטס און אייניע לינקס, און פון די צווי גאסען קען זי שוין ארויסקומען וואוהין זי וויל...

אז עס איז אריבערגענגען א קורצע ציים, און אין קרעמעל, וואָס האָט זיך נעפונען אויבען, ארויף־צו, האָט זי אנגענומען ביז פינף גילדען, איז איהר נאנצער מוט פערשוואונדען. אין קרעמעל, וואָס געפינט זיך אויפ'ן־צווייטען טראָטואר, דורך וועלכען זי קען נאך וויי עס איז דורכלויפען, אז די קרעמערין פון קענאביבער זאל זי ניט בעמערקען, טאָר זי ניט נעהמען. דער דאזיגער טראָטואר איז איהר אייניגער וועג, וואָס פיהרט זי ארויס צום לעהרער און צו א פאָר חבר'טעס, וואָס וואוינען אין אנדערע גאסען. ד ע ם טראָטואר מוז זי היטען ווי דאָס אויג אין קאָפ...

און בייל־קע האָט נעהונגערט און זיך נעהיט צו בלייבען א כשר'ע חאָטש אויף דעם אייניגען וועג... בייל־קע איז אבער צו שוואך נעווען לאנג זיך צו ראנגלען מיט זיך. זי איז דאך אויפנעטלויך נאָר נייניצעהן יאָהר אלט, מען קען זי דערין ניט בעשולדיגען! אין א פינסטערען ווינטער־אָוונד, נעהענדיג פון לעהרער אהיים א הונגעריגע, האָט זי זיך פערגעסטן און האָט נעבאָרנט אין דעם קרעמעל פון איהר אויניגען איבערגעבליבענעם טראָטואר א קוכען.

אויף מאָרגען, פארבייגעהענדיג דאָס קרעמעל, האָט זי מעהר קיין מוט ניט נעהאָט אריינצוגעהן נ א ך עפעס באָר־

גען, חאָטש זי איז הונגעריג געווען, זעהר הונגעריג. און אויף איבערמאָרגען האָט זי שוין זיך אפילו נעשעמט פארביצוגעהן אויף די קראָם פון איהר אייגענעם איבערגעבליבענעם טראָמאר. זי איז געבליבען אהן איין גאָס...

און זיצענדיג אין איהר חדר'ל ווי א הונגעריגע ארעסמאנטין, האָט זי נעווארפען איהרע בליקען דורכ'ן פענסטער און האָט ווי געזוכט א נייע גאָס, וואָס זאָל זי צו דער פרייהייט ארויספיהרען. נאָר אויסער די צוויי גאסען, וואו זי האָט איהר פרייהייט פערשפיעלט, האָט זי קיין נייע ניט געפונען. דער הימעל נאָר, האָט זי בעמערקט, איז ברייט און פריי; האָט ניט קיין גאסען און קיין קרעמערין און קיין קראָמען...

די פערצווייפלונג.

די יונגע צוואנציגיעהריגע בערטע, וועלכע ערנעהרט זיך פון לעקציעס, לעבענדיג אליין אין דער גרויסער שטאדט, געהט אויף און אב איבער'ן קלייענעם צימערל, אויפ'ן דריטען שטאק, און קען זיך ניט בערוהיגען.

זי איז א „בעל חוב!"

שולדיג איז זי אלעמען, נאהנטע בעקאנטע און ווייטע. אייערנעכטען האט זי געליהען גאר ביי א ווילד־פרעמדען יונג־געזעלן. זי האט איהם נאר איין מאל געזעהן... געליהען האט זי ביי איהם דערפאר, וויל ער האט געטראגען א שעהנעם מאנטעל און האט רוהיג געשמייכעלט.

— לייהט מיר דריי רובל! — האט זיך ביי איהר ארויס־גערישען פון מויל.

זי האט באלד חרטה געהאט. עס איז איהר געווארען היים אין קאפ, און שיער־שיער האט זי זיך ניט צוריק ארויסגע־חאפט: „איך שפאם עם!" אז דער בעקאנטער אבער האט גלייך ארויסגענומען פון טאש דריי שוועכע זילבערנע רובל און איהר איבערגעגעבען, האט זי געזאגט:

— איבערמארגען, העכסטענס זונטאג, בעקומט איהר אי־ער געלד צוריק!

זי איז באלד אהיים געלאפען און געווארפען זיך אויפ'ן

בעט; זי האָט שטארק געווויינט און נעריסען זיך די האָר פון קאָפּ. „וואָס האָב איך געטאָן! מאוס געמאכט זיך... וועה מיר, וועה מיר!..“

שפּעטער אָבער, אז די בעל־הבית'טע איז אריינגעקומען און געפרעגט:

— נו, פרידלין, איהר האָט? — איז זי אויפגעשפרונגען און האָט איהר דערלאַנגט די דריי שווערע זילבערנע רובל נאָך מיט א פערווויינט, נאר א שטאָלץ פנים און האָט צוגעברומט:

— נו, וואָס האָט איהר אזוי מורא געהאט?...

— מורא? — האָט די בעל־הבית'טע געשמייכעלט — וואָלט איך דאָס פערמעגען, וואָס איך וואָלט אייך געטרויט. איך וויים דען ניט, אז איהר זענט קוראנט. מען דאַרף אָבער האָבען; אָט איז דער בעל־הבית פון הויז שוין דריי מאָל געווען.

און אָט נעהט זי אויף און אָב און קלערט, וואָס מען טהוט נאָך מיט דער קרעמערין. „א שטיק נאָלד“ איז זי איהר שולדיג... זי האָט נעכטען פאר איהר געווויינט: „א פוסטע קראָם האָט איהר מיר געמאכט, נזלנ'טע... איך בין אן אלמנה מיט קלייגע קינדער...“

און דער קרעמערינס וויינענדיגע שטימע, איהר שנייצען די נאָז און דער גאנצער קרעמערשער הילוך קענען איהר פון קאָפּ ניט אַרויס.

זי דערמאָנט זיך, אז זי האָט יענע בערוהיגט:

— מאָרגען, חייקעלע, מאָרגען גיב איך אייך!

— נעווים? — האָט די קרעמערין געפרעגט.

— נעווים! נעווים!

מיער, פערמאָטערט און הונגעריג האָט זי זיך צוריק נעוואַרפען אויפ'ן בעט און אריינגעגראָבען דעם קאָפּ אין קישען און וויטער געווויינט...

די טרעהרען האָבען איהר לייכטער געמאכט. זי האָט זיך אויפגעהויבען, אויפגעשטעלט, צוגענאנגען צום פענסטער און

איז געבליבען שטעהן פערטראכט. אהן נשראנקען. אין דרויסען האט זיך צושפּיעלט א שטורעם.. זיך אלץ נעשטארקט און אנגעהויבען רייסען דעם דאך. זי רוקט זיך צוריק אב אין שטוב און שפּרייזט ווייטער אויף און אב איבער'ן צימער. דער קרעמערינס נעשטאלט שוועבט איהר פאר די אויגען, און דאס ברומען פון ווינד בייזערט זיך פאר איהר.

עס פאלט איהר איין, אז אזא שטורעם קען איבערקעהרען דאס הויז... אלע הייזער... זי טראכט: וועז ער שטארקט זיך, קעהרט ער איבער די וועלט... עס וואלט נעווען אויס קרעמערין, אויס חובות.

נאר דער ווינד ברומט און ברומט און קלערט נאר נישט איבערצוקעהרען די וועלט...

—וואלט ער חאטש די שויבען אויסגעהאקט!

זי שטעלט זיך פאר: דער ווינד האט אויסגעהאקט די שויבען. א גאנצע נאכט פריהרט זי אן ווערט אזש קראנק. אינ־דערפריה קומט די אלמנה. „נו, פרייליין, איהר האט?" און זי ענטפערט איהר: „קוקט נאר אין פענסטער אריין!" די אלמנה קוקט און פרענט: „וואס?" — „דער ווינד", ענטפערט זי, „האט אויסגעהאקט"... — „אווא"! מאכט די אלמנה און פערנעסט א ווייל אן חוב. דערנאך דערמאהנט זי זיך, און עפענט דאס מויל און ווייל ווייטער מאהנען, נאר זי זאגט איהר: „און א גאנצע נאכט האט ער גערייסען, דער ווינד. אריינגעבלאזען האט ער מיט א קעלט... איך האב מיך שטארק פערקיהלט.. א גאנצע נאכט האב איך נעציטערט... עס וועט זיין א קרענק, אפשר א לונגען־ענטצינדונג"... און די אלמנה קריגט רחמנות און שווייגט.

און בערטע שטעלט זיך אב א ווייל, נעהט דערנאך צו צום פענסטער, האקט אויס צווישן שויבען און מורמלט ווי משוגע:

— דער ווינד, דער ווינד! אך, ס'אר א שטורים!

אַהן אן אַדרעס.

געקומען ווידער אין א נייע פרעמדע שטאָדט, האָט גרשון שיינקינד, און לויט'ן פאלשען פאספּאָרט — אהרן ליפשיץ, זיך נעזעצט שרייבען א בריעף אין דעם קליינעם ציי־מער פון אַרימען האָטעל, וואוהין ער איז פערפאָהרען. דער בריעף איז נעווען צו א געוועזענעם חבר. קיין שטאַרקע נויטיגקייט איהם צו שרייבען האָט ער ניט געהאט, נאָר שיינקינד האָט מיט'ן בריעף זיך ווי געוואלט בעפעסטינען אויפ'ן נייעם פלאץ... א בריעף איז ביי שיינקינדען אין זיין גלות־לעבען ווי א שיין־צעטעל, וואס ער גיט זיך אליין, אז ער עקזיסטירט נאָך און האָט א שטיקעל פער־בינדונג מיט מענשען. יעדעם מאל ווען ער לאָזט אראָב דעם בריעף אין א קעסטעל, פיהלט ער, אז ער האָט אין דער שטאָדט, וואו ער האָט זיך בעזעצט, נעלענט דעם ערשטען שטיין. קיין פעסטערע און מעהר זיכערע סמנים האָט ער ניט געהאט.

דעם בריעף האָט ער נעשריבען שנעל, אבער גלאט: האָט נעמאלדען דעם פריינד, אז דא רעכענט ער אביסל אבצורוהען: די שטאָדט האָט ער נאָך וועניג געזעהן, נאָר דער ערשטער איינדרוק איז א גוטער; די נאסען בריים, און די הייזער גע־כויט אין אלטען סטיל, וואָס דאָס נעפעלט איהם אזוי שטארק! צום ענדע בעט ער דעם פריינד, ער זאל איהם גלייך

ענטפערן, וואָרום אייגענטלעך ווייס ער ניט, צי ער וועט דאָ לאנג פערבלייבען; עס וועגדט זיך, צי ער וועט דאָ געפינען עפּעס א בעשעפטיגונג.

„שרייבען מיר — האָט ער געענדיגט דעם בריף — זאָלט איהר אויף פאָלגענדען אדרעס".

ער האָט אוועקגעשטעלט צוויי פונקטען אין דער לענג אוו האָט שוין געוואָלט אָנגעבען זיין פרייַנד דעם אדרעס. נאָר דאָ האָט ער זיך פערטראכטט.

וואָס פאר אן אדרעס גיט מען דאָ? דאָ איז האָטעל וועט ער בלייבען נאָר צוויי־דריי טעג. מיט זיין ניט כשר'ן פאָס איז א ריזיקע לענגער צו בלייבען דאָ... און אגב איז טאקע דער האָטעל, ווי בילִיג ער איז, צו טייער פאר איהם. ער וועט טאקע דאַרפען היינט ארויסגעהן הינטערן שטאָדט זוכען א שטיל, קלַיין צימערל אין א פערוואָרפענער געגענד. איהם איז שוין אזוי בעשערט: בעהאלטען זיך פון דער וועלט... ער איז צו ריין און צו פיין, אז ער זאָל מעגען וואוינען צוזאמען מיט אלעמען... ער האָט קיינעם ניט געגארט, קיינעם ניט בעטראָגען, אויסער דער פאָליציי, וועלכער ער גיט שטענדיג אָן א פאלשען נאָמען. נאָט זאָל איהם די אויגיגע זינד מוחל זיין...

איז וועלכען אדרעס גיט מען אָן זיין לענאלען פרייַנד?

ער דערמאָהנט זיך אָן די אדרעסען זיינע ביי אזעלכע פעלען אין אנדערע שטעדט. און אזוי געהט דורך אין קאָפ זיין גאנץ לעבען. פאר די גאנצע זעכציהן יאָהר, וואָס ער איז אוועק פון דער היים (ער איז דאמאָלס אלט געווען א יאָהר פערצעהן), האָט ער אלעמאָל געהאט קאָפדרעהענישען פון די אדרעסען. אָנגעקומען דאָס ערשטע מאָל אין דער ערשטער פרעמדער שטאָדט לערנען, האָט ער קיין דירה ניט געהאט, געלעבט און געשלאָפען אין בית־המדרש, און די בריף, וואָס ער פלעגט בעקומען פון זיין אָרימער מוטער, איז געווען אויפ'ן אדרעס פון ראש־הישיבה. דער ראש־הישיבה איז אפילו געווען א גוטער

איד, נאָר זעהר א פערקלערטער, און ער פֿלעגט איהם די ליעבע בריוועלעך פון זיין צרימער מוטער, די אלמנה, אבגעבען אין א וואָך צוויי אָרום... שפעטער איז ער אַוועק פאָר א סאָלדאָט, נעריעגט ערגעץ אין א רוסישער שטאָדט; דאָ האָט ער שוין נעהאָט אפילו א שטענדיגע דירה — די קאזאַרמע, נאָר אידישע בריף פֿלעגט דער אדיוטאַנט פון פֿאָלק ניט ערלויבען צו בעקומען, און ער האָט דאמאָלסט אויך געמוזט שרייבען אויפֿן אדרעס פון דאָרטיגען רב... נאָר יענע בריף זיינען שוין געווען ניט פון דער מוטער: די מוטער איז שוין געווען געשטאָרבען. דאָס איז געווען בריף פון א מוהמען און טאָקע פון דעם פרויגד, צו וועלכען ער שרייבט איצט...

שפעטער, אז ער האָט געענדיגט דיענען, האָט איהם גלייך ארויסגעשלעפט די בעוועגונג. ער איז גלייך געוואָרען טריף און אלץ געוואוינט אויף פרעמדע פעסער. ער האָט שוין געהיירט חיים בערמאן און יוסף פונט און געצעלט פישקין און חאניע העכט... ער איז שוין געווען אלט זיעבען־און־צוואנציג יאָהר, און אין א האלב יאָהר אָרום יונגער געוואָרען מיט נאנצע זיעבען יאָהר, און אין דריי חדשים אָרום עלטער געוואָרען אויף נאנצע צוועלף יאָהר, און פאָניע האָט אלץ געגלויבט...

און אָט איז ער שוין, דאכט זיך, כשר געוואָרען, געקראָגען צוריק זיין אייגענעם פאס, דעם אייגענעם נאָמען מיט די אייגענע יאָהרען. איז איהם אבער צו לאנגווייליג געוואָרען. און ער האָט ווידער פערזינדיגט זיין נאָמען און די צאָהל יאָהרען זיינע און די מנוחה... ווידער געוואנדערט, פערפֿאָלגט פון פֿאָליציי און שפיאָנען, פון שטאָדט צו שטאָדט, און אלץ געביטען די אָדרעסען, געביטען אָדער געבעטעלט ביי בעקאנטע: ערלויבט מיר צו בעקומען בריף אויף אייער אדרעס...

דערמאָהנענדיג זיך אָן דעם אלעמען, האָט איהם אנגענומען א שרעק: נאָרנישט האָבען אין דער וועלט, אפילו קיין אָדרעם נישט...

ניין, ער וועט איצט אנוועגדען אלע קרעפטען צו קרינגען א שטענדינגען ווינקעל מיט א שטענדינגען אדרעס.

און דעם בריף האט ער געענדיגט: „איבעריגענס קען איך אייך מיין אדרעס נאך ניט שרייבען. איך וועל די טעג נעפינען א צימער, וועל איך אייך שוין מעלדען. ווארט אויף מיין צווייטען בריף"...

ער האט אריינגעלענט דאס פערשריבענע בויגעלע פאפיר אין א קאנווערט, פערקלעפט און נענומען שרייבען דעם אדרעס דאס איז געווען איהם א נוט בעקאנטער אדרעס: שוין צעהן יאהר זייט זיין פריינד וואוינט דארט — אן אלטער אדרעס! ווייפיעל האט ער, שיינקינד, שוין אויסגעוואגעלט, געביטען שטעדט, נאסען, צימערן! און יענער וואוינט נאך אלץ דארט אין יענער שטאדט, אין יענער נאס, אין יענעם הויז, אין יענעם נומער... א גליקליכער מענש!...

מען קויפט ניט.

א חמורנער ווינטער נאכמיטאג. אין קליינעם שטאדט־
נאַרטען.

זי זיצט אויף א באנק אין א זייטיגער אלעע, און קוקט
אויף יעדען מאנספּערזאָהן, וואָס גענט פערביי. זיי קוקען אבער
ניט אין איהר זייט.

איינגעוויקעלט אין דער פאטשיילע, מיט דעם בלאסען אָב־
געלעבטען פּנים, מאכט זי אן איינדרוק פון סתם אן אָרעמע פרוי.
זי פיהלט עס. זי פּרובט די פאטשיילע ארָאברוקען אויפ'ן פּלויי־
צע אליין, האָט זי אָבער באלד צוליעב צווויי טעמים חרטה:
ערשטענס איז איהר קאלט און צווייטענס רעכענט זי איז בע־
סער, אז דער „גאסט", ווי עס הייסט ביי איהר לויט געוואָהנ־
הייט יעדער מאנסביל, זאָל בעסער איהר פּנים ניט אָנקוקען. עס
איז ניטאָ וואָס! אין קיין שפּיענעלע האָט זי שוין אפילו פון א
יאָהר ניט אריינגעקוקט, נאָר פערביגעהענדיג נעכטען בנגבה
א רייכע גאס, האָט זי אין א גרויסען פענסטער דערזעהן איהר
פּנים. מיט אזא פּנים לויגט מען אין הקדש — האָט זי זיך
אליין גערייצט — ווי קומט זי נאָך צו טראכטען פון א גאסט!

פון דעסטוועגען האָפּט זי נאָך אויף א שכור... א שכור,
וויים זי, איז ניט קיין גרויסער איבערקלויבער. פאר א יאָהרעל,
אז זי איז ארוים פון האָספּיטאל האָט נאָך ערגער אויסגע־

זעהן, פון דעסטוועגען האָט זי גלייך אויף מאָרגען געקרינגען א גאסט פאר א גאנצען רובל, גאָר ווי אמאל אין די גוטע יאָהרען, וועו זי איז ביי א בעל־הבית'טע געווען. אמת, דער גאסט איז געווען שבור ווי לוט, ער האָט זי פערמוטשעט, אבער פאָרט א רובל.

נאָר אלע דורכגעהער זיינען ניכטער. עס איז איהר א גרויסער חדוש, און א גרויסער וועהטאָג. א מיאוסע וועלט געווארען: אלע האָבען אויפגעהערט צו טרינקען. עס נעהט אונטער איהר פרנסה...

שא, אט נעהט איינער עפעס פרעהליך. ער קוקט אויף איהר. זי רוקט אראָב די פאטשיילע. א שאד וואס זי האָט קיין פודרע ניט. אָהן פודרע קען מען טאקע ניט וויסען ווער זי איז, מען קען זי רעכענען פאר אן עהרליכער... אן אונגליק אָהן פודרע. די ביסעל פודרע — דאָס איז א שילד ווי אויף א מאגאזין: דאָ פערקויפט זיך דאָס און דאָס... יעצט, אז זי וועט פערדיענען דעם ערשטען גילדען מוז זי קויפען פודרע...

דער פרעהליכער גאסט נעהט פערביי. ער דערקענט זי ניט... שא, זי וועט א זונג טהאָן, וועט ער פערשטעהן.

— טראל — טראל!...

א ווינד פערשטיקט איהר דעם אטהעם און זי קען קיין קלאנג ניט ארויסלאָזען. דער „פרעהליכער" איז אריבער נאנגען.

— וואס זאל זי ווייטער טהאָן? זיצען אויף דער באנק ווייטער און וואַרטען! ניין! עס איז א שלימזלדיגע באנק. זי וועט דאָ גאָר נישט האָבען. זי וועט איבערנעהן אויף יענער באנק. דאָרט נעהען מעהר מענשען, דאָרט קען איהר דער אייבערשטער עפעס צושיקען. אויף יענער באנק איז אבער ניט ווייט דער סטאיקאווע מיט די גרויסע בייזע וואנסען. ער וועט זי נעהמען אין צערקיל. ביי נאכט וואלט אפילו ניט געשאדט אין צערקיל איבערנעכטיגען, דאָרטען מוז זיין גאנץ וואַרעם,

ביים טאָג איז אבער א שאָד, טאָמער מאכט זיך פּאָרט וואָסער גילדען — זי ווילן שוין גוט עסען... עס דרעהט זיך איהר שוין דער קאָפּ. א הונגריגע וועט זי געווים קיין גאסט ניט געפינען. א גאסט האָט ליעב א פרעהליכע...

זי הויבט אָן רוקען די האנד אין טאָש פון קליידעל, כאָטש זי איז זיכער, אז זי וועט דאָרטען גאָר נישט געפינען...

— שא, אָט געהט נאָך איינער, וואָס קוקט אויף איהר. ער קוקט שטארק... טראָל — טראָל — טראָל... הייבט זי אָן... יענער נעהט צו, מאכט א רחמנות מינע און פרעגט:

— אפשר וויסט איהר ניט, באָבישע, ווי געהט מען דאָ אויף דער מעד־נאם?

ליעגט ער אין דר'ערד מיט דער מעד נאם. באָבישע רופט ער זי נאָר. זי וואָרט אויף א גאסט און ער רופט זי באָבע. ער קויפֿט דאָך זי אוועק... ער נעהמט דאָך אוועק איהר ברויט...

— ברעכט דעם קאָפּ מיט דער מעד נאם! שילט זי. ער האָט זי דערמאָנט אזא רייכע נאם. אמאָל פלענט זי דאָרטען שפּאַצירען... איצטער...

איצטער איז זי שוין טאקע אלט! זי מוז האָבען נויטיג פודרע און פון דער פאטשיילע פּטור ווערען. די פאטשיילע מאכט איהר אלט... זי וועט זי פערקויפען. ש ו י ן פערקויפט זי זי.

דאָס איז דאָך א גליקליכער פלאן! זי קען נעהמען א רר־בעל אוודאי. א רובעל, א רובעל! זי וועט גלייך געהן עסען און קויפען פודרע... זי וועט ווערען אינגער. און זי איז דאָך טאקע ניט אלט... „ווי אלט דען בין איך?" זי ווילן זיך דערמאנען ווי פיעל זי איז אלט. נאָר זי קען ניט, זי האָט פערגעסען! אלע יאָהרען איהרע האָבען זיך ווי צומישט און זיינען געוואָרען עפּעס א שטיק שוואָרצעס און זי קען ניט כאָפּען די צאָהל און די מאָס, זי וויים נאָר, אז זי האָט אָבגעלעבט א שוואָרצען שטיק לעבען...

אבער די פאטשיילע טראגט זי שוין פערקויפען. שוין טאקע. און טאמער וועט זיין קאלט? דערשרעקט זי זיך.

זי פרובט מאכען א פראבע: זי נעמט אין נאנצען אראב פון זיך די פאטשיילע און האלט עס אין האנד און זיצט אזוי.

זי שמועסט זיך איין, אז עס איז פיעל שעהנער. זי וואלט וועלען א קוק טהאן אין א שפיגעלע, זעהן ווי זעהט זי אוים אהן דער פאטשיילע. א שאד וואס דאס טייכעל אין גארטען איז פערפראָרען. אין טייכעל פלעגט זי אלע מאל אריינקוקען, פלעגט זי זיך זעהן פונקט ווי אין א שפיגעל.

די פאטשיילע טראגט זי שוין פערקויפען. און טאמער וועלען חאפען גרויסע פרעסט? שטעלט זי זיך וויערער אב אין מיטען וועג.

זי וואלט חאטש וויסען וואס פאר א חודש איז היינט! שבט — וויים זי, איז די גרעסטע פרעסט. עס מוז שוין זיין שבט. וויי לאנג דער ווינטער ציהט זיך! שוין אויך א גרויסער שווארצער שטיק.

עט! זי וועט פערקויפען די פאטשיילע. זי דארף קיין פאטשיילע ניט. זי האט זי פיינט!...

אט דערזעהט זי א הענדלער מיט א זאק אונטער'ן ארים.

זי כאפט אראב די פאטשיילע. וויקעלט עס איין, ווי א שטיקעל סחורה און לענט פאר:

— קויפט ר' איד, א גוטע פאטשיילע.

— א געגנב'עטע, וואס? — קוקט אויף איהר דער הענדלער.

— מיינע שונאים זאלען גנב'נען! — בעליידיגט זי זיך— איך בין אן עהרליך־מיידעל.

—א מיידעל?... וואונדערט זיך דער הענדלער: איך האב נעמיינט, איהר האט שוין אייניקלעך.

זי פיהלט, אז יעדעס וואָרט פון הענדלער פאטשט איהר און זי שטעלט זיך מאר, אז די באקען מוזען זיין ביי איהר אזוי

רויט ווי אין די גוטע יאהרען.

— נו, קויפט...

— איך האנדעל ניט מיט פאטשיילעס. — ענטפערט דער ענדלער טרוקען.

דאס איז עפעס גאר א מאדנע זאך. אלץ קויפען זיי, נאר ניט קיין פאטשיילעס. פאר וואס? זי פיהלט, אז עס איז אן עולה. א פאטשיילע איז קיין סחורה ניט, — וואס?

זי האפט, אז זי וועט אין דער „בילינגער" גאס פערקויפען. זי טראגט אהין.

— קויפט א פאטשיילע! — שלאגט זי פאר.

— מיר קויפען ניט קיין פאטשיילעס, הערט זי אן ענטפער.

זי טראגט אין א צווייטען געוועלב.

— קויפט א פאטשיילע...

— נעהט אייך, נעהט אייך, מען דארף ניט! —

און א פערשעמטע נעהט זי אוועק מיט דער פאטשיילע צוריק אין קליינעם גארטען, און מיט א קללה אויף די ליפען, זוכט זי קונים אויף זיך.

נאר זי קויפט מען אויך ניט...

די מלכה.

א גאנצען ווינטער האָט זיך אראנאָוויטש ארומגעדרעהט ווי אן איבעריגער אין דער גרויסער פרעמדער שטאָרט: די מאטעריעלע נויט, וואָס איהם איז אויסגעקומען דאָ צו ליידען, האָט איהם ניט אזוי געדריקט, ווי די איינזאמקייט. ער האָט אפילו געהאט א פּאָר בעקאנטע, נאָר די בעקאנטע זיינען דוקא געווען בעשעפטיגט, וועָר מיט לעקציעס, וועָר מיט בוכהאלטע־ריע. ער נאָר אליין איז געווען פריי כמעט דעם גאנצען טאָג. אין דעם קליינעם קאפע־הויז, וואו ער איז געווען כמעט א תושב, פלעגט ער אמאל כאפען א שמועס מיט די שכנים ביי אייז טישעל, נאָר דאָס רוב זיינען עם געווען יונגעלייט פון נע־שעפטען, און זייערע מיינונגען און אנשויאונגען האָבען איהם ניט אינטערעסירט אין ניט צופריעדענגעשטעלט; זיין האָרץ האָט געדורשט נאָך א שטיל, אויפריכטיג וואָרט, און דאָ אין קאפע־הויז האָט מען נערעדט הויך און גרילציג, און די טעמע איז נעווען געשעפט און געלד. אמת, אמאל פלעגט מען דאָ הערען אויך רעידען וועגען פרויען. נאָר אראנאָוויטש, וואָס האָט די פרוי געהאלטען פאר זיין העכסטען אידעאל, פלעגט פערציטערט ווערען, וועָן איהם פלעגט אויסקומען צו כאפען אמאל א וואָרט פון א געשפּרעך וועגען פרויען, וואָס עס פלעגט פּאָרקומען דאָ אין קאפע־הויז.

ער געדענקט נאָך דעם ענטפער, וואָס א שכן פון איין טי־ שע׳ל האָט איהם געגעבען אויף זיין בעמערקונג וועגען דער שוהגער שלאנקער קעלנערין.

דערמאָהנעדיג זיך יענעמס ענטפער, פלעגט ער א לאנגע צייט נאָך דעם רויט ווערען און פלעגט ביי יעדען מאָל ארויס־ מורמלען:

— גראָבע ציניקער!

געלעבט האָט ער נאָר מיט די בריעף, וואָס ער האָט בע־ קומען פון דער היים, איבערהויפט די בריעף פון זיין ליבער גוטער שוועסטער, וועלכע האָט איהם געשריבען א סך און פול מיט אינהאלט. די דאָזיגע בריעף פלעגט ער לעזען אלע אבענד, קומענדיג אין זיין קליין צימערל. דאָס צימערל איז געווען קליין, און זיין קאָפּ איז געווען פול מיט טרוימען און פערלאנ־ גען און בענקשאפט, אז אראָנאָוויטשען פלעגט זיך דאכטען, אז דאָס צימערל האָט קיין פלאץ ניט פאר אזוי פיעל טרוימע־ רייען, און ער פלעגט איינגראבען דעם קאָפּ אין קישען און איינשלאָפען...

שטארקער איז אבער געווארען זיין בענקשאפט אין די ערשטע טעג פון פריהלינג. די ערשטע זונען־שטראהלען הא־ בען ווי צושמאלצען דעם נאנצען טרויער, וואָס האָט זיך אין לאנגען קאלטען ווינטער אנגעקליבען און פערגליווערט געווארען אין איין שווערען שטיק... דער טרויער האָט זיך זים און שטיל צוגאָסען איבער זיין נאנצען קערפער, און שטונדען־לאנג פלעגט ער אבזיצען אין שטאָרט־גאָרטען און טראכטען פון זיין היים, פון דעם ליעבען קליינשטעדטעלע, וואו מען וויים ניט פון פריהלינג, נאָר פון ערב־פסח, וואָס זיין הו־הא טראָגט אריין אזוי פיעל גליק און האָפענונגען אין די הערצער פון די דאָרטיגע קליינע און ארימע, אבער ליעבע מענשעלעך...

וועו ער וואָלט ניט קלאָר געווואוסט די לאגע פון זייגע הייסיגע, וואָלט ער זיך אבגעשעמט און אנגעשריבען: „מיינע

טייערע, איך בענק נאך אייך, נאכ'ן שטערטעל, נאכ'ן פסח. שיקט מיר עטליכע רובעל, און איך קום צו פליהען!"

ער האט אבער נעוואוסט, ווי שווער דאס וואלט פאר זיי נעווען און ער האט זיך בענגונגענט נאר מיט'ן פארשטעלען זיך זיינע ליעבע און זיין היים אין נעדאנק...

ערב פסח האט ער נעטראפען זיינע צוויי נעהנטערע בעקאנטע — הערמאן און בארים. דאס זיינען נעווען העברעאישע לעהרער. אויגער פון זיי, הערמאן, האט נעהאט א נייגונג צו שרייבען ליעדער. אראנאוויטשען זיינען זיינע ליעדער נעווען נעפעלען פאר זייער אינהאלט: דאס זיינען נעווען ליעדער, וואו עם האבען נעקלונגען צארטע, איידעלע טענער פון ליעבע, איין ליעדעל האט אראנאוויטש זאנאר איבערנעשריבען און עם אויסנעלערנט אויף אויסווייניג. הערמאנען האט עם שטארק הנאה נעטאן און דערפאר איז ער נעווען צו איהם צוגעלאזט.

— נו, וואו זענט איהר צו די סדרים? — האט איהם הערמאן פריינדליך נעפרעגט.

און בארים האט פריינדליך איבערנעפרעגט:

— וואו זענט איהר טאקע צו די סדרים?

אראנאוויטש, נעריהרט פון דעם פריינדליכען נאכפרעפרעגען, האט מיט א גוטען שמייכעל נעענטפערט:

— וואו בין איך נעווען צו כל־נדרי? — אין נאָרטען...

— ניין! — האט זיך הערמאן אבנערופען — יום־כפור איז עפעס אנדערש; יום־כפור זיינען מיר אלע אין נאָרטען. אבער פסח מאכען מיר א סדר — מיר א פינף יונגעלייט. איהר וועט זיין א זעקסטער...

— איך נעהם אן די איינלאדונג מיט פרייד! — האט אראנאוויטש זיך אנגעכאפט — איך האב דעם סדר אין דער היים זעהר ליעב נעהאט.

ער האט זיך פערטראכט, ווי ער וואלט וועלען ארויס־

רופען אין זיין באַרשטעלונג יענעם סדר פון דער היים... פאַר־שטעלענדיג זיך דעם סדר מיט אלע קליניגקייטען, האָט ער גע־פרענט מיט א שמייכל:

— וועט מען אויך זאָגען די הגדה?

— נאָך ווי זאָגען! — האָט הערמאן אויסגערופען — פון „כהא לחמא" ביז „חד־גדיא"!

— אויב אזוי, קום איך צו אייך.

און אראנאָוויטש האָט זיך צושיידט מיט די צוויי בע־קאנטע, נעהמענדיג דעם אדרעס, וואו דער סדר וועט פאַרקו־מען...

———

דער סדר איז פארגעקומען ביי הערמאנען; ער איז נע־ווען דער רייכסטער פון די פינף יונגעלייט; אויסערדעם האָט ער געהאט א לעקציע ביי א וויין־הענדלער, און יענער האָט איהם נעשענקט צוויי פלאַש ווויין.

דאָס טישעל, וואָס איז געווען בעדעקט מיט גרויסע צייטונגען, איז געווען פול אָנגעשטעלט: די צוויי פלעשער ווויין מיט די אידישע בוכשטאבען „יין לפסח" האָבען פריינדליך און יום־טוב'דיג צוגעוואונקען. די דריי מצות, איבערגעדעקט מיט א וויים טיכעל, האָבען געגעבען אן עכטע אילוזיע פון א סדר.

אז אראנאָוויטש איז אריינגעקומען, זיינען שוין אלע גע־זעסען ארום דעם טישעל מיט די הגדות אין די הענד און האָבען פרעהליך געשמועסט.

ער האָט פערשעמט אויסגערופען:

— א גוט יום־טוב!

די יונגעלייט האָבען איהם אלע ווי אין איין קול אָבגע־ענטפערט:

—א גוט יאָהר! א גוט־יאָהר!

— זעצט זיך! — האָט הערמאן, אלם בעל־הבית, זיך אויפגעשטעלט און איהם מקבל פנים געווען.

אראנאוויטש האט בעטראכט דעם טיש מיט די געסט ארום און האט גוטהערציג בעמערקט:
— אן עכטער סדר!

— וואס דען מיינט איהר! — האט באריס אבנעענט־פערט, — פאר געלד, זעהט איהר, קען מען אלץ קריגען.
— אבער ניט קיין מלכה! — האט הערמאן געשמייכעלט.
— א מלכה פעהלט דא טאקע! — האט איינער פון די איינגעלאדענע, א בלאסער יונגערמאן מיט פרעהליכע שווארצע אויגען, נאכגענעבען.

— יא, יא, א מלכה פעהלט דא; פינף מלכים און קיין איין מלכה ניט! — האט באריס בעשטעטינט.
און כאטש דאס איז אלץ בעמערקט געוואָרען ווי אין שפאס, האבען דאך די אלע בעמערקונגען וועגען א מלכה טרויערינ געשטימט די געסט. איבערהויפט איז דאס געוועזן קענטיג אויף אראנאוויטשען. זיינע אויגען האבען אויסגעדריקט א מאדנע בענקשאפט און זיינע ליפען האבען געציטערט אין די ווינקלען, ווי ער וואלט וועלען עפעס זאגען...

ער האט זיך דערמאהנט אז דעם יונגען מיידעל, וואס שפאצירט ארום אלע אווענד אין יענער גאס, וואו ער וואוינט... א קליין ארים בעשעפענים. ער קען זי זייט אייניגע חדשים. ער האט מיט איהר א פאר מאל גערעדט, און כאטש געגאנגען מיט איהר אהיים איז ער קיינמאל ניט, פלעגט ער איהר שטענדיג זאגען „גוטען־אוועג", פערגעסענדיג, וועך זי איז אוו מיט וואס זי בעשעפטיגט זיך.

און פארשטעלענדיג זיך אין געדאנק ווי אזוי דאס דאזיגע איינזאמע מיידעל דרעהט זיך ארום איינע אליין אין דער ווים־טער גאס, האט איהם ארומגענומען א געפיהל פון רחמנות צו איהר און א בענעהר אריינצונעהמען זי אין דער דאזיגער נע־זעלשאפט האט איהם אינגאנצען בעהערשט...

דער גערַאנק איז נעווען צו פיעל געווַאנט, דאָך האָט ער זיך ניט קענענדיג בעהערשען זיך אליין, זיך אָנגערופען:

— איך וואָלט, אויב איהר וואָלט ערלויבט, געבראכט אהער א מלכה אויך: אן אָרים יונג מיידעל.

— מיט'ן גרעסטען פערגניגען! — האָט הערמאן אויסגעשריגען!

— זי וועט אָבער אפשר פערלאנגען בעצָאהלט...

— אך, איהר מיינט פון יענע גאסען־מלכות, — האָט הערמאן זיך ווי דערשראָקען — אָ, זי וועט קאליע מאכען אונזער סדר...

— —ס'איז אָבער אן איינפאל! — האָט באָרים געלאכט — איך וואָלט געווען פאר דעם! עס וועט זיין זעהר אינטערעסאנט.

— וועט זי אָבער נעהן? — האָבען די איבעריגע יונגלייט איבערגעפרעגט.

— זייט מיר ניט חושד, אז איך קען זי נאָהענט... איך האָב מיט איהר געהעדט א פאָר מאָל אין גאס. זי איז אן אָרים אידיש מיידעל... זי איז אונזערע א שוועסטער און זי וועט נעהן... אזוי דאכט מיר.

— זאָל מען ברענגען די מלכה אהער! — האָט הערמאן בעשלוסענדיג אויסגערופען.

און ניט וואַרטענדיג אויף דער הסכמה פון די איבעריגע, איז אראָנאָוויטש ארויסגעלאָפען פון צימער און געלאָזען די גאסט אין א זונדערבארער ערוואַרטונג...

נעטראָפען האָט זי אראָנאָוויטש אין רַאָג גאס, איינגעהילט אין א טוך, ווי זי וואָלט זיך געשעמט צו וועיזען איהר פנים פאר דער פסח'דיגער נאכט... דערזעהענדיג אראָנאָוויטש'ן האָט זי צו איהם א שמייכעל געטאָן און מיט א געמאכטער פרעכהייט זיך אָבגערופען:

— קומט פראווען צו מיר דעם סדר...

דער צינישער אויסדרוק האָט אראָפּגעוויטשען א שניט גע־טהאָן אין הארץ. דאָך איז ער צו איהר צוגענאנגען אוּן זעהר ווייך געזאגט:

—צו אייך, ווייסט איהר דאָך, געה איך ניט. אויב איהר ווילט זיך דערמאָהנען אייער היים, וועלכע איהר האָט ערגעץ געווים, קומט מיט מיר. מיר, עטליכע יונגעלייט, פראווען דא אין דער צוויטער גאס א סדר. כיר האָבען בעשלאָסען איינ־צולאדען אייך ווי א שוועסטער צום סדר, אבער נאָר ווי א שוועסטער, איהר פערשטעהט....

זי האָט איהם אָנגעקוקט פערוואונדערט, אבער מיט צו־טרוי אוּן האָט געענטפערט:

— פאר אזוינע פערגעניגענם האָב איך קיין צייט ניט.

— מיר וועלען אייך בעצאָהלען! — האָט אראָפּגעוויטש, שעמענדיג זיך פאר זיינע אייגענע ווערטער, קוים ארויסגע־רעדט.

—אויב אזוי, קומט! — האָט זי בעשלוסענדיג געזאגט אוּן האָט איהם געגומען אונטער דער האנד.

זיי זיינען געגאנגען א ווילע שווייגענדיג, נאכהער האָט ער זיך אבגערופען:

— איהר וועט זיין א מלכה ביי אונז... איהר פערשטעהט.

— א מלכה... ווי קום איך צו א מלכה?...

— איהר קומט, איהר קומט! איהר זיינט די אייניציגע מלכה, וואָס מיר קענען זיך פערגינגען...

זי האָט נאָר נישט געענטפערט.

אז די טיר האָט זיך געעפענט אוּן דערזעהענדיג אראָפּ־ווישען מיט דער מיידעל, האָט הערמאן ווי איבערראשט אויס־גערופען:

— די מלכה איז דא! די מלכה איז דא!

די יונגעלייט האבען זיך אויפגעשטעלט און איינער האט זי בעגריסט.

— עס זאל לעבען אונזער מלכה! האך!

— הוררא! — האבען די איבעריגע אויסגערופען מיט אמת'ער התלהבות.

אראנאוויטש איז געשטאנען, און טרעהרען האבען זיך איהם געשטעלט אין די אויגען, דערזעהענדיג פאר דער ליכטיגקייט פון צימער די צווייי שעהנע שווארצע אויגען פון דעם גאסען־מיידעל, וואס איז געשטאנען אין מיטען צימער א פערשעמטע, צבער, קענטיג, א צופרידענע און א גליקליכע פון דעם לוסטיגען שפיעל.

— בריידער! — האט ער אויסגערופען בעגייסטערט — זעהט, ווי שעהן אונזער מלכה איז!

— שעהן איז אונזער מלכה, ווי א רויז! — האט הערמאן שיר השירים'דיג אויסגעזונגען און די איבעריגע האבען אונטערגעכאפט:

— זי איז ווירקליך א הערליך קינד!

דאס מיידעל איז געשטאנען אין מיטען צימער און נישט געווואוסט וואס צו ענטפערן. זי האט נאר קינדיש געשמייכעלט, און ניט נאר די יונגעלייט, נאר אויך זי האט פערגעסען, ווער זי איז: זי האט זיך דערפיהלט ווי אבגעוואשען פון אלע זינד.

אויפ'ן גרינעם גראז.

בערמאן, א בוכהאלטער אין א גרויסער קאנטאר, א יונ־
גערמאן מיט א מיטעלמעסיגער בילדונג, מיטעלמעסיגען גע־
האלט און גרויסע פערלאנגען, איז געפאהרען אויף צוויי וואכען
אויף א זומער־וואוינונג, א האלבע שעה רייזע פון וואדשוי. אייי־
דער ער האט בעקומען דעם מאנאט אורלויב ביי זיין פרינציפאל,
האט זיך איהם די זומער־וואוינונג, מיט גרויסע געדיכטע ביי־
מער, מיט דער פרישער לופט, און איבערהויפט — די רוהיג־
קייט, פאדגעשטעלט פאר דאס גרעסטע גליק אין דער וועלט.
או ער האט זיך אבער דא בעזעצט אין א קליין צימערל, וואס
א פאמיליע האט איהם אבגעטראטען פאר צעהן רובל א חודש,
וואו אינווייניג איז געווען ענג און דושנע, און ער פלעגט דער־
פאר ליגען, זיצען און אומשפאצירען א גאנצען טאג אין וואלד,
זיינען איהם די ביימער און די רוהיגקייט נמאס געוואדען. אן
אומעט האט זיך בעזעצט אין זיין ברוסט און האט עפעס געגאנגט
און געפאדערט.

ארום איהם האבען אפילו געוואוינט פיעלע פאמיליעס, וואס
האבען פערמעגט שעהנע יונגע פרעהליכע טעכטער. נאר ער איז
מיט קיין אייגער פון זיי ניט בעקאנט געווען, האט ניט גע־
וואוסט, ווי אזוי מען הויבט דאס אז, און פלעגט זיך נאר וואונ־
דערן, ווי אזוי אנדערע יונגעלייט, פרימערע, אונגעבילדעטע און

ניט שעהנערע פון איהם זיינען מיט זיי אזוי נאהענט, נעהען צוזאמען לאבענדיג, ארומגענומען און פערשווינדען ווייט צווישען די נעדיכטע ביימער.

דאן פלעגט איהם אנשטאט אומעט אנהויבען נאנען א בענקשאפט נאך ליעבע. און ער האט בעשלאסען, אז אהן דעם האט קיין זאך ניט קיין ווערט.

צייטענווייז פלעגט איהם איינפאלען א געדאנק — ער וועט כאטש צוגעהן צו דער שטוב־מיידעל, וואס געפינט זיך ביי דער פאמיליע, וואו ער וואוינט, און וועט מיט איהר ווערן נאהענט, געהן מיט איהר שפאצירען צוויישען די ביימער, קושען זי, האלטען, — און ווער וויים וואס די פאנטאזיע האט איהם נאך נעמאלט, פון וואס דאס בלוט פלעגט ווי פייער וועלען אין ברענען איהם דעם גוף מיט דער נשמה...

נאר אפילו מיט דעם דאזיגען ארימען דערשלאגענעם מיידעל, וואס פלעגט אלע אוועק צו איהם קומען אין צימער און אויסבעטען דאס בעט און אלע פריהמארגען, וועלען ער פלעגט נאך אין בעט ליגען, די אויסגעפוצטע שיך ברענגען, — אפילו צו איהר האט ער ניט געוואוסט, ווי אזוי צוצוגעהן...

„מעהר ווי מיט די גאסען־מיידלעך וואג איך ניט"... פלעגט ער זיך אליין מוסר'ן פאר זיין שעמעווידיגקייט און מוטלאזיגקייט, — „פאר געלד בין איך א העלד..."

און ביי דעם דאזיגען געדאנק פלעגט ער זיך שטענדיג דערמאהנען אן העלענקען, א יונג, פרעהליך מיידעל, וועלכע ער האט מיט א האלב יאהר צוריק אין א פערוואהרפענעם גאסל געטראפען, און בעוכט זי, זייט דעמאלט פון צייט צו צייט...

די דאזיגע העלענע איז איהם אזוי געפעלען געוואהרען, אז די ערשטע צייט פלעגט ער איהר יעדעם מאל פאר'ן אוועקגאנג זאגען מוסר און בעטען זיך ביי איהר, זי זאל פון דאנען אנטלויפען. — ער האט אויך איהר גרויס רחמנות.. תעלענקע פלעגט ערנסט אויסהערען, צוזאגען איהם, אז זי וועט

נאר אנקלייבען אביסעל געלד אויף אבצוצאהלען דער בעל־הבית'טע, און וועט נעווים, מיט גאטס הילף, פון דאנען ארויס... און נאך איהר הבטחה פלעגט זי איהם ארויפלעגען די האנד אויפ'ן פלייצע און פלענט ליעבליך בעטען:

— אבער דערווייל שענק מיר בעזונדער אויף קאווע...

און בערמאן, מיט א מינע פון א פערליעבטען, פלענט איהר שענקען בעזונדער גאנצע 20 קאפיקעס, חוץ דעם בעשטימטען פרויז...

איינמאל בלאנזשענדיג אליין אין וואלד און בענקענדיג נאך ליעבע, איז איהם איינגעפאלען א געדאנק — ער וועט פאהרען אין וואַרשוי און ברענגען אהער העלענקען אויף א נאנצען טאג...

אנפאנג איז איהם דער געדאנק אויסגעקומען וויילד: וואס הייסט? ער וועט בעצאהלען פאר געזעלשאפט אזוי פיעל געלד! עס איז דאך פשוט נישט־נארמאל. אבער וואס מעהר ער האט דעם געדאנק פאר נישט־נארמאל געפונען, אלץ מעהר האט ער איהם ניט געלאזט רוהען. די פאנטאזיע האט איהם געמאלען פערשידענע בילדער, ווי אזוי ער וועט מיט העלענקען אומגעהן אין אלע וועגעלעך, אין אלע שטענגעלעך, ווי מיט אן אמת'ער נע־ליעבטער, אזוי ווי עס געהען אום א סך יונגעלייט מיט זייערע „פרייליגם". קיינער דארף דאך ניט וויסען, אז זי איז פון אזא „הויז". זי זעהט דאך אוים אזוי יונג און צניעות'דיג. דערצו וועט ער בעטען, זי זאל זיך אנציהען וואס בעשיידענער, און דאמאלס איז זי ניט צו דערקענען. ער וועט זי גאר בעטען, זי זאל איהרע האהר אין צעפ פלעכטען. אך, צעפ האט ער אזוי ליעב! ער אליין וועט פערגעסען, וער זי איז. ער וועט א טאג האבען א שהון יונג מיידעל... א נאנצען טאג וועט זי איהם, איהם אליין נעהערען... אמת, ער וועט איהר דערפאר בעצאהלען... נו, וואס איז... און א ווייב צאהלט מען דען אייגענטליך

ניט... עס נעהט דאך נאר אין דער פאַרם, איז אז ער ווי׳ל שפּייט ער אויף דער פאַרם...

און אויף מאַרגען איז בערמאן נעפאַהרען קיין וואַרשוי און איז גלייך אוועק צו העלענקעז.

עס איז נעווען דרייַ א זייגער בייטאָג, ווען ער איז אריין אין הויז, וואו העלענקע האָט זיך געפונען. אויף די שמוציגע שמאלע און קרומע טרעפ האָט ער בענגענט די ווירטין, א דיקע, ברונעטע פרוי, מיט א פערשייטען בליק. בערמאנען האָט זי שוין נוט געקענט, און האָט איהם נעהאלטען פון די בעסערע נעסט, דעריבער האָט זי איהם אבנעשטעלט און נעפרעגט:

— איהר נעהט צו העלענקעז?

— יאָ... נאָר נישט אויף בלייבען דאָ... איך ווי׳ל זי מיט־נעהמען צו מיר...

— צו אייך?... — האָט די ווירטין נעפרענט — צו וואָס?

— פערשטעהט איהר מיך... איך וואוין אויף א זומער־וואוינונג... ס׳איז זעהר אומעטיג... איך וואָלט וועלען האָבען העלענקעז אויף א טאָג... איך וועל בעצאָהלען!...

— נו, אייך נעטרוי איך זי, — האָט די ווירטין נעענט־פערט... — אבער עס וועט אייך קאָסטען די חתונה 15 רובל׳...

— אפשר נענוג 10? — האָט בערמאן, שוין דרייסטער וועראַנדיג, זיך נעפרובט דינגען.

— אה, וואָס רעדט איהר? — האָט די ווירטין זיך אנגע־כאפט, — 15 רובל׳ פאר א נאנצען מעת־לעת! פאר א נאכט נעהמט זי דאך 5 רובל׳...

— מילא... — האָט בערמאן ארויסנערעדט, — זאָל זיין 15! וואו איז זי?

— זי איז דא. העלענקע! — האָט די ווירטין א רוף נע־טהאָן.

באלד איז פון א טיר אין לאנגען קאָרידאָר ארויסגע־

שפּרונגען א יונג שעהן מיידעל מיט בלאָנדע פונאַנדערגעלאָזענע זענע האָהר אויף די האַלב־נאַקעטע אקסלען און אין א פּאָר שטעקשיך אויף די ווייסע בּאַרוועסע פּיס.

— העלענקע! — האָט בערמאן איהר אויסגעשטרעקט די האנד.

— א, „שווארצער"! וואָס מאכט איהר! — האָט זי איהם פרעהליך געענטפערט, — וואו זענט איהר געווען אזוי לאנג?

— דער הערר וואוינט אויף א זומער־וואוינונג... ער ווילּ דיך נעהמען אויף א טאָג, — האָט די ווירטין פאָר בערמאנען געענטפערט, — ווילסט?...

— אויף א זומער־וואוינונג... אויפ'ן גרינעם גראָז... — האָט העלענקע געלאכט מיט א פרעהליכען קלינגענדען געלעכטער. — אך, שווארצער! אלע גוטע זאכען ווילּ ער!...

— וועסט קיין חרטה ניט האָבען, העלענקע! — איז בערמאן ענטציקט געוואָרען פון איהר, אוז איז שוין אינגאנצען צופרידען געווען פון זיין אויפטו...

— איך לאך זיך אוים פון זיי! — האָט ער א טראכט נעטהאָן.

אין א האלבע שעה ארום איז שוין העלענקע אן אבגעצאהלטע, אן אנשטענדיג אנגעצויגענע, מיט צוויי לאנגע צעפּ געשטאנען גרייט צו דער רייזע.

— א בעל־הבתיש מיידעל! — האָט די ווירטין געלאכט.

— איך האָב זיי אין דר'ערד! — האָט העלענקע געענטפערט. זי האָט גענומען דעם זאנטיק און איז ארוים צוזאמען מיט'ן גליקליכען בערמאנען...

און דאָך, אז בערמאן איז געקומען מיט העלענקען אויפ'ן וואָגזאל, וואָס איז געווען פול מיט פאסאזשירען, צווישען וועלכע עס זיינען געווען פיעל בעקאנטע, האָט איהם דאָס הארץ געקלאפט, ווי ער וואלט נאר־וואָס א גנבה בענאנגען. מיט שרעק

האט ער געקוקט אויף איהר און אלץ געזוכט און געפארשט: צי דערקענט מען זי, צי ניט? ערשט אז ער האט זי פארגעשטעלט אלס זיינס א לאנדס־מיידעל, פאר זיינעם א בעקאנטען, וועלכער איז אויפ'ן וואקזאל געווען און יענער האט קיין שום מינע פון חשד ניט ארויסגעוויזען, האט ער זיך בערוהיגט און האט זאגאר זי נענומען אונטער דער האנד און האט מיט איהר אזוי שפאצירט הין און צוריק איבער דער פלאטפארם, ביז עס איז אנגעקומען דער צוג... דערשרעקען פלעגט ער זיך נאר, וועז זי פלעגט זיך פלוצלונג פון עפעס הויך פונאנדערלאכען. דאז פלעגט ער זי שטרענג אנקוקען און שטראפען:

— וואס לאכסטו אזוי הויך?... אלע קוקען.

ענדליך איז דער צוג אנגעקומען. בערמאן מיט העלענען האבען אויסגעזוכט א לעצטען וואגאן, וועלכער איז געווען נאנץ לייריג. נאר אויף א הינטער־באנק זיינען געזעסען צוויי אלטע פוערים, האבען נערויכערט זייערע ליולקעס און זיינען געווען אזוי פערטהאן אין א טיעפען שמועס אז זיי האבען דאס פאר־פאלק אפילו ניט אנגעקוקט. העלענקע האט זיך גלייך אוועק־געשטעלט נעבען אן אפענעם פענסטער און האט דערזעהן א גרויסען בריטען הימעל, ווייטע פעלדער און וועלדער און האט ענטציקט אויסגערופען:

— אוי, זעהט!

— וואס? — האט בערמאן זיך געוועגדעט צו איהר.

— זעהט, ווי שעהן...

אבער בערמאן האט ניט געקוקט אויף די ווייטע פעלדער און וועלדער און ניט אויפ'ן בלויען הימעל, נאר אויף איהר שטראהלענדיג יונג נעזיכט. ער האט זיך אומגעקוקט אויף אלע זייטען און, איבערצייגענדיג זיך, אז קיינער זעהט ניט, האט ער זי געשלעפט פון פענסטער, נעקושט און געשעפטשעט:

—יא, העלענקע, יא, העלענקע... אויפ'ן גרינעם גראז וועט עס גוט זיין...

זיין ברוסט האָט ווילד געקלאפט פון לוסט און אויפרעגונג. ער האָט זי געדריקט אין די אָרימס, און עפעס געפליסטערט.

העלענקע האָט זיך אָבער געריסען צום פענסטער און גע־מורמלט:

— איך בעט אייך, לאָזט... שפעטער... לאָזט מיך קוקען. דאָ איז אזוי שעהן...

— אז מיר וועלען קומען וועט נאָך שעהנער זיין, — האָט בערמאן, אָבלאָזענדיג זי, געזאָגט און האָט זיך אויך געשטעלט אין פענסטער און וויערער זי געמומען דריקען צו זיך, נאָר זי האָט אלץ אונצופרידען איהם אָבגעוענדט און זיך געבעטען:

— איך בעט אייך, לאָזט... שפעטער... שפעטער...

ענדליך איז דער צוג אָננעקומען אויף דער סטאַציע, פון וועלכער בערמאנס וואוינונג האָט זיך געפונען א האלב וויאָרסט וועג. אראָבגעהענדיג מיט איהר פון וואגאָן, האָט ער זי געמען ווידער אונטערן אָרים און האָט זיך מיט איהר געלאָזט נעהן אין א שמאָל וועגל, צווישען געריכטע הויכע בוימער. העלענקע האָט זיך ווידער געריסען און זיך געבעטען:

— איך ווילל נעהן ניט געארעמט... איך ווילל אליין... בער־מאן האָט זיך עפעס וויי פערשעמט און בייז געווארען. ער האָט זיך שיער ניט ארויסגעבאפט: כ'האָב בעצאהלט!

באלד זיינען זיי אריפגעקומען אויף א שטיקעל פעלד, בעוואקסען מיט הויכען גראָז און ארומגעצוימט מיט בוימער.

— א — דאָ זעץ איך מיך צו! — האָט העלענקע ענטציקט אויסגערופען. — דאָ איז אזוי שעהן!

— איך האָב דיר געזאָגט, אז עס וועט זיין שעהן! — האָט בערמאן זיך געוועגדט צו איהר.

ער האָט זיך נעבען איהר אוועקגעזעצט און געוואלט אוועק־לעגען זי אויפ'ן גרינעם גראָז.

— ניין! לאָזט... לאָזט! איך ווילל זיצען...

— העלענקע, וואס איז מיט דיר? — האט בערמאן מיט א ברענענדען פנים געגומען פראטעסטירען.

ער האט זיך געשעמט פאר זיך אליין, פאר'ן וואלד, פאר דעם גראז און פאר העלענקען... נאר א געפיהל, וואס איז שטאר קער פון אלץ, האט איהב ארומגעכאפט, און ער האט מיט א פיבערהאפטער שטים געריעדט:

— העלענקע... איצטער... דא איז דאך אזוי גוט...

— ניין! ניין! — האט העלענקע געבעטען און בעפוי־לען, — דא נישט... שפעטער, ביי אייך...

— פארוואס? — האט ער זי מיט אנגעצונדענע אויגען ווילד אנגעקוקט...

— איך ווייס אויך ניט... עפעס דא שעהם איך מיך... איך שעהם מיך, אויך נאכנות... אין בעט — יא, אוי דא ווייל איך ניט, דא קען איך ניט...

— טא קום צו מיר אין צימער, ס'איז ניט ווייט... — האט בערמאן זיך נעבעטען.

— נו, וואס אייליט איהר זיך... איהר וועט נאך צייט האב־בען... דא איז דאך אזוי שעהן...

א ברוגזריצער האט זיך בערמאן אבגערוקט פון איהר אויף עטליכע טריט, האט זיך אויסגעצוינגען אויפ'ן גרינעם גראז, און געקוקט אויפ'ן בריייטען ריינעם הימעל, אויף די פרישע גרינע צווייגען, און זיך צוגעהערט צו דער טשיריקערייי פון די פיי־געלעך...

— ס'איז טאקע שעהן... — האט ער ארויסגעמורמעלט און זיך נעשעמט צו קוקען אין יענער זייט, וואו העלענקע איז גע־לענען מיט'ן פנים צום הימעל און מיט בענייסטערטע בליקען געקוקט און געקוקט...

און אין א ווייל ארום האט ער בעשלאסען אין נעראנק: ווערט אזא לעקציע דאס גאלד....

ער האט זיך אויפגעהויבען און געוואלט גאהן.

— וואס איילט איהר זיך? וואַרט נאָך... — האָט זיך העלענקע געבעטען.

— ניין, איך מוז געהן, אָבער דו קענסט בלייבען דאָ אָדער פאָהרען צוריק... ווי דו ווילסט...

— ביזט ברוגז? — האָט זי געלאכט.

— ניין, ברוגז ניט... אדרבא, היינט ערשט האָב איך דיך ליעב ניט ווי העלענקען, נאָר ווי א שוועסטער. ווילסט זיין מיין שוועסטער, טאָ שטעה אויף און מיר וועלען געהן טיעף אין זואלד. דאָרט איז נאָך שעהנער...

— יאָ! יאָ! איך וויל! — האָט העלענקע נעריהרט אויפגערופען, און זיך אויפגעשטעלט — נאָר איך בעט אייך, איהר זאָלט מיר ניט טשעפען... דאָ שעם איך זיך... אין שטאָדט—יא!

— נארעלע, — האָט בערמאן נאָך מהר געריהרט געשמייכעלט — אפילו אין שטאָדט אויך ניט... א שוועסטער טאָר מען ערגיץ ניט טשעפען...

העלענקע האָט איהם פערוואונדערט אָנגעקוקט, נאָר זי איז נעווען זעהר צופריעדען, וואס ער לאָזט איהר צו רוה. פאר'ן בלאָהען הימעל און די גרינע בוימער, שעמט זי זיך...

דער ניי־געבוירענער.

דוד לייקין איז שטיל ארוים פון זיין צימער, און כדי די וויר־טין זאל ניט הערען, אז ער געהט ארוים, האָט ער די טיר געלאָזט ניט־פערמאכט, און דעם גאנצען וועג האָט איהם געפלאָגט דאָס געוויסען: עמיצער וועט נאָך ארויינגעהן און ביי דער יונגער פרוי דאָרט עפעס גנב'ענען.

ער האָט אָבער אנדערש ניט געקענט: שוין עטליכע טעג זייט דער מאַנאַט איז אריבער, און ער האָט נאָך איהר דאָס דירה־געלד ניט בעצאָהלט. נאָך אייערנעכטען האָט איהם דאָס יונגע ווייבל אויפמערקזאם געמאכט, אז זי דארף נויטיג גלד, ווייל דער מאן איז אין וועג און ער וועט קיין גלד ניט שיקען, ביז ער וועט קומען.

לייקין האָט איהר צוגעזאָגט נאָך אויף נעכטען גלד צו ברענגען. ער איז געקומען בכיון צוויי א זייגער ביינאכט, שטיל אריין אין צימער, שטיל זיך אויסגעטאָן און די גאנצע נאכט געמאכט פלענער, ווי אזוי צו בעקומען פאר איהר די עטליכע רובל...

פון די אלע פלענער האָט ער זיך אבגעשטעלט אויפ'ן לעצ־טען: ער וועט אויפזוכען יאקובאָוויטשען, זיינעם אן אמאליגען חבר און ביי איהם בארגען א צעהנרובלדיגע. אז יאקובאָוויטש וועט איהם בארגען, איז ער געוועזן זיכער; יענער איז איצט

אַנגעשלאָגען מיט געלד, איז נאָך א בחור, און לויט ער האָט נע־ הערט, פערשוועגדט ער א סך געלד און לעבט אויף א ברייטען פוס. אמת, די לעצטע צייט איז זייער פריינדשאפט אביסעל אַבגעקילט, אָבער שולדיג איז ער, לייקין, אליין: ער ווייכט איהם אליין אויס, פונקט ווי ער וואָלט קענען איהם שטאָלצירט מיט זיין אָרימקייט.

עס איז ווירקליך פון מיין זייט א שוואכקייט, — האָט ער זיך געמאכט פאַרוואורף פאר זיין בעציהונג די לעצטע צייט צו זיין קינדהייטס־חבר יאקובאָוויטשען. — אמת, ער איז א קאריעריסט געוואָרען, האָט פערראָטען דעם אידעאל, אָבער נאָך אלעם איז ער דאָך פאָרט אן אינטעלינענטער מאן, מיט וועמען מען קען זיך טוישען מיט די מיינונגען און מען קען נאָנץ געמיט־ליך פערבערענגען מיט איהם.

און לייקינס הארץ איז פול געוואָרען מיט פריינדשאפט און לִיעבע צו זיין געוועזענעם חבר, און ער האָט אויף זיך גענומען צוריק בענייען זייער אלטע פריינדשאפט.

עס איז נעווען א שהנער פריהלינגס־טאָג. די זון האָט די נאנצע נאם בעגאָסען מיט א מילדען ליכט און צערטליכען שיין. לייקין האָט זיך דערפיהלט ווי ניי־געבאָרען. אין זיין הארצען האָבען זיך אויפגעכאפט געפיהלען פון לִיעבע צו אלץ, וואָס לעבט און אָטעמט ארום איהם. ער האָט יערען פארבייגעהענ־ דען אריינגעקוקט פריי און אָפען אין די אויגען אריין, ווי ער וואָלט יעדען בעגריסט און געוואונשען א גליקליכען טאָג. דערזע־ הענדיג א בעטלער מיט א וויסער באָרד ביי א רָאג נאם, האָט ער איהם אוועקגענגעבען די לעצטע צווייי קאָפיקעס, און וועז יענער האָט איהם נעוואונשען לאנגע יאהרען דערפאר, האָט לייקין דערפיהלט, אז די נאנצע וועלט איז פול מיט ליעבע און אז ער און דער בעטלער זענען חברים, צו וועלכען ער נעהט איצט, — אז אלע זיינען זיי נעקניפט און נעבונדען און אז אלע זיינען ברידער!

ער איז וואס ווייטער אלץ אויפגעלעגטער געווארען. אין זיין הארץ האבען ערוואכט שוין לאנג פערקלונגענע טענער. עפעס האט דארט עמיץ געזונגען א הימן דער וועלט, דער מענש־הייט און דער ליעבע.

ער איז געווארען בעגייסטערט אוו, בעמערקענדיג נעבען זיך א קליין קינד, וואס איז געפאלען און זיך אבגעשלאגען, האט ער עס אויפגעהויבען, געקושט אין די הענדטלעך, געגלעט דאס קעפעלע און געזאגט:

— שא, מיין קינד, ווייז ניט, נא דיר א צאצקעלע.

און האט איהם אוועקגעשענקט זיין מעשענע פושקע פון פאפיראסען.

די מוטער, וועלכע איז גלייך צוגעקומען צום קינד, האט פרייגדליך פראטעסטירט:

— א דאנק, צו וואס? מען דארף ניט... א שאד!

— זאל ער זיך שפיעלען, אדרבא... א פיין קינד... איך האב נאך אייגע... עס איז א בילליג פושקעלע...

און ער איז א גליקליכער אוועק ווייטער.

אבגעהענדיג א ביסעל ווייטער, האט ער דערזעהן א טרע־גער מיט א גרויסען פאק אויף די פלייצעס. ער האט בעמערקט, ווי דער פאק האט זיך ארבגערוקט און דער טרעגער זוכט מיט די אויגען א מענשען, וואס זאל איהם אונטערהויבען העבער דעם פאק.

א גליקליכער איז לייכין צוגעלאפען צום טרעגער און אויס־גערופען:

— ר' איד, העלפען אייך?

און גלייך האט ער זיך גענומען אונטערהויבען דעם שוועי־רען פאק אויף די ארימע פלייצעס פון טרעגער.

דער טרעגער האט איהם אונטער דער נאז בעדאנקט. ליי־קין איז געווארען נאך מעהר גערויהרט און האט בעשלאסען אינ־נאנצען נעהמען אויף זיך דעם פאק... פארוואס טאקע ניט?

—איהר ווילט, ר' איד, גיט מיר דעם פאק, איך וועל טראָגען...

נאָר דאָס האָט דער טרעגער ניט געוואָלט:

— מען וועט לאכען, — האָט דער טרעגער מאָטיווירט,— עס פאסט ניט פאר אייך...

לייקין האָט שוין אָבער דעם טרעגער ניט אָבגעלאָזט. ער האָט איהם בעגלייט ביז'ן בעשטימטען אָרט און האָט איהם אלע וויילע אונטערגעהויבען דעם פאק, און זיך געפיהלט זעהר גוט און גליקליך געשטימט.

— יאָ, מענשען דארפען איינער דעם אנדערן העלפען! — האָט ער געמורמעלט — אויך ליעבע און מיטגעפיהל שטעהט די וועלט...

יאקאבאוויטשען האָט ער בענגענט, וועז יענער איז ארוים פון זיין צימער אויף דער גאס.

— איך גיה טאקע צו אייך! — האָט לייקין, דערזעהענדיג איהם ארויסגעהן, איהם אבגעשטעלט מיט א שמייכעל.

יאקובאוויטש האָט איהם קאלט דערלאנגט די האנד אוז עפעס א מורמעל געטהאן.

לייקין, נאך אלץ א גוט־געשטימטער, האָט זיין חבר'ס קאלטקייט ניט בעמערקט. ער האָט בעטראכט זיין חבר אוז צופרידען בעמערקט:

— איהר זעט אוים זעהר גוט! זעהר פיין!

ער האָט אויך איהם געקוקט מיט פרייגדליכע בליקען אוז איז ווירקליך געווען צופריידען, וואס יאקובאוויטש זעהט אוים אזוי גוט אוז געהט אזוי רייך געקליידט.

— וואס הערט מען ביי אייך? — האָט יאקובאוויטש ווי פון יוצא וועגען עפעס געפרעגט.

— אזוי! — האָט לייקין, נאך אלץ בעהערשט פון דער

פריהערדינער שטימונג, צופרידען געענטפערט — עס לעבט זיך גאנץ אינטערעסאנט!

יאקובאוויטש האָט זיך פלוצלונג אבגעשטעלט און טרוקען געזאגט:

— אט דא דארף איך אריינגעהן. אדיע!

— שוין? — האָט לייקין געפרענט... איהר האָט קיין צייט ניט... נו, עס מאכט ניט אוים... א צווייטען מאל.

ער האָט טיעפער אן אטעם געטהאן און זיך געוועגדט שנעל:

— איך וויל, איהר זאלט מיר בארגען א צהנרובלדיגע...

יאקובאוויטש איז דא רויט און דא בלאס געוואָרען, די ווינקלען פון מויל האבען אויפגעציטערט. און ער האָט ווי בייז ארויסגעברומט:

— ווי קומט צו מיר אזוי פיעל געלד! — איך האב ניט, כ'לעבען!...

לייקין האָט איננאנצען א ציטער געטהאן, געוואלט עפעס ענטפערן, נאר די צונג האָט איהם ניט געדיענט. ער האָט נאר א קוק געטהאן אויף יאקובאוויטשען, און איהם האָט זיך געדאכט, אז זיין חבר'ס ליפען זיינען פונקט ווי שווייניש...

ער האָט איהם נענעבען די האנד און איז מיט א געפיהל פון עקל אוועק ווייטער און ווייטער...

— שווייניש ליפען, — האָט ער געמורמעלט געהענדיג צוריק...

און א האם צום חבר האָט אנגעפילט זיין ברוסט...

און געהענדיג איז דער האם אלץ געוואקסען גרעסער און גרעסער אין לייקינס הארץ.

— אך, איהר מיאוסע מענשען! — האָט ער געברומט פאר וועהטאג און בעליידיגונג — ענטזאגט! ענטזאגט!

און דערזעהענדיג צוריק דעם אלטען בעטלער, וועלכער

האָט איהם ניט דערקענט און ווידער א נדבה געבעטען, האָט לייקין, אבנעהענדיג פון איהם עטלעכע טריט ווייטער, מיט עקעל אויסגעשפּייט און געטראכט: — פּגר'ט אוועק! וועל דאָרף אייך, איהר מיאוסע ברואים...

בעגענענדיג ווידער א טרעגער מיט א גרויסען קאסטען אויף די פּלייצעס, האָט ער מיט עקעל זיך אבגעקהרט און נעזידעלט: — שלעפּט, שלעפּט אויף זיך דעם יאָך, איהר זענט בעסערס ניט ווערט, קריכט, איהר ווערים!

עטלעכע קינדער, פּרעהליכע, לוסטיגע, זיינען נעגאנגען פון א שול. זיי האָבען איהם פערשטעלט מיט זייער שפּיעלערייי דעם ווענ. פּול מיט צארן האָט ער איינעם פון זיי א שטויס געטהאָן, מורמלענדיג: — נעהט צום טייוועל! פון אייך וועלען אויך אויסוואקסען יאקובאָוויטשעס מיט שווייניגישע לייפּען..

און אָט האָט ער זיך דערמאָהנט אָן זיין יונגע ווירטין, וועלכער ער דאָרף נעלד נעבען.

— וואָס יאָגט זי איהם אזוי? — האָט ער אין נעראנק פּראָטעסטירט, — נעלד און נעלד!... זי קען וואַרטען, נישקשה. זי וועט וואַרטען... אויך צו להכעיס גיב איך איהר ניט נאָך צוויי וואָכען...

ער איז פּול מיט האָס אוועק אהיים. די טיר איז נעוועזן פערמאכט. ער האָט מיט א נערוויש זי אויפגעעפענט און מיט צארן זי פערהאקט.

די ווירטין, א יונגע בעהנ'טע ווייבעל, מיט נוטע שוואַרצע אויגען, איז ארוים איהם אנטקענגען און מיט א פּרייַנדליכען שמייכעל איהם בענענענט:

— וואָס האקט איהר אזוי די טיר, — נזלן! — האָט זי געלאכט.

— איך האק ניט קיין טיר! — האָט ער שטאלץ נענטפערט, — עס דאכט זיך אייך...

ער האָט זי אַנגעקוקט מיט בייזע אויגען און א ווילדע מחשבה איז איהם דורכגעפלויגען אין קאָפּ:

— דער מאן איז נישטאָ, ארבייט ערגעץ ווי אן אייזעל, און זי — בלוט און מילך... צו אלדי טייוועל געהט אלע! די נאנצע וועלט, די נאנצע אַרדנונג... יא, די נאנצע אַרדנונג!...

— איז נאָך דאָ טיי? — האָט ער געפרעגט און זי אַנגעקוקט.

— קיין טיי איז שוין נישטאָ, — האָט זי ווי פערשולדיגט געענטפערט. — נאָר איך קען מאכען פאר אייך.

ער האָט זיך אינגאנצען געענדערט. די פריהערדינע מחשבה האָט זיך טיפער בעזעצט אין קאָפּ און האָט געוואלט ווערען רעאל...

ער האָט בייז געשמייכעלט און זיך אַנגערופען:

— זייט אזוי גוט און מאכט טיי.

און אַנקוקענדיג זי מיט ליידענשאפטליכע אויגען, האָט ער צוגענעבען:

— און קיין נעלד בעט ביי מיר ניט!

ער איז ווי א זיענער מיט שטאלצע טריט ארויף צו זיך אין צימער. די מחשבה האָט איהם ווידער בעהערשט און געוואלט פערוואנדעלט ווערען אין טאט...

— אוים! — האָט ער געמאכט מיט די פויסטען, — עס איז נאָר נישטאָ, נאָר נישטאָ!

איהם האָט זיך געמאלט פאר די אויגען איהר מאן מיט זיין געבעכדינען אויסזעהן: אן אנענט איז ער און וואנעלט ארום פון שטאָדט צו שטאָדט מאהנען אלטע חובות...

— כאפט דיך דאָרט דער טייוועל, שעפס אייגער... אז דו וועסט ווערען רייך ווי מיין יאקובאוויטש, וועסטו אויך בעקומען שווייגישש לייפען... איהר זענט אלע אזוי!

ער האָט געגומען שפאנען מיט אונגערולד הין און צוריק איבער'ן צימער.

באלד איז אריין די ווירטין מיט א טעצעל, אויף וועלכען עס איז געשטאנען א גלאז טיי און עס איז געלעגען צוויי זעמעל.

— איהר זענט א וואוילע ווייבעל! — האט ער זי פרעהליך גענוייבט.

זי האט איהם פערשעמט אנגעקוקט און גארנישט געענטפערט...

— א מאן אבער האט איהר א שלימזל.

זי איז רויט געוואָרען און האט מיט כעס געענטפערט:

— ניט קיין נרעסערער פון אייך...

— א! — האט ער זיך אנגעצונדען. — איך בין שוין דוקא ניט קיין שלימזל; אלענפאלס וועל איך עס שוין ניט זיין מעהר. איך האב היינט בעקומען א לעקציע... איך וועל זיין דער שטארקסטער, דער ערגסטער און דער גליקליכסטער מענש אין דער וועלט...

— איהר זענט עפעס היינט מאדנע, — האט זי נעדריקט מיט די פלייצעס...

— אבער אינטערעסאנט? זייט זיך מורה.

זי האט ניט געענטפערט, האט איהם נאר אנגעקוקט און ווי עפעס מורא געהאט.

— נו, איך גיה שוין, — האט זי שוואך ארויסגערעדט. פון וואס לייקען האט גערונגען, אז זי וויל נ י ט גיהן.

— וואס אייליט איהר זיך, זיצט ביי מיר א וויילע.

ער האט זיך אויפגעשטעלט און זי א ציה גענומען צו זיך.

— וואס טהוט איהר, לייקין? — האט זי פראטעסטירט.

ער האט זי אוועקגעזעצט נעבען זיך אויף דעם קלייניעם סאפקעלע, זי פעסט ארומגענומען און גענליסטערט:

— זייט דאך ניט קיין נאריש ווייבעל... איך האב אייך אזוי ליעב, אזוי ליעב!...

ער האָט זי בעשאָטען מיט קושען. זי האָט שטיל **גע־** פליסטערט:

— לאָזט מיך אָב, לאָזט מיך אָב!

אָבלאָזען זי איז אָבער געווען גאָנץ איבעריג — זי איז שוין געווען אינגאנצען זיינע... ער האָט דערפיהלט זיין קראפט איבער איהר, זיין גרויסע פלוצלינג קראפט, וואָס ציהט די יניקה פון א גרויסען האָס צו אלץ און צו אלעם...

ער האָט דערפיהלט, אז מיט דעם דאָזיגען האָס וועט ער האָבען אי ליעבע, אי גליק, און אין זיין אויפגערעגטען מח האָט זיך פארנעשטעלט א נייי לעבען, א לעבען פון טריאומף און זיעג...

דער סוד.

ביז אבטצעהן יאָהר האָט נחום נעלערנט אין א ישיבה. זייענדיג א שטיקעל מתמיד, האָט ער געהאט גוטע „טעג": דער שבת איז געווען גאָר א געהויבענער. איהם אָבער האָבען די גוטע „טעג" ניט אויסגעמאכט. ווען ער וואָלט עס נאָר ניט געהאלטען פאר אונפאסיג, וואָלט ער מיט זיינע בעסטע „טעג" זיך געביטען מיט א צווייטען ישיבה־בחור, וועלכער וואָלט איהם דערפאר אפילו צוגעצאָהלט, ווי עס פלעגט אמאָל פאסירען אין דער ישיבה. דער עיקר האָט ער געקוקט ניט אויפ'ן „טאָג", נאָר אויפ'ן בעל־הבית. נחום האָט ליעב געהאט צו האָבען בעלי־הבתים למדנים, מיט וועמען ער זאָל קאָנען רעידען וועגען א טיף שטיקעל גמרא. און געלערנט האָט נחום „טיף". ליעב געהאט צו גריבלען זיך אין תוספות, מהרש"א, פרעגען און פערענטפערן קשיות. דער עיקר אָבער — פרעגען. אוועקשטעלען דעם ראש־הישיבה מיט אן אפענעם מויל און מיט פערגאפטע אויגען, ווי ער וואָלט געזאָגט: וואו האָסטו דאָס אויסגעגראָבען אזא קשיא?... אפילו אויף די „טעג", ווען דער בעל־הבית פלעגט אויף זיצען ביים עסען, פלעגט נחום ליעב האָבען פרעגען א קשיא דעם בעל־הבית טאָקע, ניט קוקענדיג, וואָס אויף אנדערע ענינים איז ער געווען א בושת־פנים.

ווער ווייס, וואָס פאר א למדן נחום וואָלט ארויסגעוואקסען מיט זיין קאָפ און מיט זיין התמדה, ווען ער וואָלט זיך ניט

בעקענט, טאקע אויף זיינעם א „טאג", מיט א בחור'ל מיט איהם [illegible] אין אירגע יאהרען, און יענער וואלט איהם ניט צוגעריידט צו געהיצען זיך אביסעל צו וועלטליכע הכמות. אנפאנגס האט אפילו נחום ניט שטארק געהאלטען דערפון: „אין די וועלטליכע חכמות, האט ער געזאגט, איז ניטא די טיעפקייט, וועלכע ער האט ליעב". יענער אבער האט איהם ערקלערט, או עם איז דא אזא חכמה ביי זיי, וואס פאלט ניט ארונטער פאר דער גמרא, און דאס איז די פאליטישע עקאנאמיע.

ניט קאנענדיג נאך גוט לעזען רוסיש, האט נחום שוין זיך גענומען צו פאליטישער עקאנאמיע און די דאזיגע חכמה האט איהם געפאקט... „זי איז ווירקליך א סך עהנליך אויף גמרא!" האט ער מיט א פרייד מודה געווען זיין נייעם רבי'ן.

און אזוי איז ביסלעכווייז נחום געווארען אן עקאנאמיסט.

צו צוואנציג יאהר האט שוין דער בחור פערלאזען די ישיבה, אוועקגעפאהרען אין א גרויסער שטאדט און זיך געמומען שטודירען „קאפיטאל".

נאטירליך האט ער נ י ט געקאנט זיך פערבאהרגען אין די ד' אמות פון „קאפיטאל", ווי אמאל אין דער גמרא. מארקס איז ניט געגעבען געווארען נור צו לערנען, צו מארקס'ן דארף מען עפעס טהאן אויך, און נחום איז געווארען וויליענדיג ניט וויליענדיג א „חבר" און אנגעהויבען נעהמען אן אנטהייל אין דער ארבייטער־בעוועגונג.

אמת, געקוקט האט מען אויף איהם אין דער בעוועגונג, ווי נור אויף א טעארעטיקער, אבער דאך פלעגט מען איהם אויך פערטרויען פערשיידענע קאנספיראציעס, וועלכע האבען איהם, דער אמת געזאגט, ניט אזוי אינטערעסירט. צו ד י זאכען האט ער טאקע קיין געדולד ניט געהאט; דאס רוב איז ער געווען פערנומען צו שרייבען הגהות, אנמערקונגען ביי די זייטען פון די גראבע פאליטיש־עקאנאמישע ביכער, וואס ער האט אלץ

נעשטודירט און, ווי אמאל אין תלמוד, ענטדעקט אין זיי גרויסע סודות.

זעהענדיג, אז נחום איז מעהר טאראטיקער ווי טהויער האט מען איהם בעשטימט צו לערנען מיט א פאר גרופעס פאליטישע עקאנאמיע. צווישען אלע גרופעס האט זיך געפונען איין גרופע פון מיידלעך, ענטוויקעלטע ארבייטערינען, מיט וועלכע עס פלעגט איהם אויסקומען צו לערנען בין מנחה למעריב. אזוי טאקע האט ער אליין די דאזיגע צייט אנגערופען.

דאס ערשטע מאל, אז ער האט די דאזיגע צייט פאר זיי בעשטימט, אנרופענדיג זי בין מנחה למעריב, האבען זיך א פאר מיידלעך פון דעם וואָרט פונאנדערגעלאכט. נחום האט זיך א ביסעל פערשעמט, אבער אז די איבעריגע מיידלעך האבען די צוויי, וואס האבען געלאכט, אויסגעזידעלט, האט ער זיך בערוהיגט און האט זיך, ענדליך, געפיהלט מיט זיינע שילערינס ווי מיט מאנסביל...

געלערנט האט ער די פאליטישע עקאנאמיע מיט א שטיקעל גמרא־ניגון, איבער א הארב בלעטל זיך צוגעשאקעלט און בכלל בענוצט תלמודישע אויסדריקען, ווי „האבען מיר א קימא לן", „איז פון דאנען נעדרונגען", אזוי אז זיינע שילערינס זיינען טאקע שיער־ניט געווארען אמת'ע גמרא־קעפלעך...

נחום האט ניט געקוקט אויף זיינע שילערינס פון דער זייט פון זייער אויסערליכקייט און עס איז איהם בלל ניט אנגענאגען, צי זיינען זיי שהען אדער אפשר מיאום, ניט זענענדיג דערויף קיין שטארקער מבין; דערפאר אבער האט ער אויסגעפונען אין א צייט ארום, אז צווישען די אלע מיידלעך געפינט זיך איינע, חאנקע, וואס האט גאר תופס א בלעטל באנדאנאוו...

דער דאזיגער חאנקען האט נחום דאן געשענקט מעהר אויפמערקזאמקייט, ווי די איבעריגע, האט געלעגט אויף איהר גרויסע האפנונגען און האט ענדליך איהר בעמערקט, אז מיט

איהר קאָן מען שוין זיך פערגינען צו לערנען א בלעטל „קאָפּיטאל".

נאָר אזוי ווי די איבעריגע מיידלעך פון דער גרופּע זיינען אזוי ווייט ניט געגאַנגען, האָט נחום חאנקען פּאַרגעלעגט, זי זאָל קומען צו איהם אין צימער פון 9 ביז 10 אין אָוונד צו לערנען „קאָפּיטאל" מארקס.

האנקע האָט זיך, נאטירליך, אַנגעהאָפּט אָן דער דאָזיגער פּאַרלעגונג. חאָטש די איבעריגע חבר'טעס פון דער גרופּע האָבען זי אַבגערעדט, זאָגענדיג, אז פּאר א מיידל איז געגוג, אז מען קאָן באָגדאַנאָוו'ז אליין.

— קיין רביצין וועסטו סיי־ווי־סיי ניט זיין! — האָט איהר איינע גוטמוטהיג א. שטאָך געטהאָן.

און נאָך איינע, איהרע שוין נאָר א נאָהענטע חבר'טע, האָט צוגעגעבען:

— אין דער סאָציאַליסטישער אַרדנונג קאָן זי נאָך פּסק'ענען ארבייטער־שאלות...

חאנקע איז אַבער געגאַנגען.

קומענדיג טיילמאָל צו נחומען און ניט געפינענדיג איהם אין דער היים, פלעגט זי דערווייל מאַכען אן אַרדנונג אין זיין אַרימען צימער, וועלכעם האָט אויסגעזוהן, ווי נאָך א פּאָגראָם. זי פלעגט פערבעטען דאָם בעט, אויסקעהרען דאָם צימער און צונויפלעגען אין אַרדנונג זיינע ביכער, וואָם דער גרעסטער טייל פון זיי איז בעשטאָנען פון פּאָליטיש־עקאָנאָמישע. די פּאָר דיקע זשורנאַלען זיינען אויך נאָר געווען צושניטען דאָרט, וואו עס האָבען זיך בעהאַנדעלט פּאָליטיש־עקאָנאָמישע פראגען. די איבעריגע בלעטער, וואו עס איז געווען געדרוקט די בעלעטריסטיק, זיינען געווען בעהאלטען, ווי א גרויסער סוד...

קומענדיג אהיים און טרעפענדיג אן אויפגערוימט צימער, פלעגט נחום זיס שמייכלען און פרייגדליך זיך וועגדען, ווי פערשעמט, ניט קוקענדיג חאנקען אין פּנים:

— איהר האָט דאָס אזוי פיין צוגעקליבען?...

— אז ביי אייך איז זעהר אָנגעווארפען געווען. — פלעגט זיך חאנקע פערענטפערן, אויך ווי פערשעמט...

אזוי ביסלעכווייז איז חאנקע אלץ נאָהענטער געוואָרען מיט נחומען און אלץ כלומרשט אויפ'ן חשבון פון „קאפיטאל"...

נחום איז געווען שטארק צופרידען, ווען חאנקע איז אזא מתמיד און איז אזוי איבערגעגעבען דער פאָליטישער עקאָנאָמיע, ניט קלערענדיג און ניט חושד זייענדיג חאנקען אין אנדערע געדאנקען.

איינמאל האָט זיך נחום פערלערנט מיט חאנקען ביז א זייגער איינס ביינאכט. עס איז געווען א שטורמדיגע נאכט. דער ווינד האָט נעריסען די דעכער און געקלאפט מיט א מין דראָהען אין די שויבען. חאנקע האָט שוואָך ארויסגעערעדט:

— אוי, ווי וועל איך געהן אהיים!

נחום האָט זיך אייניגעקוקט אין פענסטער צום דרויסען און האָט געענטפערט:

— אז איהר ווילט, קאָנט איהר דאָ נעכטיגען...

חאנקע איז רויט געוואָרען, האָט זיך שטארק פערשעמט דאָך איז זי געבליבען.

אויסגעבעט האָט זיך חאנקע אויפ'ן גרויסען קאָרב, ווען איז אין צימער געשטאנען, צושטעלענדיג צו איהם א שטול. נחום האָט איהר אפילו פאָרגעלעגט זיין שטרוי־זאק, וויל — האָט ער איהר ערקלערט — ער ליעב צו שלאָפען, ווען הארטער. חאנקע אבער האָט ניט געוואָלט אננעהמען דעם דאָזיגען אפפער און זי האָט געזאָגט, אז זי וועט זיך מאכען בעקוועם מיט אנדערע מיטלען.

ליענענדיג שוין אין בעטל האָט נחום זיך געפיהלט זעהר גוט, דערמאָהנענדיג זיך, או אין זיין צימער געפינט זיך, אויסער די פאָליטיש־עקאָנאָמישע ביכער, נאָך א לעבעדיגער מענש. ער

האט וואַרים, פון בעט, זיך איבערנערעדט מיט חאנקע'ן. וואס איז געלעגען אין א ווינקעל אויפ'ן קאַרב:

— אייך מוז זיין אודאי הארט צו ליענען.

— א, ניין, איך שלאַף ווי א פריצטע... — האט חאנקע הארציג־ווייך געענטפערט...

מיט דער צייט האט חאנקע אנגעהויבען אלץ אפטער צו בלייבען ביי נחום'ן, אונטער פערשיידענע תירוצים, ביז זיי ביידע האבען ווי אין נעראנק בעשלימענדיג, ניט ארויסרייד־ענדיג עס מיט'ן מויל, זיך בעזעצט צוזאמען אין צימער.

שפעטער פלעגט מען זיי שוין זעהן ביידען צוזאמען אין דער בילינער רעסטאראציע עסען א מיטאג אלע טאג, און נאך שפעטער האבען זיי שוין פאר מענשען אין די אויגען געזאגט אייגער צום אנדערן „דו".

נחום איז געווען זעהר צופריעדען. חאנקע איז א טרייע חבר'טע, האט דערצו א שארפען קאפ, מען קאן מיט איהר אמאל שמועסען וועגען טעאַרעטישע פראגען און זי פאסט עס אויף, ווי א מאנסביל...

איין זאך האט נחום'ן דאך אביסעל בעאונרוהיגט, ער האט בשום אופן ניט געוואוסט, צי חאנקע איז א שעהן מיידעל, צי ניט.

אז זי נעהט אביסעל אייננעבויגען — דאס האט ער געזעהן בחוש, אבער צי האט זי א שעהן פנים — וועגען דעם האט ער בשום אופן ניט געקאנט זאגען קיין מיינונג... ער אליין איז ניט קיין מבין אויף שעהנקייט.

דאך וואלט ער זעהר זיין צופריעדען, וועז ער וואלט נע־וואוסט, אז חאנקע איז שעהן.

ווי אזוי קאן מען עס דערגעהן?

ער זאל פרעגען ביי א בעקאנטען, וועט דאך איהם יענער אויסלאכען. אליין קאן ער בשום אופן ניט בענעהמען, צי איז

זי שעהן, אדער ניט, וועניגסטענס צי איז זי חאטש חנ'עוודינ...

און וואס ווייטער האט איהם די פראגע מעהר אנגעהויבען צו בעאונרוהיגען. מילא, שעהנקייט וואלט ער שוין מוחל געווען — ווער ווייסט אבער, צי איז זי ניט קיין פערזעהענישׂ: א קשיא אויף א מעשה! אז ער אליין פערשטעהט דערין ניט, חאטש הרנ'ע איהם! ער פאלט אמאל אויף א שכל און ווי ביי א בעקאנטען פון הינטען ארום דערגעהן:

— ווי געפעלט אייך מיין חאנקע?

— א, חאפט זיך אן יענער, ווי בעגייסטערט — א וואוי מיידעל...

ווייסט ער ווידער ניט: וואוי איז דען שעהן?... זאל ער פרעגען אפען: איז זי א שעהנע? פאסט ניט. וואו זיינען דען זייגע אויגען.

פרעגט ער אין א צייט ארום ביי א צווייטען: — ווי געפעלט דיר, ברודער, מיין חאנקע?

— א, חאפט זיך אן יענער נאך מעהר בעגייסטערט — איז א טייער מיידעל...

צו אלדי טייוועל: אז זי איז א וואוי און טייער מיידעל, ווייסט ער אליין. איהר תפיסה, איהר בענעהמען „קאפיטאל" מארקם מענען מאנסביל מקנא זיין, אבער צי איז חאנקע א שעהנע? אט וואס איהם מוטשעט. דאס הייסט, שעהנקייט איז ער מוחל, צי איז זי אבער, ווער ווייסט, ניט קיין גראב פערזעהנישׂ... ווער קאן עס ווייסען?

און ער פרעגט ווידער ביי א דריטען:

— נו, געפעלט דיר מיין חאנקע?

— א, חאנקע. איז א זעלטען מיידעל. בעקומט ער ווידער אן ענטפער און בלייבט ווי אין קלעם. זאל חאטש איינער זאגען א מיינונג ווי געהעריג איז. וואס איהם אינטערעסירט...

און ער פאלט אויף א אידעע. ער וועט פרעגען חאנקען אליין.

זי איז אן עהרליכע רייניע נשמה, דערין איז ער זיכער — זי וועט איהם דערצעהלען דעם אמת.

—חאנקע, רופט ער זיך אָב צו איהר איינמאל ביי־נאכט — חאנקע?

— וואָס איז, נחום, הא? — פרעגט זי לעבלעך.

— איך האָב דיך חאנקע, געוואלט עפעס פרעגען.

— עפעס א טעאַרעטישע זאך? — פרעגט חאנקע נאך לעבער און בלעטערט דערווייל דעם „גראבען „קאפיטאל", ונאָס לעזט אויפ'ן טיש.

— ניין, דוקא א נארישקייט... — ענטפערט נחום און דאָס הארץ קלאפט שטארק. וואר וויסט, וואָס פאר א דורכפאל ער קאָן האָבען מיט דער דאָזיגער ווילדער פראנע.

— ווי קומסטו צו פרעגען נארישקייטען? — שמייכעלט חאנקע.

— יעדער מענש האָט זיינע נארישקייטען... וועלט נחום דאך מוטהינער און געהט איבער גלייך צו דער זאך — זאג מיר, חאנקע: דו ביזט א שעהנע?

חאנקע קוקט איהם אָן אנפאנגס פערוואונדערט, נאכדעם פרעגט זי איבער:

— וואָס איז דיר די נפקא־מינה...

— יא... ענטפערט נחום געשטאמעלט... יא... קיין נפקא מינה איז דאָס מיר טאקע ניט... איך וואלט אבער וועלען טאקע וויסען... איך אליין קוק אויף דיר אמאל, קוק, קוק, און קאָן ניט פערשטעהן... דאָס הייסט, איך בין ניט קיין מבין...

— גלויב מיר — האָט חאנקע געענטפערט — אז איך אליין וויים אויך ניט...

און אזוי איז נחום דעם סוד ניט דערגאנגען...

דער פערביטערטער.

— געגוג דיר שוין צו פֿאַפען! — האָט בערלען, א איינגעל פון 18 יאָהר, געוועקט די שוועסטער, א מיידעל פון א יאָהר 27.

בערל האָט שוין אייגענטליך אליין נערעכענט אויפשטאַנען, נאָר א קוק געבענדיג אויף דער שוועסטער, אויף איהר ברוגזדיגען פּנים, האָט זיך איהם ניט געוואָלט איהר נאָכגעבען און ער האָט זיך איבערגעדרעקט מיט דער קאַלדרע.

דאָס האָט די שוועסטער געריצט: זי איז שוין מיט 3 שעה צוריק אויפגעשטאַנען, שוין א האַלבע קלייד אויפגענעהט און זי האָט זיך צושריען:

— שטעה אויף, פויל'ער הונד! איך שלעפ דיך אראָב פאר די פיס.

פאר די פיס האָט זי איהם נאָך ניט געשלעפט, נאָר בערלען האָט זיך עפעס נעראכט, אז זי שלעפט איהם שוין, און ער האָט אנגעהויבען וואַרפען מיט די פיס און שרייען:

— געהסט אוועק, צי ניט — וואַרים איך גיב דיר אין די צייהנער.

— אוי, רבונו של עולם, זאל מען איהם שוין „אפהויבען"! האָט זי זיך צעזונגען:

— עס הויבט זיך שוין אָן! — האָט די אלטע מוטער גע-

זיפצט. זי איז צוגענאנגען צו זיין בעט און האט ווייך געבעטען איהם:

— שטעה אויף, מיין זוהן, וויפיעל איז דער שיעור צו שלאפען! באלד קומט שוין ב י י ל ק ע ארבייטען.

דער מוטערס ווייכער טאן און דאס, וואס ב י י ל ק ע קומט באלד צו געהן האבען געווירקט און ער האט בעשלאסען אויפצושטעהן, נאר כדי די שוועסטער זאל ניט אויספיהרען, איז ער נאך געבליבען ליענען א ווייל.

— א תכשיט'ל! — האט זיך די שוועסטער געוועגדט צו די מוטער מיט כעס — ווי זי רעדט דאס מיט איהם: פונקט, ווי מיט א בן יחיד'ל...

די אלטע מוטער האט דערויף נאר נישט געענטפערט. זי האט נאר א זיפץ געטהאן, בערעלען האט דער זיפץ א שטאך נעמהאן. „א רחמנות אויף די מאמען" — האט זיין גאנצעם ווען דערפיהלט, און ער האט זיך אויפגעהויבען.

די שוועסטער האט זיך נעזעצט נעהען און געמורמעלט עפעם מיט כעס. בערעל האט נאר נישט געקענט בענעהמען וואס זי רעדט, דאך האט ער געוואוסט אויף זיכער, אז דאס מורמלען בעלאנגט אן איהם און אין הארצען האט איהם שוין אנגעהויבען צו זיעדען.

— איך וועל זיך מיט איהר אברעכענען!

עס איז אריין דער שוועסטערס ארבייטארין, בייל קע, א יונגע שלאנקע בראנעטין, מיט טיעפע קלוגע אויגען. דערזעהענדיג בערעלען נאך ניט קיין נעוואשענעם, האט זי זיך צעלאכט מיט א פרעהליכען געזונדטען געלעכטער:

— אזוי שפעט, שעהנער מענש, שלאפט מען עס? א גאנצער פריץ! שעמען וואלט איהר זיך! איך האב שוין אבגענעסען!...

— ניט אייער דאגה! — האט בערעל אנגעבלאזענערהייט איהר געענטפערט. אריינקוקענדיג אבער אין איהרע צוויי שעה-

נע אויגען און אין איהר לאבענדיגען פנים, האָט ער חרטה גע־קריגען אויף זיין ברוגז'דיגען טאָן! צייט זי ארבייט ביי דער שוועסטער, קלויבט ער זיך אלץ צו אויסצודריקען איהר זיין ליעבע, און שטענדיג ענטפערט ער איהר גראָב. זי מוז איהם נעווים פיינד האָבען...

דער נעראנק ערגערט איהם, ער ווערט צורייצט און ווילּ, אז די שוועסטער זאָל איהם וויעדער עפעס פערטשעפען, ער זאָל קענען דעם כעס אויסלאָזען.

נאָר די שוועסטער גיעט ארויס ביילקען עפעס אן ארבייט און קוקט ניט אפילו אין זיין זייט. א דענערוויירטער נעהט ער זיך וואשען אין א ווינקעל. ער שטעהט ביים וואסער און שרייט:

— א האנדטוך!

קיינער ענטפערט איהם ניט.

— א האנדטוך!! — טופעט ער מיט די פיס.

— ביזט ניט קראנק צו זיבען, — ענטפערט די שוועס־טער.

ער ווילּ איהר עפעס ענטפערן, נאָר זיין כעס איז אזוי ווילּד, אז ער וויים ניט וואָס פאר א ווארט ער זאָל איהר א וואַרף טהאָן, און אנשטאָט א ווארט ווארפט ער איהר עפעס א שטיקעל העלצילּ.

— מאמע! — שרייט די שוועסטער — נעהם צו דעם נזלן, ער לאָזט מיך ניט ארבייטען!

—מיאום, בערילּ, פע! — קרימט זיך בייקען.

בערלען ווערט פאר חרפה היים אין קאָפּ. „מיאום, זאָגט זי — מיאום!" זי איז נערעכט! טאָקע מיאום, — פע!"...

און ער ווילּ איהר זאָגען, אז ער איז ניט שולדיג דערין; אז אלע נאכט וויינט ער, וואָס ער צאפט דער שוועסטער אומזיסט דאָס בלוט! אז, פערקעהרט, ער איז נאָר א נאנץ גוטער: אָט האָט ער נעכטען אן אָרעם־אָבגעריסענעם אינגעלע די לעצטע צוויי קאָפיקעס אוועקגעגעבען... דאָס אינגעלע האָט אזוי נע־

ווייניט; ער איז נאָר קיין גוטן ניט. באשר עס הויבט זיך אָן דער ווינטער און איהם האָט מען פאר א מאָלער געמאכט, און ער וועט מוזען א נאכצען ווינטער זיצען אָהן ארבייט און עסען דער שוועסטערס פראצע... זאגען דאָס אבער אלץ, קען ער ניט — עס וועט ארויסקומען נאָר נישט „דאָס". „ווָאס איז שולדיג די שוועסטער, אז דו האָסט קיין ארבייט ניט?"... און זיין האריז בלוטיגט זיך, ווָאס די שעהנע ביילקע האָט פון איהם אזא מיינונג:

„ביילקע, ביילקע! ווילט זיך איהם אויסשרייען — האָב רחמנות!" ער גיעט אבער א קוק אויף ביילקען, אויף די שוועסטער, אויף די מאמען און זעהט אין יעדערענס אויגען פעראכטונג צו איהם, זיין כעס פלאמט וויעדער אויף, און ער זוכט מיט נערוויש דאָס האנדטוך.

נאָכ'ן אבווישען זיך שטעלט ער זיך דאוונען, ער טהוט אָן די תפילין און מורמעלט עפעס. דעם „פירוש המלות" ווייסט ער ניט און ניט קוקענדיג, ווָאס ער האָט צייט, איז איהם דאָס גאנצע דאוונען א משא, איבערהויפט דריקט איהם דער „של ראש".

— „עפעס א נרויסער „של־ראש", — טראכט ער מיט כעס — אפילו קיין רעכטע פאר תפילין האָט מען מיר ניט נעקויפט, א קלאָג נאָך זיי!"...

אין פינף מינוט ארום האפט ער אראָב מיט כעס די תפילין...

די שוועסטער צושרייט זיך מיט אירָאניע, וועגדעניג זיך צו ביילקען:

— זעהסט — ער האָט שוין אָבגעדאוונט! מאמע! זעהסט דיין „צדיק", ער איז שוין פערטיג!

בערעל האָט שוין אייגענטליך אליין חרטה, ווָאס ער האָט אזוי גיך די תפילין אראָבגענומען: דאָס רעליגיעזע געפיהל איז כיי איהם נאנין שטארק, פאר'ן אידישען נאָט ציטערט ער, נאָר

די בעמערקונג פון דער שוועסטער צוריצט איהם אזוי, אז ער וואלט זיך וועלען נוקם זיין אן איהר און ער ענטפערט גראב:

— איך לאך פון דיר מיט'ן דאונען צוואמען!...

— לאך, לאך! — ענטפערט די שוועסטער קאלט — איך וועל דיר עסען ניט געבען...

— דו וועסט מיר עסען ניט געבען? דו?! צוקאכט ער זיך מיט א העלישׁ פייער און שפרינגט פון הויט שיער ניט ארויס. ער פיהלט אבער, אז ער קען דא נאר נישט מאכען: זי איז די פערדיענערין, זי שפייזט די מאכען אויך... און מיט פערלאפענע אויגען שטעלט ער זיך אוועק מיט'ן פנים צום פענסטער, קלערענדיג שוין וועגען פריהשטיק. עס הויבט איהם שוין אן ציהען דאס הארץ. ער דערמאהנט זיך אן זומערדינע פריהשטיקס... א היים איז ער ניט געוואנעגן פריהשטיקען. ער האט פיינד, די מאמע זאל איהם קארגען... ער פלענט אריינגעהן אין א קאפע־הויז און א לעב טהאן. אמת, בשעת ער פלענט טרינקען די קאפע און עסען די פוטער־קוכען. פלענט איהם דאס הארץ אביסעל וועה טהאן: „די מאמע איז אן אלמנה, בעסער וואלט ער איהר אוועקגעבען"! ער פלענט זיך אבער פערטהיידינגען מיט דעם, וואס ער הערעוועט זעהר שוער: אין סכנות שטעלט ער דאס לעבען, אויפ'ן פינפטען שטאק קריכט ער, און טאמער וועלט ער נאר גע'הרג'עט... א, איצט וואלט איהם די מאמע נאר ניט געארט, ער וואלט נאר געלד געהאט, וואלט ער אויף צו להכעיס געגאנגען פריהשטיקען אין א קאפע־הויז. איצטער פערדיענט ער אבער ניט — עס איז ווינטער, קיינער מאלט ניט קיין הייזער און דער שוועסטערס פריהשטיק מוז ער עסען... אח, ווי עס ציהט אין הארצען...

— באלד וועל איך בעטען עסען, קלערט ער — וואס האב איך מורא פאר איהר? וואס איז זי דא פאר א בעל־הבית'טע?

— איך וועל ביי איהר נאר נישט בעטען... ביי דער מאמען וועל איך בעטען...

— מאמע...

ער קען אבער ניט אויסרעדען זיין בקשה וווייטער און איהם טהום הנאה, ווען די מאמע האט ניט דערהערט.

אין א ווייל ארום שרייט ער אויס מיט גוואלד:

— מאמע, גיעב מיר א גלאז טהיי!

— ניטא שוין קיין טהיי! — ענטפערט די שוועסטער

— האסט געואלט אויפשטעהן פריה, פריז מיינער!

ער וויל איהר עפעס ענטפערן. ער דערמאהנט זיך אבער, אז זי איז פארט איצטער דער תקיף — דאס בייטעל מיט געלד ליענט טאקע ביי איהר.

„פערפאלן!"...

און ער דערמאהנט זיך, אז אזוי וועט זיך ציהען דער נאנצער ווינטער — א נאנצען ווינטער וועט ער אומגעהן לעדיג! א נרעשען ניט פערדיענען — א נאנצען ווינטער וועט ער זיצען אויף דער שוועסטערס קארק — זי וועט זיין די פערדיענערין, די „בעל־הבית'טע", די שפייזערין; איהר וועט די מאמע נלעטען, חנפה'נען, פרענען אלע ווייל: „וואס ווילסט דו מיין טאכטער?" און ער וועט זיין אן איבריגער, א הונד.

„א הונד! א הונד!" רייצט ער זיך מיט זיך אליין אין נעראנק און פאר צארן וואלט ער וועלען טהאן עפעס א ווילדע זאך, מיט עפעס נוקם זיין זיך אן עמיצען...

— מיר ווילט זיך שוין עסען! — וועגדט זיך אין א האלבע שעה די שוועסטער צו דער מוטער.

אין איהר טאן שטעקט דער שטאלץ פון א מענשען, וואס וויים אז זיין עסען פערדיענט ער; עס קומט איהם. און בערלען שטעכט דער טאן, איהם דאכט זיך, אז זי וויל נאר ניט עסען. נאר זי רייצט זיך מיט איהם...

די מוטער דערלאנגט איהר א נלאז קאוו מיט בוטערברויט.

— גיעב מיר אויך עפעס עסען! — ברומט בערל, וועג־דענדיג זיך צו דער מוטער.

— ווארט מיין זוהן, באלד! — ענטפערט די מוטער וויך. בערלען דאכט זיך אבער, אז די וויכקייט איז א געמאכ־טע, זי, די מאמע, האט א סך ליעבער די שוועסטער און נאר דערפאר, וואס די שוועסטער פערדיענט ווינטער אויך, — און דאס, וואס זי ענטפערט איהם וויך איז נאר דעריבער, כדי ער זאל דער שוועסטער'ס פריהשטיק ניט שטערען, — און ער פלא־קערט אויף:

— עסען גיעב!

— קוק אן דעם פריץ! — צובייזערט זיך די שוועסטער, זופענדיג די קאווע — זומער פרעסט ער אויף דאס גאנצע פער־דיענסט און איצטער קומט ער עסען מיין פראצע; געה פער־דיענען!

בערל ווייל איהר ענטפערן: משוגענע, וואס רעדסט דו — עס איז דאך ניטא קיין ארבייט, עס איז דאך ווינטער, פער־שטעהסט, ווינטער!... ער וויל זיך אבער ניט פערענטפערן פאר איהר, עס דערלאזט איהם ניט זיין שטאלץ. דער כעס זיינער פלאקערט אלץ שטארקער און שטארקער, ער קען ניט אויס־שטעהן, עס הויבט איהם פון ארט, עפעס שטעכט איהם אין די ביינער און אין מיטען ברוסט קיצעלט עפעס א מאדנע חיה'לע... ער גיהט אום הין און צוריק ווי צעמישט, וויים זיך ניט צו וואס צו כאפען, גיעט פלוצים א שפרונג צום טיש און גיעט א זעץ איבער איהם מיט א ווילדען געשריי:

— וואס האט איהר מיך געמאכט פאר א „מאלער"! א קלאג זאל איך כאפען!...

זיי בלייבען אלע שטיל. די שעהנע ביילקע שטעלט אויף איהם אויס די אויגען, האלטענדיג די נאדעל אין דער אונבע־וועגטער האנד. בערלען דאכט זיך, אז ער האט געטראפען: בייל־קען נעפעלט עס, זי גיעט איהם אין חארצען נעווים נערעכט!

ער איז דערפון צופריעדען, אוז כדי ער זאל בלייבען דער גע־רעכטער, ער זאל זיך ניט אויסרעדען עפעס צוריק א נאריש־קייט, לויפט ער ארויס אויפ'ן גאס ניט קיין נעגעסענער...

— „פאר א מאלער האבען זיי מיך נעמאכט!" — ברומט ער לאזענדיג זיך נעהן איבער'ן גאס. איהם דאכט זיך, אז בייל־קע שטעהט דערבייַ, קוקט איהם אן ערנסט מיט איהרע שווארצע אויגען אוז גיעט איהם נערעכט: „אודאי זענט איהר ניט שולדיג!"...

ער בלאנזשעט איבער די גרויסע, לאנגע גאסען. ביסלעכ־ווייז ווערט זיין כעס קיהלער, אוז דאס פערדריסט איהם: בשעת כעס פיהלט ער זיך נערעכט; ווי דער כעס ווערט אבער נעקיהלט, בעווייזט זיך אין הארצען גלייך די חרטה אוז זי נאגט איהם.

ער האט אייגענטליך די שוועסטער גאר ניט פיינד. זי איז דאך אן ארעמע שוועסטער, עס איז אויך איהר א ביטערער רחמנות, א ביטערער צער! זי איז שוין אן אלטע מויד. אין די שלייפען ביים שטערן זעהען זיך שוין ביי איהר גראע אדער־לעך. ער וואלט אזא כלה ניט ווען בשום אופן... אוז דער גע־דאנק רופט ביי איהם ארויס נאך מעהר רחמנות אויף די שוועס־טער, איהם דאכט זיך, אז זי ווערט אייביג זיצען, אייביג הא־רעווען...

„וואס האב איך צו איהר?" ווייזט אין איהם דאס הארץ — „זומער, אז איך פערדיען, פערשוועגנ איך דאס גאנצע געלד, איך גיה אין פארק, אין צירק, אין קנייפעס... איך לעב א מאג אוז זי זעהט קיינמאל די וועלט ניט. פון 13 יאהר אן הארע־ווערט זי אוז קלויבט אויף נדן... ביי נאכט ווייזט זי שטענדיג פון שלאף, איך הער אוז עס שניידט מיר אין הארצען — איך ווייס — זי ווייל חתונה האבען... פיער חתנים האבען איהר שוין די תנאים אבגעשיקט, מען פערצאפט איהר דאס בלוט, געהרג'עט זאלען זיי ווערען, די „לאבוסעס"...

ער ווערט אויפגעבראכט אויף די שוועסטערס חתנים. ער

וואָלט זיי יעצט בעגענעט וואָלט ער זיי נעהרג'עט... און דער שוועסטער איז ער אלץ מוחל, ער פיהלט זיך אין נאנצען אומגע־רעכט נענען איהר. ער בעשלוסט, ער וועט זי איבערבעטען.

ער בערעכענט זיך אבער, אז איבערבעטען וועט ער ניט קענען, דאס איז א שווערע זאך, דאס איז עפעס מיאוס: נלאט פלוצים אין מיטען דערינען: מיין ליעבע שוועסטער!... ניין! ער וועט אזוי אונבעמערקטערהייט ווערען בעסער צו איהר, וועגען עסען וועט ער קיינמאל ניט רעדען, וועט זי נעבען — איז נוט, וועז ניט... נאר נאַרישקייט, זי וועט דאל עסען ניט נע־בעז, זי זשאלעווועט מיר דען? זי איז נאר אויף מיר אין כעס, אז איך קריעג זיך מיט איהר, אבער אזוי... יא אזוי בלייבט עס! קיינמאל זיך ניט קריגען מיט איהר, ווערען מיט איהר אין נאנ־צען נוט. ער וועט נאך פאר איהר א חתן אויף קריגען... ער וועט זומער אנהויבען ארבייטען, וועט ער קלויבען א קאפיקע צו א קאפיקע און וועט בעצאהלען פאר'ן ווינטער... עס איז טאקע קיין תכלית ניט צו עסען איהרע אומזיסט... ער וועט זי זומער בעקאנט מאכען מיט זיינע חברים און וועט זי נעהמען אין פארק, אומעטום, זאל זי האבען פערנניגען אויף, די ארעמע שוועסטער...

איבערפילט מיט מיטלייד צו דער שוועסטער, א בערוהיג־טער, שפאציערט ער איבער די נאסען. עס גיעט דערווייל א לייכט די ווינטער־זון אויף א רגע; בערל דערפיהלט דעם זומער און א ווארמע האפנונג נעהמט איהם דורך. ביילקעם שעהן־פנים לויפט איהם דורך פאר די אויגען...

— נישקשה! — מוטהיגט ער זיך אליין — דער וויג־טער וועט אריבערגעהן, איך וועל שפעטער אלץ פערריכטען!

און א בערוהיגטער, אהן א שפור פון צארען, לאזט ער זיך נעהן צוריק אהיים.

צוגעהענדיג אבער צו דיר טהיר, איז זיי רוהיגקייט פער־שוואנדען, דאס הארץ האט זיך אננעהויבען ווארפען און דער

זומער, וואס דארף קומען. האָט זיך איהם פּאַרנשטעלט ווייט. הינטער הויכע ריזיגע בערג. ער האָט ניט געקענט די טהיר עפענען, און ער איז א היבשע ווייל ביים טהיר נעשטאַנען. האלטענדיג פּאר'ן הענדטעל.

ענדליך האָט ער זיך געשטארקט, האָט די טהיר אן עפען נעטהאַן און האָט זיך שטיל אין שטוב אריינגערוקט. די שוועס־טער איז געווען פּערנומען מיט עפּעס א פּרוי, וואס האָט זיך נעלאַזט א מאָל אראבנעהמען. דאָס האָט איהם געפּרעטהט. וועז ניט די פּרוי, האָט זיך איהם געדאכט, וואלט איהם געווען זעהר ניט בעקוועם צו בלייבען דא: די שוועסטערס און בייקעם בלי־קען וואלט איהם שווער געווען צו פּערטראַגען.

נאָר אָט נעהט די פּרוי אַוועק.

די שוועסטער זאגט עפּעס בייקען און איהם בעמערקט זי נאָר ניט. — די מוטער איז ניטא!

דער אלטער צאַרן הויבט איהם אן בישלעכווייז צוריק צו בעהערשען. דער שעווסטערס קאלטקייט רייצט איהם. „זי וויסט דאָך, אז איך האָב נאָך ניט געגעסען! ס'א מין שלעכטע זי איז"!

ער ניט א הוסט, ווי מיט כעס.

— א! בעריל איז דא! א גאסט! וועגדט זיך פּלוצים די שוועסטער צו בייקען מיט א שמייכעל — „עסענקע"ן זיך איהם פּערוואלט!

דאָס בלוט פּון'ם נאנצען נוף ניט איהם האסטיג א זעטץ אין קאָפּ. די אויגען שפּרינגען איהם שיער ניט ארויס: „זי פּערשווארצט איהם אין בייקעם אויגען: זי מאכט פּון איהם חוזק. זי רייצט זיך מיט איהם, ווי מיט א הונד... אי, אי. אי! אי!..." איהם וויל זיך פּאר כעס דעם טיש א וואַרף טהאַן מיט'ן פּוס, ער שטאַרקט זיך אבער און מיט א פּערהאלטענעם צאַרן פּרעגט ער שטיל:

— פּארהאַן וואס צו עסען?

— געזאלט ניט אוועקגעהן! — ענטפערט די שוועסטער קורץ.

און פון פריהערדיגען רחמנות, פון די חרטה, פון די גע־דאנקען בעסער צו ווערען בלייבט ביי איהם ניט קיין זכר: ער ווערט אין גאנצען כעס און נקמה: אט די מויד פערביטערט איהם דאס לעבען, זי רוּיבט ביי איהם דעם מוטה, ער מוז זיך אן איהר נוקם זיין. אבער שטארק, זי זאל פיהלען!.. „אלטע מויד" דארף מען אויף איהר א געשריי טהאן...

מיט בלוטיגע אויגען קוקט ער אויף איהר; אט — אט פליהט שוין דאס וואָרט ארויס, נאר דער הונגער איז שוין ביי איהם שטארקער פאר'ן צארן און ער האט מורא צו פערשפיע־לען מיט'ן וואָרט אויף זיכער דעם פריהשטיק... נאכ'ן פריהשטיק ווען ער זיך אן איהר נוקם זיין, ניט אנדערש, „אלטע מויד!"

די שוועסטער זוכט דערווייל עפעס.

— וויסט ניט, בייקע, וואו דער ארבעל איז?

— אונטער בערלען, דאכט זיך, זאגט בייקע.

בערל פיהלט, אז ער זיצט טאקע אויף עפעס און ער בעשלוסט ניט צו לאזען.

די שוועסטער וועגדט זיך צום בענקעל:

— לאז נעהמען! זאגט זי ברוגז'דיג, ניט קוקענדיג איהם גלייך אין פנים.

— וויל איך ניט! — ענטפערט ער צורייצט.

— פוילער הונד! — צו לאזט צו ניט? — שרייט די שוועסטער — איך האב קיין כח ניט מיט דיר צו עסקן.

— דוקא ניט! — ענטפערט ער און עס פערדריסט איהם אויף זיך אליין.

— פע, בערל! — מוסר'ט בייקע מיט פעראכטונג — איהר זענט דאך נאר משוגע.

בערל וועדט בלאם: „זי האלט מיך פאר משוגע, זי איז

דאָך נערעכט" — מיאוס, מיאוס! פויקט איהם אין מח. ער שטעלט זיך נאריש אויף.

און דער הונגער און די בעלייזונגען און דער געדאנק, אז עס וועט זיך אזוי ציהען חשון, כסלִיו, טבת, שבט, אָדר—אזוי־נע גרויסע חדשים, ווינטערדיגע חדשים!.. אז ביי בייקען האָט ער שוין דעם ווערטה פערקויפט, אז ער טהוט ווי א ווילדער, — דאָס אלעס צוזאמען פערמישט זיך, און זיין צאָרן דערגרייכט די העכסטע שטופע, עס ברענט אין איהם עפעס אינווענדיג, ער מיז עס מיט עפעס לעשען, ער געהט אום הין און צוריק. און פלוצים שטעלט ער זיך אוועק קעגען דער שוועסטער מיט פערלאָפענע אויגען, לאכט זיך ווילד פונאנדער און גיט א גע־שריי:

— אלטע מויד, ווער וועט דיך נעהמען!?...

אין שטוב איז, ווי א דונער דורכגעלאָפען:

ביי דער שוועסטער פאלט ארויס דאָס שטיקעל שטאָף פון דער האנד, זי קוקט שטאר אויף בייקען. יענע שמייכעלט, דאכט זיך... די שוועסטער הויבט עפעס אָן צו זוכען אויפ'ן טיש... זי חאפט אָהן ווערטער דאָס שערל און ווארפט אויף בערלען. דאָ פערגעסט בערל אָן אלץ: אָן הונגער, אָן לאנגען ווינטער, אָן בייקען — איין מאָל פאר אלע מאָל, ער וועט צוברעכען די מאשין...

— נאָ דיר! — שרייט ער אויס, א בריאזג געבענדיג די מאשין.

— אי — אי — אי! צעיאָמערט זיך די שוועסטער. בייקעלע, וואָס טהוט מען מיט איהם? געה רוף מענשען, לאָז מען איהם בינדען.

— טאקע בינדען! — זאָגט בייקע העכסט אויפגעבראכט.

— שווייגט! — שרייט בערל — איך פלעט אייך דעם מח.

אוים'ן טומעל לויפט אריין די מוטער.

— וועה צו מיר, וואס טהוט זיך דא! — ברעכט זי מיט די הענד.

בערל שווייגט און די טאכטער דערצעהלט מיט האר־צענס־רייסענדער שטימע, וואס דא איז נעווען. גרויסע טרעה־רען קאפען פון איהרע אויגען, זי דערצעהלט דעם אמת, נאר בערלען דאכט זיך, אז אין יעדען וואָרט שטעקט א גראבער ליגען, א ווילדע פאלשקייט! פאר וואס דערצעהלט זי ניט דעם „עיקר"... פאר וואס דערצעהלט זי ניט פון דעם לאנגען ווינטער און פון נאך און נאך... זי דערצעהלט נאר, וואס עס פאסט פאר איהר, אז זי זאל בלייבען נערעכט...

און דער שוועסטער'ס ווייענדע שטים, און דער מאמעס פערצווייפעלטע בליקען ברענגען איהם ארויס פון נעדולד, נאר ער ווייס ניט, וואס זאל ער טהאן; ער האט שוין אלץ אבגעטהאן, די מאשין אפילו צובראכען... דא האט ער שוין ניט וואס צו טהאן, עסען וועט ער שוין ניט, ביי ביילקען האט ער זיך פערשווארצט... ער לויפט ארויס אויפ'ן הויף, שפארט זיך אן אין א ווינקעל פון א וואנד און ווייגט זיך ביטער פונאנדער...

די נייע שאלה.

דערהערט, אז עס זיינען פאראן אזוינע מענשען, וואס ווי־לען מאכען, אז אויף דער וועלט זאלען ניט זיין קיין רייך און קיין ארים, — האט חייקעל דער בערשטער, א זעכצעהן־יעהרי־גער בלאם דאר־בחור'ל, איראניש אנגעקוקט מיט זיינע גרויסע שווארצע אויגען דעם, וואס האט עס איהם דערצעהלט און האט זיך אנגערופען:

— דו ווילסט „לייזען"? ניין, ברודער, ניט געטראפען דאס ארט! ביי מיר וועסטו ניט לייזען — גאה זוך אן אנדער נאר.

שפעטער אבער, אז „חברה" האט איהם אריינגענומען אין איהרע הענד און מען האט איהם אריינגערוקט דאס ספר „גן עדן התחתון", האט זיך איהם שוין געלעגט די זאך אויפ'ן מח. אבער בענעהמען דאס ווי געהעריג און וועדען א מאמין דע־רין, האט ער נאך ניט געקענט. דרויי מאל האט ער דעם „גן עדן התחתון" געלעזען, אין פיעל ערטער געפרעגט „פשט", וואס די „חברה" האט איהם ערקלערט אויפ'ן שענסטען און פאפו־לערסטען אופן מיט אלע אויסרעדענישען, און דאך האט ער, קראצענדיג זיך אין פאה און אביסל ווי צוטומעלט געפרעגט:

— אבער ווי אזוי קען דאס זיין?

האט אבער חברה ניט געשווינגען און האט איהם מכבד נע־

וועז מיט דעם קלײן שעהז ספר'ל „די מעשה מיט די פיער ברי־דער". אזא מין מעשה האָט ער אפילו אמאל געלעזען, זי האָט געהייסען „מעשה בנ' אחים", („אחים", האָט ער געוואוסט נאָך פון תלמוד תורה, איז דער טייטש ברידער) אָבער נאָך דער מעשה בנ' אחים איז ער פרימער געוואָרען אוז האָט מיט מעהר כונה אָנגעהויבען צו דאוונען, כדי אז טאָמער וועט ער אמאל חלילה פערוואָרפען וועלען אויף א וויספע זאל איהם גאָט אויך מציל זיין, ווי יענעם צדיק פון דער מעשה, אָבער אז ער האָט דורכגעלעזען די „מעשה מיט די פיער ברידער" איז ער צום דאוונען קלטער געוואָרען אוז האָט שוין געהאט א שטיקל ידיעה אין סאציאליזם.

חברה האָט דערזעהן, אז עס געהט א גאנג, אז פון חייק־לען קען ארויסוואקסען א סאציאליסט א לייט, האָט זי איהם גענעבען „פון וואָס איינער לעבט" אוז „ווי קומט א איד צום סאציאליזם?" אוז „רפאל נעריצך" אוז שפעטער נאָך, „טיע־פערע" אוז נאָך שווערערע ביכלעך, אויף וועלכע חייקל פלעגט זאָגען, אז זיי זיינען נאָך שווערער ווי די גמרא „ביצה", וואָס ער האָט אמאל אָנגעהויבען אין תלמוד תורה צו לערנען.

— שווערער — האָט ער צוגעגעבען מיט אז ערנסטען שמייכעל, — אָבער שעהנער.

אוז אזוי ביסלעכווייז איז חייקל בערשטער געוואָרען א סאציאליסט אויף זיין שטייגער. דאוונען פערשטעהט זיך, האָט ער אין גאנצען אויפגעהערט, אָבער מען זאל זאָגען, אז חייקל איז געוואָרען אן אפיקורס, קען מען ניט, ער האָט מעהר ניט, ווי געביטען די רעליגאן.. אנשטאָט דאוונען אוז „ברכות" אוז קדושות האָט ער זיך גענומען מיט דער זעלבער כונה צו די פערבאָטענע לידער. אוז אז ער פלעגט זינגען „מיר וועל־רען געהאסט אוז געטריבען", פלעגט ער פערמאכען די אויגען, ווי אמאל אינגעלווייז צו שמע ישראל אוז פלעגט אריינקומען אין א רעכטען רעליגיעזען עקסטאז. טאָמער פלעגט ביי א פער־

זאמלונג פון עטליבע ארבייטער איינער זיך פערגעסען און אַנהויבען זינגען א ליעד פון שולמית, צי פון בר כוכבא, צי אזוי א „ליעבע־ליעד", פלעגט חייקעל מיט א פרומער מינע אַנהויבען צו מוסר'ן:

— פע, א חרפה און א שאנדע! וואָס זינגסטו אויפֿכע בורזואזישטישע ליעדער?

און גלייך פלעגט ער אַנהויבען צו זינגען:

מיר ווערען געהאסט און געטריבען...
און די איבעריגע פלעגען אונטערחאפּען:
מיר ווערען פערייאגט און פערפאָלגט
נאָר אלעס דערפאר וואָס מיר ליעבען
דאָס אָרימע עלענדע פאָלק...

און חייקעל פלעגט נאָך דעם ליעד אַנהויבען נאָך א ליעד, ביז די אלע „כשרה" סאָציאליסטישע ליעדער פלעגען זיך אויסנעהמען, — זינגען פלעגט זיך איהם וועלען נאָך אזוי פיעל! און ער פלעגט מיט אן אונרוהיגען קול פרעגען:

— מעהר קיין ליעדער זיינען ניטאָ?

„איהר ארבייטער פרויען!"

—עט!—פלעגט חייקעל דערויף א קנייטש טהאָן זיך, דאָס איז אפילו א סאָציאליסטישע ליעד, אָבער ניט פאר מאַנסביל, און דערבי פלעגט ער זיך דערמאָנען אָן דער ברכה „פון פאָרענט ביין דאוונען" „שעשני כרצונו", וואָס איז געשטאַנען אין סידור'ל מיט קלייגע אותיות'לעך און וואָס ער פלעגט דאַרויף נאָר קוקען מיט די אויגען, אָבער, אלס א ווייבערשע ברכה, דאָס ניט זאָגען... חאָטש אן און פאר זיך איז אויך די ברכה ביי איהם הייליג געווען, ווי יעצט דאָס ליעד „איהר ארבייטער פרויען".

די עיקרים פון סאָציאליזם איז ביי חייקלען בעשטאַנען אין „האסען דעם שונא". דער שונא איז, פערשטעהט זיך, די רוסישע רעניערונג, אָדער ווי אויף חייקעל'ס לשון הייסט, „פאָ־

ניע גנב". דאָס איז אַבער נאָר דער פּאָליטישער שונא. דער עקּ־
נאָמישער שונא איז דער קאַפּיטאַל. וואָס הייסט אַבער האַסען
דעם קאַפּיטאַל? האַסען קען מען נאָר אָון מען דאַרף די קאַפּי־
טאַליסטען, די פּאַבריקאַנטען „די וואַמפּירען", זיי איז א מצוה
צו האַסען מיט'ן גאַנצען הארצען...

אָון חייקעל, אָלס פּרומער סאָציאַליסט, האָט טאָקע זיי גע־
האַסט. דאָס וואָרט קאַפּיטאַליסט, אָדער פּאַבריקאַנט אָון עהנ־
ליכע ווערטער פלעגט ער ניט קענען אויסרעדען גלייכגילטיג. זיין
נעזיכט פלעגט אין גאַנצען זיך אומבייטען, די אויגען פלעגען
שיטען פונקען פייער אָון עס פלעגט זיך דוכטען, אז ער פער־
ברענט זיי מיט זיין אָטהעם...

עס פערשטעהט זיך, אז ניט בעסער איז זיין בעציהונג נע־
ווען צו זיין „קאַפּיטאַליסט", צו זיין פּאַבריקאַנט, בער יוזעלמאַן.
ווער רעדט נאָך, זייט די בערשטער האָבען דעם ערשטען שטרייק
געמאַכט אָון האָבען איהם מיאוס פערשפּיעלט אָון דרעי בערש־
טער האָט דער „מיאוסער וואַמפּיר" אלס בונטאַווישטשיקעס דער
פּאָליציי איבערגעגעבען, איז זיין שנאה פלאַם־פייערדיג נע־
ווארען, אָון וועז דער דאָזיגער פּאַבריקאַנט פלעגט אריין אמאָל
אין דער אבטהיילונג, וואו חייקעל איז געשטאַנען אין א נע־
דיכטען שטויב אָון געקעמט די חזיר האָר, פלעגט ער אויף
צו להכעים אויפהערען פלייסיג, ווי שטענדיג, צו ארבייטען אָון
זאָל ער קריענען די גאָל... אָון זאָל זיין דיקער בויך צופלאַצט
ווערען...

דער דיקער בויך פלעגט אבער די גאָל ניט בעקומען אָון
ניט צופלאַצט ווערען, גאַנץ רוהיג אָון געלאַסען פלעגט ער זיך
צוקייקלען צו חייקלען, מיט זיינע גרויע אויגען איהם אַנקוקען
אָון מיט זיין אונאַנגענעהמען קול שטיל אין רוהיג זאָגען:

— דאָכט זיך, די האַסט פערלאַנגט א הוספה? פאר אזא
מיינער ארכייט ביזטו טאָקע ווערט א הוספה.

— פלעגט שיין חייקעל, מיט א הארץ פול מיט האַס, שנאה

און נקמה־בענעהר זיך נעהמען שנעל, אונגעוועהנליך, אוננא־טירליך שנעל צו ארבייטען מיט'ן בינדעל חזיר האר אין האנד איבער דעם אייזערנעם קאם... אזוי שנעל, ביז ער פלענט אוש די פינגער צובלוטען... ווי ער וואלט געענטפערט:

— נו, טיראן, דערפאר בין איך שוין ווערטה א הוספה?!

און די שנאה איז נאך שטארקער געוואקסן.

אפט מאל פלענט אויך אריינקומען אין חייקעלם אבטיי־לונג זעהן צי דער „פאפא איז ניטא?" דעם פאבריקאנטם טאכ־טער פאניע. א יונגע שלאנקע פרייליין, מיט א קלאר געזיכט. שווארצע האר און שווארצע אויגען, וועלכע האבען זעהר שטאלץ, אבער מיט פיעל חן געקוקט. איהר אריינגאנג פלענט א שטאר־קען רושם מאכען אויף די אלע ארבייטער, דער שטויב, וואס איז געשטאנען אין אבטהיילונג, פלענט זיך ווי אין פאסען שטראהלען פערוואנדלען. זי פלענט אבער גלייך, אפילו קיין אדיע ניט זאגענדיג, ארויסלויפענדיג און נאך א קליין שווייגען, וואס איהר אוועקגאנג פלענט פעראורזאכען, פלענט זיך פער־בינדען אוא מין געשפרעך:

— א רוח אין איהר, ווי שעהן זי איז!

— וואס פעהלט איהר, קרחת מיט כשר'ע פאדעם.

— עס ליענט שוין פאר איהר אין באנק 50 טויזענד...

— מען דארף איהר גאר „רעדען" חייקלען וועט ער וור־רען אליין א קאפיטאליסט...

חייקעל פלענט רויט ווערען און פלענט ענטפערן ניט אהן כעס:

— בייס בעסער אב די צונג!...

נאכדעם אבער פלענט ער א לאנגע צייט טראכטען וועגען איהר און ווי אויף צו להכעיס, פון דער גוטער זייט... אבפאנטא־זירענדיג וועגען איהר א גוטע האלבע שעה, פלענט ער זיך פלוצלינג עפעס דערמאנען און פלענט זיך אויפכאפען ווי פון א שרעקליכען חלום.

— וואָס איך קען טראכטען! פוי! און ווי אן אמת'ער בעל תשובה פלעגט ער גלייך אויף די בייזע מחשבות זיך מתחרט זיין און זיך נעהמען צו רייניקאציאליסטישע מחשבות, און כדי אין גאנצען אוועקטרייבען די פריהערדיגע רעיונות פלעגט ער זיך ווענדען צו איינעם וואָס איז לעבען איהם געשטאנען ביי דער ארבייט און געפרעגט:

— דו האסט געלעזען די פראקלאמאציע וועגען דעם בעקער־שטרייק אין ווארשוי?...

אבער וואָס ווייטער האָט חייקעל אנגעהויבען צו פיהלען, אז זיינע געדאנקען וועגען פאניע, דעם פאבריקאנטס טאכטער, זיינען ניט קיין כשר'ע, ער וואלט שוועדען, אז ער האסט זי ניט... דאכט זיך פונקט פערקעהרט... ביי דעם געדאנק פלעגט ער זיך ניט אויף געלעכטער דערשרעקען. און ער פלעגט רופען צו הילף אלע ביכלעך, וואָס ער האָט געלעזען, דעם „גן עדן התחתון", און ווי „אייגער לעבט", און די „מעשה מיט די פיער ברידער", און נאָך און נאָך. און אויב עס פלעגט נאָך ניט ווירקען פלעגט ער אויסגראבלען פון זכרון אלע רציחות פון די פאבריקאנטען בכלל און פון זיינעם בפרט, אלע ניט געלונגענע סטרייקען, היגע און אוסלענדישע, פון וועלכע ער פלעגט לייענען, אפילו דעם קוילען־גרעבער סטרייק" אויך. אויף א ווייל פלעגט עס ווירקען. און ער איז שוין געווען זיכער, אז ער האסט פאניען גלייך מיט אלע „בורזשויען", קאפיטאליסטען און טיראנען. שפעטער אבער פלעגט ווי דורך א כשוף, א בליץ טהאן פאר זיינע אויגען איהר געשטאלט, און דאָס געפיהל פון האס איז ווי אנטלאפען געווארען און אין הארץ האָט זיך בעזעצט א צווייטעס געפיהל, וועלכען חייקעל האָט מורא געהאט אנצורופען מיט'ן נאָמען, אבער ער האָט דעם נאָמען זעהר גוט געוואוסט.

— א חרפה און א שאנדע! — פלעגט ער זיך אליין מוסר'ן. וואו איז דאָס געהערט געווארען אז אן ארבייטער...

סטייטש! סטייטש! אן ארבייטער... ווער איז זי דען? אונזערע בלוט זויגערין... פון אונזער בלוט איז זי שעהן... יענטל וואס ארבייט אין שוועבעל פאבריק, איז דאך אייגענטליך טויזענד מאל שעהנער, באשר, זי איז נעבעך דאר און פינסטער פון די קאטארזשנע ארבייט, זעהט זי אוים אזוי מיאוס... נעהם איך נאר און פערליעב זיך... פוי! א שאנדע! איך בין גאר קיין סאציאליסט ניט...

דער גערענק אז ער איז גאר קיין סאציאליסט ניט האט אנפאנגס אזוי שטארק געווירקט, אז חייקעל האט שוין געמיינט אז ער איז שוין אין נאנצען בעפרייט געוואָרען פון די זינדיגע מחשבות. עס האט אבער ניט לאנג געהאלטען; גראד אויף מארגען, ווי מעשה שטן, פלעגט פאניע ארייננעהן אין זיין אבטהיילונג און מיט איהר שטאלצען אבער אנגענעהמען קלינגענדיגען קול, פרעגען:

— איז דא ניטא דער פאפא?

און גראדע ער, חייקעל, פלעגט ער איהר דער אייגציגער ענטפערן.

— אט נאר וואס ארוים...

און ענטפערן דוקא פרייגדליך...

ליידענדיג אזוי פון דעם דאזיגען געפיהל, האט איהם אייניגמאל דורכגעבליצט א געדאנק:

פון וואנען וויים ער אייגענטליך, אז מען טאר קיין פאבריקאנט'ס טאכטער ניט ליעב האבען. וואס איז זי שולדיג, אז איהר טאטע איז רייך, א טיראן, א בלוט־זויגער. עס קען זיין אז ליוט סאציאליזמוס איז דאס נאר ניט קיין עברה... פון וואנען וויים איך דאס טאקע, אז מען טאר ניט? — האט ער זיך בערוהיגענדיג געפרעגט — קיין גרויסער „ענטוויקעלטער" בין איך דאך ניט — עס קען זעהר מעגליך זיין, אז עס איז ניט אזוי שרעקליך...

דאס האט איהם אביסעל בערוהיגט, אבער דאך ניט אין

גאנצען. פסק'נען אוא שווערע שאלה האָט ער זיך אויף זיך אליין ניט געקענט פערלאָזען. וואָרים, שטיינס געזאָגט, וואָס וויים ער? סך הכל האָט ער געלעזען דעם „גן עדן התחתון?" „פון וואָס אייגער לעבט", די „מעשה מיט די פיער ברידער" און נאָך אזוינע, און פראָקלאָמאציעס. אמת, פראָקלאָמאציעס האָט ער טאקע א סך געלעזען, אבער דאָרטען שטעהט דאָך ניט וועגען אזוינע ענינים. דאָס מוז שטעהן אין די גרויסע ביכער, אזעלכע ביכער האָט ער געזוכט ביי „לייבעל אניטאָטאָר". ער מוז וויסען. ביי איהם דארף מען טאקע א פרעג טהאָן.

נאָך דער ארבייט איז ער אוועק צו לייבעל אניטאָטאָר.

לייבעל אניטאָטאָר, וועלכער האָט געוואָהנט ערגעץ אין א הינטער גאסעל, האָט דריי מאָל געפרעגט, וועז חייקעל האָט אָנגעקלאפט אין זיין טהיר: וועד איז דאָס?

וועז חייקעל וואָלט געדארפט האָבען צו איהם וועגען א „קאָנספיראָטיוועז" ענין, וואָלט ער דריסט געזאָגט וועד ער איז אוז לייבעל וואָלט איהם גלייך אריינגעלאָזען. אבער האָ־ בענדיג אייגענטליך אוא נארישע חאָטש סאָציאליסטישע שאלה, האָט חייקעל קיין מוטה געהאט צו ענטפערן ווי א „בעקענטער" צוויי מאָל האָט ער געענטפערט „איך", זוי א געוועהנליכער בעזוכער, דעם דריטען מאָל האָט ער זיך אבער געפאסט מוטה אוז געענטפערט אזוי, אז לייב האָט איהם אָהן מורא אריינגע־ לאָזט.

— עפעס א נייעס? — האָט לייב געפרעגט.

— ניין, אזוי... — האָט חייקעל פערשעמט געענטפערט... אפשר האָט איהר, עפעס פרישע ליטעראטור?

לייב האָט איהם עפעס דערלאָנגט. חייקעל איז געזעסען א וויילע שטיל, געקוקט אויף דער ערד, נאכהער איז ער צוגענאָ־ גען צום טיש, א בלעטער געטהאָן א דיק בוך אין דער רוסישער שפראָך אוז מיט א פערשעמטען שמייכעל געזאָגט:

— דא מוז אודאי שטעהן פון אלץ...

לייב אניטאטאר האט געשמייכעלט און נעגלעט זיינע שוואַרצע לאנגע צעווארפענע האר.

חייקעל האט וויעדער א ווייל געשוויגען, נאכדעם האט ער זיך געוואנדט:

— איך האב היינט געהאט א דיספוט מיט אן ארבייטער.

— וועגען וואס? — האט לייבעל געפרעגט.

— עס איז א חרפה צו זאגען... וועגען „ליעבע".

— עס איז נאר קיין חרפה ניט — האט לייב אניטאטאר זיך אנגערופען מיט אן אויטאריטעטען טאן. דער סאציאליזמוס געהמט אין זיך אריין אלע פראגען. ליעבע איז זעהר א וויכטיגע פראגע.

— אט וויל איך טאקע ביי אייך פרעגען — איז חייקעל מוטהיג געווארען. — ווי איז למשל דער דין, אז אן ארבייטער פערליעבט זיך אין א עקספלאטאטארס א טאכטער?...

— ווי היימט, ווי איז דער דין? — האט לייבעל ניט פערשטאנען די פראגע און האט נעשמייכעלט.

— איך מיין, צי מעג אן ארבייטער זיך פערליעבען אין א פאבריקאנטס טאכטער?...

— אוי, אוי, אוי! נאך ווי מעגען! — האט לייבעל אויסגערופען.

חייקעלס נעזיכט איז ווי מיט שטראהלען בעשאטען געווארען.

— אזוי, מעג מען! און איך האב געמיינט... איך האב געזאגט אז מען טאר ניט...

— יא, מען טאר טאקע ניט — האט לייבעל געלאכט — איהר וויסט פאר וואס? וויל אז דער פאבריקאנט זאל זיך דערוויסען ווער ער דעם ארבייטער ארויסטרייבען פון פאבריק...

חייקעל האט ארבנעלאזט דעם קאפ.

— וואָס איז? — האָט לייבעלע געפרעגט — האָט זיך דען דאָ וועד פערליעבט אין פאבריקאנטס מיידעלע?

— ניין. עס איז אזוי געקומען צו רעד... טעאָרעטיש... האָט חייקעלע שוואַך געענטפערט.

— מען מעג! — האָט לייב אניטאָטאָר פעסט ארויסגערעדט.

אז חייקעלע איז צוריקגענאנגען פון לייבעל'ן האָט ער אי־בערגעטראכט:

„מענען מעג מען, נאָר אז דער פאבריקאנט זאָל זיך דערוויסען. וועט ער דעם ארבייטער ארויסטרייבען"...

— א קרענק וועט ער עס וויסען! — האָט ער אין גע־דאנק געריעדט, און דערמאָנענדיג זיך אָן פאניען, האָט ער אין געדאנקען צוגעגעבען:

— און זי וועט אויך ניט וויסען!

„אבער א קרענק וועט זי ניט וויסען" האָט ער ניט גע־טראכט. ווי באלד אז לייבען מעג מען אויך א קאפיטאָליסטם א טאכטער, היינט פאר וואָס קומט איהר א קרענק?...

שליפעס.

איך האָב מיט עטלעכע יאָהר צוריק געדונגען א קלײן צי־מערל ביי א אידישען ארבייטער — א מולייער.

איך האָב זיך אייגענטלעך ניט ריכטיג אויסגערעקט. דאָס צימערל האָב איך געדונגען ניט ביי איהם, נאָר ביי איהר, ביי זיין ווייב, ער אליין איז דעמאָלט אין דער היים ניט געווען.

— מיין מאן שטעהט אויף 7 אין דער פריה און קומט א זייגער 10 ביי נאכט — האָט זי מיר דערצעהלט מיט א טאָן, אין וועלכען עס האָט זיך געהערט אי בעדויערונג, אי שטאָלץ.

צעהן א זייגער אין אָבענד האָט מיך איבערגעשלאָגען א פרעהליכער „גוטן׳אָבענד" פון א מאנספערזאָן. איך האָב זיך געשטעלט אויפ׳ן שוועל פון מיין צימערל און האָב דערזעהן א אידען פון א יאָהר 35, פון מיטעלען וואוקס מיט ברייטע פלייצעס, מיט א פערשמיערטען פנים, פון וועלכען עס האָבען ארויסגעקוקט צוויי פרעהליכע שווארצע אויגען.

— אָט דאָס, הייסט עס, איז אונזער קוואַרטיראַנט? — האָט ער כלומרשט געפרעגט דאָס ווייב, קוקענדיג אויף מיר.

— דאָס בין איך אליין! — האָב איך אנשטאָט דאָס ווייב, געענטפערט.

זיין פרעהליכער קוק, זיין נאַטירליכע בענעהמונג האָט מיר

עפעס אויפגעלעגט צו איהם.

— איהר זענט אפילו א „דייטש" — האָט ער זיך געוועדט אין א ווייל ארום מיט א גוטען שמייכעל — פון דעסטוועגען וועל איך אייך געבען א אידישען שלום־עליכם — און דערביי האָט ער מיר אויסגעצויגען א פערשמירטע נראָבע, אָבער וואַרעמע האנד.

— אדרבא, האָב איך אויסגעשטאמעלט — איך האלט זעהר שטארק פון א שלום־עליכם.

— מיט א אידישען שלום־עליכם וועט איהר אין ערגעץ ניט פערפאלען וועדען! — האָט ער צופריעדען נעזאָגט.

— איהר ארבייט א גאנצען טאג? — האָב איך איהם א פרעג געטהאָן, ניט וויסענדיג וואָס אנדערש צו זאָגען.

— ווי דען? ניט ארבייטען איז דען א תכלית? דער מענש איז געבוירען אויף ארבייטען. אָדם לעמל יולד, האָט ער צוגעגעבען, און זיין פנים האָט אן ערנסטע מינע אָנגענומען. עס איז נעווען קענטיג, אז ער איז שטאָלץ מיט די דריי לשון־קדש־דיגע ווערטער, וואָס האָבען זיך אזוי שווער אראָבגעקויקעלט פון זיין צונג, אָבער פּאָרט זיך אראָבגעקויקעלט...

—א, קענט איהר דאָך לערנען אויך! — האָב איך געוואָלט אָנטהאָן א נחת־רוח.

איהם האָט מיין קאָמפּלימענט שטארק הנאה געטהאָן. דורך די לעהם, מיט וואָס זיין פנים איז געווען בעשפּריצט האָט דורכגעשטראהלט א רויטקייט, און ער האָט געענטפערט:

— קיין גרויסער למדן בין איך ניט, נאָר קיין עם־הארץ אויך ניט. שבת קוק איך אמאָל אריין אין א ספר.

— זעהר פיין! זעהר פיין! האָב איך געלויבט: תורה מיט ארבייט האָט שטענדיג א קיום.

— ווי אין פּרק שטעהט! — האָט ער זיך ארויסגעכאפט און האָט געבראכט א נאנצען פסוק פון פּרק.

— אָ, איהר קענט דאָך טאקע גוט לערנען! — בין איך כלומר'שט נתפעל געוואָרען.

— ניט צו פערזינדיגען! — האָט ער שוין געשמייכעלט מיט שטאָלץ.

זיין ווייב, וואָס איז דערבּיי געזעסען, האָט אויך געקוואָלען און האָט ענדליך מיט א ליעבער שטרענגקייט געזאָגט:

— נו, יאָסעלע, גיב שוין עסען!

— וואַרט, וואָס אייליסטו זיך! זעהסט דאָך אז איך פערברענג מיט א מענשען.

עס איז געווען קענטיג, אז ער איז מיט מיר שטארק צופרידען. דאָס האָט מיר הנאה געטהאָן. איך בין זיך מודה, אז איך האָב זעהר ליעב צו נושא חן זיין בּיי אָרעמע פערהאָרעוועטע מענשען. איך פיהל זיך אָפט קענען זיי שולדיג, און אז איך קען זיי כאטש מיט עפעס פערגעניגען פערשאפען, בין איך ווי גליקליך.

מיר האָבען נאָך אביסעל גערעדט, ביז ער האָט זיך מיט א שמייכעלע צו מיר געוועגדט:

— פון דעסטוועגען דארף מען טאקע זיך וואשען עסען. אז מען וועט ניט עסען, וועט מען ניט האָבען קיין כח צו אַרבּייטען. וועט מען נאָך חלילה מיך „ראזשאלעווען".

איך האָב איהם אָנגעקוקט פערוואונדערט.

— וואָס הייסט עס ראזשאלעווען?

— איך האָב דאָך זיך דערדיענט צו א פּאָר שליפעס פאר מיין ארבּייט, — האָט ער מיט א נעמאכטען שטאָלץ געענטפערט.

— ער הויבט שוין אָן זיינע שטיק! — האָט דאָס וויב זיך כלומרשט געביזערט — אז אָך און וועה צו אזעלכע שליפעס — האָט זי אויסגעלאָזט מיט א זיפץ.

— וואָס איז? שלעכטע שליפעס? — האָט ער ניט איינ-

געשטימט — איך וועל זיך ניט בייטען מיט דעם גרעסטען ענערגיאלם שליפעם.

— וואם איז דאם פאר שליפעם — האב איך זיך פערינטערעסירט.

— וואם ארט איך, פיינע שליפעם, איך וועל זיי אייך ווען עם איז ווייזען.

— אפשר קען איך זיי זעהן איצטער, — האב איך אויסגערעדט ווי מיט א בעטענדיגען טאן.

— איצטער? איצטער?... — האט ער זיך ווי פערטראכט. ווי זאגסטו חאשע — איך זאל זיי ווייזען איצטער, צי איך זאל אבלענען אויף פרייטאג פאר נאכט, ווען איך וואש מיך אב.

— מען דארף קיינמאל ניט ווייזען, — האט זי ניט איינגעווילינט, — עם איז ניטא וואם צו זעהן.

— נעפעלען דיר ניט מיינע שליפעם? — האט ער געשמייכעלט.

— מילא ווייזט, לאמיר זיי זעהן, — בין איך נעווארען שטארק נייגיריג.

— שפעטער נאכ'ן עסען, — האט ער מיר א שעפטשע געטהאן אין אויער. איך בין אריין אין מיין צימער און האב מיט אונגעדולד נעווארט.

אין א שעה ארום, אז איך האב זיך שוין פערלייענט אין א בוך און האב אן די נאנצע שליפעם ווי פערגעסען, האב איך דערהערט א שטיל שעפטשען:

— איהר ווילט זעהן?

— אה, אה! — האב איך זיך דערמאהנט און האב זיך אויפגעשטעלט.

ער איז פאר מיר נעשטאנען אהן א רעק און האט געשמייכעלט.

— כאלד ווייז איך אייך. מיינט ניט, אז איך בין אבי

וואר — האָט ער אָננעהויבען צו רעדען אוּן דערביי עטוואס ארַאבגעצויגען פוּן זיך די העמד.

— איהר זעהט מיינע שלִיפעס? — האָט ער מיר שוין נעפרעגט מיט אַן ערנסטען טאָן.

איך האָב זיך איינגעקוקט אוּן האָב זיך א טרייסעל גע־טהאָן. אויפ'ן רעכטען אוּן לינקען קאַרק זיינען געזעסען צוויי נרויסע בייַלען ווי פויסטען. פוּן וואַנען דאָס קומט, האָב איך ניט נעפרעגט. איך האָב פערשטאַנען, אז די מולטערס לעהם, די ציגעל האָבען דאָס אָננעריבען...

— עס טהוט אייך נאָר ניט וועה? — האָב איך קוים אויסנערעדט, אוּן האָב איהם ניט נעקענט קוקען גלייך אין די אויגען, ווי איך וואַלט נאָר וואָס א נרויסע עולה איהם אָנ־נעטהאָן.

— וועה? האָט ער איבערנעפרעגט. עט, וועה! שלִיפעס טהוען דען וועה? אפשר די ערשטע צייט!.. איצט זיינען זיי שוין איינגעוואקסען.

— יאָ, יא! — האָב איך נעשטאַמעלט: דאָס זיינען עהר־לִיך־פערדיענטע שלִיפעס. אייך קומט „טשעסט" אָבצוגעבען.

— עט, ווער דאַרף דעם „טשעסט"! האָט ער מאך נע־טהאָן מיט דער האַנד, נאָט זאָל נאָר נעבען כח צו ארבייטען. א נוטע נאכט, מען דאַרף נעהן שלאָפען. מען דאַרף מאָרגען פריה אויפשטעהן צו דער ארבייט.

— א נוטע נאכט! — האָב איך איהם נעוואונשען אוּן בין נעווען צופריעדען, וואָס ער לאָזט מיך אליין: איך האָב מיך נעשעמט צו קוקען איהם גלייך אין די אויגען אריין.

— אָט דאָס זיינען כשר פערדיענטע שלִיפעס! — האָב איך נעטראכט בלִייבענדיג אליין, אוּן האָב א נאנצע נאכט זעהר פיעל נאכגעדענקט אוּן לאנג ניט נעקענט איינשלאָפען...

דער באיקאטירטער.

(פון גאליציישען ארבייטער־לעבען)

ארבייטער־סאציאליסטען זיינען אין דער פארטיי דא בערך פיעל. זיי זיינען בעוואוסט, ענטוויקעלט; ווייסען אלע ווי אייגער, אז ווען דער קאפיטאל וועט זיך ניט קאנצענטרירען, קען דער סאציאליזם ניט איינגעפיהרט ווערען. — אוך שטיל, געלאסען ווארטען זיי אויף דער גליקליכער צוקונפט, ווען דער דאזיגער קאפיטאל וועט זיך „קאנצענטרירען". אבער דערווייל שטעהען זיי אלע אויף 7 א זייגער אין דער פריה אוך ארבייטען ביז איינס; איינס נעהען זיי מיטאג עסען, עסען אב אין אייגניש; ווער עס רויכערט, פערדויכערט נאך א פאר פיראס אוך נעהט אוועק צוריק צו דער ארבייט, ווען ער ארבייט ביז נייז אין אוועגד. איז ער א פרומער סאציאליסט, נעהט ער פון דער ארבייט אין „פאראיין", ווען מען חאפט אמאל א סאציאליסטיש ווארט, א פראקלאמאציעלע, אוך מען וויילט זיך דארטען ביז פינף מינוט צו צעהן; פינף מינוט צו צעהן, פערלאזט מען דעם פאראיין אוך מען לויפט העגדום פענדום אחיים. כדי צו כאפען נאך אן אפענעם טויער אוך ניט דארפען צאהלען שפעד־נעלד דעם סטרוזש.

קיינער פון זיי האט נאך פאר דעם סאציאליזם ניט גע־לימטען. קיין שטרייקען האבען זיי נאך ניט געמאכט: „פיר

זיינען נאָך ניט גוט אָרגאַניזירט!" פערטהיידינגען זיי זיך פאר א רוסישען עמיגראנט אמאל — „מיט דער צייט — יא!" און אט אזוי לעבען זיי זיך רוהיג און שטיל. — שבת געהען זיי הערען די „דרשה", טאקע אין זעלבען פעראיין, וואו עס דרשנ'ט אכאל א אייגענער רעדנער, און אמאל אן אָנגענאָהרענער פון רוסלאנד, א בונדיסט. א בונדיסט איז מה־טוב, איז אדאי דער עולם גרעסער, ווארים אויסער, וואס די בונדיסטען זיינען שאר־פע טעאָרעטיקער און געהן ארויס פון היסטאָרישען מאטעריא־ליזם, זיינען זיי נאָך גוטע „סטילישטען" און זייער „זשארגאן" איז טאקע אן אמת'ער, רייגער, געליטערטער זשארגאן.

ווארים, חאטש די פארטיי האלט זיך ביי דער מיינונג, אז „דער זשארגאן" איז נאָר א מיטל צו ערציהען די בריטע מא־סען, פונדעסטוועגען האָבען די ארבייטער־סאָציאלישטען טאקע ליעב א שעהן שטיקל לשון אויך, און ווי געזאגט, די בונדיסטען זיינען גרויסע בעל־לשון'ס — דאס זיינען אפילו מודה די „פע־פעסאָווצעס".

אט אזוי לעבען די סאָציאלישטען אין דער גאליציישער שטאָדט ק. רוהיג און צופריעדען, מיט א טיפען גלויבען, אז קוים ווען זיך דער קאפיטאל קאָנצענטרירען וועט דאמאלס איינגעפיהרט ווערען סאָציאליזם און עס פערשטעהט זיך, אז ערשט דאמאלס וועט זיין א ישועה אויף דער גאנצער מענש־הייט.

ניט אזוי אָבער איז געווען מיט דעם ארבייטער יואל בלומשטיין. ער איז טאקע אויך ארויסגענגען פון שטאנד־פונקט פון היסטאָרישען מאטעריאליזם, אין קאָנצענ־טראציע פון קאפיטאל האָט ער אודאי נעגלויבט: אָבער רוהיג וואָרטען דערוויף האָט ער ניט גע־קענט. ער האָט געהאט א היים בלוט, אָבער טאקע זודינם. אודאי האָבען איהם די ארבייטער, איבערהויפט פון זיין פאך — די קאמאשען־שטעפער — געאכט פאר זיין איבערנעבענ־

הייט דער אידעע. אבער וואס איז די פעולה, אז די בעלי־בתים, די מייסטערס, פון וועמען ער דארף האבען די יניקה, אז זיי אכטען איהם גאר ניט, פערקעהרט — זיי האבען איהם פיינט, ווי א שפיז, און אין די בעסטע צייטען אפילו האט ער זיך מעהר ווי א חודש ניט געקענט איינהאלטען אויף אן ארט. ערשטענס, איז ער א גרויסער עזות־פנים: לאכט דעם בעל־הבית און דעם מייסטער אין די אויגען, צווייטענס, קען ער זיך אמאל פערשפעטיגען אויף נאנצע צעהן מינוט און טאקע צו פאר מאל אין דער וואך, וויל־סטו איהם אברעכענען, מאכט ער קולות און רופט הויך אויפ'ן קול: „עקספלאאטאטערס"! נאר דאס וואלטען די בעלי־בתים איהם שוין מוחל געווען: אויך מיר א מענש! אויך וועמען מען קען דא פאראיבעל האבען! אבער אן אונגליק מיט איהם — ער בונטעווועט די איבעריגע!... דערפאר האט שוין א בעל־הבית מורא!... צוריקערעדיג, האבען זיי קיין מורא אויך ניט, וואהרים וועניג קאמאשען־שטעפער קומען דעז אלע טאג פון רוסלאנד?... מען בעט זיך! נאר גלאט, נאך וואס דארפען זיי האבען אזא חברה־מאן אין זייער פאבריק? געה אין דר'ערד! און יואל בלומשטיין האט זיך אווי אומגעדרעהט פון איין בעל־הבית צום צווייטען, אזוי געבונטעווועט די ארבייטער ביי יעדערז, ביז וואנען די בעל־בתים האבען זיך ארגאניזירט, און אט דעם שנץ איינגאנצען באיקאטירט.

מען וויל איהם אין ערגעז ניט אויפנעהמען.

וועדט דאך יואל בלומשטיין ניט שטארק נתפעל. די ערשטע צווויי טעג נאכ'ן באיקאט איז ער אביסל אויפגערעגט, שטעלט יעדען ארבייטער אב, טענה'ט מיט איהם דערהיצט, ערקלעהרט איהם פארבייגעהענדיג או עס וואלט א יושר געווען „זיי" אנצולעהרנען, רעדט נאכאנאנד, און פערגעסט, אז ער איז טוידט־הונגעריג, וואהרים דער יעצטיגער בעל־הבית האט איהם אפילו ניט בעצאהלט, וואס איהם קומט.

אזוינע עקספלאָאטאָערס!

מילא, הונגעריג — הונגעריג: יואל בלומשטיין איז ניט פון דעם סאָרט מענשען, וואָס וועלען געהן דערצעהלען אזוינע נאָרישע מעשיות, ווי הונגער... אין דער צעהנטער פּאה לייגט דאָס איהם ניט. אָט, וועז ער וואָלט געקענט אָנלעהרנען די בעלי־בתים און מאכען א שטרייק, וואָלט געווען א שכל!... נאָר טהו, מאך! אז צום פּאהיבעל זיינען גראָד פון די 300 קאָמאָ־שען־שטעפּער נאָר זעכציג אַרגאַניזירט און די איבעריגע זיי־נען פּלעקער — 240 פּלעקער! פּאר סאָציאָליסטען האָבען זיי מורא, ווי פּאר פייער. סאָציאָליסטען, זאָגען די 240 פּעלקער, זיינען גויים! געה, רער מיט די לאנגע קאָפּאָטעס! דאָס איז ניט רוסלאנד...

אויפ'ן דריטען טאָג האָט ער גראָד ביי אן ארבייטער גע־כאָפּט א צעהן קרייצער, וואָס איהם איז געקומען, האָט ער שוין אויף א טאָג לעבען, און ער ווערט פרעהליך. מאכט זיך אָבער א מעשה, אז די בעלי־הבית'טע זאָגט איהם אָב פון דער דירה: זי האָט זיך דערוואוסט, אז ער איז באָיקאָטירט, ווי זי איהם ניט טרויען. און אויף וואָס זעהענדיג זאָל זי איהם טאָקע טרויען? מילא ביי נאכט, אז ער שלאָפט, האָט זי נאָך אין משכון זיינע בגדים (אויך מיר בגדים!...), אָבער אין דער־פריה, אז ער שטעהט אויף, טהוט זיך אן און נעהמט צו דעם שטעקען זיינעם, בלייבט ביי איהר שוין גאָרנישט.

— וואו איז האָטש זיינע וועש? — וואונדערט זיך די בעלי־הבית'טע. א מענש זאָל קיין ברעקעל וועש ניט האָבען!

ביי איהר האָט אמאָל געוואוינט אויך אן אָרימער קוואר־טיראנט (וואָס דען, פּאר צווויי קראָנען א חודש וועט א רייכער וואָהנען?), פונדעסטוועניגען האָט יענער געהאָט א פּאר שטיק־לעך העמדער, א פּאר תפילין... דער האָט אפילו קיין תפילין ניט. בעהיט זאָל מען ווערען פון אזעלכע!

קומט צוגעהן בלומשטיין אבענד־צייט אין פּעראיין און

דערצעהלט, פערשטעהט זיך, לאכענדיג (וואס דען נתפעל וועט ער ווערען?), אז ער האט שוין קיין דירה אויך ניט, און בשעת רעדען קוקט ער אויף דער באנק, וואס שטעהט ביי דער וואנט. „א וואויל'ע באנק! מען וועט זיך קענען אויסציהען אויך"!... אזוי טראכט ער, אבער זאגען זאגט ער דאס ניט. צי וואס דארף מען וועמען צו דערצעהלען מעשיות?...

זיי ווילען שוין זהען פארטיגערהייט...

דער עולם־ארבייטער דרעהט זיך אום אין פעראיין. יעדער פאך־ארבייטער שמועסט וועגען זיין פאך, אן אנדערער דערצעהלט גלאט א מעשה פון א בונדיסט, וואס די האר שטעלען זיך קאפויר...

בלומשטיין נעהט צו צו יעדער קופקעלע, רוקט אריין א וואָרט, אן עכט סאציאליסטיש, שילט די קאפיטאליסטען און קוקט אלץ אויף דער באנק..

באלד הויבט אן צו וועלען שיטערער און שיטערער. עס איז שוין א פנים 5 מינוט פאר צעהן...

— נו, און דו? — פרעגט בלומשטיינען איינער מיט א שליסעל אין דער האנד.

— איך — לאכט בלומשטיין — איך, חע־חע־חע — איך האב פאר שפעד־געלד קיין מורא ניט...

— ווילסט בלייבען, הייסט עס, נעכטיגען דא? — פרעגט איהם דער ארבייטער מיט דעם שליסעל אין האנד.

—חע־חע־חע! א ברירה האב איך...

— נו, טא נא דיר דעם שליעסעל.

און בלומשטיין בלייבט איינער אליין אין סאציאליסטישען בית־מדרש'ל. שלאפען איז נאך פריה, זעצט זיך בלומשטיין אוועק לייענען דעם לייטארטיקעל פון דער ארבייטער־צייטונג. ער לעזט מיט כונה, נעהמט יעדעם וואָרט אריין אין קאפ און גיט דעם שרייבער נערעכט: „זעהר ריכטיג!" מורמעלט ער ארויס נאך יעדער פראזע. „זעהר ריכטיג!" ענדליך

הייבען זיך איהם אן קלעפען די אויגען. ער שטעהט אויף, פער־לאזט די צייטונג, שפרייט אוים דעם צעריסענעם אויבער־בנד זיינעם אויף דער באנק, פון די צוויי ארבעל מאכט ער א צו־קאפענס און לענט זיך אנידער, צודעקענדיג נאר די פים מיט'ן אלטען צופליקטען רעקיל. די אויגען קלעפען זיך, אבער ער פיהלט זיך זעהר אויפגערעגט און קאן ניט שלאפען. דערצו נאך דארף ער זיך דערמאנען, אז ער איז הונגעריג...

זיין שטענדיג אפטימיסטישע שטימונג הייבט ביסלעכווייז אן צו פערשווינדען.

— א, נאט מיינער! — ווערט ער ענדליך, נעדריקט פון הונגער, פערצווייפעלט: אזוי פיעל ארבייטער זיינען נאך ניט ארגאניזירט, איך בין באיקאטירט; ניט קיין דירה, ניט קיין עסען... דער פעראיין איז ארעם, קאן מיר ניט העלפען. און צו דער סאציאלער רעוואלוציע איז נאך אזוי ווייט, אזוי ווייט!...

חברים.

פון טורמע, וואו ער איז אבגעזעסען 9 מאנאטען, איז בערעל ארוים א זיינער 7 פאר נאכט. דאס קליין פעקעלע, אין וועלכען ס'איז געלעגען א פאר שווארצע צעריסענע העמדער, האט ער הינטער'ן פארקאן אוועקגעוואַרפען.

— אז פרעי זיין — איז פרעי! — האט ער זיך נעווי־צעלט אין נעדאנק.

ער האט זיך געלאזט גהען אין דער צווייטער גאס, וואס איז געווען בעלעבט מיט פיעל שפאצירענדע, איבערהויפט מיט יונג־וואַרג; עס האט געקלונגען א פרעהליך־לאכען פון יונגע מיידלעך, וואס האבען פעסט געהאלטען אין די אַרעמס זייערע הערדען און פלעגען זיי אין די אויגען אלע וויילע אריינקוקען מיט גרוים ליעבע און נאנצער איבערגעבענהייט. ער האט צווישען די אלע געזוכט זיינע בעקאנטע, נאר ער האט קיינעם ניט געפונען. ער האט אזוי געבענקט נאך א בעקענט פנים, נאך א פרוינד'ס א קול! נאר צוויישען די אלע שפאצירענדע איז קיינער פון זיינע פרוינד ניט געווען. האט ער זיי ערגעץ אנדערש יא גהאט? ער האט אליין ניט געוואוסט. אויף דער „ארבייטער־בירזשע" וואלט ער זיכער עמיצען געפינען, נאר גליך פון דער טורמע אויף דער בירזשע איז אביסעל צו געפעהרליך.

— וואוהין זשע גיעה איך? — האָט ער זיך אליין אבּ־
געשטעלט מיט א פראגע.

ער האָט זיך דערמאָנט אָן זיין אמאליגען „חבר" בינושען,
וועלכער האָט שוין מיט א יאָהר צוריק חתונה גיהאט מיט דער
חבר'טע בייקעז און וואוינען ערגיץ אין א שטיל פערוואָר־
פען גיעסעל. די חברים זיינען אפילו אויף בינוש'ן בייז גיווען,
וואָס ער האָט כמעט אינגאנצען פערלאָזען די בעווענונג, אָבער
אריינגיהן צו איהם קען מען דאָך.

ער איז אוועק צו זיי און האָט גיהענדיג בעשלאָסען, אז
ער וועט דאָרטען שוין אויך נעכטיגען.

אז ער איז אהין אריין איז שוין גיווען 8 אזייגער אין
אָוונד. דאָס קליינע צימער, וואו בינוש האָט גיווואוינט, האָט
אויסגיזעהן. ווי אן עכטער טויבען־נעסט. נאָר די צוויי בעטען,
וואָס זיינען גישטאָנען הארט אייגע נעבען די אָנדערע און זיהר
גלאָט און פאָרזיכטיג פערבעט, האָבען גישריען הויך, אז דאָ
וואוינען ניט קיין טויבען, נאָר מענשען...

בייגוש האָט איהם אָנפאָנגס ניט דערקענט; בערגל האָט
גיגלאָבט, און זיך אליץ ניט גילאָזט דערקענען, נאָר אז ער האָט
דערזיהן, אז בייגוש ווערט אליץ ערנסטער און ערנסטער, האָט
ער ארויסגישאָסען:

— איהר דערקענט ניט בערלען?...

— אה! — האָט בייגוש אויסגיערופען, און ס'איז גיווען
שווער צו דערקענען צי איז ער צופריעדען, צי דערשראָקען. ער
האָט בערלען אָנגיעקוקט א קליין ווייל און שוין רוהיגער צוגע־
גיבען:

— אָבער זיהט איהר אויס, ווי א מת... זיגט איהר לאנג
גיזוסען?

— ניין חדשים... האָט בערל גיעענטפערט מיט א
שטאליץ...

— פאר וועלכע מעשים טובים? — האָט ביינוש גע־פרענט מיט א שמייכעל.

— א, ברודער! — האָט זיך בערעל צוהיצט און האָט זיך שוין אַוועקגעזעצט — געזעסען בין איך פאר א פיינער מעשה: סך הכל האָט מען מיך חושד געווען, אז איך האָב גע־גומען אנטייל אין הרג'ענען א גאַראַוואַי... איך בין געווען ניט ווייט פון פּעטליע....

ביינוש האָט א ציטער געטהאָן און קוים ארויסגערעדט:

— וואָס רעדט איהר? איהר זענט דאָך, ווי איך געדענק, צוויישען טעראָריסטען קיינמאָל ניט געווען?

— מען דארף דוקא זיין?... — האָט בערעל געשמיי־כעלט, און זיינע ליפּען אין די ווינקלען האָבען זיך מאַדנע פער־קרימט — ס'איז געגוג, אז איך בין בשעת מעשה געווען אין גאס...

ביינוש האָט אויך איהם געקוקט ווי מיט חשד. ס'איז ע־ווען קענטיג, אז ער האָט עפעס געוואָלט זאָגען, פרעגען, און ניט געוואוסט, ווי אזוי אָנצוהויבען. די שטילקייט האָט ע־דויערט א פּאָר מינוטען און בערעל האָט בשעת מעשה ג־טראכט:

— ער איז געוואָרען קליין... קליין... אָבער נעכטיגען וועל איך פּאָרט דאָ...

— וואו איז ערגיץ אייער בייקע? — האָט בערעל איהם ענדליך געפרעגט און ניט געוואוסט אליין, פאר וואָס ער שמיי־כעלט.

— בייקע... בייקע קומט באלד.

און ווירקליך איז באלד אריין בייקע, — א הויך שלאנק ווייבל מיט טיעפע שוואַרצע אויגען און מיט א קאַפּ געדיכטע האָר. זי האָט אויסגעשטעלט איהרע אויגען אויף בערעלען און ווי פערוואונדערט האָט זי אויסגערופען:

— בערעל!

— בערעל! בערעל! — האָט בערעל בעשטעטיגט און האָט, אויפשטעלענדיג זיך, דערלאַנגט איהר די האַנד, ניט וועל־לענדיג ארויסצוויזען זיין נאָהענטקייט צו איהר. האָט ער איהר האַנד שטאַרק א דריק געטהאָן. ביילקע האָט זיך מאַדנע, צי פון וועהטאָג צי פון אונצופריעדענהייט, פערקרימט. בערעל האָט עס בעמערקט און האָט גלייך חרטה געהאַט.

— איהר זענט, דוכט זיך, געזעסען? — האָט זי קאַלט געפרעגט.

— איך בין געזעסען און געלעגען און געשטאַנען — האָט בערעל געפרובט צו בעשאַפען א לייכטע שטימונג ביים פּאָר פּאַלק. ס'איז איהם אָבער ניט גערָאטען. דאָס פּאָר פּאַלק, וואָס זיינען אמאָל געווען די ערשטע אין דער בעווענונג, האָבען אויסגעזעהן זעהר טרוקען און האָבען אלע ווייל אייניע די אנ־דערע אָנגעקוקט. אזוי קוקען אָן צוויי גלייקליכע רוהינע מענ־שען, וועו צוויישען זיי מישט זיך אריין א דריטער, אן אונ־גלייקליכער.

— נו, בייגוש, וועסט שוין עסען? — האָט ביילקע ג־פרעגט.

— עסען? — האָט בייגוש איבערגעפרעגט, ווי עס וואָלט כענאַנגען אין א זעהר וויכטיגער זאַך — איך וויל נאָך אפילו ניט אזוי שטאַרק, נאָר ס'איז שוין צייט!

— און איהר, בערעל? — האָט ביילקע העפליך, אבער קאַלט זיך געווענדט צו בערלען — איהר ווילט אפשר אויך עסען?

— עסען? — האָט אויך בערעל איבערגעפרעגט, אָבער האַלב פערשעמט און איבערזעצענדיג זיך אויף א צווייטען שטוהל. איך מיין, וואָס קען דאָ זיין... אז איהר וועט עסען, וועל איך אויך עפעס א בים טהאָן... שטאַרק הונגעריג בין איך אויך ניט...

בייַלקע האָט זיך גלייך געזומען מאכען דעם אַוועג־ברויט און אַנגעצונדען די מאשינקע.

אין צימער איז געווארען שטיל, נאָר די מאשינקע האָט שטאַרק ווי א גרויסע ביהמ געזשוזשעט און גערוישט. בערעל האָט געוואָלט דערצעהלען זיינע געוועזענע חברים עטליכע אינטערעסאנטע פאַרפאלען אין דער טורמע; למשל, ווען הונגער־שטרייק, וואָס האָט געדויערט נאָנצע 7 טעג און מ'האָט אויסגעפיהרט אלע גוטע זאכען: שפאציערען נאָנצע 20 מינוט און שטעהן ביים פענסטער און איידעלע בענעהמונג; ווי אזוי מען האָט דעם פראָקוראָר אויסגעפייפט, אז ער איז צו די פאַליטישע געקומען, און איבערהויפט האָט זיך איהם געוואָלט דערצעהלען זיינע חברים, וואָס פאר א דריקענדע שטימונג עס האָט געהערשט, בשעת מען האָט איוואַנאָוו'ן פאר'ן אַנפאל אויפ'ן פאַליציימייסטער, 5 א זייגער פאר־טאָג ארויסגעפיהרט הענגען; ווי אזוי אלע פאַליטישע ביז איינעם האָבען געקלאפט אין די טהירען, געשלאָגען די פענסטער, און צוויי מיידלעך האָבען געהאַלש'ט.... נאָר קוקענדיג אויף זיינע חברים, דא אויף ביינוש'ן, דא אויף בייַלקען, האָט זיך איהם געדאכט, אז זיי וועלען גלייך אַנהויבען צו געזעצען ביי דער ערשטער מעשה...

— זיי זיינען קליין געווארען... קליין... האָט ער וויעדער געזומען חזר'ן אין געדאנק ווי ער וואָלט מורא האָבען ניט צו פערגעסען אזא וויכטיגע ערשיינונג. — אבער נעכטיגען, האָט ער וויעדער גע'חזר'ט אין געדאנק, וועל איך דא..

דער אַוועג־ברויט איז בעשטאַנען פון ברויט מיט פוטער און פון צוויי סאַרטען קעז, און פון קאַווע גוט פערווייסט מיט מילך. עסענדיג האָט בערעל בעמערקט, ווי בייַלקע שמירט אלץ נייע שטיקלעך ברויט מיט פוטער, לעגט ארויף די צוויי מינים קעז אויף זיי און וועגדט זיך אלץ צו ביינוש'ן, אריינקוקענדיג איהם ליעב אין די אויגען:

—עם, ביינוש... עם...

— זיי זיינען קליין געווארען... קליין... האט בערעל ווייַ־ דער געגומען חזר'ן אין געדאנק...

נאכ'ן עסען האט בערעל, ווארפענדיג זיינע בליקען אויף דער קליינער סאפע, וואס איז געשטאנען הארט ביים וואנד, שוין געוואלט ארויסזאגען זיין פערלאנג, אז ער וועט דא היינט נעכטיגען... נאר גראד האט ביינוש מיט א שמייכעל, פער־ רויבענדיג א פאפיראס (און פערגעסענדיג דערמיט מכבד זיין בערלעון), א זאג געטהאן צו ביילקען:

— ווייסט, ביילקע, איז וואס מען האט דעם דאזיגען שעפס חושד געווען? א נו, טרעף!

— וואס הייסט חושד געווען? — האט ביילקע זיך פערוואונדערט — וועניג האט ער דען געארבייט, ווי איך גע־ דענק, אין דער בעוועגונג?

— דאס איז א בעזונדער זאך, — האט ביינוש, ארויפ־ לעגענדיג זיין האנד אויף ביילקעס האלב ענטבלויזטער פליי־ צע, געענטפערט — אן ארבייטער איז ער געווען איינער.. דאס בעדענק איך נאך... אבער היינט איז ער געזעסען נאר אומזיסט — מען האט איהם חושד געווען, אז ער האט גע'הרג'עט א נארדאוואי...

— וואס רעדסטו? — איז ביילקע פערציטערט געווא־ רען...

— נו, וואס האט איהר זיך אזוי דערשראקען... האט בערעל זי בערוהיגט, — איהר זעהט דאך, אז איך בין פריי.

— יא, פריי! וועל וויים, צי זענט איהר ניט ענטלאפען!

— האט ביילקע גענאגט, קוקענדיג אויף איהם מיט חשד.

— נו, אזא העלד בין איך נאך ניט... ס'הייסט, איינענט־ ליך האב איך געקלערט מיט א חורש צוריק צו ענטלויפען... נאר...

ער האט א קוק געטהאן אויף ביינוש'ן, אויף ביילקען און

אויף דער סאָפקע און האָט זיך אַבגעהאקט. צי וואָס זאָל ער זיי דערצעהלען מעשיות?..

אין צימער איז וויעדער שטיל געוואָרען. בייַלקע האָט א קוק געטהאָן אויף ביינוש'ן און אויף בערלען, און א מבין אויף שטום־לשון וואָלט גלייך פערשטעהן, אז דאָס האָט זי גע־פרעגט:

— וועו וועט ער שוין אוועקגעהן?

ביינוש האָט דעם קוק, קענטיג, פערשטאַנען. ער האָט זיך אויפגעהויבען און וועגדענדיג זיך צו בערלען האָט ער געזאָגט:

— נו, און וואָס איז מכח א דירה — האָט איהר שוין?... איהר דארפט זיך דאָך ערגעץ זעהן איינמעלדען. היינט איז דאָך סכנות נפשות!

— דריי חדשים טורמע! — האָט בייַלקע א דערשראָקענע צוגעהאָלפען.

— קיין דירה האָב איך ניט... איך מיין א נאכט איבער־נעכטיגען איז קיין סכנה ניט... האָט בערלע בערוהיגט...

— נו, האָט איהר שוין וואו? — האָט בייַלקע געפרעגט. מען וועט דאָך באלד פערמאכען די טויערן.

— איך האָב געמיינט... איך האָב געוואָלט דאָ ביי אייך איבערנעכטיגען...

— וואָס רעדט איהר? ביי אונז? וואו?... ס'איז דאָך ניטא וואו... מיר האָבען דאָך נאָר א י י ן צימער. איהר זעהט דאָך... האָט בייַלקע זיך ווי רחמים געבעטען...

— איהר זעהט דאָך, אז איין צימער... ווי אזוי? האָט זיך אויף ביינוש נענומען בעטען.

בערלע האָט זיך דערמאָנט, אז מיט עטליכע יאָהר צוריק זיינען ע ר, ביינוש און בייַלקע און נאָך צוויי חבר'טעם און צוויי חברים געשלאָפען אלע אין א קליינעם צימער און עס איז אויסגעקומען אזוי שעהן, אזוי פרעהליך און אזוי ערהאבען. ער האָט דאָס זיי נעוואָלט דערמאָנען, נאָר א קוק טהוענדיג

אויף די צוויי בעטעז פון דעם דאזיגען פאר פאלק, ווי אזוי זיי זיינען ריין אזן ארענטליך פערבעט, האט ער גלייך דערפיהלט דאס קליינליכע לעבען, וואס עס פיהרען איצט די דאזיגע צוויי נעוועזענע חברים אין דעם דאזיגען צימער אזן ער האט זיך אויפגעהויבען פון ארט אויף אוועקצוגעהן.

דערזעהענדיג, אז ער הויבט זיך אויף אוועקצוגעהן, זייגען זייערע ביידע פנים'ער געוואָרעז גלייך פערענדערט. א זיסע צופרידענהייט אזן גוטסקייט האט זיך אויף זיי אויסגענאסען. בייליקע האט געהאלפען זוכען זיין הוט, וואס האט זיך פערוואָרפען הינטער'ן קאמאד, אזן אז בערעל האט איהר ניט גע־וואלט לאזען, האט זי זעהר פרייגדליך געזאגט:

— אך, איך בעט אייך זעהר... אדרבה... אט איז עס...

אזן בייגוש האט ארויסגעכאפט דעם פארטסיגאר, אזן ע־בענדיג בערלען א פאפיראס, האט ער געזאגט:

— איהר רויכערט, דאכט זיך... איהר וויסט דאך. אז מיט'ן גרעסטען פערגעניגען... נאר ס'איז ניטא וואו... איהר זעהט דאך...

— ס'וואלט נאר געווען וואו... מיט'ן גרעסטען פערגע־ניגען — האט אויך בייליקע צוגעהאלפען.

אזן זיי זיינען געווען אזוי גוט, אז בערלען האט זיך ע־דאכט, אז זיי וואלטען איהם יעצט אלץ אוועקגענעבען, נאר ער זאל זיי לאזען אליין, ער זאל נאר אוועקגעהן...

די דאזיגע פרייגדליכקייט האט איהם אזוי בעליידיגט, אז ער איז ווי צוטומעלט געשטאנען אזן זעגענדיג זיך. האט ער געשטאמעלט עפעס מאדנע אונדייטליכע ווערטער, אזן האט זיי בייזעז זעהר שטארק געדאנקט פאר'ן צוועגט־ברויט.

אז ער איז ארוים, איז שוין דרויסען געווען פינסטער, די טויערען פון די הייזער — אומעטום פערשפארט. אזן איהם האט זיך געדאכט, אז פערשפארט זיינען זיי נאר פון איהם אליין. אזן ער האט זיך דערפיהלט, ווי א גרויסער פערברעכער.

א דערשראָקענער האָט ער זיך נעלאָזט געהן ווייטער און טרעפענדיג אין א ראָג נאָס אן איינזאמען גאַראַוואי, האָט זיך איהם געוואָלט צוגעהן און פרעגען:

— ווייסטו ניט, חבר, זואו קען מען ערנעץ איבערנעכטיגען?...

און גלייך האָט ער זיך פערשעמט און דערשראָקען פאר אזא מאַדנעם נעראנק און האָט זיך נעלאָזט געהן ווייטער. זוכען חברים...

מיין מאמע.

(דערצעהלט פון זון ערביטער)

פאר קעסט צאהל איך דער מאמען 6 רובל א חודש. אלע דאנערשטאג אוועגט, וועז איך קום פון דער פאבריק א פערמאטערטער, א פערשווארצטער און די מאמע בעגעגנט מיך מיט א קרעכצעלע, נעהם איך שטום ארויס דאס בייטעלע און צאהל איהר אויס צעהן גילדען — אויסציגע גילדענס. די מאמע צעהלט עס איבער מיט א קרעכצעלע, לעגט עס אריין אין א בלעכענער פערשאווערטער קווארט, וועלכע איז נאך מיט 10 יאהר צוריק „טרייף" געווארען און דיענט פון דאמאלס אלס איהר קאסע, און מיט א קרעכצעלע זאגט זי ארויס:

— נו, גיה עסען!...

איהר פערשטעהט? — די מאמע, די אלטע, פרומע מאמע, וואס דערמאנט נאך יעדערע צוויי וועכטער דעם „רבונו של עולם", וואס קען אויסווייניג דעם גאנצען ש"ס תחנות, וואס מאכט א ברכה אויף אביסעל קאלט וואסער, וואס עסט ניט אויף א כזית ברויט אומגעוואשען, — מיין אלטע פרומע מאמע זאגט מיר נלייך:

— נו, גיה עסען... גיה וואש זיך, דאס האט זי מורא צו זאגן....

און דאָס איז נאָר דערפאר, וואָס זי פערדינט אַן מיר א פיערטעלע א וואָך, און אפשר א צווייי גילדען.„

לייב האָב איך זי נישט, נאָר דאָס איז, וואָס איך בין צום טיש עסען אומגעוואשען, און טהו נאָך אויס דאָס היטל, — דאָס איז וויכטיג מיר דאָס הארץ אויף מיין ארימער פרומער מאמען, וואָס איז ענגייטהיגט פאר א פיערטעלע א וואָך צו פערקויפען איהר גרויסען, שטארקען גאָט...

איך בעשלים מיך אלע טאָג כמעט, פון היינט אַן נעהן וואשען זיך און עסען אין א היטל, נאָר איך קען נישט, איך קען נישט!... איך בין. פערשטעהט איהר מיך, אַן ענטוויקעלטער ארבייטער, איך וויים, אז דער הימל איז קיין הימל נישט, — עס איז לופט: איך וויים אביסל פון דארוויניזם, איך וויים וואָס בעדייט קאפיטאל, איך וויים, וויי אזוי די ערשטע מלוכה האָט זיך נענרינדעט, איך וויים וויי אזוי אלע מנהגים האָבען זיך ענטוויקעלט. דאָס וויסען האָט מיר אזוי פיעל מיה געקאסט, און פלוצים — נעה וואש זיך צום עסען און עס איז א היטל!... אמת, דער מאמען איז א רחמנות, אבער מיר איז דאָך אויך א רחמנות, און, פאר וואָס זאל מיין נאָט זיין בינער פאר איהר נאָט?...

אבער ליידען לייד איך דערפון זהר טיף און קיין נרויס הנאה האָב איך נישט פון עסען...

אמאל לויפט נאָך צו מיין בלייבע 13 יעהריג הונגעריגע שוועסטערל און כאפט א שטיקעל ברויט פון טיש, און כאפט זיך נליך עסען. די מאמע דערזעהענדיג עס, פאלט אויף איהר ארויף און שלאָנעריג זי, שרייט זי:

— א, דו נויה דו, משומדת'טע! אָהן נעוואשען..

— „מאמע — און איך"? רייסט זיך ביי מיר שיעור נישט ארויס פון דער צונג.

און מיר דאכט זיך, אז די מאמע פיהלט עס און וויל מיר ענטפערען:

— דו, מיין זוהן, מענטש — דו פערדיענסט...

איך מעג — איך פערדיען. אט וועט זי באלד נעהן אין יאטקע און וועט פאר מיינע גלעזלעך נעהמען פלייש, און מאַרגען, פרייטאג, וועט זי שבת מאכען, זי וועט קויפען ליכט און וועט זיי בענשען, און פערדעקענדיג מיט די הענד דאָס דאָרע צע־קנייטשטע פנים, וועט קיינער ניט זעהן איהרע טרעהרען, אוי־סער, נאָך איהר מיינונג, גאָט.

רחמנות האָב איך שטארק אויף מיין מאַמען; אז איך זעה איהר פאר דער צייט פערגלעטערט־פנים, אז איך זעה איהרע אויסגעלאָשענע פערצווייפעלטע אויגען, אז איך זעה איהרע דאָרע הענד, וועלכע ציטערן, וועו זיי דערלאַנגען מיר צום טיש עפעס עסען, — אז איך הער איהר שטיל דערשלאָגען קול, קלעמט מיר דאָס האַרץ, — לויעב אָבער האָב איך זי ניט... —

איך בין אן אָרימער דערשלאָגענער ארבייטער, פון פינס־טער ביז פינסטער שטעה איך אין פאבריק און זעה נאָר פאר מיר די דאָרע פנים'ער פון מיינע חברים, הער נאָר צרות און צרות פון זיי, זעה פאר די אויגען די גרויסע פערשטויבטע בענסטער, איבערגעצויגען מיט אייזערנע גראטעס, ווי פאר ארעסטאַנטען, — איך האָב קיינמאָל ניט געזעהען קיין ליכטי־גען גרויסען זאָל, אויסער איין מאָל, וועו איך בין אריין צום פאבריקאַנט און ווארטענדיג אויף איהם אין דער קיך, האָט זיך די טהיר פון זאָל געעפענט און עס האָט עפעס א פינקעל נעטהאַן און זיך גלייך צוריק פערמאכט און דאכט זיך אויף אייביג... און דאָך, וועט איהר גלויבען, שטעקט אין מיר א נשמה פון א רייכען, פון א שטארקען, פון אן אריסטאָקראַט. איך האָב פיינט אָרימקייט, פיינט שוואכקייט, דערשלאָגענהייט... איך ווייס ניט פון וואנען קומט עס צו מיר? מיין טאָטע, מיין מאַמע, מיין באָבע, מיין זיידע — די נאָנצע משפחה, וואָס שלעפען אויף זיך די ירושה פון צעהן דורות אָרימקייט, זיינען אלע אזוי געוועהנט דערצו, און קרעכצען אפילו ניט שטארק, און

בוקען זיך אוּן בייגען זיך פּאר אַ גראָשען, פּאר איין אייניציגען קליינעם גראָשען, אוּן איך, זייער יורש, וואָס אין מיר פּליעסט זייער בלוט, האָס עס אזוי, דריק די פויסטען קעגען דעם אלעם. אוּן האָב פיינט מיין אייגענער מאַמען...

אוּן אָפּטמאָל, וועז די מאַמע דערלאַנגט מיר עסען אוּן איך זעז זיך אוועק ביים טיש, טהו א וואַרף האָס היטעל אוּן הויב אָן גלייך עסען, אוּן די מאַמע רוקט זיך, ווי א שאָטען אוּן מאַכט זיך כלומר'שט ניט זעהענדיג אוּן ניט וויסענדיג, קאָכט אין מיר אויף דאָס בלוט אוּן מיר ווילט זיך אויסרופען:

— מאַמע, וואָס זאָגסטו גאָר נישט? וואָס שווייגסטו? מאַמע! שלאָג מיך, צופּ מיך, ריים מיך — שריי, בייזער זיך! מאַמע, פּראָטעסטיר, וועז מען קויפּט ביי דיר אָב פּאר א פערטעל דיין גאָט, מאַמע לאָז זיך ניט!... ראַנגל זיך!...

נאָר די מאַמע געהט צו אוּן מיט איין אראָבגלאָזענעם קאָפּ, מיט א קראַנקען קול פּרעגט זי:

— וועסט אפשר עסען א שטיקעל רעטיך צו פּלייש?..

„מאַמע, איך עס דאָך אָהן א היטעל" — שפּרינגט מיר פּון צונג, נאָר איך האָב רחמנות אויף איהר אוּן האלט זיך איין. —

ליעב אָבער, האָב איך זי ניט: נאָר איך האָב זיך אליין אויך ניט ליעב!...

אוּן וועמען האָב איך דען יא ליעב?

דער פ. פ. ס'ניק.

1.

געהערט האָט ער צו דער פּוילישער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי. געווען איז ער אָבער מעהר פּאַליאָק, ווי סאָציאַליסט, וועניגסטענס האָט זיך אזוי געדאַכט, לויט זיינע מיינונגען, וואָס ער פלעגט אפט ארויסזאָגען. בעגענט האָב איך מיט איהם אין קראקוי, וואו ער האָט אלם ענטלאָפענער פאר פּאַליציי פער־פאלגונגען אין וואַרשוי, זיך דא בעזעצט

— איך מוז וואוינען אין א פּוילישער שטאָדט! — האָט ער מיר ערקלערט, וועז איך האָב איהם געפרעגט, פאר וואָס איז ער ערגעז אנדערש ניט געפאָהרען.

געווען איז ער אין אייגפאכער ארבייטער, אבער ניט קיין עם הארץ אין עקאָנאָמישע און סאָציאַלע פראגען: אן ענטווי־קעלטער, הייסט עס. און כאטש ער האָט זיך ענטוויקעלט אויף דער אידישער ליטעראטור, ד. ה. אויף די אידישע אונלענאַלע ברשורען, האָט ער אָבער פון אידיש ניט שטארק געהאלטען, געזאגט, אז איין וויספיאנסקי איז מעהר ווערטה פאר אלע אידישע שרייבער מיט פרץ'ן צוזאמען.

— נאָר איין פייגענבוים איז דא, וואָס מעז קעז זיך מיט איהם רעכענען, פלעגט ער זיך כאפען צוריק.

פון פייגענבוים'ען האָט ער שטארק געהאלטען, געשטאל־צירט וואָס ער געהערט צו פ. פ. ס. און אפילו וואָס אין אמערי־

קא ארבייט ער אויך פאר די דאזיגע פארטיי. אין אלע דיספוטען מיט מיר פלעגט ער זיך בעציהען אויף פייגענבוים'ס מאמרים, ווי א פרומער איד בעציהט זיך אויפ'ן שולחן ערוך.

איך פלעג מיט איהם אפט זיך בענעגענען און מפלפל זיין זיך. ניט חלילה ווייל איך האב שטארק געהאלטען פון זייער מיינונגען קענען וועלכע עס איז כדאי ארויסצוטרעטען. עס איז מיר נעווען נאר אינטערעסאנט, ווי אזוי דער דאזיגער ארבייטער וועמעס נאמען איך ווייס עד היום ניט, האב ליעב געהאט דאס פוילישע פאלק און ווי אזוי ער פלעגט זיך אויסדריקען וועגען אידען און אידישקייט. איך האב אין איהם נעזהען א מוסטער פון אונזער צוקאליעטשעטער יוגענד...

— אידען אסימילירען זיך! דאס איז א פאקט! — פלעגט ער זהער אפט זאגען — און דאס איז דער אייניגער וועג. דאס הייפעלע נאציאנאליסטען, וואס וועגרען אן אלע נעקינסטלטע מיטלען ניט צודערלאזען דאס, בעטראכט איך, ווי פאלקספעררעטער...

— און פאר וואס אסימילירט איהר זיך ניט? — פלעגט איך איהם פרעגען.

— וואס הייסט — איך אסימיליר זיך ניט! — פלעגט ער זיך אנצינדרען — וואס זהעט איהר אין מיר אזוי פיעל אידישקייט?

— אבער חתונה האט איהר געהאט מיט א אידיש מיידעל... — האב איך איהם א שטאך געטהאן.

— וואס הייסט מיט א אידיש־מיידעל! — האט ער זיך אנגעכאפט — איך וואלט זיך ניט אבגעזאגט פון א פוילישע מיידעל אויך. עס האט זיך פונקט אזוי געמאכט...

— וואס הייסט געמאכט? — האב איך כלומר'שט געפרופט מיט איהם דיסקוטירען — איהר, אלס מארקסיסט, זאלט עס זאגען, איז מיר א וואונדער. יערע זאך האט דאך איהר אורזאכע.

מיט דעם דאָזיגען שטיקעל דרש האָב איך איהם אין אַנ־
הויב אנידערגעשטעלט. ער, א פערהאָרעוועטער ארבייטער, איז
קענטיג ניט אזוי געשיקט געווען צו פערענטפערן קשיות. באלד
אַבער האָט ער זיך געכאפט און געענטפערט:

— מיין ווייבעל, מענט איהר מיר גלויבען, איז אַן אמת'ע
פוילין — איז שטוב רעידען מיר פויליש, לייענען פוילישע
ביכער, געהען אין פוילישען טהעאטער, איהר מענט מיר גלוי־
בען... האָט ער זיך ווי גענומען בעטען רחמים — מיין ווייבעל
איז זעהר ווייט פון אידישקייט.

— איך גלויב אייך! — האָב איך איהם בערוהיגט, אבער
איהר זעהט, אז ניט אזוי גרינג אסימילירט מען זיך דאָך.

— אודאי! — האָט ער מודה געווען, און איז קענטיג
צופריעדען געווען, וואָס ער איז ווי עס איז ארויסגעקראָכען א
גאַנצער פון מיין פריהערדיגער קשיא — עס דארף נאָך גע־
רויערן, אַבער ביסלעכווייז, ביסלעכווייז אסימילירען זיך אידען.
דאָס איז א פאקט!

און קומענדיג שוין ווייערער צו זיך פלעגט ער אָנהויבען
ווייטער ארויסזאָגען זיינע מיינונגען וועגען אידישקייט:

— אָט נעהמט למשל א ברית ביי אידען... נו, איז דאָס
ניט אזיאטיש?... דארפען זיך אידען האלטען ביי אזא אזיא־
טישען מנהג?...

— נו, און אויסער דעם האָבען מיר דען גאָר נישט? —
האָב איך איהם קאלט געפרעגט.

— יא, מיר האָבען נאָך געגוג נארישקייטען — האָט ער
זיך נעוויצעלט — למשל: מלקות, כפרות שלאָגען, תשליך...

— נו, און די פאָליאקען האָבען שהנערע מנהגים?

— געווהנליך, יערעם פאָלק האָט נארישע מנהגים —
האָט ער מיר נאָכגענעבען, אַבער אזוינע מנהגים, זוי אידען
האָבען, האָט עס קיין פאָלק ניט.

2.

איינמאל געהענדיג פארנאכט אין גאס, האָב איך איהם בעגעגנט, טראָגענדיג אין ביידע הענד קלייניע פעקלעך פער־ווייקעלטע אין פאפירען.

— א, וואָס מאכט איהר? — האָב איך איהם אָבגע־שטעלט.

— איך האָב זעהר קיין צייט ניט! — האָט ער געענט־פערט און ווי פערשעמט, אין א רגע ארום צוגעגעבען!

מיין ווייב האָט היינט ביינאכט א אינגעל געבוירען...

— מזל־טוב אייך! — האָב איך גלאכט — זענט איהר שוין א טאטע, הייסט עס.

— א טאטע, ווי העז? — האָט ער מיט א פערשעמטער פרעהליכקייט מודה געווען.

דיספוטירען מיט איהם איז איצטער, נאטירליך, קיין צייט ניט, איך האָב איהם אָבגעלאָזען, זאל ער געהן געזונטערהייט דער פּ. פּ. ס.־ניק... נישקשה, ער וועט נאָך קומען.

און ער איז טאקע אין א וואָך ארום געקומען צו מיר.

— וואָס וועט איהר זאָגען גוטס? — האָב איך איהם גע־פרעגט.

— איהר וועט פון מיר לאכען, — האָט ער ווי א דער־שראָקענער געשטאָמלט — און איהר וועט זיין נערעכט... געפעלט אייך א מעשה, אז מיין ווייבעל וויל ניט אנדערש פרא־ווען א ברית...

ענדיגענדיג די פאָל וועדטער איז ער געוואָרען אזוי רויט, אז איך האָב גלייך פערשטאָנען, אז ניט דאָס ווייבעל אליין וויל דאָס, נאָר ער וויל דאָס אויך... און איך האָב זיך געסטא־רעט איהם ארויסנעהמען פון דער פערלעגענהייט.

— וואָס הייסט לאכען?... פאר וואָס זאל איך לאכען?... מען קאָן זיין א פרומער פּ. פּ. ס.־ניק און מאכען א ברית.

— דאָס פערשטעה איך, — האָט ער ווי קומענדיג צו זיך

געזאגט — פון מיינע מיינונגען וועל איך קיינמאל ניט אב־טרעטען... זאלט איהר למען השם מארגען קומען... מען מוז דאך האבען א מנין. וואס זאל מען טהאן?

— מען איז דאך עפעס שטיקלעך אידען... — האב איך איהם אונטערגעהאלטען.

— זאל זיין שטיקלעך אידען... טהוט מיט מיר וואס איהר ווילט, אבי קומט מארגען עלף א זייגער.

איך בין געקומען פינקטליך. געוואוינט האט דער אר־בייטער אין א קליין צימערל; דער מנין אידען מיט די עטלי־כע נויטיגע פרויען ביי דער קינפעטארין האט געמאכט אן אונ־ערטערגליכע ענגשאפט, אזוי אז דער בעל־סנדק, דער בעל־הבית פון הויז, א דיקער בייכיגער איד, האט קוים זיך אן ארט געפונען.

דער בעל־ברית אבער איז ניט געווען אנגערוקט, אדרבא זיין נאנצעם אויסזעהן איז געווען יום־טוב'דיג און, וועו איך זאל קיין מורא ניט האבען, וואלט איך געזאגט — עכט אי־דישליך.

גליך נאך דער אפעראציע האט זיך דאס אכטאנג־קינד שרעקליך צושריען, איך האב זיך צוגערוקט נאהענט צום בעל־ברית הערען פון איהם א שטיקעל פראטעסט. ער אבער האט געשוויגען און איז ערנסט יום־טוב'דיג געשטאנען און אכטונג נעגעבען אויף די קוואטער, וואס האבען דאס קינד צוגענומען פון סנדק און איבערנעטראגען צו דער קינפעטארין.

נאכדעם האט מען נענומען צו בישליך בראנפען, א פאר חסידישע יונגע לייט, שכנים פון זעלבען הויף, האבען נענומען זינגען א פרעהליכס, דער בעל־ברית, דער פ. פ. עסניק, האט שטיל אונטערגעהאלטען און זיין פנים האט געשטראהלט...

איך בין געזעסען, האב צוגעקוקט, צוגעהערט און אין מוח האט פון מיר חוזק געמאכט זיינע אן אלטע פראזע.

— אידען אסימילירען זיך... דאס איז א פאקט!...

— יאָ, א פאַקט, א פאַקט! — האָב איך אין נעראָנק צוריק חוזק'דיג געשמייכעלט.

אין דריי וואָכען ארום איז דער פּ. פּ. עסניק ווידער צו מיר געקומען.

— איך וואָלט אייך נעבעטען א טובֿה... מאַרגען מאַך איך א פּדיון־הבֿן... א בכור! קומט צוגעהן, מיר וועלען נעהמען צו בֿיסלעך בראַנפּען.

—נו, ברודער, דאָס איז שוין צופּיעל... — האָב איך פּעענטפּערט — אָבער אסימילאַטאָר בין איך שוין ניט... ער איז אוועק א פערשעמטער...

אינהאלט:

דער ליגען — — — — — — — — — — 7
אין זומער מאנטאל — — — — — — — — 13
די קאלטע האנד — — — — — — — — — 19
פער'משכנ'ט זיך אליין — — — — — — — 25
דער מאדנער — — — — — — — — — 47
די בריידער — — — — — — — — — — 52
שטיל'ע טריט — — — — — — — — — — 60
די ציגיינערין — — — — — — — — — 67
אהן ליעבע — — — — — — — — — — 78
אין נאס — — — — — — — — — — — 90
פלאמעס — — — — — — — — — — — 83
דער קארעקטאר — — — — — — — — — 94
דער זשיל'עט — — — — — — — — — — 100
קרובים — — — — — — — — — — — 108
דער הונט — — — — — — — — — — 116
א נאנצע נאכט — — — — — — — — — 126
עס פלאצט — — — — — — — — — — 142
דאס אינטעליגענטע הויז — — — — — — 146
די פערנומענע נאסען — — — — — — — 150
די פערצווייפלונג — — — — — — — — 154
אהן אן אדרעס — — — — — — — — — 157
מען קויפט ניט — — — — — — — — — 161
די מוכה — — — — — — — — — — 166
אויפ'ן גרינעם גראז — — — — — — — — 174

דער נייי־געבוירענער — — — — — — — 183
דער סוד — — — — — — — — — — 192
דער פערביטערטער — — — — — — — 200
די נייע שאלה — — — — — — — — 213
שליפעס — — — — — — — — — — 223
דער באַיקאַטירטער — — — — — — 228
חברים — — — — — — — — — — 224
מיין מאמע — — — — — — — — — 243
דער ב. ב. ס'ניק — — — — — — — 247

#7563

Albert J. Latner
Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT
21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it.

A fine of 5 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

PLEASE ADVISE CHANGE OF ADDRESS

בעל ריזען, אברהם

ריי אין שטאט

7563

#7563